

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

*Матеріали Міжнародної науково-практичної
конференції*

(18 травня 2017 року)

Луцьк 2017

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ**

**ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ
БЕЗПЕКИ**

*Матеріали Міжнародної науково-практичної
конференції*

(18 травня 2017 року)

Луцьк 2017

УДК 658:351.82(082)
ББК 65.050я43
Т 33

*Рекомендовано до друку вченою радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 6 від 25.05.2017)*

Рецензенти:

Ліпич Л. Г. – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства факультету економіки та управління Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Сохнич А. Я. – доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедрою управління земельними ресурсами Львівського національного аграрного університету

Шубалий О. М. – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки Луцького національного технічного університету.

Теорія та практика менеджменту безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18 травня 2017 р.) / Відп. ред. проф. Л. М. Черчик. – Луцьк, 2017. – 245с.

ISBN 978-617-7117-65-9

У збірнику подано тези доповідей та виступів учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої питанням теорії менеджменту безпеки, безпеки особистості, прикладним аспектам забезпечення соціальної, екологічної, економічної безпеки підприємств, питанням механізму забезпечення соціоекологоекономічної безпеки регіону, проблемам забезпечення національної безпеки.

УДК 658:351.82(082)
ББК 65.050я43

ISBN © Черчик Л. М. (упорядкування), 2017

ЗМІСТ

1. ТЕОРІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

БІЛЕЦЬКА КАТЕРИНА

Безпека особистості в системі менеджменту підприємства як передумова успішної реалізації креативних здібностей працівників 11

ЗАЙЧУК КАТЕРИНА

Напрями державного регулювання туристичних ринків 13

КАРКОВСЬКА ВЕРОНІКА

Підходи попередження загроз кадрової безпеки державних органів влади 16

КОЛИСНИЧЕНКО ЮЛІАНА, САДЧЕНКО ЕЛЕНА

Бенчмаркінг как механізм технології конкурентної розвідки 18

МЕЛЬНИК КАТЕРИНА, ШМАТКОВСЬКА ТЕТЯНА

Інформаційна боротьба та основні форми її ведення 20

ПЕТРУШЕНКО МИКОЛА

Щодо питання про економіку конфліктів: загальнотеоретичні та проєкологічні аспекти 23

РАССАДНИКОВА СВІТЛАНА, СТЕПАНОВ В'ЯЧЕСЛАВ

Про інвестиційні пастки як ризик – проблему економічного розвитку 25

ЯКЕЛЬ АЛЁНА

Сопоставление основных функций менеджмента и организации безопасных условий труда 27

2. БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ

КОЛЕНДА НАТАЛІЯ

Основні ризики соціальної безпеки особистості 30

МАЛІМОН ЛЮДМИЛА

Сутнісно-онтогенетичні аспекти формування психологічної безпеки особистості 32

МЕЛЬНИК ОЛЕКСАНДР

Соціалізація осіб з обмеженими фізичними можливостями в реальному секторі економіки 35

САДЧЕНКО ОЛЕНА

Безопасность Украины и проблемы управления миграционными процессами 37

ТОЦЬКА ОЛЕСЯ

Прогнозні моделі економічної безпеки освітян 39

ЧЕРЧИК ЛАРИСА

Складові системи соціоекологоекономічної безпеки 41

3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ, ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

АНТОНЮК РОКСОЛАНА

Сутність і проблематика забезпечення економічної безпеки підприємства 43

БОРТНІК СВІТЛАНА

Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки підприємства 45

ВАЩИШИН АНДРІЙ

Інформаційно-комунікаційні технології як основа економічної безпеки 47

ГАЛАНЮК РОМАН, САДЧЕНКО ОЛЕНА

Теоретико-методологічні положення та прикладні аспекти забезпечення соціальної, екологічної, економічної безпеки підприємств 49

ГЕЛІЧ НАТАЛІЯ

Безпека підприємства в екологічній сфері 51

ГЛАДЧЕНКО ЛАРИСА

Рівень фінансового результату – головна передумова економічної безпеки підприємства 53

ГРОМКО ЛІЛІЯ, ХАРЧУК ТЕТЯНА

Підвищення прибутковості підприємства як чинник забезпечення економічної безпеки 55

ІВАШКО ОЛЕНА

Індустріальні парки в системі інвестиційної безпеки держави 57

КОВАЛЬЧУК ОЛЕГ, МИХАЛЕВИЧ В., МЕЛЬНИЧУК В.

Класифікація маркетингових ризиків 59

КОВАЛЬЧУК ОЛЕГ, ХМЕЛЕВСЬКА ОКСАНА

Маркетингові ризики як фактор впливу на безпеку підприємства 61

КОВАЛЬЧУК ОЛЕГ, ЯРУЧИК БОГДАН

Теоретичні засади управління маркетинговою діяльністю підприємства 63

КОВШУН НАТАЛІЯ, ПОПОВА СВІТЛАНА

The role of innovation in sustainable development of companies and enterprises 65

КОЛЕНДА НАТАЛІЯ, КАСЯНЧИК ВЯЧЕСЛАВ

Роль системи ризик-менеджменту підприємства у забезпеченні його соціоекологоекономічної безпеки 67

КОЛЕНДА НАТАЛІЯ, РУДЬ КАТЕРИНА

Поняття фінансової безпеки підприємства 69

КОЛОСОК АНДРІЙ

Практичні аспекти соціальної відповідальності бізнесу 71

ЛАВРОВ РУСЛАН, РЕМНЬОВА ЛЮДМИЛА Нова безпекова реальність розвитку банківських інноваційно-фінансових технологій	73
ЛЯЛЮК АЛЛА Підходи до стимулювання створення об'єктів інтелектуальної власності на підприємстві	75
МАКАРА ОКСАНА Соціально-економічна безпека підприємницької діяльності в системі формування інноваційного розвитку національної економіки	77
МЕЛЬНИК КАТЕРИНА Оперативний контроль як фактор економічної безпеки підприємств	79
МОРОХОВА ВАЛЕНТИНА, БОЙКО ОЛЬГА Бенчмаркінг як інструмент підтримки економічної безпеки підприємства	81
МОСКОВЧУК АЛЛА, ЛІЩУК ВІРА Економічна безпека підприємства як економічна категорія	83
НІЗЯЄВА ВІКТОРІЯ, МАРЧЕНКО ОЛЬГА Специфіка та особливості фінансових бізнес-процесів виноробного підприємства	85
НІКОЛА СВІТЛАНА Экологическое стимулирование природоохранной деятельности на предприятии	87
ПИСАРЕНКО ТЕТЯНА Стратегічне планування, як елемент процесу організації економічної безпеки підприємства	89
ПЛИСА ВОЛОДИМИР Превентивна діагностика в системі антикризового управління страховиком	91
ПЛИСА ЗОРЯНА Роль бухгалтерського обліку в забезпеченні безпеки логістичних операцій виробничо-збутових систем в Україні	93
ПУШКАРЧУК ІРИНА, ДОРОШ ВІКТОРІЯ Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства	95
САМОЛЮК НАТАЛІЯ Плинність кадрів: індикатор кадрової безпеки підприємства	97
САФАРОВА АННА, КУЖЕЛЮК АННА Механізм адаптації системи економічної безпеки до мінливості зовнішнього середовища	99
САФАРОВА АННА, ГРАБ ОКСАНА Обліково-аналітичне забезпечення економічної стабільності підприємства	101

САФАРОВА АННА, МЕЛЬНИК КАТЕРИНА Проблеми обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки підприємства	103
СТАЩУК ОЛЕНА, ПРИШКО КАТЕРИНА Прибуток як індикатор рівня фінансової безпеки підприємств	105
СТРІШЕНЕЦЬ ОЛЕНА, ТЕСЛОК МИХАЙЛО Напрями енергетичної безпеки в Україні	107
СТРІШЕНЕЦЬ ОЛЕНА, КОЗЛОВ В., БУРИК Ю. Екологічна безпека управління біоенергетичних підприємств України в контексті залучення німецького досвіду	109
СУГОНЯКО ДМИТРО Причини та напрямки зменшення небезпеки при транспортному обслуговуванні туристів	112
УЮТОВ АНТОН Основи менеджмента безопасности репутации компании	114
ХИМИЧ ОКСАНА Захист прав та законних інтересів підприємців від монополізму	116
ЦИМБАЛЮК ІРИНА Інформаційна безпека підприємства: сучасні реалії та загрози	118
ЧАЙКОВСКАЯ МАРИНА, УХАНОВ МАРК Проблема управління ризиками ІТ_проектів	120
ЧЕРЧИК АРТУР Стратегії забезпечення еколого-економічної безпеки лісових господарств	122
ШМАТКОВСЬКА ТЕТЯНА, КУЖЕЛЮК АННА Аналітик з економічної безпеки як суб'єкт реалізації обліково-аналітичної діяльності на підприємстві	124
ШМАТКОВСЬКА ТЕТЯНА Кадрова безпека – основа економічної безпеки підприємства	126
ШУБАЛА ІРИНА Організаційні аспекти вдосконалення системи управління персоналом підприємства	128
ШУБАЛИЙ ОЛЕКСАНДР Удосконалення системи організації праці як основа забезпечення безпеки підприємства	130
ЯРЕМКО ІРИНА Сутність і складові економічної безпеки економічних систем	132
ВАХОВИЧ ІРИНА, ГАВРУК Д. Теоретичні підходи до дослідження ризиків діяльності підприємства	135

4. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

АНДЕРСОН ВОЛОДИМИР

Кластери как механизм обеспечения социо-эколого-экономической безопасности региона 138

ГОЛІКОВА ОЛЬГА

Диверсифікація використання природних ресурсів як основний напрям досягнення соціо-економіко-екологічної безпеки 140

КАРПЮК ІВАН

Кадрова безпека – запорука економічної діяльності підприємства 142

МАРТІСНКО АНТОНІНА

Удосконалення дозвільної системи як напрям досягнення екологічної безпеки в умовах інклюзивного природокористування 144

МОЩИЧ СВІТЛАНА

Оцінка ризиків у забезпеченні системи екологічної безпеки 146

НЕЗДОЙМІНОВ СЕРГІЙ

Проблеми еколого – економічної безпеки рекреаційної системи одеського регіону 148

ПОНОМАРЬОВА ІРИНА

Дослідження факторів впливу на формування потенціалу самозабезпечення регіонів в умовах трансформаційних перетворень 150

ПОПОВА МАРІЯ

Сучасні напрямки забезпечення еколого-економічної безпеки на регіональному рівні 152

ПОПИК ОЛЕГ

Сутнісне та змістовне визначення категорії «Неоурбоекосистема» 154

САМОДАЙ ВАЛЕНТИНА

Ідентифікація факторів, що є загрозами для соціальної безпеки регіону 156

СКОРОХОД ІРИНА

Розвиток ринку екологічних товарів та послуг як чинник забезпечення екологічної безпеки регіонів України 158

СОХНИЧ АНАТОЛІЙ

Менеджмент безпеки у землеустрої 160

ТЮТЮННИК ГАННА

Грунтова якість в системі забезпечення соціоекологоекономічної безпеки природокористування регіону 162

ХУМАРОВ ОЛЕКСІЙ

Розвиток ринкових відносин у поводженні з викидами парникових газів 164

ХУМАРОВА НІНА

Вдосконалення системи управління рекреаційно-туристичною діяльністю на основі інклюзивного підходу 166

ЩЕГЛЮК СВИТЛАНА

Сучасні імперативи функціонування туристично-рекреаційного кластеру для підвищення соціоекологікономічної безпеки 168

ЖЕМБА АЛЛА, ШЕРГІНА ЛІДІЯ

Вдосконалення системи інформаційного забезпечення регіональної екологічної політики 243

5. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ**АНДЕРСОН НІНА**

Организация и управление экологической безопасности Украины 170

АНТОНЮК СЕРГІЙ

Причины и последствия европейского миграционного кризиса 172

БІЛИК ОЛЕНА

Місце соціального підприємництва у розвитку соціальної безпеки 174

БОРИСЮК ОЛЕНА

Чинники впливу на фінансову безпеку національних страховиків 177

БУНЯК НАДІЯ

Особливості інноваційної складової економічної безпеки України 179

ВОЗНІЮК АНДРІЙ

Іноземні інвестиції як гарантії економічної безпеки країни 181

ГРИЩЕНКО ВАДИМ, ГРИЩЕНКО ІРИНА

Забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території як об'єкт управління 183

ДАРКЕВИЧ АРТЕМ, ВОЛИНЕЦЬ ІРИНА

Актуальні проблеми безробіття в Україні 185

ДИШКАНТЮК ОКСАНА

Розвиток індустрії гостинності як основний напрям підвищення конкурентоспроможності економіки України 187

ДУЖАН ВЕРОНІКА, САДЧЕНКО ОЛЕНА

Трудовая эмиграция в Украине 189

КОВТУН ГАЛИНА

Інтелектуальна безпека як складова економічної безпеки держави 191

КУШНИРЕНКО АНАСТАСІЯ, САДЧЕНКО ОЛЕНА

Образовательная программа иммиграции в Канаде 193

ЛІЩУК МИХАЙЛО, ЛІЩУК ВІРА

Посилення ролі об'єднань громадян у зміцненні національної безпеки 195

МАТВІЙЧУК НАТАЛІЯ

Стимулювання енергозбереження в житловому секторі як запорука енергетичної безпеки держави 197

МИЛЬКО ІННА

Теоретичні аспекти забезпечення національної безпеки держави 199

ПАВЛОВ КОСТЯНТИН

Загрози фінансово-економічній безпеці України 201

ПАРУБЕЦЬ ОЛЕНА

Проблеми забезпечення транспортної безпеки України та напрямки їх вирішення 203

ПРОКОПЕНКО ОЛЬГА, ОМЕЛЬЯНЕНКО ВІТАЛІЙ

Аналіз основ механізму управління інноваційною складовою економічної безпеки 205

РЕЙКІН ВІТАЛІЙ

Аналіз та оцінка рівня тінізації в контексті макроекономічної безпеки 207

СКРИПЧУК ПЕТРО

Системні безпекові питання експорту органічної сільськогосподарської продукції 209

СТРІШЕНЕЦЬ ОЛЕНА, ПАВЛОВ КОСТЯНТИН

Попит та пропозиція на регіональних ринках нерухомості 211

ХОЛЯВКО НАТАЛІЯ

Базові моделі інформаційної економіки 213

ЮРЧИК ГАЛИНА

Пріоритети політики зайнятості у контексті подолання дефіциту гідної праці в Україні 215

6. МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ, РЕГІОНУ, КРАЇНИ

БОЯР АНДРІЙ

Фінансова безпека і стабільність інтеграційного угруповання держав 217

ГОЛОВЧЕНКО ОЛЕНА

Інтегральна оцінка економічної безпеки регіону в сучасних умовах 219

КАРЛІН МИКОЛА

Кліматичні фінанси в системі забезпечення соціоекологоекономічної безпеки країни 221

ВОЛИНЕЦЬ ІРИНА, КРУГЛІЙ А.

Принципи оцінки конкурентоспроможності послуг 223

ВОЛИНЕЦЬ ІРИНА, КРУГЛІЙ А.

Фінансові результати діяльності підприємства: загальна характеристика

та види	225
КУШНІРЕЦЬКА ОКСАНА	
Імперативи екологічної безпеки розвитку великих міст	227
ЛИСЕНКО ІРИНА, ЛИСЕНКО НАТАЛІЯ	
Management of the state environmental safety	229
НИЖЕГОЛЕНКО КАТЕРИНА	
Екологічна безпека формування еколого-збалансованої моделі економічного розвитку сільського регіону в умовах зрощення	231
ПАВЛОВ КОСТЯНТИН, КОРОТЯ МИРОСЛАВ	
Імплементация європейських стандартів енергоефективності на регіональних ринках нерухомості України	233
ПОПАДИНЕЦЬ НАЗАРІЙ, МАКСИМІВ ЮЛІЯ	
Розвиток ринку твердого біопалива як чинник зміцнення енергетичної безпеки України	235
ПРОЦЬ НАТАЛІЯ	
Сутність та нормативно-правове забезпечення кліматичної політики в Україні	237
ШЕВЧЕНКО ГАННА	
Агентно-орієнтований підхід до забезпечення економічної безпеки держави	239
ЮЩИШИНА ЛАРИСА	
Підвищення ефективності управління витратами як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства	241

1. ТЕОРІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ

Білецька Катерина,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту СНУ ім. Лесі Українки, м. Луцьк

Відносини “керівник – підлеглий” в більшості випадків носять традиційний характер, звичний для приватного сектору. Але на формування, розвиток і поширення креативних ідей в значній мірі впливає середовище, в якому працює працівник, і так, як креатив відрізняється від чогось звичного, то й підходи до управління процесом його формування також мають носити індивідуальний характер.

Варто звернути увагу на те, що більшість науковців, що досліджують проблеми креативного менеджменту, пропонують інструменти націлені на розвиток креативності в організації в цілому, але це, на нашу думку є недоречним, так як можливим є формування атмосфери творчості в колективі загалом, а от умови розвитку креативності краще створювати для працівників, які володіють креативними здібностями і мають креативні задатки.

Чому саме так ? – Це пояснюється вимогою індивідуального підходу в виборі мотивації, а отже і у відповідних методах управління працівниками в колективі. Ми знаємо, що, наприклад, якщо одному працівнику дати більше свободи у розподілі і використанні робочого часу, виборі інструментів і засобів досягнення мети, більший діапазон індивідуального права прийняття рішень, зменшення контролю його робочих процесів, то це може привести до безладу і неефективному використанню робочого часу. Поряд з тим для творчої і неординарної особистості – саме такі працівники здатні до генерування креативних ідей, – достатній рівень свободи в організації її професійної, в тому числі творчої роботи, є обов’язковою і необхідною умовою і ефективним засобом мотивації її до більш активної креативної роботи. Отже потрібно формувати фактори розвитку креативності не для колективу в цілому, а для окремих працівників – особистостей. При чому тут слід врахувати, що креативна особистість може займати як менеджерську посаду, так і посаду, яка не володіють управлінськими функціями, і тут потрібно їх розглядати не просто з позиції “підлеглий”, а з позиції їх корисності для підприємства чи організації і відповідного забезпечення умов реалізації їх здібностей.

Важливим аспектом забезпечення розвитку креативності в особистості є її безпека. Отже спробуємо з'ясувати, що ж включає в себе безпека креативної особистості.

Безпека – це такі умови, коли дія факторів зовнішнього і внутрішнього середовища не призводить до процесів, що вважаються негативними по відношенню до даного об'єкту. Особиста безпека має на меті захищеність людини від факторів небезпеки на рівні його особистих інтересів і потреб [3].

Безпека креативної особистості повинна формувати таким чином максимально комфортні умови для продукування креативних ідей в умовах зниження вірогідності стресових ситуацій до мінімально можливого рівня або їх відсутності. Вона повинна містити такі обов'язкові складники як фізіологічна безпека, психологічна безпека та інформаційна безпека.

Фізіологічна безпека – захищеність фізіологічних систем організму, що підтримують його життя і працездатність [2].

Психологічна безпека особистості передбачає захищеність свідомості від впливів, здатних проти її волі і бажання змінювати психічні стани, психологічні характеристики і поведінку, що може кардинальним чином впливати на людину [1].

Під інформаційною безпекою розуміється захищеність інформації від будь-яких випадкових або зловмисних дій, результатом яких може бути нанесення шкоди самій інформації, її власникам або підтримуючій інфраструктурі [4].

Забезпечити безпеку креативної особистості допоможуть такі основні принципи менеджменту на підприємстві :

- пріоритет життєво важливих інтересів особистості: життя, здоров'я, інтелект, духовність
- створення на робочому місці необхідних умов для функціонування людського організму : відповідний температурний режим, чистота повітря, режим харчування і відпочинку, здоровий психологічний клімат в колективі.
- документальне формування моральних і етичних норм на підприємстві, наприклад у формі “Етичного кодексу підприємства” в поєднанні з їх активною пропагандою керівництвом;
- забезпечення всіма необхідними для роботи ресурсами
- використання елементів партисипативного управління і демократичного стилю керівництва;
- формування ефективної системи контролю і захисту інформації, пов'язаної з креативом.

1. Ефимова Н.С. Социальная психология : Учебник для СПО / Н. С. Ефимова, А. В. Литвинова. – М. : Издательство Юрайт, 2016. – 442 с.
2. Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності : Підручник / О.І. Запорожець. – К.: ЦУЛ, 2013. – 448 с.
3. Ши́ра Т. Б. Особиста безпека працівника як основа гарантування економічної безпеки підприємства / Т. Б. Ши́ра // Ефективна економіка. – 2015. – №10. Режим доступу журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4408>
4. Экономическая безопасность : учеб. для вузов / Л.П. Гончаренко [и др.] ; под общ. ред. Л.П. Гончаренко, Ф.В. Акулинина. – М. : Издательство Юрайт, 2014. – 478 с.

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ РИНКІВ

Зайчук Катерина Анатоліївна

аспірант I року навчання кафедри аналітичної економіки та
природокористування СНУ імені Лесі Українки

Постановка проблеми.

Найважливішою умовою ефективного розвитку туризму – є його об'єктивне державне регулювання. Туристична діяльність регулюється Конституцією України, нормативно-правовими актами, міжнародно-правовими актами та Законами України «Про Туризм» та «Про Курорти» та іншими документами. Ці всі документи є дуже важливими при вивченні туристичної діяльності, адже несуть у собі інформацію про ліцензування, стандартизацію, сертифікацію туристичних підприємств, а також про страхування та види договорів у галузі туризму.

Дослідження правового регулювання туристичної діяльності вивчали такі вчені: М.Ващишин, І. В. Валентюк, В.М.Вакулєнко, С. О. Дітковська, В. Ф. Ки́фяк, В.М. Князева, А.В. Мерзляк, Є. В. Козловський, Н.Р. Нижник, Н. Д. Свірідова, Г. Г. Старостенко, Л. М. Томаневич, І. М. Школа та ін.

Результати дослідження.

Державне регулювання туристичної галузі – це сукупність методів впливу суб'єктів управління на туристичну сферу як об'єкт, які мають практичний характер та функціональну спрямованість для досягнення визначених цілей [2].

Державне регулювання туристичної галузі проявляється в таких напрямках:

- нормативно-правове забезпечення;
- моніторинг та контроль над туристичною діяльністю;
- охорона навколишнього природного середовища;
- поєднання соціально-підприємницьких інтересів суб'єктів на туристичному ринку

Основним нормативно-правовим документом регулювання туристичної діяльності в Україні є Закон України «Про Туризм», який визначає загальні правові, організаційні та соціально-економічні засади реалізації державної політики України в галузі туризму та спрямований на забезпечення закріплених Конституцією України прав громадян на відпочинок, свободу пересування, охорону здоров'я, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, задоволення духовних потреб та інших прав при здійсненні туристичних подорожей. Він встановлює засади раціонального використання туристичних ресурсів та регулює відносини, пов'язані з організацією і здійсненням туризму на території України [1].

Наступним аспектом регулювання туристичної діяльності є охорона навколишнього природного середовища. Господарська діяльність в цьому напрямі залежить від природно-рекреаційних туристичних ресурсів у вигляді лікувально-оздоровчих місцевостей, земель, лісів, водних ресурсів, природних заповідників, національних парків та курортів. Здебільшого взаємовідносини між суб'єктами тут проявляються через орендні угоди, виходячи з державної власності об'єктів природного середовища. Охорона навколишнього середовища повинна здійснюватися таким чином, щоб у ході туристичної діяльності панував раціональний підхід до використання природної, історичної, культурної спадщини та зміцнення міжнародних контрактів [4].

Соціально-підприємницькі взаємовідносини на туристичному ринку теж є частиною його регулювання. Оскільки туризм є капіталомістким бізнесом, для створення якого дуже часто залучаються іноземні матеріальні та фінансові ресурси, варто передусім забезпечити сприятливе конкуруюче середовище його функціонування. Сюди слід віднести: надання пільгових кредитів, податкові та митні пільги туроператорам, надання субсидій на створення додаткових робочих місць і залученню місцевої робочої сили. Протікання туристичного бізнесу окрім збагачення

підприємницьких структур, також був за основу захисту прав та інтересів споживачів [3].

Моніторинг та контроль за туристичним підприємством проявляється в ліцензуванні усієї діяльності, стандартизації та сертифікації туристичного продукту. Передусім зусилля держави не лишень мають бути націленими на обмеження монопольних структур в зазначених галузях, а й підвищення соціальної відповідальності підприємництва.

Отже, підсумовуючи, слід визначити завдання, які лежать перед державним регулюванням:

- розробка національної стратегії туризму, де встановлені пріоритетні розміри між внутрішнім та зовнішнім туризмом та стимулюються інші види туризму: діловий, зелений, сакральний, тощо;

- сприяння охорони та відтворенню природних та культурних ресурсів країни;

- забезпечення національної політики з метою збільшення дохідності малозабезпечених верств населення;

- врегулювання політичних, соціальних, економічних та природничих складових для ефективної діяльності туризму;

- визначення контролюючих структур в аналізі діяльності ринку інфраструктурного забезпечення та популяризації туристичних продуктів на внутрішньому та зовнішньому ринках;

- наявність діючих національних та регіональних програм по активізації діяльності туристичних ринків

Список джерел

1. [Закон України “Про туризм” № 324/95-ВР від 15.09.1995 р.:](#) за станом на 4 серпня 2011 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу до закону: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

2. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю (регіональний аспект) : наук. розробка / М. Біль, Г. Третяк, О. Крайник. - К. : НАДУ, 2009. - 40 с

3. Стрішенець О.М. Економічна теорія:[навч. посібник для студ. вищ.навч.закл]/О.М. Стрішенець, Л.В. Єлісеєва, В.І. Лішук. – Луцьк: СНУ ім.Лесі Українки, 2014 р.- 240 с.

4. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва/ П.Р.Пуцентейло: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 344 с.

ПІДХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗАГРОЗ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

к.е.н., Карковська Вероніка

Національний університет «Львівська політехніка»

Кадрова безпека – досить складна сфера безпеки, що вимагає застосування спеціальних ресурсів і навичок. Тому ефективно забезпечувати кадрову безпеку під силу не кожній організації, особливо державним органам влади. У цьому випадку правильним рішенням може бути залучення спеціалізованої організації, яка має необхідний арсенал інструментів.

Для припинення та попередження загроз кадрової безпеки державних органів влади можна виокремити два підходи, а саме комплексний та покерований підходи.

Для здійснення заходів комплексного підходу необхідно проводити виїзд і вивчення кадрової ситуації і вже наявних напрацювань щодо кадрової безпеки державних органів влади. У процесі системного дослідження об'єктів безпеки, персоналу і комплексу заходів, що здійснюються суб'єктами безпеки для локалізації загроз, синтезується інформація і документи про стан кадрової безпеки. Проаналізувавши отримані документи та інформацію, розробляються матриці кадрової безпеки, що містять всі елементи (об'єкти, загрози, суб'єкти безпеки), властиві даному виду діяльності і передбачають необхідні заходи для локалізації виявлених загроз. Цей напрям передбачає застосування процедури публічного аудиту.

Оцінювання виконання державними структурами покладених на них завдань і обов'язків є процедурою перевірки їх діяльності відповідно до положення про підрозділ, посадових інструкцій, особистих планів роботи та порівняння якості їх роботи із визначеними критеріями і показниками, що здійснюється атестаційною комісією і безпосереднім керівником шляхом спостереження, контролю та публічної оцінки підрозділів і їх працівників.

Критерії та показники якості роботи посадових осіб, за якими здійснюється оцінка їх діяльності, поділяються на загальні, тобто характерні для всіх посадових осіб, та спеціальні, які залежать від особливостей роботи конкретного структурного підрозділу державного органу влади. Зазначені критерії та показники мають пов'язуватися з конкретною діяльністю та очікуваними результатами. До таких критеріїв належать: якість, кількість, своєчасність

результатів роботи; продемонстровані посадовою особою: поведінка, вміння, навички та компетентність, рівень знань, етичні стандарти або інтегровані показники діяльності.

Покроковий підхід не вимагає серйозних витрат і заснований на типових рішеннях, розроблених з урахуванням практичного досвіду. Особливість такого підходу полягає у застосуванні заходів кадрової безпеки до співробітника у відповідності до етапу взаємин співробітника з організацією. Використання заходів покрокового підходу на системному рівні дозволить помітно підвищити ефективність діяльності державного органу влади.

Кожен з перерахованих вище підходів має свої переваги і недоліки, заходи кадрової безпеки повинні бути оптимально підібрані під запити конкретного підрозділу державного органу влади. У будь-якому випадку в тому, що кадрова безпека є найбільш важливою сферою забезпечення безпеки державних органів влади, сумніватися не доводиться.

Як комерційні, так і державні органи влади мають різні сфери, напрями діяльності, які впливають на кінцевий результат роботи та кадрову безпеку. Для кадрової безпеки значну загрозу становить невідповідність прийнятих рішень. З такими проблемами стикаються і службовці різних рівнів коли їм доводиться брати участь в прийнятті рішень, якими повинні займатися службовці рівнем нижче або інших напрямків діяльності. З цього можна зробити висновок, що дефіцит стратегічних ідей у державних органах влади пов'язаний не стільки з мисленням, скільки з постійною оперативною завантаженістю та необхідністю прийняття рішення щодо несподіваних проблем і виправленням помилок. Однак в умовах обмежених ресурсів і бюджетів саме стратегія дозволяє сфокусуватися, припинити конфлікти між підрозділами і правильно розставити пріоритети. Наявність працюючої стратегії організації підвищує ефективність її в рази.

1. Мехеда Н. Г. Соціально-мотиваційні Складові кадрової безпеки / Н. Г. Мехеда, А. І. Маренич // Фінансовий простір [Текст]. – 2012. – № 2 (6). – С. 38–45.

2. Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки – <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/1993>.

БЕНЧМАРКИНГ КАК МЕХАНИЗМ ТЕХНОЛОГИИ КОНКУРЕННОЙ РАЗВЕДКИ

Колисниченко Юлиана, Садченко Елена

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова,
Одесса.

Бенчмаркинг занимает важное место в управлении конкурной разведки, поскольку на его основе возникает возможность принятия рациональных стратегических решений по дальнейшей деятельности предприятий. Бенчмаркингом занимаются на предприятиях постоянно, чтобы не потерять свои конкурентные преимущества на рынке товаров услуг и постоянно совершенствовать производственно-хозяйственную деятельность предприятия. Конкурентная разведка занимается изучением только изменений. В ситуации, когда на рынке все спокойно, никакие показатели не меняются, конкурентная разведка только перепроверяет, так ли это на самом деле, не случится ли что-нибудь, что значительно повлияет на будущие изменения цен и ассортимента.

Бенчмаркинг наглядно отражает место, в котором на предприятии или на рынке могут появиться проблемы, связанные с затратами или качеством, а также показывает занимаемое организацией место среди конкурентов. Он находит и выявляет проблемы в ходе работы, конкретизируя их и решает с помощью методов бенчмаркинга, а именно метода сравнений и сопоставлений показателей и характеристик процессов. Наиболее часто сравниваются показатели лидеров рынка со своими, в результате чего вычленяется потенциал развития и повышения эффективности производственных процессов на предприятии. Исследование лучших подходов и анализ ведущей мировой практики делает методы бенчмаркинга универсальным и эффективным инструментом для улучшения позиций предприятия на современном рынке и усиление её конкурентоспособных преимуществ, что является одним из главнейших условий выживания в непростых современных экономических условиях.

Многие специалисты экономики и маркетинга убеждены, что бенчмаркинг должен стать в компании постоянным процессом. В рамках бенчмаркинга предпринимательские функции рассматриваются с позиций совершенствования процессов, направленных на создание товара или услуги, продвижения их на рынок. Применение бенчмаркинга как составляющей подразумевает разработку стратегии, границ и рамок управленческих функций,

однако основным источником сведений о товарах, рынке и конкурентах остается потребитель.

Вся конкурентная разведка опирается на следующие позиции [1]: существующая на рынке ситуация возникает не из-за естественного хода событий, которые можно рассчитать, предопределить, а спровоцирована действиями конкурентов, которые в свою очередь и исследует конкурентная разведка в самые сжатые сроки; необходимо всегда четко ставить задачу перед разведкой, этим занимаются уполномоченные руководители организации-заказчика. Здесь, как в информатике: четко, кратко и понятно поставленная задача – уже 50% успешного результата; обязательность создания банка данных о своих основных конкурентах и его постоянного пополнения, что позволяет все время находиться в курсе событий и грамотно планировать оперативную и стратегическую политику своей организации; необходимость анализа слабо связанных между собой кратких временных интервалов и действий конкурентов, которые они осуществляют в течение этих отрезков времени. Достаточно сложный и трудоемкий процесс, требующий от сотрудника внимания и опыта в подобной работе.

Сложностью для службы конкурентной разведки является то, что получение тех же самых секретов осуществляется не через бенчмаркинг, а с помощью других полулегальных методов или не вполне этичных способов, например, промышленный шпионаж, который как раз и является формой недобросовестной конкуренции, существующей на всех уровнях экономики, начиная от малых предприятий и заканчивая целыми государствами. Сущность промышленного шпионажа заключается в том, чтобы догнать конкурента, занимающего лидирующее положение, в максимально сжатые сроки, сэкономив при этом значительные средства, не допустить в будущем отставания от конкурента, используя разработанную им секретную новую перспективную технологию, либо выйти на новые для предприятия рынки. Когда достигается договоренность о заимствовании опыта, то теоретически конкурентная разведка не нужна. Но именно этот момент в процессе бенчмаркинга наиболее важен для разведывательной деятельности.

1. Воеводина Н. А., Кулагина А. В., Логинова Е. Ю. Толберг В. Б. Бенчмаркинг -инструмент развития конкурентных преимуществ [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://dolgenznat.ru/upload/Nachalo/Nisha/Benchmarking.pdf>

ІНФОРМАЦІЙНА БОРТЬБА ТА ОСНОВНІ ФОРМИ ЇЇ ВЕДЕННЯ

Мельник Катерина., ст. 5-го курсу СНУ імені Лесі Українки,
науковий керівник – **Шматковська Тетяна**, к.е.н., доцент кафедри
обліку і аудиту СНУ імені Лесі Українки

Останнім часом у зв'язку зі стрімким розвитком у провідних країнах світу інформаційних технологій та їх масовим застосуванням у різних галузях діяльності людства, виникло таке нове поняття, як «інформаційна боротьба», а слідом за ним – ціла низка похідних понять: «інформаційна війна», «інформаційна кампанія», «інформаційна операція» тощо. Ці терміни стали популярними, ними широко користуються, але стоїть проблема відсутності єдиного понятійного апарату в інформаційній сфері національної безпеки нашої держави, оскільки терміни вживаються на власний розсуд.

Найчастіше в різних іноземних і вітчизняних джерелах зустрічається поняття «інформаційна війна». Термін «інформаційна війна» був запроваджений американськими військовими фахівцями, які називали інформаційну війну найвищою формою інформаційного протиборства. Але це стосувалося того протиборства, яке здатні вести сучасними силами й засобами лише США та деякі інші провідні країни світу. В Україні ведення інформаційного протиборства в такій формі є проблематичним [1].

Фахівці Національного університету оборони України ім. І. Черняхівсько, зокрема А. О. Рось, Т. М. Дзюба, О. П. Дузь-Крятченко говорять, що термін «інформаційна війна» слід відносити не до форм ведення інформаційної боротьби, а до загальних концептуальних понять, якими описується сучасна збройна боротьба за участю провідних країн світу.

Пропонуємо згрупувати основні форми ведення інформаційної боротьби (рис.1). До них належить: інформаційні кампанії, операції, удари, акції, атаки. Форми мають тісний взаємозв'язок і певну ієрархію. Найнижчою формою інформаційної боротьби є інформаційна атака, найвищою – інформаційна кампанія.

Оснoву кожної з наведених форм становлять інформаційні заходи, які плануються і проводяться системно й у визначеній сукупності утворюють інформаційну атаку, акцію чи удар.

Інформаційний захід – це елементарна короткочасна цілеспрямована інформаційна дія деструктивного характеру на поодинокий об'єкт впливу в одному інформаційному напрямі [3].

Прикладами таких заходів можна вважати провокативне Інтернет-повідомлення чи статтю у впливових ЗМІ, несанкціоноване проникнення до електронної бази даних урядової установи чи впровадження шкідливого програмного забезпечення в комп'ютерну мережу визначеного органу військового управління.

Інформаційна атака – це сукупність кількох взаємопов'язаних інформаційних заходів, короткочасно спрямованих на один об'єкт впливу за певним інформаційним напрямом. Інформаційні атаки в більшості випадків мають технічний характер і спрямовуються на визначений інформаційний засіб чи ресурс, конкретну систему телекомунікації або управління [3].

Інформаційна акція – це сукупність взаємопов'язаних інформаційно-психологічних заходів, які спрямовуються на один об'єкт впливу за певним інформаційним напрямом і проводяться протягом певного часу. Інформаційна акція подібна до інформаційної атаки, але має більші масштаби і тривалість, має психологічний характер і спрямовується проти особи та суспільства [3].

Основними об'єктами впливу, на які скеровуються інформаційні акції, можуть бути особи, які ухвалюють державні рішення, видатні громадські та політичні діячі держави-супротивника, певні соціальні групи населення тощо.

Інформаційний удар – це сукупність узгоджених інформаційних атак, спрямованих на один чи кілька найважливіших елементів систем державного й військового управління супротивника з метою їх дезорганізації або виведення з ладу [3].

Об'єктами інформаційних ударів можуть бути елементи інформаційної інфраструктури, систем телекомунікації, управління, важливі інформаційні засоби.

Типовим прикладом можна вважати інформаційний удар, проведений США та їхніми союзниками під час операції «Союзницька сила» в колишній Югославії, коли на початку бойових дій було здійснене потужне придушення радіоелектронних засобів супротивника, порушення його телекомунікаційних мереж[2].

Інформаційна операція – це сукупність узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями, об'єктами впливу й часом інформаційних атак, акцій і ударів, котрі проводяться як послідовно, так і одночасно в одній обраній сфері життєдіяльності держави.

Об'єктами інформаційних операцій можуть бути населення протилежної держави, певні соціальні групи, особи, які ухвалюють державні рішення, керівництво і населення провідних країн світу та

суміжних з Україною держав. Інформаційні операції можуть тривати від декількох тижнів до кількох місяців.

Інформаційну операцію психологічної спрямованості традиційно називають інформаційно-психологічною операцією.

Інформаційна кампанія – це сукупність узгоджених та взаємопов’язаних за метою, завданнями, об’єктами впливу і часом інформаційних операцій, ударів, акцій і атак, котрі проводяться як послідовно, так і одночасно в кількох сферах життєдіяльності держави з метою сприяння досягненню визначених цілей власної національної політики[3].

Основний об’єкт впливу інформаційної кампанії – це держава супротивника загалом, а кінцевою метою її проведення може бути встановлення повного контролю над зовнішньою та внутрішньою політикою протилежної країни. Інформаційна кампанія може тривати роками до досягнення своєї кінцевої мети.

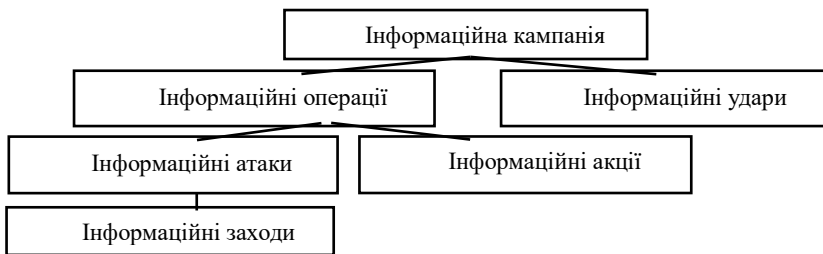

Рис.1.Форми ведення інформаційної боротьби

Відсутність єдиного підходу до визначення термінів інформаційної боротьби унеможливорює однозначне розуміння виду й масштабів інформаційних заходів, які проводяться проти України або які необхідно організувати і провести у відповідь. Розв’язання цієї проблеми полягає в запровадженні єдиного понятійного апарату в інформаційній сфері національної безпеки нашої держави. Для його створення потрібно обговорити в середовищі спеціалістів з інформаційної безпеки всі наявні тлумачення основних термінів інформаційної боротьби й виробити остаточний варіант, який у подальшому впроваджувати в нормативні документи Збройних Сил України.

Література:

1. Петрик В. М. Сучасні технології та засоби маніпулювання свідомістю, ведення інформаційних війн і спеціальних інформаційних

операцій : навчальний посібник / В. М. Петрик, В. В. Остроухов та ін. – К. : Росава, 2006. – 208 с.

2. Кіслов Д.В. Інформаційні війни : монографія / Кіслов Д.В. ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2013. – 300 с.

3.Словник основних термінів у галузі інформаційної безпеки держави у воєнній сфері / [уклад. А. Рось та ін.]; за ред. В. М. Телелима. – К. : НУОУ, 2012. – 54 с.

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЕКОНОМІКУ КОНФЛІКТІВ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРОЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Петрушенко Микола

Сумський державний університет, м. Суми

Економіка конфліктів, яка прямо пов'язана з економічними поглядами на питання національної безпеки, в тому числі з огляду на її екологічну складову, – є мало дослідженою і водночас гостро-актуальною теоретичною та прикладною сферою досліджень.

Наукові праці, присвячені теоретико-методологічному дослідженню взаємозв'язків між економікою, екологією та конфліктами, можна поділити на дві групи, між якими, проте, неможливо провести чітке розмежування. Йдеться, по-перше, про літературу, що відноситься до так званої “економіки конфліктів” і особливо – висвітлення питань щодо природних ресурсів у даному напрямку досліджень, зокрема, роботи М. Гарфінкеля (*M. Garfinkel*) та С. Скапердаса (*S. Skaperdas*) [1], Дж. Максвелла (*J. Maxwell*) та Р. Р'ювені (*R. Reuveny*) [2] тощо.

По-друге, теоретичні положення екологічних конфліктів, які, якщо узагальнити праці науковців у даній сфері за близько чверть століття її існування (Т. Гомер-Діксон (*T. Homer-Dixon*) [3], С. Лібіжевські (*S. Libiszewski*) [4], А. Алао (*A. Alao*) [5, с. 26-27] та ін.), мають екологічний, політичний, управлінський і лише в небагатьох працях – економічний контекст. На наш погляд, поряд із соціологічними (насамперед, конфліктологія), управлінськими, екологічними, географічними та ін. науковими напрямками в дослідженні екологічних конфліктів слід активізувати застосування досвіду економічної теорії, яка в свою чергу сама по собі також є певним протиріччям, яке об'єктивно впливає з того, що причини низки світових економічних криз протягом 21-го століття не знаходять адекватно пояснення [6].

Основними елементами класичної економічної теорії, як правило, вважаються твердження про цілі суб'єктів економічної діяльності,

твердження про обмеження даної діяльності, а також про можливі варіанти вибору, виходячи з того, як беруть до уваги два попередні елементи економічні суб'єкти. З погляду врахування взаємозв'язку між конфліктами та даними елементами зазначимо наступне:

1) цілі суб'єктів економічної діяльності виражають їх бажання, тобто те, чого вони намагаються досягти. Цілі можуть бути як суто суб'єктивними, так і зумовленими приналежністю суб'єктів до сім'ї та відповідно сімейних цінностей, а також соціальною, зокрема, екологічною відповідальністю тощо. Тотожність даних цілей, яка може виникнути через існування в них властивості взаємозамінності, визначає рівень конфліктності у взаємовідносинах між суб'єктами економічної діяльності;

2) на шляху досягнення певних цілей, які часто пов'язані з не виправдано завищеними бажаннями, люди нашттовхуються на обмеження, що пояснюються, насамперед, рідкістю чи навіть практичною відсутністю багатьох ресурсів, тобто йдеться, насамперед, про конфлікт інтересів і потреб та можливостей їх задоволення;

3) виходячи зі своїх бажань і, відповідно, цілей, а також ураховуючи обмеження щодо можливості їх досягнення, люди протягом усієї своєї діяльності здійснюють вибір. Існує твердження щодо існування найбільш вірогідного (раціонального) вибору в конкретній ситуації. Проте сам процес здійснення вибору, будучи пов'язаний із порівнянням і протиставленням альтернатив, об'єктивно є конфліктним.

Отже, з огляду на значущість ролі держави в регулюванні екологічних конфліктів і загалом взаємозв'язку між економічними та політичними чинниками впливу на формування та пролонгацію даних конфліктів, – доцільно в рамках дослідження економіки екологічних конфліктів акцентувати більшу увагу на відповідних політико-економічних засадах, тобто положеннях політичної економії.

1. Garfinkel M.R. Conflict without misperceptions or incomplete information: how the future matters / M.R. Garfinkel, S. Skaperdas // *Journal of conflict resolution*. – 2000. – №44. – pp. 793-807.

2. Maxwell J.W. Resource scarcity and conflict in developing countries / J.W. Maxwell, R. Reuveny // *Journal of peace research*. – 2000. – №37. – pp. 301-322.

3. Homer-Dixon T. On the threshold: environmental changes and acute conflict / T. Homer-Dixon // *International security*. – 1991. – №2, Vol. 16. – pp. 76-116.

4. Libiszewski S. What is an environmental conflict? / S. Libiszewski // *ENCOP occasional papers*, 2004. – 14 p.

5. Alao A. Natural resources and conflict in Africa: the tragedy of endowment / A. Alao. – NY: University of rochester press, 2007. – 353 p.

6. Петрушенко М.М. Аналіз теоретико-методологічних положень економіки екологічних конфліктів / М.М. Петрушенко // *Економіка и управление*. – 2012. – №4. – С. 109-115.

ПРО ІНВЕСТИЦІЙНІ ПАСТКИ ЯК РИЗИК – ПРОБЛЕМУ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Рассадникова Світлана, Степанов В'ячеслав,

**Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень
НАН України, м. Одеса**

Інвестиційна діяльність суб'єктів економічних відносин, також як інвестиційний процес в системі економічного розвитку відноситься до вельми складних, нестійких та, строго кажучи, нелінійних процесів. В цілому, не лінійність можливо розглядати в основі ключових понять нової парадигми управління економікою [1].

Важливі особливості феномена не лінійності стосовно інвестиційної діяльності (процесу) розкриваються у наступних характеристиках та положеннях: не лінійність означає можливість прояву неочікуваних змін напрямів течії процесів, що отримали назву емерджентних в науковій літературі. В доповнення поглиблення змісту змін допустимо твердження, що не лінійність інвестиційних процесів актуалізує постанову питання про принципову недостатність та ненадійність широко розповсюдженого у сьогодення екстраполяційного підходу до розробки прогнозів. Розвиток інвестиційного процесу відбувається через випадковість вибору шляху в момент біфуркації, в той же час випадковість зазвичай не повторюється знову.

В інвестиційної діяльності під дією множини різнопланових та різновекторних факторів знаходить прояв нестійкість та не лінійність інвестиційних процесів, які є різними деформаціями або порушенням форм у вигляді глухих кутів, інвестиційних ям, непередбачуваних дірок та інше, котрі можливо визначити як інвестиційні пастки.

В економічній теорії, макроекономіці достатньо широко аналізується процеси інвестування[2,3,4] як основного фактору інноваційного оновлення економіки та розглядаються проблеми інвестиційної пастки, що виникає в ситуаціях високо рівня ризику та нестійкості економічних процесів. Понятійно-категоріальний зміст інвестиційної пастки виявляється у наступних положеннях:

- попит на інвестиції зовсім не еластичен за ставкою відсотка;
- технологія шахрайства на інвестиційному ринку, яка має зовні вигляд як цілком приваблива ситуація для вкладення інвестицій у формі проектів та програм.

До числа суперечливих та нерідко для споживача небезпечної формі інвестиційної пастки слід віднести систему багаторівневого мережевого маркетингу (БММ). Система типа БММ достатньо широко використовується у багатьох країнах світу та є об'єктами особливою уваги та контролю зі сторони органів влади з метою запобігання зловживань відносно клієнтури та місцевих бюджетів.

В спеціальній літературі відомі та проводиться дослідження пасток інвестиційних фондів, які створюються шляхом вкладення коштів юридичних та фізичних осіб. Досить поширеною формою організації відносяться інвестиційні фонди, що пов'язані, наприклад, з інвестуванням пенсійних програм. У такому випадку до інвестиційних пасток, які обмежують попит на капітал, можливо віднести [5]: оподаткування доходів інвестиційних фондів; ненадійність інформації про доходність інвестиційних фондів за минулі періоди; «дорожнеча» коштів інвестиційних фондів.

Інвестиційні пастки викликають створення проблем стримування вітчизняного економічного розвитку, нездатність суб'єктів економічних відносин ефективно освоювати внутрішні та зовнішні інвестиції. Для подолання ризик-проблем економічного розвитку країни економічна політика держави повинна бути спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату, розвинутого інституціонального базису (нормативно-правового, організаційного, інфраструктурного та ін.), стимулювання інвестиційної активності, сучасної системи управління інвестиціями.

1. Степанов В.Н. Нелинейное управление социо-эколого-экономическими процессами как новое научное направление/ В.Н.Степанов//Проблеми науки. – 2015.- №11. – С.19-25.

2. Воробьев Ю.Н. Инвестирование/ Ю.Н. Воробьев, Е.И. Воробьева.- Симферополь: «Таврия», 2004. – 340 с.

3. Рассадникова С.І. Сучасні тренди і проблеми реформування інвестиційного забезпечення природокористування //Економіст. – 2010. - № 8. – С.38-41.

4. Рассадникова С.І. Інвестиційна політика в сфері природокористування: теоретичні та прикладні проблеми / С.І. Рассадникова//Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки: Збірник наукових статей за матеріалами III Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 – 14 квітня 2017 р.). Частина 2. – Дніпро: НМетАУ, 2017. – С.225-230.

5. Крамских А. Инвестиционные тупики/ А. Крамских– [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://lesvesti.ru/news/expert/4329>.

СОПОСТАВЛЕНИЕ ОСНОВНЫХ ФУНКЦИЙ МЕНЕДЖМЕНТА И ОРГАНИЗАЦИИ БЕЗОПАСНЫХ УСЛОВИЙ ТРУДА

Якель Алёна Олеговна

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова,
Одесса.

Организация безопасных условий труда на предприятии – одно из обязательств руководителей компаний, установленное текущим законодательством, однако на практике многие менеджеры относятся к этому вопросу менее серьезно, чем к повышению экономической эффективности и достижению целей организации.

Актуальность данной темы заключается в том, что иногда несчастные случаи происходят по причине так называемого, человеческого фактора, однако чаще всего прямо или косвенно это связано с неправильной организацией безопасных условий труда. Согласно статистическим данным Государственной службы статистики Украины [1] только 23,6% несчастных случаев на производстве происходят из-за несоблюдения правил безопасности самими рабочими, поэтому управленцам предприятий имеет смысл пересмотреть свое отношение к организации безопасных условий труда.

Обязанности работодателя перед наемным работником подробно изложены в статье 13 Закона Украины «Про охрану труда» от 05.04.2015 [2], однако некоторые положения имеют обобщенный характер, поэтому целесообразно подать эту информацию с учетом

четырёх основных функций менеджмента, оказывающих непосредственное влияние на управление организацией в целом.

Контроль безопасности прописан наиболее подробно и может осуществляться, как руководителем компании, так и государственными службами (в том числе, профсоюзными организациями). Остальные три функции менеджмента требуют более подробного рассмотрения.

Планирование должно предусматривать не только разработку глобальных целей развития системы безопасности, но и создание планов кратко- и среднесрочного характера.

Разработка долгосрочных планов должна предполагать создание общих принципов ориентации системы безопасности и определение главных направлений и программ развития системы безопасности. Среднесрочное планирование, в свою очередь, должно быть нацелено на:

- разработку безопасных условий функционирования предприятия в целом и каждого подразделения в частности;
- освоение новых технологий и привлечение в систему новых субъектов безопасности;
- совершенствование кадровой политики и обеспечение контроля безопасности.

Главной задачей краткосрочного планирования системы безопасности выступает разработка системы планов по техническим средствам охраны, объемам и средствам безопасности, используемым на различных объектах защиты, а также сметам расходов на текущую деятельность подразделений безопасности и др.

Руководители компаний часто минимизируют расходы в ущерб безопасности работников, поэтому организация безопасности помимо обязательных положений, указанных в Законе Украины «Про охрану труда», должна предусматривать оптимизацию ресурсов при решении задач обеспечения безопасности и организацию системы мероприятий по профилактике и минимизации рисков, связанных с недостаточным уровнем обеспечения безопасности в силу финансово-экономических причин.

Мотивация должна быть нацелена, в первую очередь, на культивирование в сознании каждого работника личной заинтересованности в безопасном труде. Иными словами, руководителю необходимо разработать систему мотивации,

предусматривающую материальное или моральное поощрение работников всех подразделений за участие в программах обеспечения безопасности.

Подводя итоги, можно отметить, что существующая нормативно-правовая база Украины в вопросе охраны труда требует внесения корректив и дополнений с учетом основных положений менеджмента, а рассмотрение этого вопроса «сквозь призму» четырех функций менеджмента может позволить упростить процесс понимания управленцами своих обязанностей перед сотрудниками в вопросе безопасности их труда.

1.Официальный сайт Государственной службы статистики Украины – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.ukrstat.gov.ua/>>

2.Закон Украины «Про охрану труда» от 05.04.2015 – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>>

2. БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ

ОСНОВНІ РИЗИКИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Коленда Наталія, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
СНУ імені Лесі Українки

Динамізм сучасного життя та його нові виклики створюють ряд небезпек ти ризиків становлення та розвитку особистості. Водночас, формування особистості потребує забезпечення необхідного рівня соціоекологіоекономічної безпеки держави, середовища існування та розвитку а також індивідуального простору, особливо актуальна ця вимога щодо соціальної безпеки.

Враховуючи напрацювання попередніх досліджень автора [1] пропонуємо під соціальною безпекою особистості розуміти стан соціального, економічного, психічного та психологічного комфорту кожного громадянина, що досягається шляхом злагодженої діяльності державних органів законодавчої, виконавчої та судової влади різних рівнів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та особистої активності населення, що направлена на охорону внутрішнього конституційного порядку, попередження, уникнення й зниження загроз та ризиків для життя, фізичного і психічного здоров'я людей.

У 1994 р. у Програмі розвитку ООН (ПРООН) про розвиток людського потенціалу виділено сім компонентів безпеки людини, одним з яких є особиста безпека, яку визначено як свободу від фізичного насильства і погроз.

На нашу думку, як складова соціальної безпеки особиста безпека передбачає гарантію захисту основних прав і свобод громадян і включає релігійну безпеку, культурну безпеку, політичну безпеку, безпеку соціальних меншин, психологічну безпеку [1, с. 151].

Людство як соціальна система є відкритою, динамічною, нестабільною структурою, яка перебуває під впливом ряду чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому всі аспекти його розвитку не є детермінованими та чітко визначеними, а тому мають певні ризики і небезпеки. Це ж стосується і соціальної безпеки особистості.

Правильний підхід до управління повинен мати превентивний характер. Тому здійснюючи управління соціальною безпекою особистості з метою підвищення її рівня та надання додаткових

гарантій, необхідно попередньо визначити ті ризики та небезпеки, які стоять на шляху цього процесу, і в подальшому їх усувати та попереджати повторне виникнення. Такий підхід є виправданий з точки зору того, що небезпеку простіше попередити ніж усунути наслідки, яких вона завдала. Водночас, управління ризиками соціальної безпеки особистості передбачає виявлення сфер виникнення небезпек та їх характеру. Враховуючи виділені складові соціальної безпеки особистості, основними сферами виникнення відповідних ризиків є: життя і здоров'я; культурно-освітня; професійна; релігійного, політичного і соціального самовизначення та належності.

Серед ризиків соціальної безпеки особистості варто виділити:

- зниження життєвого рівня населення;
- нестабільний ринок нерухомості та обмежені можливості для покращення житлових умов;
- збільшення вартості утримання житла;
- недоступність, висока вартість та низька якість медичного обслуговування;
- низька якість продуктів харчування або їх висока вартість;
- низький рівень та недоступність освітніх послуг;
- низький рівень попиту на ринку праці на фоні високого безробіття;
- відсутність гарантій працевлаштування;
- низька заробітна плата та незадовільні умови праці;
- релігійна поляризація суспільства;
- наявність проявів гендерної, релігійної, політичної, расової чи культурної дискримінації й нерівності;
- погіршення криміногенної ситуації;
- перекручування та неправдивість даних в інформаційному просторі;
- зростання психологічної напруги.

Отже, знання основних ризиків соціальної безпеки особистості та сфер їх виникнення дозволить попередити небажані наслідки від їх прояву. А це, у свою чергу, забезпечить зростання рівня соціальної безпеки кожного громадянина держави.

1. Коленда Н. В. Основні підходи до трактування сутності поняття «соціальна безпека населення» / Н. В. Коленда, Л. М. Черчик. – Економічні науки. Серія “Економічна теорія та економічна історія”. 36. наук. праць. Випуск 9 (36). – Луцьк : ЛНТУ, 2012. – С. 137–154.

СУТІСНО-ОНТОГЕНЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСОБИСТОСТІ

Малімон Людмила

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Потреба в безпеці стає домінуючою в умовах соціальної дезорганізації, радикальних суспільних змін, які руйнують звичні соціальні установки, стереотипи поведінки і сформований образ життя. Психологічне розуміння проблеми безпеки особистості є неоднозначним і розглядається в межах різних психологічних шкіл: психоаналітичної, гештальтпсихології, когнітивного напрямку, екзистенційної і гуманістичної психології.

Основоположник психоаналізу З. Фрейд вважав, що основна небезпека для людини виходить з глибин її несвідомого, яке здатне на суб'єктивному рівні надати загрозливого забарвлення навіть зовні нейтральним факторам. К. Хорні, стверджуючи провідну роль потреби в безпеці у дитячому віці, виокремлює типи поведінкових стратегій, до яких дитина змушена вдаватися, щоб впоратися з почуттям недостатньої безпеки: орієнтація на людей, орієнтація від людей і орієнтація проти людей.

Експериментальні дослідження в гештальтпсихології (М. Вертгеймер, В. Келлер, К. Коффка, К. Левін) акцентують увагу на процесі сприйняття, що забезпечує усвідомлення людиною рівня особистої безпеки. Когнітивний напрям в психології (Д. Міллер, У. Найссер, К. Шеннон, Дж. А. Келлі) базується на визнанні того, що найбільшою небезпекою для людини є неадекватність зв'язків, які вона встановлює із зовнішнім світом на основі відсутності або неповноти наявної у неї інформації й досягнення безпеки потребує подолання цієї неадекватності через перетворення невизначеної інформації у визначену.

У соціально-когнітивній теорії А. Бандури досягнення людиною безпеки пов'язується із вдосконаленням її поведінки, регулятором якої є атрибутивний стиль і локус контролю. Особистість із песимістичним атрибутивним стилем і низьким рівнем інтернальності більш схильна до уявного прогнозування негативних сценаріїв того, що відбувається, й відчуває свою незахищеність та уразливість перед майбутніми подіями. В гуманістичній психології (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм) наголошується на суперечливості стану безпеки, який, з одного боку, є основою психічного розвитку, з іншого – стримує появу нового, а внаслідок цього гальмує розвиток.

У сучасних психологічних дослідженнях безпека особистості розглядається в контексті концепцій внутрішньоособистісного захисту від зовнішніх травмивних впливів (цікавими тут є механізми сугестії та контрсугестії) (В. Бассін, О. Брушлинський, А. Деркач, Н. Кузьміна, Б. Поршнев), а також в ситуаціях маніпулятивної міжособистісної взаємодії (О. Доценко). Як основна функція психологічного захисту виділяється запобігання порушенню внутрішньої стійкості особистості та соціальної спільноти, нормального перебігу психічної життя людини і її поведінки під впливом небажаних і соціально шкідливих наслідків. У контексті цього увага акцентується на значенні внутрішніх оцінок, переконань та ідеалів особистості; впливу надситуативної активності на відчуття безпеки; існування «бар'єрів» у вигляді сформованих соціальних установок, думок, звичок, забобонів; семантичних і словесних бар'єрів, які спотворюють сприйняття ситуації.

Таким чином, узагальнення існуючих концепцій психологічної безпеки дає змогу розглядати її як складне структуроване психологічне утворення, яке визначається як *процес* усвідомлення і аналізу протиріч між цінностями (можливостями) особистості й відображеними у її свідомості характеристиками реальності; як *стан*, що детермінується когнітивно-емоційним сприйняттям і оцінкою поточної ситуації і забезпечує задоволеність базової потреби в безпеці у всіх сферах життєдіяльності; як *якість* особистості, що характеризує її відчуття захищеності і внутрішній ресурс протистояння (опору) деструктивним впливам.

Онтогенетичними передумовами формування психологічної безпеки особистості є: значущі прихильності, внаслідок яких формується уміння вибудовувати емоційно близькі стосунки; успішна соціальна адаптація як першопричина психоемоційної стабільності, стану задоволеності, відсутності дистресу, відчуття загрози, тобто переживання психологічної захищеності; комунікативна компетентність, як здатність до вибудовування ефективного спілкування, легкості в контактах; внутрішні установки, пов'язані з готовністю діяти певним чином (стійка особистісна позиція); реальна безпека навколишнього середовища.

В основі раннього формування відчуття психологічної безпеки в онтогенезі лежать неусвідомлені базові дитячі переконання щодо доброзичливості та справедливості зовнішнього світу й цінності та значущості в ньому власного «Я». Базові переконання у дитячому віці формують відчуття захищеності й довіри до світу, в дорослому – усвідомлення власної невразливості як стійкої особистісної характеристики. Фізичне або психологічне насильство в навколишньому

середовищі призводить до того, що базові переконання, які стосуються позитивного Я-образу, доброзичливості навколишнього світу і справедливих відносин між «Я» і ним, виявляються повністю або частково зруйновані. Саме захищеність є важливою умовою задоволення потреби в безпеці у дитячому віці. З'являючись з моменту народження, вона призводить до формування прихильності, почуття глибокої довіри, яке Е. Еріксон розглядав як фундаментальну психологічну передумову усього життя. Це почуття формується на основі досвіду першого року життя завдяки тісним емоційним контактам дитини і матері, й перетворюється в установку, яка визначає її ставлення до себе і світу. Довіра передбачає довіру до себе і відчуття незмінної прихильності до себе інших людей. Емоційна депривація внаслідок емоційного відторгнення дитини матір'ю є причиною першої серйозної кризи дитячого розвитку. Наслідком цього є вже не просто недовіра, а поява установки страху, підозрливості, побоювань за своє благополуччя, формування почуття незахищеності. Така установка поширюється як на весь світ, так і на окремих людей, і буде проявлятися у всій повноті на пізніх стадіях психічного й особистісного розвитку.

Таким чином, показник психологічної безпеки можна розглядати як фактор формування, розвитку і збереження особистості. Тільки при задоволенні потреби в безпеці виникає тенденція до гармонійного розвитку особистості. Відсутність умов безпеки призводить до формування оборонних стратегій, породжує опір, який може бути зовнішнім (порушуються загальноприйняті норми, проявляється непослух, «акти непокори» тощо) або внутрішнім (породжує відхід від контактів, самозвинувачення, негативне самоставлення та самосприйняття, аутоагресію). Це спричиняє особистісну руйнацію, ускладнює систему міжособистісних взаємин, провокує пошук деструктивних виходів із психотравмуючих ситуацій.

Внаслідок підвищення потреби в безпеці актуалізується пошук соціальних інститутів, які дали б змогу людині задовольнити цю базову потребу, повернути їй відчуття причетності, зв'язку з іншими, підтримки і захищеності. Таку функцію першочергово мають виконувати інститути сім'ї, освітнього простору (школи, ВНЗ), професійної діяльності. Водночас, створення безпечного мікро- та макросередовища має супроводжуватися підвищенням рівня індивідуальної захищеності людини шляхом формування механізмів організації більш безпечної поведінки і потребує розробки та впровадження програм психологічного супроводу формування психологічної безпеки особистості в різних соціальних сферах.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Мельник Олександр

Чернігівський національний технологічний університет

Євроінтеграційні вектори України не повинні носити виключно декларативний характер, а мають підкріплюватись реальними кроками з впровадження та культивування європейських цінностей в українському суспільстві комплексно і системно. Пріоритетом розвитку країн ЄС є розбудова «об'єднаної Європи» із забезпеченням рівних прав і можливостей для всіх категорій громадян безвідносно їх соціального статусу, стану здоров'я, політичних чи релігійних поглядів, національності. У даному ракурсі можемо виокремити актуальну для України проблему соціалізації осіб з обмеженими фізичними можливостями. Причому особливий акцент необхідно робити на підтримку, соціалізацію, адаптацію цієї категорії населення саме в реальному секторі економіки. Першочергово мова йде про працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями при гарантуванні гідної оплати праці та створенні спеціалізованих умов на робочому місці.

Статистичний аналіз демонструє достатньо високі показники чисельності інвалідів в державі – рис. 1. Зокрема, кількість людей з обмеженими можливостями в Україні зростає з 2597,5 тис. ос. у 2001 р. до 2614,1 тис. ос. у 2016 р. Так, згідно з даними Міністерства соціальної політики, Державної служби статистики, Міністерства охорони здоров'я і Пенсійного фонду України, станом на 2016 р. на 1000 населення припадає 61 інвалід (проти 53 – у 2006 р.).

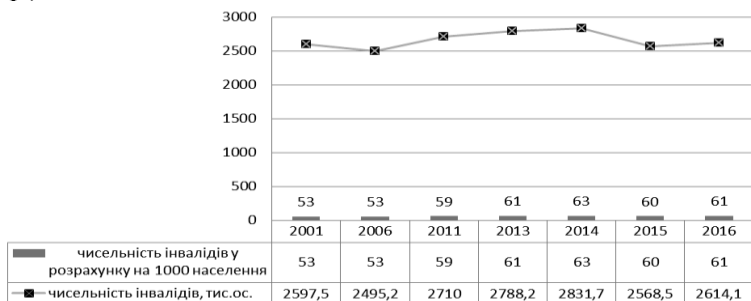

Рис. 1. Динаміка чисельності осіб з обмеженими фізичними можливостями в Україні

Джерело: побудовано автором на основі www.ukrstat.gov.ua

У складних соціально-економічних обставинах при політичній нестабільності та загрозливій геополітичній ситуації актуалізуються

проблеми безробіття і соціального захисту населення. Особливо гостро постають питання працевлаштування осіб з обмеженими фізичними можливостями. У третьому кварталі 2015 р. в Україні функціонувало 301 підприємство, громадська організація інвалідів (що отримали дозвіл на право користування пільгами з оподаткування), на яких працювали 7343 інваліди [за даними Мінсоцполітики].

Зазначена проблема обтяжується аспектами здобуття особами з обмеженими фізичними можливостями вищої професійної освіти. Порівняно швидшими темпами принципи інклюзивної освіти впроваджуються нині в системі загальноосвітніх навчальних закладів – 62 072 учні-інваліди у 2015 р. Натомість у вищих навчальних закладах число студентів-інвалідів становило 16 090 осіб; ще менше – 5 368 осіб з фізичними та розумовими вадами у професійно-технічних навчальних закладах в 2015 р. [за даними Державної служби статистики України].

Вказані вище співвідношення по чисельності осіб є цілком обґрунтованими, враховуючи той факт, що підготовка майбутніх фахівців потребує належного матеріально-технічного забезпечення. Підготовка фахівців з осіб із обмеженими фізичними можливостями додатково до цього має бути забезпечена спеціалізованим оснащенням, адаптованим до специфічних потреб даної групи студентів. Безперечно, в умовах обмеженого фінансування вищим навчальним закладам різних рівнів акредитації зазвичай достатньо складно задовольнити ці вимоги до матеріально-технічної бази, що при цьому має бути також оперативним оновлюваним відповідно до динамічності науково-технічного прогресу на сучасному етапі.

Гарантування рівності та реалізація принципу справедливості в суспільстві вимагає створення умов для повноцінної соціалізації осіб з обмеженими фізичними можливостями. Останнє, на нашу думку, поряд з іншими аспектами, включає гарантування вільного та рівного доступу осіб з інвалідністю до якісних освітніх послуг. На етапі формування інформаційної економіки здобуття вищої професійної освіти є вагомим фактором конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. Розширення доступу інвалідів до вищої освіти варто реалізовувати системно, тобто включаючи механізми консультування з професійної підготовки, організації спеціальних реабілітаційних курсів, підвищення кваліфікації працівників з обмеженими фізичними можливостями при подальшій дифузії інклюзивної освіти та оптимальному задіянні можливостей дистанційної форми навчання. Центровим елементом таких механізмів беззаперечно має бути людина (зокрема, особа з обмеженими фізичними можливостями) та її інтереси.

БЕЗОПАСНОСТЬ УКРАИНЫ И ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ МИГРАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ

Садченко Елена Васильевна

доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой менеджмента математического моделирования рыночных процессов Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Миграция может препятствовать или содействовать экономическому развитию страны, способствуя переселению квалифицированных кадров (проблема так называемой «утечки мозгов»), молодых энергичных рабочих, уменьшая тем самым возможности для дальнейших позитивных социальных и экологических изменений. Миграция направлена на передачу из менее развитой страны в более развитую самого ценного ресурса - человеческого потенциала (человеческого капитала).

Основными современными тенденциями миграционных процессов являются: появление новых типов мигрантов, увеличивается разнообразие их социокультурных характеристик, в первую очередь, речь идет о миграции высококвалифицированной рабочей силы.

В настоящий момент одним из главных условий экономического развития и средством получения прибыли для компаний становится увеличение интеллектуального потенциала компании, как одного из ключевых ресурсов хозяйственного механизма; увеличение объемов и расширение географии миграции; расширение вынужденной миграции; увеличение доли женщин в общем миграционном процессе; многие страны используют эмиграцию для решения проблем занятости у себя в стране. Это означает фактическое правительственное участие в привлечении рабочей силы из других стран или регионов, регулирование действий неправительственных организации или просто невмешательство в отношении спонтанных передвижений.

Регулирование трудовой эмиграции часто бывает неэффективным, т. к. большое количество эмигрантов перемещается незаконно. Это, в свою очередь, позволяет принимающей стороне не соблюдать никаких обязанностей по отношению к ним.

Миграционная политика любой страны должна включать: концепцию, которая будет представлять фундамент миграционной политики, систему взглядов, определяющих границы правового, этического и идеологического пространства, в рамках которого могут формироваться программные документы по миграции населения и

другим направлениям государственного регулирования социодемографических процессов. Концепция миграционной политики, если она выступает правовым документом регионального уровня, включает принципы, согласно которым должно осуществляться регулирование миграционных процессов во всех субъектах Украины. Подобные документы регионального уровня должны соответствовать основополагающим положениям Концепции миграционной политики стран.

Основными элементами Концепции миграционной политики, помимо принципов, определяющих правовое и этическое пространство, в рамках которого допустимо воздействие на миграционные процессы, являются цель, обусловленные ею задачи по всем направлениям миграционной деятельности, приоритеты и механизмы осуществления политики.

Исходным при этом является обоснование цели миграционной политики. Для этого возможны разные подходы:

- с позиции обеспечения развивающейся экономики трудовыми ресурсами;
- с позиции характера демографического развития (миграция как компенсатор естественной убыли населения);
- с позиции геополитических интересов государства, его национальной безопасности.

Эти и иные подходы могут использоваться либо самостоятельно, либо одновременно с другими. Миграционная политика носит территориально-дифференцированный характер. Поэтому в разных местностях существуют разные миграционные проблемы, а следовательно, цели миграционной политики и направления их достижения различны. Соподчиненность целей и дифференциация их по стадиям миграционного процесса, а также по видам миграции и ее направлениям определяют их многоплановость и территориальные различия.

Регулирование международной миграции в условиях национальной безопасности возможно лишь при совместных усилиях большинства стран мира (в первую очередь наиболее крупных и развитых из них), т. е. посредством многостороннего международного сотрудничества.

Изучение теоретических подходов помогает понять закономерности и последствия миграционных процессов, строить прогнозы, проводить более взвешенную и рациональную миграционную политику.

ПРОГНОЗНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ОСВІТЯН

Тоцька Олеся, к. е. н., доцент кафедри менеджменту
факультету економіки та управління
СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

Стаття 43 Конституції України гарантує кожній людині та громадянину право на належні, безпечні та здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом [1]. І це не даремно, адже економічна безпека (гарантований мінімальний дохід) є одним із компонентів безпеки особистості. Саме від рівня доходу залежить можливість працівника придбати їжу, одяг й інші речі, сплатити рахунки, зробити заощадження тощо.

Освітняни є своєрідною елітою нації, оскільки навчають молоде покоління, готують майбутніх фахівців для всіх сфер економіки України. Тому цікаво буде дослідити показники їхньої заробітної плати та на їх основі побудувати прогностичні моделі на наступні три роки.

Отже, спочатку сформуємо табл. 1, в якій наведемо динаміку середньомісячної заробітної плати освітян України в 2010–2016 рр.

Таблиця 1

Динаміка середньомісячної заробітної плати освітян¹ (у розрахунку на одного штатного працівника, грн)

Рік	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Заробітна плата	1 884	2 077	2 532	2 696	2 745	3 132	3 769

¹Сформовано автором на основі [2].

Як бачимо, заробітна плата вітчизняних працівників освіти щорічно зростає. Так, у 2010 р. вона була меншою 2 000 грн, у 2011–2014 рр. – перебувала в межах 2 000–3 000 грн, а в 2015–2016 рр. – становила більше 3 000 грн.

Далі перейдемо до побудови моделей прогнозу на наступні три роки за допомогою табличного процесора LibreOffice Calc. Отримаємо такі результати:

1) лінійна модель – $f(x)_1=284,93x+1\,551,00$ (коефіцієнт детермінації $R^2=0,94$);

2) логарифмічна модель – $f(x)_2=847,19\ln(x)+1\,658,94$ ($R^2=0,84$);

3) поліноміальна модель – $f(x)_3=19,64x^2+127,79x+1\,786,71$ ($R^2=0,955$);

4) експоненційна модель – $f(x)_4=1\,716,22e^{0,11x}$ ($R^2=0,96$);

5) степенева модель – $f(x)_5=1\,766,41x^{0,33}$ ($R^2=0,90$).

Слід зазначити, що коефіцієнт детермінації – це міра залежності в статистичних моделях варіації залежної змінної від варіації незалежних змінних. Він вказує, наскільки отримані спостереження підтверджують модель [3].

Прогнозні показники за цими моделями відобразимо в табл. 2.

Таблиця 2

Прогнозні показники середньомісячної заробітної плати освітян²

(у розрахунку на одного штатного працівника, грн)

Рік	Лінія тренда				
	лінійна	логарифміч-на	поліноміаль-на	експонен-ційна	степенева
2017	3 830	3 421	4 066	4 138	3 508
2018	4 115	3 520	4 528	4 619	3 647
2019	4 400	3 610	5 029	5 156	3 777

²Розраховано автором.

Як бачимо, прогнозні показники за всіма п'ятьма моделями зростають. Найменшими темпами – за логарифмічною та степеневою, середніми темпами – за лінійною, найбільшими темпами – за поліноміальною й експоненційною моделями. Коефіцієнт детермінації за всіма моделями достатньо високий і становить від 0,84 до 0,96. Саме експоненційна модель вигляду $f(x)_4=1\,716,22e^{0,11x}$ найбільш адекватно описує динаміку середньомісячної заробітної плати освітян, оскільки її показник детермінації найвищий. Це свідчить про те, працівникам освіти України в найближчі три роки слід сподіватися на вагоме підвищення рівня заробітної плати, і, відповідно, рівня економічної безпеки. Підтвердженням такого припущення слугує суттєве підвищення заробітної плати освітян із січня 2017 р.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Веб-сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

СКЛАДОВІ СИСТЕМИ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Черчик Лариса, д.е.н., професор

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Глобальні проблеми, такі як вичерпання ресурсів, обмеженість асиміляційного потенціалу, погіршення якості довкілля, здоров'я людей, можна вирішити тільки з позиції глобальної ж безпеки, яка враховуватиме економічну, соціальну та екологічну складові. Це свідчить про необхідність реалізації підходів і принципів забезпечення цілісності об'єкту дослідження, яким є соціоекологоекономічна безпека (СЕЕБ) та система її забезпечення, оскільки нехтування однією зі складових призводить до незворотних негативних наслідків у розвитку всіх підсистем.

Змістове наповнення сутності СЕЕБ залежить, з одного боку, від умов, у яких знаходиться певний об'єкт, з другого – від внутрішніх властивостей цього об'єкта, тому доцільні такі дефініції поняття: як внутрішня здатність об'єкта протистояти загрозам, забезпечуючи реалізацію свої інтересів і цілей розвитку при збереженні існуючих або досягненні бажаних параметрів, без нанесення шкоди іншим об'єктам у коротко- та довгостроковій перспективі; як результат цілеспрямованої діяльності об'єктів різного рівня щодо збереження своєї ідентичності, цілісності, якісних параметрів та здатності до цілеспрямованого розвитку; як стан захищеності об'єктів різного рівня від несприятливого впливу прогнозованих чинників зовнішнього оточення, що визначає її внутрішні можливості та здатність протидіяти деструктивним впливам, та унеможливлення негативної дії з його боку на це оточення.

Система забезпечення соціоекологоекономічної безпеки (СЗСЕЕБ) – це сукупність інституцій, принципів, важелів, методів та інструментів впливу, націлених на оптимізацію відносин у системі «суспільство–природа» щодо забезпечення таких умов функціонування певного об'єкту, за яких зберігаються або поліпшуються його внутрішні якісні та кількісні параметри та не допускається деструктивний вплив на зовнішнє оточення.

Об'єктом СЗСЕЕБ є явища, процеси, окремі елементи або просторово визначені екологічні системи, які потребують регулювання. Оскільки вони перебувають у постійному розвитку, які під дією об'єктивних і суб'єктивних чинників змінюються, то може змінюватись і бажаний стан цих елементів. Суб'єктами СЗСЕЕБ є

органи державного, регіонального управління, місцевого самоврядування, громадські організації, керівництво підприємств. Предметом СЗСЕЕБ є оптимізація суспільних відносин та відносин в системі «суспільство – природа» щодо забезпечення безпеки їх функціонування та розвитку.

Основними цілями функціонування СЗСЕЕБ є забезпечення безпеки всіх сфер життєдіяльності; створення передумов для переходу до сталого розвитку, насамперед на екологічно деградованих та густонаселених територіях. Вони конкретизуються у цілях другого порядку по складових: екологічній – збереження цілісності, функціонування в межах самовідтворення, охорони елементів довкілля, складних екосистем, їх збереження, відтворення порушених екосистем, збереження та розширення біологічного та ландшафтного різноманіття; соціальній – задоволення суспільних потреб, забезпечення зайнятості, відновлення та збереження здоров'я, розвиток культури особистості, її самовираження, самозбереження, самодостатності, самоствердження на рівні індивіда, а також патріотизму, національної гордості та відповідальності, національного розвитку та формування позитивного іміджу країни на рівні соціуму; економічній – нарощування та стабілізація доходів, функціонування на прийнятному рівні прибутковості у межах екологічно припустимих режимів використання природних ресурсів, що не допускає їх деградації і дає можливість довготривалого збереження корисних властивостей і запасів на майбутнє, економічної ефективності та відповідальності за нераціональне природокористування.

СЗСЕЕБ розглядається як сукупність інституцій та інструментів спрямованої дії, під впливом яких забезпечується безпека певних об'єктів. Їх взаємодія обумовлюється координуючими зусиллями відповідного механізму, складові якого забезпечували б узгодження довгострокових та короткострокових цілей функціонування об'єктів різних рівнів на основі нових цінностей: пріоритету екологічної безпеки, збереження фізичного та психічного здоров'я окремої людини та населення країни загалом; охорони природних ресурсів, їх відтворення та збереження для майбутніх поколінь. Дія механізму повинна унеможливити антиекологічний і антисоціальний вибір.

1. Черчик Л. М. Концептуальні основи формування системи соціоекологоекономічної безпеки / Л. М. Черчик // Економічний форум. – 2016. – № 2. – С. 167-174.

3. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ, ЕКОЛОГІЧНОЇ, ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

СУТНІСТЬ І ПРОБЛЕМАТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Антонюк Роксолана, к.е.н., Львівський національний аграрний університет, м. Львів, **Шматковська Тетяна**, к.е.н., доцент, СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

В сучасних умовах економіка України все ще знаходиться в стані невизначеності, тому підприємству і надалі можуть загрожувати специфічні проблеми. З цієї причини все важливішим є забезпечення економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека підприємства – це такий стан фірми і її ресурсів, коли забезпечується їх найбільш результативне використання для досягнення максимальної ефективності діяльності, стійкості підприємства під впливом негативних факторів (зокрема невідомих дій, що можуть зашкодити підприємству та стану ринкової кон'юнктури, до якої підприємство часто не є підготовленим), а також забезпечення максимальної реалізації його потенціалу у майбутньому. Економічна безпека підприємства повинна відповідати ряду принципів:

- системність (створення такої системи безпеки, яка забезпечить максимальний захист);
- своєчасність (вчасне виявлення шкідливих чинників);
- безперервність (процес організації економічної безпеки повинен відбуватися постійно);
- плановість (порядок дій повинен бути чітко встановленим) [1].

Забезпечення економічної безпеки являє собою мережу заходів, котрі можуть здійснюватись як у вказаній так і в довільній послідовності, яка підприємству є зручнішою. До таких заходів належать:

- забезпечення фінансової стійкості підприємства(формування в необхідному обсязі корпоративних ресурсів, перш за все капіталу);
- забезпечення належного технічного стану, який допоможе досягти необхідного рівня конкурентоспроможності; аналіз фінансових результатів);

- оптимізація роботи менеджерів і покращення структури управління підприємством;
- збереження і покращення кваліфікації персоналу;
- обмеження впливу на стійкість підприємства зовнішніх умов;
- забезпечення правового захисту підприємства та його підрозділів;
- захист комерційної таємниці та забезпечення інформаційної безпеки підприємства;
- захист персоналу підприємства, капіталу і корпоративних інтересів.

-наявність багаторівневого (тактичного, стратегічного і поточного) забезпечення економічної безпеки підприємства [2; 3].

Забезпечення економічної безпеки підприємства може супроводжуватись різними проблемами, з причини чого адекватна оцінка безпеки може бути викривлена. Серед таких проблем можемо виділити наступні:

- концептуальні (помилково обрані методи, а також їх послідовність);
- технічні (неправильне виконання окремих процесів аналізу);
- невчасність і нерегулярність контролю різних чинників на підприємстві;
- неврахування або недостатнє врахування окремих факторів, що потенційно можуть впливати на життєдіяльність підприємства [4].

Отже можемо узагальнити, що економічна безпека підприємства та система її забезпечення є невід'ємним елементом підтримання життєдіяльності і стабільності підприємства. Водночас, це забезпечення повинно здійснюватись з максимальною точністю, щоб отримати реальні результати.

1. Лянной Г. Система экономической безопасности предприятия / Г. Лянной // BOS – журнал о личной и коммерческой безопасности. – 2006. – №7. – С. 16-19.

2. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 41-45.

3. Колпаков П. А. Концептуальные основы экономической безопасности фирмы : автореф. дис. ... канд. экон. наук / П. А. Колпаков. – М., 2007. – 25 с.

4. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. Шевченко // Наука молода. – 2010. – №10. – С. 178-181.

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Бортнік Світлана, СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

Високий рівень динамічності та нестабільності середовища функціонування підприємств, низький рівень його прогнозованості спричиняє підвищений рівень ризиковості їх діяльності. Загальновідомо, що успішність функціонування та сталий розвиток підприємства в умовах змінного економічного середовища, залежить від швидкості реагування на усі види загроз, які виникають в цьому середовищі. Тому забезпечення економічної безпеки, у першу чергу за рахунок інструментів ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління нею, стає актуальним завданням системи менеджменту. Це актуалізує питання забезпечення економічної безпеки функціонування підприємств та впровадження найбільших ефективних шляхів інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту підприємства у довгостроковому періоді.

Проблемам економічної безпеки підприємств присвятили свої наукові праці такі зарубіжні та вітчизняні вчені як З. Борисенко, З. Варналій, В. Геєць, С. Лаптев, І. Циглик. Дослідженню інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємств приділили увагу А. Жуков, О. Захаров, С. Лазарева, І. Новаківський, В. Щербина та інші. Праці цих авторів містять значні напрацювання щодо інформаційної безпеки підприємств, а також сформульовані підходи до її забезпечення. Однак сучасні реалії господарювання, а також високий рівень інформатизації усіх управлінських процесів, спонукають керівництво підприємств до пошуку новітніх засобів та інструментів керування безпекою. При цьому особливого значення в контексті забезпечення належного рівня економічної безпеки набуває управління інформацією суб'єктів господарювання, що обумовлено високим рівнем відповідальності всіх управлінських рішень, пов'язаних з економічною безпекою, необхідністю оперативного вирішувати поточні проблеми на основі якісного аналізу зовнішньої та внутрішньої інформації. Загальновідомо, що причинами лівової частки банкрутств господарюючих суб'єктів є прорахунки та недосконалість управління інформаційними процесами на підприємстві, які негативно впливають на прийняття стратегічних і тактичних рішень. Наслідками цього зазвичай є втрата конкурентних переваг підприємства, зниження рівня якості його продукції, зменшення частки ринку, погіршення економічних результатів господарювання, що

загрожує його економічній безпеці. Отже, з метою вирішення завдань щодо забезпечення належного рівня економічної безпеки керівництву підприємств слід так організувати процес управління інформацією в системі забезпечення безпеки підприємства, щоб загальна ефективність діяльності зростала.

Управління інформацією в системі забезпечення економічної безпеки підприємства визначають як цілеспрямований процес планування, організації, підбору кадрів, організування та координації різних видів інформаційної діяльності та контролю за ними, здійснюваний на основі комплексного використання всіх видів інформації, наявної на підприємстві та за його межами, а також сучасного програмного та технічного забезпечення із метою досягнення цілей інформаційного забезпечення роботи системи забезпечення економічної безпеки підприємства [1, с. 118]. Або « ...управління інформацією в системі економічної безпеки – це здійснення свідомого цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на загрози та небезпеки, внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на стан економічної безпеки [2, с. 16]. Як бачимо, головною метою управління інформацією є оптимізація усіх процесів інформаційної діяльності підприємства, забезпечуючих управління конкурентоспроможністю у довгостроковій перспективі. Виходячи з цього, керівництву підприємств слід активно застосовувати новітні інструменти інформаційно-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки шляхом використання найбільш сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютерного забезпечення, ресурсів мережі Інтернет у діяльності підприємства. Для здійснення ефективного моніторингу загроз, що виникають у середовищі функціонування підприємства слід забезпечити належний рівень комп'ютеризації та програмного забезпечення служби інформаційно-аналітичного забезпечення безпеки підприємства. Налагодження ефективної системи руху, обробки та управління інформацією на підприємстві дасть можливість прискорити надходження інформації на підприємство, зменшити ризики втрати та спотворення інформації, забезпечити логістичний рух інформаційних потоків між різними структурними підрозділами, що дасть змогу здійснювати ефективне управління та контроль за економічними процесами і забезпечити належний рівень економічної безпеки підприємства у перспективі.

1.Цюцюпа С. В. Значення процесів управління інформацією для формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства //

С. В. Цюцюпа / Вчені записки Університету «КРОК». – Вип. № 40. – 2015. – С. 112- 119

2.Илlyашенко С. И. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке / С. И. Илlyашенко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3. – С. 13-19.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ващишин Андрій

Національний університет водного господарства та
природокористування, м. Рівне

Поточний етап розвитку економіки України характеризується труднощами як політичного, так і соціального характеру. Підприємства, які здійснюють свою діяльність у сфері інформаційно-комунікаційних технологій являються основою впровадження інновацій і володіють цілим спектром унікальних характеристик. Високоєфективне функціонування ІТ підприємств та динамічний їх розвиток виступають каталізатором розвитку й інших секторів національної та світової економік.

Український ІТ-сегмент сьогодні виступає чи не єдиним конкурентоспроможним сектором на високотехнологічних світових ринках. Динамічність цього сектору економіки зумовлює необхідність швидких змін для забезпечення економічної безпеки.

Рівень інформаційного розвитку країни чи регіону традиційно оцінюють на основі частки користувачів Інтернету, масштабів поширення мобільного зв'язку, обсягів охоплення кабельними мережами та за допомогою інших показників. У звіті Світового економічного форуму [1] відзначено, що майже всі сегменти технологічних підгалузей ІТ-сектору: мобільного зв'язку, кабельних мереж, фіксованого зв'язку, Інтернет-технологій демонструють стабільне зростання протягом 2005-2016 рр. При цьому найшвидше зростає чисельність абонентів мобільного широкопasmового доступу до мережі - середньорічний темп становить 36,7% за 2005-2016 р.р.; чисельність осіб, що користуються мобільним зв'язком та Інтернетом зростають приблизно однаковими темпами - 13,3% та 13,1% відповідно за 2005-2016 р.р.

Більшість ІТ компаній світу за останні роки пов'язують власний розвиток з підтримкою вже існуючих сегментів ІТ ринків: розробка та розвиток програмних рішень, інтеграція вже існуючих програмних рішень до єдиних ІТ систем, покращення функціональних характеристик та удосконалення інтерфейсу користувачів. В дослідженнях Світового

Економічного Форуму та різних аналітичних груп, які працюють на його основі, використовується індекс комунікаційної доступності NRI (Networked Readiness Index), який визначає доступність, кваліфікаційні характеристики та інфраструктурні параметри розвитку ІТ-сектору і є основою для розуміння та розробки прозорої політики в державі [1].

Недостатньо розвинутими в Україні відповідно до NRI є рівень використання ІТ технологій у секторі державного управління, а також невисока якість регулятивного та бізнес-середовища. динамічних секторів національної економіки, основою чого слід вважати доступність і достатній рівень розвитку трудових ресурсів. Проблемою виступає низький рівень юридичної захищеності вітчизняних розробок. Експорт ІТ послуг (розробка програмного забезпечення та інформаційні послуги) в Україні досягнув рівня 2,5-3,0 млрд.дол. в 2015-2016 р.р. При цьому темпи зростання експорту фактично подвоїлися порівняно з попереднім аналогічним періодом.

Ключовим сегментом споживання українських ІТ послуг виступають компанії США, частка яких у сукупному експорті сягнула близько 80%. Досить часто національні ІТ оператори перебазовують свій бізнес до країн Шенгенської зони - Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини та Литви [2]. Відзначимо, що останній чинник є основою скорочення кількості підприємств ІТ-сектору в Україні. В українському сегменті інформаційно-комунікаційних технологій протягом 2015-2016 р.р. відбувається переведення Інтернет ресурсів на крос-платформну основу і розробка мобільних версій існуючих сайтів компаній, що зумовлено зростанням частки продажу через мобільні гаджети; розробка швидких і дешевих систем мобільних платежів, інтеграція систем електронних грошей з банківською системою України та світу; розвиток систем мультимедіального маркетингу для встановлення більш тісного зв'язку зі споживачами та підтримки постійного спілкування з ними; віртуалізація функцій попереднього вибору товару шляхом розвитку онлайн пробних версій інформаційних продуктів, контролю зі сторони споживача, залучення споживача до розвитку інформаційних продуктів; поширення інтерактивного контенту в віртуальних мережах.

1. The Global Information Technology Report 2016 [Електронний ресурс] // World Economic Forum. - Режим доступу : <http://www.wsj.com/public/resources/documents/GITR2016.pdf>

2. High-Tech Ukraine. Software Development & IT Services The Rise A Tech Nation [Електронний ресурс] - Режим доступу : www.bms.consulting.com/ru/high-tech-ukraine-from-a-to-z

РАЗВИТИЕ РЫНКА ТОВАРОВ И УСЛУГ С УЧЕТОМ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ

Галанюк Роман, магистр

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова.
Одесса.

Важным фактором в обеспечении экологической безопасности является создание условий для формирования экологического предпринимательства и реализации экологически чистых товаров и услуг. Экологическое предпринимательство – это деятельность, направленная на производство продукции (работ, услуг), которая безопасна для окружающей среды и потребителей, развитие технологий и процессов, снижающих отрицательное воздействие на окружающую природную среду, т.е. экологичные биотехнологии, технологии по переработке отходов, малозагрязняющие технологии, а также с ускоренным формированием рынка экологических товаров, услуг и осуществлению работ, направленных на предупреждение загрязнения окружающей природной среде и вреда здоровью населения.

Рынок товаров и услуг с учетом экологических факторов – качественно иной рынок продукции и услуг, гарантирующий потребителю более высокое (экологичное) качество потребляемых товаров. На нём устанавливаются повышенные цены на продукцию, соответствующую экологическим стандартам. Необходимость развития рынка экологически чистой продукции (услуг) определяют характерные черты такой продукции, товаропроизводителей и специфика элементов рынка. Рынок это механизм взаимодействия субъектов предложения и спроса, который через ценовые и неценовые воздействия позволяет обеспечивать соответствие между спросом и предложением экологически чистой продукции. Для этого необходима государственная поддержка производителя. Конкурентоспособность на национальном и мировом рынках определяется в том числе и экологическими параметрами технологий производства, выпускаемых товаров, а также затратам на охрану окружающей среды, прямо влияющими на уровень общих издержек. Это соответственно влияет на цену товара, рынка сбыта, перспективы дальнейшего производства.

Экономико-экологические подходы направлены на обеспечение рационального использования ассимиляционного потенциала природной среды. Нормативные показатели определены таким образом, что долгосрочные средние значения концентрации выбросов, сбросов не могут быть больше, чем краткосрочные значения, либо равны им.

Требования к качеству сырья определяют максимально допустимые концентрации содержащихся в нем вредных веществ. Ограничения на использование товаров направлены на постепенное вытеснение изделий и видов сырья, признаваемых более вредными, и замену их экологически чистыми.

Украинская и зарубежная хозяйственная практика показывает, что экологические факторы все больше влияют на стратегические цели предпринимательской деятельности, поэтому охрана окружающей среды выступает в качестве важной экономико-экологической задачи. В Канаде, к примеру, действуют более 3500 компаний, выпускающих оборудование для охраны окружающей среды и связанные с ней услуги. В них работают более 110 тыс. человек [1]. В Японии начиная с 1988 г. действует специальный экспертный совет по экологическому бизнесу. Данная сфера экономики включает: предприятия, обеспечивающие предотвращение загрязнения (производство оборудования, приборов и средств контроля в целях охраны окружающей среды); предприятия с природосберегающей технологией (переработка отходов, гелиоэнергетические установки, производство товаров с экологической маркировкой), а также предприятия, осуществляющие меры по благоустройству окружающей среды и информационному экобизнесу.

Деятельность по охране окружающей среды способствует бизнесу и приносит прибыль как от создания более совершенных технологий, так и от продажи, произведенной на их основе экологически чистой продукции. Во многих развитых странах экологическое регулирование дало толчок интенсивному развитию новой и весьма выгодной сферы приложения капитала. Экологически ориентированная продукция завоевывает все более прочные позиции в выпуске, как товаров промышленного назначения, так и потребительских товаров. Ресурсно-экологическая политика государства осуществляется обязательно через принятие законов и нормативно-правовых документов. Целевая программа развития рынка экологических товаров, работ и услуг в Украине должна предусматривать разработку новых законодательных актов по обеспечению эффективного развития рынка.

1. Развитие рынка экологических товаров, работ и услуг – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://b-energy.ru/biblioteka/ekologiya-konspekt-lekcii/376-razvitie-rynka-ekologicheskikh>

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Геліч Н. В., СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

В сучасних умовах основою екологічної політики України має стати принцип обов'язкового дотримання екологічної безпеки господарювання. Зокрема, необхідно поєднати одночасне забезпечення екологічних вимог щодо охорони здоров'я людини зі сталим соціоекологоекономічним розвитком.

Впровадження процесу забезпечення екологічної безпеки полягає в наступному. Обсяг споживання природних ресурсів повинен бути суттєво нижчим його оновлення, а рівень забруднення нижчим, ніж його знешкодження.

На сьогоднішній день дефініцію “економічна безпека підприємства” розглядають як один із чинників, що запобігає негативному впливу на ефективне функціонування підприємства.

Складовою економічної безпеки підприємства є екологічна безпека. Суть її полягає в дотриманні основних норм чинного екологічного законодавства, а також в зменшенні витрат від забруднення довкілля. Забезпечити екологічну безпеку від суб'єктів, які здійснюють виробничо-господарську діяльність, можливо шляхом розроблення і дотримання вітчизняних та міжнародних гранично-допустимих норм концентрації шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє природне середовище, а також при дотриманні екологічних параметрів продукції, яка виготовляється [2].

Безпека підприємства в екологічній сфері передбачає використання сучасних та безпечних технологічних процесів, що сприяють покращенню умов праці, захищають життя і здоров'я працівників від негативних наслідків виробництва та суттєво зменшують економічні витрати підприємства і сприяють збільшенню його прибутковості.

На підприємстві розрахунок екологічної безпеки відбувається наступним чином. Якщо існують організовані відходи, то проводяться виміри на трубах, стічних водах та інших системах. При неорганізованих відходах – вираховується валовий викид, його потужність та розміри самого підприємства. Згідно із даними розрахунками створюються рекомендації, які необхідно виконати для подальшого ефективного функціонування виробництва [1].

Проте, необхідно враховувати і витрати від забруднення навколишнього природного середовища.

Ці витрати умовно можна поділити на обов'язкові та додаткові: обов'язкових витрат уникнути неможливо, проте можна зменшити, а додаткових витрат можна уникнути.

Обов'язкові витрати – це збори за забруднення природного середовища, покращення якості природних ресурсів, податкові платежі, що передбачені чинним законодавством, плата за вивіз та утилізацію відходів виробництва, комунальні платежі та інші.

До додаткових відносять штрафні санкції, що застосовуються за порушення чинного екологічного законодавства та штрафи за перевищення норм шкідливих викидів та скидів у навколишнє природне середовище та інші [3].

Отже, екологічна складова економічної безпеки – це як встановлення та дотримання нормативів гранично-допустимої концентрації шкідливих речовин, згідно з національним законодавством, так і аналізування заходів забезпечення ефективності екологічної складової.

Тому, для підприємств, що здійснюють діяльність на міжнародних ринках необхідно дотримуватись не лише національних, але й міжнародних норм щодо використання шкідливих речовин. Такі підприємства мають одержати сертифікат відповідності з екологічної безпеки виробництва та продукції шляхом проходження міжнародного екологічного контролю. Для визначення рівня екологічної безпеки підприємства доцільно враховувати окремі його фактори: ушкодження ландшафту, стан енергетичного забруднення середовища, створення смітників із відходів виробництва, забруднення водного і повітряного басейнів.

Підприємство, яке відповідає національним та міжнародним вимогам екологічної безпеки є конкурентоспроможним як на вітчизняному, так і на світовому ринку.

1. Екологічна безпека на підприємстві. Екологія виробництва [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://faqur.ru/osvita/37465-ekologichna-bezpeka-na-pidpriemstvi-ekologija.html>

2. Оргинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ [текст] / В. Л. Оргинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко – К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.

3. Сайко Л. Ю. Екологічна складова економічної безпеки підприємства / Сайко Л. Ю., Сайко А. О. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nadoest.com/ekologichna-skladova-ekonomichnoyi-bezpeki-pidpriemstva>

РІВЕНЬ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ – ГОЛОВНА ПЕРЕДУМОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Гладченко Лариса., Міжнародний гуманітарний університет,
кандидат економічних наук, доцент

Прибутковий фінансовий результат - провідний показник фінансового стану підприємства і оборотних коштів.

Між тим ситуація зі значеннями фінансових результатів на підприємствах України і загалом по Україні складається загрозливою щодо безпеки країни. Так за даними таблиці 1 за останні роки формуються збиткові фінансові результати.

Таблиця 1

**Динаміка фінансового результату в Україні
за 2013-2015 роки (в млн. гр.)**

Показники	2013	2014	2015	Відхилення +/-	
				2015 - 2014	2015 - 2013
Сальдо фінансового результату	29283,2	-523587,0	-340126,6	+183460,4	- 369409,8
у т. ч. збиток	205230,5	858104,3	815447,8	-42656,5	+610217,3
Прибуток	234513,7	334517,3	475321,2	+140803,9	+240807,5

Джерело: складено на основі[1;2;3]

Як показує таблиця, динаміка фінансового результату за розглядувані роки має немонотонний характер. Якщо у 2013 році фінансовий результат був позитивним, то в наступних двох роках він став збитковим. При цьому збитки щорічно збільшувались, хоча підприємства не банкрутували. Це означає, що вони знаходили джерела покриття збитків поза даними офіційної звітності, що суперечить принципам цивілізованої ринкової економіки.

За даними Державної служби статистики України проведено дослідження фінансових результатів за галузевої структури. Яке показало, що сільське господарство, яке сильно залежить від природних факторів, в цілому виявляється прибутковим, в той час як оптова та роздрібна торгівля, яка априорі не повинна бути збитковою (при збитковості вона не зможе здійснювати свою подальшу діяльність), в Україні показується збитковою.

Подальший аналіз складових фінансового результату наглядно відображає, як збиткові підприємства знищують прибутки, які одержані ефективними підприємствами, тобто підприємствами, які працюють на позитивний фінансовий результат. Так, у 2014 р. збитки склали 858 104,3 млн. грн., а в 2015 р. 815 447,8 млн. грн. при формуванні по Україні в цілому негативного фінансового результату в обидва вказані роки.

Регуляторна та податкова політика в економіці України потребує удосконалення з точки зору орієнтації на неможливість функціонування збиткових підприємств. Бо збиткові підприємства – це економічна небезпека для існування підприємств.

Загальний висновок: негативний фінансовий результат сигналізує про необхідність поліпшення регуляторної політики з метою зменшення долі тіньової економіки та її тиску на державний бюджет, насамперед через справедливий та дієвий для малого та середнього бізнесу механізм оподаткування. Між тим, внесені зміни до податкового кодексу, які набули чинності з 01.01.2017 р. [4], вже показали недостатню дієвість та адекватність запропонованих заходів, про що свідчить процес зменшення кількості фізичних осіб-підприємств.

Тільки прибутковий фінансовий результат може забезпечити стійку економічну безпеку підприємства.

1. Фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності у 2013 році (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності у 2014 році (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності у 2015 році (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>

ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Громко Лілія, Харчук Тетяна

Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки, м. Луцьк

В умовах сьогодення проблема економічної безпеки підприємства набула особливої актуальності, так як підприємствам необхідно функціонувати в умовах нестабільного та невизначеного ринкового середовища. При цьому одна з основних складових економічної політики підприємства – збільшення прибутку як основного показника ефективної діяльності управління – виступає важливим фактором забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання.

Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усувати різноваріантні загрози або пристосовуватись до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності [1, с. 48].

З точки зору Г. В. Козаченко, В.П. Пономарьова, економічна безпека – це міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що функціонують за межами підприємства. При цьому інтереси підприємства трактуються як його взаємодія з суб'єктами зовнішнього середовища, що здійснюється постійно або протягом певного проміжку часу, примусово або за бажанням підприємства, результати якого забезпечують отримання прибутку [2].

Отже, прибуток, отриманий в результаті взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища, і є одним з основних критеріїв економічної безпеки підприємства. У випадку відсутності прибутку, обґрунтовувати те, що суб'єкт господарювання знаходиться в стані економічної безпеки нелогічно, оскільки наявність прибутку дозволяє йому покривати понесені витрати, забезпечувати підприємство персоналом, вчасно здійснювати розрахунки з контрагентами та бюджетом, сприяти підвищенню рівня соціальної та екологічної відповідальності тощо.

Для забезпечення економічної безпеки і стабільного розвитку підприємства, необхідно постійно шукати резерви збільшення прибутку. Основними джерелами збільшення прибутку є:

1. Збільшення обсягу випуску і реалізації продукції. Таким чином можливо знизити витрати на виробництво продукції, що призводить до зростання валового прибутку.

2. Зниження собівартості продукції, що досягається завдяки покращення організації виробництва і ліквідації нераціональних витрат.

3. Ріст продуктивності праці і зниження трудомісткості продукції шляхом механізації та автоматизації виробництва, використання прогресивних технологій, а також модернізації застарілого обладнання.

4. Оптимізація використання виробничої потужності та основних засобів, зростання фондівіддачі.

5. Оптимізація структури збуту, вдосконалення роботи з покупцями товарів.

6. Планування прибутку, що засноване на аналізі фактичних фінансових результатів і направлене на створення системи заходів по забезпеченню його формування в необхідному обсязі і ефективному використанні у відповідності з цілями підприємства.

Для формування можливих резервів росту прибутку на підприємстві необхідно розробляти фінансову стратегію з питань забезпечення суб'єкта господарювання необхідними грошовими коштами. Пошук та формування резервів зростання прибутку є однією з умов забезпечення найвагоміших складових економічної безпеки і успішного розвитку підприємства.

Отже, прибуток підприємства може розглядатись в якості індикатора економічної безпеки підприємства. Система управління підприємством в цілому, а також система управління прибутком, зокрема, в умовах сьогодення, повинна бути побудована таким чином, щоб кожен етап управління передбачав і управління ризиками. Для забезпечення економічної безпеки і сталого розвитку підприємства, управлінські заходи повинні базуватись на використанні комплексного підходу до обліку, аналізу та контролю за процесами формування, розподілу і використання прибутку.

1. Ковальов Д. Економічна безпека підприємства / Д. Ковальов, Т. Сухорукова // Економіка України. – 1998. – № 10. – С.48–52.

2. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. - К. : Лібра, 2003. - 280 с.

ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ В СИСТЕМІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Івашко Олена

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Реалізація заявлених економічних реформ в Україні потребує значних фінансових ресурсів, залучення яких не можливе без активізації інвестиційної діяльності. Однак залучення потенційних інвесторів та підвищення інвестиційної активності повинно поєднуватися із забезпеченням інвестиційної безпеки держави, як важливої складової фінансової безпеки.

Фінансова безпека держави залежить, в свою чергу, від інвестиційного клімату, тобто сукупності політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних та закордонних інвесторів.

Держава повинна сприяти формуванню привабливого інвестиційного клімату й гарантувати інвесторам недоторканність їхнього капіталу, можливість його повернення з відповідним прибутком. Сьогодні інвестиційний клімат України є негативним, що пов'язано з політичною нестабільністю, військовими діями та недосконалістю законодавчо-нормативної бази.

У цьому контексті доцільно розглядати створення індустріальних парків як рушійну силу залучення інвестицій та фінансове підґрунтя забезпечення проведення економічних реформ в Україні.

З початку ХХ століття індустріальні парки активно створювалися в Європі і США, розташовуючись в основному у великих містах, транспортних вузлах і портових зонах. В Україні спроби активізувати інвестиційну діяльність за допомогою спеціальних режимів інвестування, а саме вільних (спеціальних) економічних зон, територій пріоритетного розвитку та технологічних парків, почалися ще у 1998 році.

Згідно закону України «Про індустріальні парки» від 21.06.2012 р. №5018, індустріальний парк – це визначена згідно з містобудівною документацією та земельним кадастром, облаштована відповідною інфраструктурою земельна ділянка, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, науково-дослідну діяльність та діяльність у сфері інформації та телекомунікацій на умовах,

визначених даним Законом України та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [2].

Створення індустріальних парків в Україні дозволить сконцентрувати промислове виробництво на обмежених площах за межами житлових, історико-культурних та рекреаційних територій міст.

Основними результатами створення індустріальних парків в Україні можуть бути: залучення інвестицій; збільшення податкових надходжень до бюджету; створення нових робочих місць; створення екологічно чистих промислових виробництв; гальмування освітньої та трудової міграції населення та ін.

Значний досвід функціонування індустріальних парків у багатьох країнах світу довів високу ефективність цього організаційно-економічного механізму, який сприяє створенню нових робочих місць і водночас виступає потужними рушієм місцевого та регіонального розвитку, подолання депресивності окремих територій.

Так в сусідній Польщі сьогодні в 14 спеціальних економічних зонах функціонує 77 індустріальних та технологічних парків. Відповідне законодавство, що регулює діяльність таких зон було розроблено ще в 1994 році – "The Polish Act of 1994 on Special Economic Zones". Перша спеціальна економічна зона в Польщі була створена в 1995 році (SEZ «Mielec»).

За даними Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами [2] один індустріальний парк (середньої площі 200 га) може залучити від 10 до кількох десятків компаній, інвестицій на суму не менше 200 млн дол. США та створити від 2,5 до 10 тис. нових робочих місць. Для порівняння: за 2000-2012 р. у 12 спеціальних економічних зонах, 72 територіях пріоритетного розвитку та 8 технологічних парках України було залучено інвестицій на суму близько 6,5 млрд дол. США та створено близько 71 тис. нових робочих місць.

Таким чином, створення індустріальних парків сприятиме покращенню інвестиційного клімату, підвищення інвестиційної привабливості та забезпечення здорового конкурентного середовища для ведення бізнесу в Україні.

1. Закону України «Про індустріальні парки» №5018 від 21.06.2012 – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>.

2. www.ukrproject.gov.ua/node/25

КЛАСИФІКАЦІЯ МАРКЕТИНГОВИХ РИЗИКІВ

**Ковальчук Олег, Мельничук Володимир, Михалевич
Владислав**

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Управління маркетинговим ризиком має обов'язково включати його ідентифікацію – тобто встановлення, в першу чергу, його типу та можливих наслідків прояву.

Аналіз опублікованих у наукових джерелах підходів до систематизації маркетингових ризиків показав, що існуючі класифікації в основному виділяють маркетинговий ризик як одну з складових господарського (підприємницького) ризику. В інших у складі маркетингових ризиків окремо виділяють конкурентний ризик, ризик неприйняття продукції споживачами, ризик неадекватної оцінки місткості ринку, ризик прийняття невірних маркетингових рішень, ризик, пов'язаний зі змінами ситуації на ринку у період між його аналізом і прийняттям маркетингових рішень, що спираються на результати аналізу тощо [1].

Оскільки основу маркетингової діяльності підприємства є прийняття рішень щодо формування комплексу маркетингу, то доцільно також групувати ризики за кожною з так званих «4Р»:

- цінові ризики – ризики, пов'язані з визначенням цінової стратегії, обрання конкретних методів ціноутворення;
- товарні ризики – ризики, пов'язані з визначенням ширини, глибини, насиченості товарного асортименту, з оцінюванням очікуваної тривалості життєвого циклу товарів, з обранням товарних марок і т.д.;
- ризики розподілу (збутові) – ризики, пов'язані з визначенням типу каналу збуту (прямі чи непрямі канали збуту), з обранням посередників і т.д.;
- ризики просування (комунікаційні) – ризики, пов'язані з обранням стратегії просування та конкретних інструментів просування.

Окландер Т. О. вищезазначені ризики відносить до внутрішніх маркетингових ризиків [2].

До внутрішніх також належать ризики, пов'язані з неякісним здійсненням маркетингових дослідженням ринку, адже саме на основі інформації, отриманої в результаті маркетингового дослідження приймаються маркетингові рішення; ризики, пов'язані з помилками обґрунтування місії, визначення маркетингових цілей та стратегії

фірми та ризики, пов'язані з організацією та контролем маркетингової діяльності на підприємстві.

При дослідженні зовнішніх маркетингових ризиків слід враховувати як фактори мікросередовища маркетингу, так і чинники макросередовища, які хоча і мають опосередкований вплив на маркетингову діяльність підприємства, але можуть формувати значні потенційні труднощі та збитки.

Таким чином, до зовнішніх маркетингових ризиків відносять наступні [3]:

- ринкові ризики – ризики, пов'язані з сегментом ринку;
- постачальницькі ризики – ризики, пов'язані з порушенням умов постачання сировини і матеріалів;
- конкурентні ризики – ризики, пов'язані з діями конкурентів;
- посередницькі ризики – ризики, пов'язані з діями посередників;
- споживацькі ризики – ризики, пов'язані зі змінами попиту;
- контактних аудиторій – ризики, пов'язані з контактними аудиторіями.

На нашу думку, класифікацію маркетингових ризиків варто доповнити підходом, що передбачає їх поділ на стратегічні, які супроводжують прийняття стратегічних маркетингових рішень та мають тривалі, високовартісні наслідки і тактичні ризики, які властиві поточним рішенням, які щоденно приймає маркетинговий персонал.

1. Жарлінська Р.Г. Система ризиків в маркетинговій діяльності підприємства [Електронний ресурс] / Р.Г. Жарлінська, Л.Ю. Буряченко, Д.А. Масляно. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/27_NNM_2009/Economics/52908.doc.htm.

2. Окландер Т. О. Концепція управління маркетинговим ризиком промислового підприємства / О. Т. Окландер // Маркетинг : теорія і практика. Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля / Ред. кол.: Т. С. Максимова (гол. ред.). – Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2013. – С. 125-137.

3. Лях Я. Ю. Сутність маркетингових ризиків та їх класифікація [Електронний ресурс] / Я. Ю. Лях. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/7.1/185.pdf>.

МАРКЕТИНГОВІ РИЗИКИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА БЕЗПЕКУ ПІДПРИЄМСТВА

Ковальчук Олег, Хмелевська Оксана

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Ризик є невід'ємним чинником виробничого-збутової діяльності підприємства. Причини ризиків різноманітні – як об'єктивні (наприклад, невизначеність ринкового середовища), так і суб'єктивні (помилкові, недостатньо обґрунтовані дії і рішення керівників і персоналу). Цілком уникнути ризику неможливо. Тому ставиться завдання управління ризиком – розробки сукупності стратегій, методів, прийомів і конкретних заходів, які дозволяють прогнозувати настання ризикової події і вживати заходи для виключення або зниження негативних наслідків таких подій.

У комплексі ризиків, які супроводжують виробничо-господарську діяльність підприємства чи не провідну роль відіграє маркетинговий ризик. Як відомо, маркетинг – це свого роду «провідник» підприємства у агресивному та нестабільному ринковому оточенні. Отже, недостатньо якісний маркетинг, а саме, недостатньо повне, не точне вивчення потенційних ринків збуту вже на самому старті роботи підприємства може закласти величезні ризики для отримання збитків і, можливо, банкрутства суб'єкта бізнесу.

Тому є необхідність висвітлення суті, видів маркетингових ризиків та причин їх виникнення.

Слід зазначити, що категорія «маркетинговий ризик» виступала предметом дослідження багатьох науковців та практиків зі сфери маркетингу.

Зокрема, Гуржій Н. М. вважає, що маркетинговий ризик можна визначити як ймовірність втрат, що виникають при вкладенні підприємством коштів в реалізацію маркетингових заходів, а також в розробку управлінських рішень, які не принесуть очікуваного ефекту [1, с. 167].

На думку Старостіної А. О., Кравченко В. А., маркетингові ризики – це сукупність ризиків, властивих маркетинговій сфері діяльності компанії, які характеризуються ймовірністю виникнення певних подій та їх наслідками, що утруднюють чи унеможливають досягнення цілей на окремих етапах маркетингової діяльності чи цілком у сфері маркетингу [2, с. 91].

Чурсіна О. наводить такі визначення маркетингового ризику [3]:

- ризик недоотримання прибутку в результаті зниження обсягу

реалізації або ціни товару;

- неправильний вибір ринків збуту продукції і визначення стратегічних рішень на ринку, неточний розрахунок місткості ринку, неправильне визначення потужності виробництва;
- необдуманість, незлагодженість чи відсутність збутової мережі на передбачуваних ринках збуту;
- небажана подія, пов'язана зі збутом продукції;
- невизначеність факторів внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства при прийнятті маркетингового рішення.

Данько Т. П. визначає ризик підприємства як можливу небезпеку, дію з метою отримання можливого успіху, можливий збиток або невдачу у комерційній діяльності підприємства, оснований на мінливості ринкової кон'юнктури; випадкові обставини, які в певний час та у певному місці впливають на діяльність підприємства на ринку; маркетинговий ризик – негативні обставини, що підприємство повинне подолати щоб прийняти маркетингове рішення чи відмовитися від нього [4, с. 65].

За Волков І. М., Грачов М. В., маркетинговий ризик – це ризик збитків внаслідок невірної стратегії чи тактики на ринку збуту [5, с. 210].

Отже, саме усвідомлення ризику змушує маркетолога діяти відповідально, обачно та продумувати кожен крок, зважувати кожне рішення і стратегію.

Гуржій Н. М. Система маркетингових ризиків в діяльності підприємства / Н. М. Гуржій // Вісник Хмельницького національного університету. - 2011, No 6, Т. 4. – с. 167-170.

Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: теорія та практика: Навч. посіб. [Текст] / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко – К.: Кондор, 2004. – 200 с.

Чурсіна О. Маркетинговий ризик [Електронний ресурс] / О. Чурсіна. – Режим доступу: <http://churzina.wordpress.com/2010/02/15>.

Данько Т. П. Управление маркетингом: учебник. Изде 2-е, перераб. и доп. [Текст] / Т. П. Данько – М.: Инфра-М, 2001, – 726 с.

Волков И. М. Проектный анализ: продвинутый курс: учеб. пособие [Текст] / И. М. Волков, М. В. Грачев – М.: Инфра-М, 2004, – 495 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ковальчук Олег, Яручик Богдан

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Сутність маркетингової діяльності може розкриватися через різні аспекти й одночасно бути як наукою, концепцією управління, соціально-управлінським процесом, окремим видом діяльності та своєрідною філософією ведення сучасного бізнесу. Зокрема, розглядаючи маркетинг як концепцію управління застосовується термінологія «маркетинговий менеджмент», «управління маркетинговою діяльністю», «управління маркетингом».

Виходячи із визначення маркетингу як концепції управління, доцільно передусім дослідити сутність поняття «маркетинговий менеджмент». Теоретичний аналіз цього поняття дає змогу узагальнити підходи та зробити висновок про те, що в основному як у зарубіжній, так і у вітчизняній літературі запропоновано розглядати зазначений термін із позиції управління всіма ланками, підрозділами, відділами підприємства на засадах маркетингу. Відтак, це комплексна система управління діяльністю підприємства, яка передбачає пріоритетне використання маркетингових принципів у діяльності підприємства [1].

Розглянемо детальніше, що ж саме представляє собою управління маркетингом у трактовці різних науковців (табл. 1).

Таблиця 1. Тракткування поняття «управління маркетингом»

Автор	Визначення
О. Біловодська [2, с. 40]	Процес планування й реалізації концепцій ціноутворення, просування і розподілу ідей, товарів та послуг, спрямований на здійснення обмінів та задоволення як індивідуальних, так і організаційних цілей
О. Зозульов [3, с. 36]	Інтегрована функція менеджменту, що перетворює потреби покупця в доходи підприємства
Ф. Котлер [4, с. 30]	Мистецтво й наука вибору цільових ринків, збереження і залучення нових споживачів шляхом створення, постачання та здійснення комунікацій з приводу значущих для них цінностей
Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс [5, с. 42]	Аналіз, планування, реалізація та контроль за виконанням програм, націлених на створення, підтримку і розширення вигідних відносин із цільовими покупцями для досягнення встановлених цілей організації

У свою чергу, Л.В. Балабанова вважає, що маркетинговий менеджмент – це управління всіма функціями підприємства (загальними та окремими), всіма структурними підрозділами на основі маркетингу [1, с. 19].

Теоретичний аналіз поняття «маркетингового менеджменту» дає змогу узагальнити підходи та зробити висновок про те, що в основному як у зарубіжній, так і у вітчизняній літературі запропоновано розглядати зазначений термін із позиції управління всіма ланками, підрозділами, відділами підприємства на засадах маркетингу. Відтак, це комплексна система управління діяльністю підприємства, яка передбачає пріоритетне використання маркетингових принципів у діяльності підприємства.

Дослідження теорії маркетингу доводять, що управління маркетинговою діяльністю передбачає управління маркетинговими процесами підприємства з одночасним їх узгодженням із діяльністю інших структурних підрозділів підприємства, що спрямовується на досягнення маркетингових цілей.

Слід також відзначити, що у науковій літературі часто зустрічається формулювання терміну «управління маркетинговою діяльністю» як спрощення цього поняття – формулювання «управління маркетингом». Фактично, ці терміни означають одне й теж, маючи єдиний сенс.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Стратегічне управління маркетинговою діяльністю : монографія / Л.В. Балабанова, Ю.М. Логвіна. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2012. – 249 с.
2. Біловодська О.А. Маркетинговий менеджмент / О.А. Біловодська. – К. : Знання, 2010. – 332 с.
3. Зозулев А.В. Промышленный маркетинг : рыночная стратегия : учеб. пособ. / А.В. Зозулев. – К. : Центр учебной литературы, 2010. – 576 с.
4. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент : учеб. / Ф. Котлер, К.Л. Келлер. – [12-е изд.]. – СПб. : Питер, 2012. – 814 с.
5. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, Г. Армстронг, Дж. Сондерс, В. Вонг [пер. с англ.]. – М. : Диалектика-Вильямс, 2010. – 944 с.

THE ROLE OF INNOVATION IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF COMPANIES AND ENTERPRISES

Natalia Kovshun, Svetlana Popova

National University of water Management and Environmental Engineering, Rivne, Ukraine

We can define innovation as the action of innovating by introducing to a market or an enterprise something new. This can be a product, a new process, a new organization or a new marketing method. Today 2/3 of the world industrial growth comes from the creation of new products. As Michael Porter, professor in Harvard University, said “innovation is the central issue in economic prosperity”. That is why innovation is regarded as one of the leverage to facilitate the enterprise growth. This essay will show the role of innovation in sustainable development of companies and the impact of innovation on success to achieve the economic, social and ecological goals.

Main purpose contrary to popular belief, becoming sustainable is not a constraint which hinders and disadvantages an enterprise compared to another one. Actually, innovation is an advantage. These are some of the benefits that innovation can bring to a company and make it more sustainable:

1. Innovation can help a company to save costs, by consuming less resources you can archive better economical results.
2. Optimizing the processes of manufacturing by using renewable raw materials and a smaller quantity of resources that translates to an increase of efficiency and productivity.
3. By being a responsible enterprise that takes care of the environment creates a much better image of the company itself, to clients and to other companies.
4. The brand will be much more valuable and competitive.
5. Apply the innovation is also important to cover the legal requirements in environmental matters (licenses, environmental authorizations, regulatory controls, etc.)
6. Increase the confidence on stakeholders, investors, banks, insurance companies, etc.
7. Increase the motivation, loyalty, compromise and participation of the collaborators and that promotes cohesion administration.

Moreover, innovation is the chance for the enterprises to make the difference at market environment. It gives a new corporate image – the image of young and dynamic enterprises which know how to renew itself

and care about the environment. And in our today's society, the image is becoming something very important, particularly for the respect of the environment because people are becoming more and more aware about environmental problems and own safety. The 3rd role of the innovation is the anticipation. Notice, that natural resources are limited. As a result, it is essential to take into consideration the future constraint of natural resources. By thinking about this, enterprises secure their future because they will not lack resources. And the last but not the least important role of innovation which must be taken into account is the law and standard specification constraint. The law and standard specifications are always changing. So, when enterprises take the initiative of innovating, they become better than the others which didn't it. In fact, throughout years, we could see that some enterprises answer to restrictions by being more rigorous than the imposed law and standard specifications. These enterprises have today a better impact on the market than the others.

The first companies which took the risk of innovating (the pioneering companies), are now difficult to match for the competitors because they had time to develop their methods and to become known in the market first. It should also be said that the most important companies are not the oldest but the most innovative. For example, half of the 10 largest US companies have less than 20 years. And this is not surprising when you see how businesses like Toyota succeed to achieve profitability and how their image is enhanced by innovating [1]. That is why we can conclude that innovation is essential for sustainable enterprise development. Sustainable companies get a lot of profit from implementing green marketing, because at the end they get more costumers, save costs and have a much better image against others. Companies care more about profit than all, because of course if an enterprise doesn't get profit from these practices they wouldn't do it at all, they would tend to stay the same and keep polluting, if that gets them the money they need to survive, but at the same time it is for the well-being for the clients at the same time, but the main reason of why they do it it's because of the profits that they can get out of it. We live in a globalized world and it's good to take measures about what companies can do better to live in a better world.

List of References

1. Popova, O. (2016): Lecture Slides: Valuation the Sustainable Enterprise Development: principles, models, approaches. Retrieved from <http://www.fww.ovgu.de/Studium/Sustainable+Enterprise+Development>.

РОЛЬ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Коленда Наталія, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
СНУ імені Лесі Українки, **Касянчик Вячеслав**, студент-магістр
спеціальності «Менеджмент» СНУ імені Лесі Українки

Динамізм зовнішнього середовища та його постійні виклики в умовах невизначеності та конфліктності породжують ряд ризиків діяльності підприємства. При чому характер цих небезпек та їх величина є досить різноманітними, включаючи загрози соціоекологоекономічній безпеці.

На нашу думку, функціонування будь-якого підприємства повинно ґрунтуватися на отриманні економічного результату, соціального ефекту та екологічної безпеки. Саме досягнення цих показників і формуватиме відповідний рівень соціоекологоекономічної безпеки підприємства. Проте досягнення певного рівня безпеки не гарантує збереження його стабільного рівня у довгостроковій чи короткостроковій перспективі без побуди відповідної управлінської структури, діяльність якої була б націлена на виявлення ризиків та їх управління. Саме такою структурою повинна стати система ризик-менеджменту підприємства.

Систему ризик-менеджменту пропонуємо розглядати як сукупність елементів, які при системній взаємодії дозволяють ідентифікувати всі можливі ризики, чинники і джерела їх виникнення, здійснити їх аналіз й оцінку з метою зменшення негативного впливу на результати діяльності підприємства й досягнення планових показників.

Враховуючи попередні напрацювання автора [1], під соціоекологоекономічною безпекою підприємства пропонуємо розуміти стан, який характеризується надійною захищеністю соціально-економічної системи від наявних та потенційних загроз із внутрішнього та зовнішнього середовища, який дає можливості для самоорганізації та саморозвитку, збереження та розвитку трудового потенціалу, гарантує стійкість та стабільність, відповідний соціальний стан та рівень життєзабезпечення в умовах відповідного рівня прибутковості, узгодженості й реалізації економічних інтересів та безпечності для навколишнього середовища.

Виходячи із трактувань системи ризик-менеджменту підприємства та соціоекологоекономічної безпеки підприємства, можна прослідкувати їх взаємозв'язок та взаємозалежність. Зокрема,

завданням системи ризик-менеджменту підприємства є виявлення усіх можливих загроз діяльності підприємства та їх своєчасне уникнення чи зменшення негативного впливу. У свою чергу, соціоекологоекономічна безпека підприємства характеризується як стан надійної захищеності від небезпек та загроз. Тому, з упевненістю можемо сказати, що бажаний рівень соціоекологоекономічної безпеки підприємства може бути досягнутий та збережений за умов існування ефективної системи ризик-менеджменту.

У сфері забезпечення соціоекологоекономічної безпеки підприємства основними завданнями системи ризик-менеджменту будуть:

- планово-попереджувальні роботи, які включають попередження можливих ризиків та їх планування за умов мінімізації рівня невизначеності;
- аналітичні роботи, які передбачатимуть своєчасне виявлення усіх загроз та небезпек на основі всебічного, глибокого аналізу інформації;
- оціночні роботи, які покликані провести адекватну повну оцінку всіх виявлених ризиків, визначення їх величин та можливих негативних наслідків для підприємства;
- операційні роботи, які включають розробку програми, стратегії управління ризиками, формування таблиці рішень та вибір методів, інструментів, важелів управлінського впливу на ризики;
- контролюючі роботи, метою яких є здійснення постійного нагляду за динамікою виявлених ризиків та пошук прихованих (латентних) ризиків, а також контроль за процесом управління ризиками.

Практична реалізація цих робіт дозволить перетворити процес управління ризиками у безперервний, ефективний процес, який носитиме скоріше превентивний, а не реагуючий, характер. А це, у свою чергу, забезпечить стабільні умови функціонування підприємства та високий рівень його соціоекологоекономічної безпеки.

1. Коленда Н. В. Поняття соціально-економічної безпеки підприємства / Н. В. Коленда // Економіка та суспільство. – 2016. – № 7 (7). – Режим доступу до журналу: <http://economyansociety.in.ua>

ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Коленда Наталія, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
СНУ імені Лесі Українки, **Рудь Катерина**, студент-магістр
спеціальності «Менеджмент», СНУ імені Лесі Українки

Фінансова безпека підприємства гарантує його економічну ефективність, самоокупність, фінансову незалежність та стабільність. Саме тому дослідження теоретико-методичних аспектів фінансової безпеки підприємства є актуальним завданням, вирішення якого матиме наукову та практичну цінність.

Фінансова безпека підприємства в більшості випадків розглядається як складова його економічної безпеки. Все це обумовлено тим, що забезпечення високого рівня економічної безпеки було б неможливим без відповідного рівня фінансової. Проте як і самостійне економічне явище ця структура має право на існування. Саме в такому ракурсі і пропонуємо визначити її сутність.

В науковій літературі сформовано ряд визначень поняття «фінансова безпека підприємства». Найбільш цитованими серед них є:

- кількісно і якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному й перспективному періоді (І. Бланк) [1];

- певний стан фінансової стабільності, в якому повинно знаходитися підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам (Р. Папехіна) [2].

- це такий його фінансовий стан, який характеризується, по-перше, збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, що використовуються підприємством; по-друге, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; по-третє, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; по-четверте, забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи (Є. Картузов) [3].

- це стан, за якого підприємство характеризується спроможністю протистояти загрозам і негативним впливам зовнішнього середовища на його фінансову достатність, фінансову самостійність та

результативність виробничо-господарської діяльності, а також спроможність швидко усунути загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на діяльності підприємства (Н. Прус) [4].

Узагальнення підходів науковців до визначення сутності поняття дозволяють визначити його характерні ознаки:

- характеризується захищеністю та здатністю протистояти наявним та потенційним загрозам внутрішнього і зовнішнього характеру фінансовому стану підприємства;

- створює передумови для ефективної та фінансово виправданої діяльності на поточну та довгострокову перспективу;

- характеризується фінансовою самостійністю, достатністю та результативністю.

На основі визначених ознак запропонуємо авторське трактування фінансової безпеки підприємства, під якою ми пропонуємо розуміти стан, який характеризується захищеністю та здатністю протистояти наявним та потенційним загрозам внутрішнього і зовнішнього характеру фінансовому стану підприємства, що створює передумови для ефективної та фінансово виправданої діяльності на поточну та довгострокову перспективу за умов фінансової самостійності, достатності та результативності.

Отже, сформоване визначення розширить теоретичну базу дослідження фінансової безпеки підприємства.

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.

2. Перекрестова Л. В. Внешние и внутренние угрозы финансовой безопасности предприятия / Л. В. Перекрестова, Р. С. Папехин // Финансы и кредит. – 2009. – №16. – С. 68-75.

3. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8(134). – С. 172-181.

4. Прус Н. В. Теоретичні аспекти забезпечення економічної безпеки підприємства [Текст] / Н. В. Прус // Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля. – 2011. – №3 (157). – С. 183-193.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ

Колосок Андрій, к.е.н., доцент кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства СНУ імені Лесі Українки

Питання взаємодії бізнесу, влади та громадян все частіше розглядають в рамках концепції соціальної відповідальності, що передбачає відповідальність бізнесу за результати своєї виробничої діяльності перед місцевими громадами та суспільством в цілому. Згідно неї бізнес структури добровільно враховують інтереси стейкхолдерів, проводять заходи спрямовані на підвищення якості життя власних працівників, розбудовують місцеву інфраструктуру, вкладають кошти в екологію. Добровільна участь компаній у розробці та здійсненні таких заходів є надзвичайно актуальною, оскільки держава самостійно не в змозі повноцінно захистити довкілля, гарантувати соціальну та екологічну безпеку.

Серед вітчизняних науковців вагомий вклад у дослідження даної проблематики зробили : Березіна О. Ю., Водницька Н. В., Волинець У. А., Ворончак І. О., Грицина Л. А.[6], Зеленко О. О., Коноваленко А. С., Смовженко Т. С., Царик І. М., Шаповал В. М. та ін.

Не применшуючи значення наукового доробку цих дослідників, зауважимо, що деякі питання оцінювання соціальної відповідальності бізнесу потребують подальшого дослідження.

Метою наукової роботи є дослідження теоретико - прикладних засад стану та перспектив розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні.

Об'єктом дослідження є тенденції та особливості соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання України.

Предметом дослідження є сукупність організаційно-економічних відносин щодо реалізації соціальної відповідальності бізнесу.

Поснавши та узагальнивши всі тлумачення та підходи, ми можемо стверджувати, що соціальна відповідальність бізнесу є широким поняттям що включає в себе корпоративну соціальну відповідальність (діяльність великих компаній), соціальну відповідальність малого та середнього бізнесу та соціальну відповідальність окремо взятого працівника; передбачає їх взаємодію між собою в межах визначеної суспільної групи та в рамках затверджених державою мінімальних законодавчих вимог. Соціальна відповідальність передбачає вклад підприємства в соціально-економічний розвиток власних працівників, місцевої громади, регіону чи суспільства в цілому, який може бути в межах законодавчого мінімуму, або значно його

перевищувати, з метою підняття престижу свого бізнесу в очах громадськості та досягнення прихованих економічних цілей.

На загальнодержавному рівні соціально відповідальними позиціонують себе компанії: «МТС Україна», «Київстар», «Lifecell», «Nemiroff», «Оболонь», «Фокстрот», «СКМ», «АСТАРТА» та інші. Проте, якщо порівняти кошти які вони витрачають на соціальну відповідальність до їхніх прибутків, то виходять мізерні значення.

У Волинській області більшість підприємств обмежуються виконанням визначених державою мінімальних соціальних стандартів, або здійснюють заходи соціально-етичного маркетингу. Існують й прогресивні бізнес-структури, зокрема фермерське господарство «Аміла» забезпечує своїх працівників безкоштовним житлом, агропромислова група «Пан Курчак» розбудовує соціальну інфраструктуру Горохівського району, торгівельна мережа «Наш край» запровадила проект «Живи відповідально», а торгово-розважальний комплекс «Сіті-парк» облаштував цілий сквер, тощо.

У вітчизняних реаліях неможливо запровадити одну із досліджених зарубіжних моделей соціальної відповідальності бізнесу в такій мірі як вона функціонує за кордоном. Оскільки, Україна це держава із притаманною лише їй специфікою економіки, менталітетом суспільства, різні можливості і по наявними матеріальним ресурсам. Тому необхідно формувати власну модель соціальної відповідальності бізнесу, враховувати помилки та здобутки зарубіжних колег, переймати їх передовий досвід.

До першочергових напрямів розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні, на наш погляд, належать: забезпечення нормативно-правової бази та створення стратегії розвитку соціальної відповідальності бізнесу; ідеологічна політика та інформаційно-просвітницька робота щодо значення соціальної відповідальності, її користі та необхідності для суспільства; формування держаного фонду та залучення коштів місцевих бюджетів для паритетного фінансування соціальних проектів запроваджених приватними бізнес-структурами; надання різноманітних податкових пільг та формування заходів морального стимулювання для підприємців, що вклали кошти у соціально значимі проекти; запровадження на національному рівні обов'язкової соціальної звітності, необхідної підприємствам для котирування акцій на фондових біржах, участі у державних тендерах, отримання певних ліцензій тощо.

1. Соціальна відповідальність агропромислового холдингу «АСТАРТА» Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://astartakiev.com/ua/slaidner-na-glavnoi/vysokaja-socialnaja-otvetstvennost.htm>

2. Соціальна відповідальність «Київстар» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kyivstar.ua/kr-620/about/responsibility/>

3. Соціальна відповідальність АПГ «Пан Курчак» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pankurchak.ua/sotsalna_vdpovdalnst

4. Соціальні програми ТМ «Дмитрук» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dmytruk.com/news>

НОВА БЕЗПЕКОВА РЕАЛЬНІСТЬ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙНО-ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Лавров Руслан, Ремньова Людмила

Чернігівський національний технологічний університет

Глобальні економічні зміни, динамічність розвитку і мінливість зовнішнього середовища на фоні тотальної комп'ютеризації та масштабного поступу Інтернет-технологій потребують переосмислення безпекових підходів до побудови нової філософії взаємовідносин банків із клієнтами з використанням інноваційно-фінансових технологій відповідно до викликів і загроз економічній безпеці.

Розглядаючи проблематику безпеки бізнесу, слід відмітити зростаючу невизначеність реалізації інноваційно-фінансових технологій під впливом специфічних загроз і ризиків, що обумовлюються чинниками макро-, мезо- та мікрорівня. Загрозливі тренди формуються під впливом значного рівня тінізації української економіки – 35% ВВП за даними Мінекономрозвитку в III кварталі 2016 р. [2]. У такому середовищі в банках формуються тіньові фінансові ресурси, що призводить до утворення наступних загроз: втрата активів банку через анулювання відповідними державними структурами тієї частини, яка накопичена за рахунок тіньових схем; збитки банків через необхідність сплачувати внески за штрафними приписами, які стягуються при використанні ними тіньових схем; втрата коштів через виведення їх економічними агентами в тінь; втягнення банківських структур у тіньову діяльність при легалізації клієнтами тіньових фінансових ресурсів.

Водночас, аналізуючи наслідки фінансових криз 2008-2009 рр. і 2014-2015 рр., доходимо до висновку, що курсова різниця, сформована внаслідок знецінення гривні за валютними кредитами, становила майже 180 млрд. грн. (18% ВВП). Саме тому значна концентрація валютних ресурсів у структурі фінансових активів генерує для банку такі загрози, як: 1) зростання залежності банку від іноземних кредиторів у випадку формування негативних умов на валютному ринку; 2) зниження ліквідності банків через несвоєчасність розрахунків із іноземними

кредиторами при коливанні валютного курсу; 3) втрата кредитних ресурсів і прибутку за валютними позиками при неспроможності клієнтів розрахуватись за своїми зобов'язаннями.

Враховуючи значну потребу у фінансових ресурсах для здійснення технічного переоснащення банків на інноваційній основі, в якості вагомої загрози масштабному впровадженню банківських інноваційно-фінансових технологій в практику взаємовідносин із економічними агентами слід визнати недостатність джерел накопичення фінансових ресурсів. У цьому випадку досить загрозовими є сучасні тренди звуження питомої ваги фінансових ресурсів, які залучені для довгострокових цілей, а також загрози непередбачуваної реакції клієнтів – власників капіталу, за рахунок яких накопичено грошові активи банків [3].

На безпеку освоєння інноваційних фінансових технологій банків впливає як стабільність фінансової платформи банків, так і структура їх кредитного портфеля. Значну загрозу для вітчизняних банківських структур утворюють втрати від проблемних кредитів. Так, масові списання безнадійних кредитів у зв'язку з військовим конфліктом на Сході України та висока питома вага проблемної кредитної заборгованості в сукупному кредитному портфелі банків (у 2015 р. – 13,5% [1]) призвели до швидкої втрати капіталу й довіри клієнтів, зниження ліквідності багатьох банківських установ і суттєвого скорочення кількості банків.

Таким чином, проведена діагностика дозволяє стверджувати, що розвиток інноваційно-фінансових технологій банків в Україні відбувається в досить небезпечному середовищі, яке генерує підвищені загрози та ризики, додаткові фінансові втрати, що зменшують результативність запровадження банківських інновацій.

У контексті менеджменту безпеки банківської діяльності доцільно застосовувати методи ризикоорієнтованого управління впровадженням банківських інноваційно-фінансових технологій, що допоможе банкам сконцентрувати увагу на ризикових клієнтах і транзакціях, сприятиме формуванню їх позитивного іміджу як надійних, конкурентоспроможних та прозорих банків, створенню високої корпоративної культури, освоєнню ефективних механізмів нейтралізації ризиків, а також забезпечить своєчасність інноваційних змін у банківському секторі України відповідно до сучасних потреб клієнтів.

1. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/>.

2. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Мінекономрозвитку. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.

3. Лавров Р.В. Вплив викликів і запитів сьогодення на формування та розвиток інноваційно-фінансових технологій банків / Р.В. Лавров // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 10 (1). – С. 19-22.

ПІДХОДИ ДО СТИМУЛЮВАННЯ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Лялюк Алла, Левчук Анатолій

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

На сьогодні зростає вплив інтелектуальної власності на більшість сфер суспільного життя людини, тому стимулювання інтелектуальної діяльності носить масштабний та всеохоплюючий характер. Особливого значення процес стимулювання інтелектуальної власності набув на сучасних підприємствах. Питання інтелектуальної діяльності є об'єктом дослідження для вітчизняних та іноземних науковців, зокрема, такі: О. Бутнік-Сіверський, П. Перерва, І. Чичикало-Кіндрацька, О. Ястремська та інші [2-4]. Поряд з цим, динамічна суть економічних систем зумовлює потребу у використанні інноваційних технологій для досягнення цілей організацій і, як наслідок стимулювання інтелектуальної діяльності.

Кожна людина має право користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Це передбачено не лише моральними принципами суспільства, але й національними і міжнародними законами, зокрема статтею 41 Конституцією України [1]. Поняття «інтелектуальна» і «творча» діяльність не є тотожними, хоч і збігаються у тому аспекті, що вони являються розумовою діяльністю. На відміну від результатів творчої, результати інтелектуальної діяльності стають об'єктами правової охорони. Заслуговує на увагу думка науковців, які стверджують, що внаслідок творчої діяльності виникає щось нове, набуває неповторності, оригінальності та суспільно-історичної унікальності. Такою діяльністю може займатися багато людей і з розвитком суспільства їх стає все більше [2, с. 21].

Основними формами стимулювання інтелектуальної власності, які сьогодні встановлені в Україні є матеріальні та моральні. До моральних форм стимулювання можна віднести ордени, медалі, нагородну зброю та почесні звання України, тоді як, наприклад, Державні премії України – до матеріальних. Не останнє місце посідає громадське стимулювання інтелектуальної діяльності, яке охоплює стимулювання громадськими

організаціями, товариствами, спілками. У якості стимулів можуть надаватися грошові премії, нагрудні знаки, проводити нагородження почесними грамотами та дипломами за результатами конкурсів та оглядів.

Для розвитку бізнесу в сучасних умовах господарювання необхідно використовувати, як матеріальну так і моральну форми стимулювання. Навіть незначне скорочення інтелектуальної активності повинно ретельно вивчатися для з'ясування причин цього скорочення, їх усунення та стимулювання подальшого розвитку творчості. Підприємці повинні інвестувати кошти на стимулювання і заохочення ініціативи, пропозицій, творчих пошуків. Важливо застосовувати практику розвинутих країн, які визнають право власності винахідника на результат інтелектуальної діяльності навіть тоді, коли він створений в порядку виконання службових обов'язків. У законах прогресивних держав не визнаються так звані «службові» об'єкти інтелектуальної діяльності. З цим варто погодитися, адже творчий результат, який підпадає під ознаки охоронного об'єкта інтелектуальної діяльності, не може бути належним чином оплачений звичайною заробітною платою. Це результат якісно вищого рівня, а тому фізичні, інтелектуальні, енергетичні та інші необхідні для досягнення цього результату витрати людських ресурсів дають достатню підставу для визнання його власністю творця.

Завдяки впровадженню запропонованих рекомендацій можна найбільшою мірою посприяти розвитку творчої активності суспільства та забезпечити стимулювання інтелектуальної діяльності з метою створення об'єктів інтелектуальної власності у сфері бізнесу. Для комплексного розвитку цього напряму необхідно забезпечити отримання більшого синергетичного ефекту від державного та громадського стимулювання.

1. Конституція України Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141 Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/> 2. Орлюк О. П. Право інтелектуальної власності: підручн. / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – 696 3. Чичкало-Кондрацька І. Б. Міжнародний досвід стимулювання розвитку інтелектуального потенціалу та захисту інтелектуальної власності / І. Б. Чичкало-Кондрацька, Н. Б. Теницька Електронний ресурс // Економіка і регіон. – 2014. – № 3. – С. 105-111. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2014_3_21 4. Ястремська О. О. Інтелектуальна власність : навч. посіб. / О. О. Ястремська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 124 с.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Макара Оксана, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та кредиту СНУ ім. Лесі Українки

В умовах посткризового відновлення національної економіки і забезпечення конкурентоспроможного інноваційного розвитку держави важливим є упровадження прогресивного механізму співробітництва між органами державної влади, органами місцевого самоврядування, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства. Для функціонування державно-приватного партнерства необхідна умова зміцнення економічної безпеки країни, як складної багатofакторної категорії, яка характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб власного населення держави та протистояння дестабілізуючій дії різноманітних внутрішніх та зовнішніх чинників.

В Україні немає рішучих намірів щодо розробки ґрунтовних і цілісних концепцій діяльності державного апарату в нових умовах господарювання. Це спостерігається в ухиленні від відповідальності за певні рішення, що приймаються органами як законодавчої, так і виконавчої влади. Помітна відсутність бажання щодо налагодження плідної співпраці між різними ланками державної влади в інтересах формування ефективної моделі інноваційного розвитку країни. Досвід засвідчив, що в умовах переходу від адміністративно-командних методів управління економікою до ринкового регулювання соціально-економічних процесів, сподівання на автоматичну зміну гострої ситуації в нашій країні лише шляхом прийняття та впровадження нових законів, навіть наближених до європейських стандартів, — марні. Успішно подолати проблеми кризового періоду можна лише за наявності у виконавчої влади чіткого уявлення про механізми реалізації і можливості виконання законів, які приймаються в парламенті.

Варто зважати на застосування механізму державно-приватного партнерства, який має бути націлений на забезпечення можливості здійснення суспільно значимих проєктів у найбільш короткі терміни, малопривабливих для традиційних форм приватного фінансування. Крім цього, механізм партнерства влади та бізнесу повинен підвищити ефективність проєктів завдяки участі в них приватного бізнесу, як правило, більш ефективного на ринку, ніж державні інститути; забезпечити

зниження навантаження на бюджет завдяки залученню приватних коштів і перекладання частини витрат на користувачів: надати можливість залучення кращих управлінських кадрів, техніки і технологій; підвищити якість обслуговування кінцевих користувачів. Водночас такий механізм має надати можливість сконцентрувати увагу державних органів на найбільш властивих їм адміністративних функціях і скоротити державні ризики завдяки розподілу їх між приватним партнером та владою.

Державно-приватне партнерство варто розглядати не тільки в плані розв'язання окремих великих соціально-економічних, виробничих й інфраструктурних проблем. Державно-приватне партнерство здатне зробити великий вплив на трансформацію господарського механізму, особливо щодо використання сучасних фінансових технологій, зокрема інноваційного проектного фінансування, яке має стати найближчим часом одним із механізмів регулювання розвитку економіки країни.

Загалом «інноваційне проектне фінансування» являє собою сучасну, гнучку, раціональну й стратегічно орієнтовану форму реалізації складних довгострокових проектів. Будучи ефективною організаційною формою фінансування будівництва, модернізації, реконструкції та впровадження нових технологій, вона дає змогу залучити для реалізації проектів різних інвесторів як державних, так і приватних, забезпечити чіткий розподіл прав та відповідальності між ними, зменшити рівень ризиків, зокрема завдяки використанню сучасних форм контролю, наприклад аудиту ефективності використання проектних ресурсів, знизивши рівень корупційності й криміналу в процесі реалізації державно-приватних проектів, а відтак посилити економічну безпеку в умовах розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Поєднання проектного підходу до розв'язання загальнонаціональних соціально-економічних задач з інноваційними організаційно-правовими схемами державно-приватного партнерства може надалі стати основою для вирішення широкого кола питань економічної та соціальної політики, економічної безпеки підприємництва, а також допоможе вийти на новий рівень конкурентоспроможності країни та інноваційного розвитку. Для розуміння ролі підприємницького співтовариства в реалізації проектів, застосування механізмів державно-приватного партнерства необхідні широка дискусія, залучення експертів, громадськості. І найголовніше – потрібен розвиток нормативно-законодавчої бази, створення відповідного інституційного середовища, аналіз вітчизняного й зарубіжного досвіду та його поширення серед органів центральної, регіональної та муніципальної влади, сприяння у запуску «пілотних» проектів, що реалізуються владою й бізнесом.

ОПЕРАТИВНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Мельник Катерина

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Нестабільність та незбалансованість політики держави, інфляційні процеси і корупція формують передумови до виникнення та розвитку економічної кризи. Збереження і раціональне й обгрунтоване використання майна власника розглядається як першочергове та щодення завдання управління в таких умовах.

Ефективне управління діяльністю в період економічної кризи можливе за умови повсякчасного спостереження за ходом здійснення господарських операцій з метою оптимізації витрат. Така потреба управління забезпечується оперативним контролем, що здійснюється в процесі господарювання та є гарантом якості і своєчасності інформації для прийняття рішень. Оперативний контроль дозволяє вчасно реагувати на появу відхилень та приймати відповідні коригувальні заходи по їх усуненню. Роль оперативного контролю, як засобу запобігання негативним господарським явищам, сьогодні відома, але з'ясування його мети потребує подальших досліджень.

Мета оперативного контролю має включати його спрямованість на досягнення визначених результатів в найкоротші терміни, виходячи із загальної мети контролю та враховуючи сучасний стан економічних процесів. У наукових джерелах мета контролю визначається виходячи з того, що контроль є незалежною самостійною функцією управління. Л.В. Нападівська зазначає, що контроль, як функція управління, підпорядкований вирішенню завдань системи управління. Тому призначення контролю – відповідати цілям управління та запитам управлінців [1, с. 33]. Н.Г. Виговська з цього приводу вказує, що система контролю є адаптивною системою – вона постійно приводиться у відповідність з системою управління, постійно забезпечується механізмами, які дозволяють контролювати поведінку об'єктів, незалежно від змін, що відбуваються. В протилежному випадку система контролю вступає в протиріччя з системою управління, вона не може досягати мети і завдань, які стоять перед нею [2, с. 312]. В період економічного розквіту, ефективним управлінням діяльністю вважається отримання запланованих прибутків та посилення конкурентоспроможності виробленої продукції на однорідних ринках. Економічні коливання, що циклічно

змінюються в зв'язку з економічним розвитком чи занепадом та вимушеністю підприємств функціонувати в таких умовах дещо розширюють та змінюють суть та структуру мети управління.

Кризова ситуація вимагає деяких змін в стратегічних і поточних цілях управління. Кризові явища призводять до підвищення ризику банкрутства, зниження конкурентоспроможності та погіршення інших показників фінансового стану підприємства. Ціль управління щодо отримання прибутків не виконується. Процес визначення мети управління орієнтується на мінливість загальноекономічної ситуації. Кризова ситуація визначає основну мету управління як «виживання» в умовах постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Механізм управління трансформується шляхом мобілізації ресурсів, їх обґрунтованого використання з метою виходу з кризи. Такі умови вимагають посилення контролю за станом і збереженням майна. Зростає необхідність в якісній інформації, ризик сумнівності якої в умовах кризи - високий. Достовірність та оперативність даних спотворюється в зв'язку з їх постійним збільшенням в обсягах та урізноманітненням змістового наповнення. Значення оперативного контролю, що здійснюється з метою забезпечення користувачів своєчасною і якісною інформацією про поточний стан господарювання та зміни у зовнішньому середовищі, зростає. Його слід розглядати як засіб антикризового управління, що створює необхідні умови конкретним центрам відповідальності для швидкого реагування на незапланований хід подій, і, як наслідок прийняття відповідних коригувальних заходів та управлінських рішень.

Отже, мета управління діяльністю в умовах економічної кризи змінюється. В результаті формуються інші цілі в його системах. Оперативний контроль як засіб антикризового управління набуває нового значення, оскільки спрямований на забезпечення інтересів власника шляхом раціонального використання його майна. Разом з тим, механізм здійснення оперативного контролю в кризових ситуаціях достатньо не вивчений, тому потребує подальших досліджень.

1. Л.В. Нападовська Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці: Монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2000. – 224с.

2. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532с.

БЕНЧМАРКІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Морохова Валентина, Бойко Ольга

Луцький національний технічний університет

В сучасних умовах господарювання підвищення ефективності виробництва та випуск конкурентоспроможної продукції є найважливішою проблемою розвитку економіки України.

Постійне вдосконалення ринку ставить суб'єкти господарської діяльності в умови, коли значна увага повинна приділятися вирішенню питань, пов'язаних із забезпеченням власної економічної безпеки. Реалізувати ці вимоги можна використовуючи бенчмаркінг.

Бенчмаркінг є універсальним інструментом, що сприяє сталому розвитку компанії та забезпечує її економічну безпеку [4].

Основоположник методу бенчмаркінгу, Роберт Кемп, вважав, що бенчмаркінг – постійний процес вивчення та оцінки продуктів, послуг і досвіду виробництва своїх найбільш серйозних конкурентів або тих компаній, що являються визнаними лідерами в своїй області [1].

Проте на сьогодні в Україні ця методика є відносно новою та ще досить мало адаптованою до вітчизняної економіки. Однак, бенчмаркінг необхідний підприємствам насамперед для того, щоб мати реальне розуміння свого місця у постійно мінливому діловому середовищі.

Вивчення підходів до трактування терміну «бенчмаркінг» дозволяє зробити висновок про те, що його цільове призначення полягає, насамперед, у вивченні передового досвіду в будь-якій сфері діяльності і використання його з метою підвищення ефективності власного функціонування [3].

Основними рисами сучасного стану розвитку бенчмаркінгу є:

- системна діяльність, спрямована на пошук, оцінку, порівняння, навчання і використання найкращих характеристик діяльності підприємств;

- глобальний підхід до збору інформації про найкращі приклади організації незалежно від їх розміру, сфери бізнесу, географічного розміщення, призначення, галузі економіки;

- планування та реалізація стратегій конкурентної боротьби підприємств в умовах невизначеності та підприємницького ризику, зростання темпів науково-технічного процесу, потреб споживачів, інформатизації виробництва і розподілу продукції [2].

Науковці [5] наголошують, що грамотне використання досвіду конкурентів і успішних компаній дозволяє скоротити витрати, підвищити прибуток, оптимізувати вибір стратегії, і, таким чином, підвищити рівень конкурентоспроможності на ринку галузі.

Крім того, слід зазначити, що бенчмаркінг не повинен використовуватись як одноразовий захід, а повинен стати постійним процесом визначення відповідності цілей організації вимогам ринку. Це допоможе, на думку окремих дослідників [4], сформувати стратегію підприємства, яка орієнтована не тільки на покращення ведення бізнесу та пошук ефективних рішень в області конкуренції, а й на розбудову системи, яка б забезпечила його економічну безпеку. При недосконалому управлінському підході підприємство може втратити окремі конкурентні переваги. Забезпечення ефективного управління за цих умов виступає провідним елементом розвитку, оскільки функціонування в динамічному конкурентному середовищі пов'язане із внутрішніми та зовнішніми загрозами.

Отже, головна ціль бенчмаркінгу у забезпеченні економічної безпеки підприємства, яка асоціюється з ефективною діяльністю підприємства, полягає в досягненні високого, конкурентоздатного рівня діяльності і збереження цих досягнень якомога довше шляхом постійного контролю діяльності конкурентів і орієнтації на кращий досвід.

1. Безпека підприємництва : інформаційно-аналітичний бюлетень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nbuviap.gov.ua/images/bezpeka/2011/03.pdf>

2. Ганущак Т. В. Бенчмаркінг в управлінні фінансовою безпекою підприємства / Т. В. Ганущак // Наука й економіка. - 2014. - Вип. 3. - С. 97-102.

3. Гросул В. А. Бенчмаркінг як інструмент управління конкурентним потенціалом підприємств роздрібної торгівлі / В. А. Гросул, М. В. Афанасьєва // Бізнес Інформ. - 2015. - № 1. - С. 353-357.

4. Маринович В. В. Конкурентний бенчмаркінг у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності / В. В. Маринович // Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики. - 2012. - Вип. 2. - С. 156-161.

5. Шкляєва Г. О. Бенчмаркінг як маркетингова технологія управління конкурентоспроможністю підприємства / Г. О. Шкляєва // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. - 2012. - № 1(2). - С. 404-409.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Московчук Алла, Луцький національний технічний університет
Ліщук Віра, Східноєвропейський національний університет

В сучасних умовах успішне функціонування підприємств в значній мірі залежить від рівня їх економічної безпеки. Термін «економічна безпека» почали використовувати у США в 30-і роки ХХ століття. В Україні цей термін використовують з 90-х років ХХ століття.

Вивченню питань економічної безпеки присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Теоретико-методичні аспекти економічної безпеки підприємств знайшли відображення у працях О.Груніна, П.Друкера, Д.Клейнера, Є.Олейнікова, В.Лук'янової, С.Покропівного, Г.Козаченко, Ю.Шутяк та інших.

Аналіз існуючих підходів науковців щодо трактування поняття «економічна безпека підприємства» дозволив зробити висновок, що зазначений термін найчастіше розглядається як стан підприємства чи стан використання ресурсів, який має певні параметри або характеристики. Зокрема, професор Олейніков Є.А. зазначає, що «економічна безпека підприємства – це стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для попередження загроз стабільного функціонування підприємства сьогодні та в майбутньому» [4, с.52], а Клейнер Г.Б. вважає, що «.. це такий стан даного господарюючого суб'єкта при якому життєво важливі компоненти структури та діяльності підприємства характеризуються високим ступенем захищеності від небажаних змін» [6, с.76]. Грунін О.А. розглядає економічну безпеку підприємства як стан господарчого суб'єкта, при якому він, за умови найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів, досягає запобігання, послаблення або захисту від існуючих небезпек та загроз або інших непередбачених обставин і, в основному, забезпечує досягнення цілей бізнесу в умовах конкуренції та господарчого ризику.

Частина науковців формулює визначення економічної безпеки підприємства як захищеність потенціалу підприємства, його діяльності від різного роду загроз. Так, Ортинський В.Л. пропонує розглядати економічну безпеку підприємства як захищеність виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, а також соціального потенціалу підприємства від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення. Васильців Т.Г. обґрунтовує наступне трактування: економічна безпека підприємства – це захищеність його

діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не відбиваються негативно на його діяльності [1, с. 74]. Шемаєва Л.Г. тлумачить економічну безпеку підприємства (господарчого суб'єкта), як захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого та кадрового потенціалу від прямих (активних) або непрямих (пасивних) загроз [8, с. 7].

У дослідженнях науковців розглядається економічна безпека підприємств і як сукупність чинників, що усувають негативний вплив ринкових процесів. Рудницька О.В. трактує це поняття так: економічна безпека підприємства – це комплекс заходів, які підвищують фінансову стійкість господарчих суб'єктів в умовах ринкової економіки та захищають їх підприємницьку діяльність від впливу негативних ринкових процесів. Шевченко І. вважає, що економічна безпека підприємства є сукупністю чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів [7, с. 178].

Проведене дослідження показало, що на даний час не вироблено єдиного підходу до трактування сутності поняття «економічна безпека підприємства». Це, на нашу думку, пояснюється рядом причин: значною кількістю чинників, які впливають на економічну безпеку підприємства; виокремленням пріоритетних і акцентуванням уваги на них; необхідністю забезпечення досягнення конкретної мети.

Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку економічної науки необхідно забезпечити відповідність трактувань категорії економічна безпека підприємства реальній практиці її реалізації у суб'єктів господарювання.

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека України: стратегія та механізми зміцнення : [монографія] / Т.Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 384 с.

2. Основы экономической безопасности / Под ред. Е.А.Олейникова.-М.: Бизнес-школа, 1997. -228 с.

3. Стратегии бизнеса: справочник/Под ред. Клейнера Г. Б. –М.: Наука,1988. -320 с.

4. Шевченко І. Особливості формування економічної безпеки підприємства / І. Шевченко // Наука молода. – 2010. – №10. – С. 178-181.

5. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. д-ра. екон. наук / Л.Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с.

СПЕЦИФІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ВИНОРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Нізяєва Вікторія, магістр університету державної фіскальної служби України
Марченко Ольга, к.е.н., доцент університету державної фіскальної служби України,

Процесний підхід до управління розглядає підприємство як мережу пов'язаних між собою бізнес-процесів. Кожен бізнес-процес є послідовністю операцій, які націлені на досягнення певного результату. Таким чином, процесний підхід робить діяльність підприємства орієнтованою на результат.

Для виноробних підприємств характерним є сезонність виробництва, і, відповідно, фінансові потоки також відрізняються сезонною нерівномірністю. Тому управління фінансовими бізнес-процесами виноробного підприємства є дуже відповідальним елементом системи менеджменту. В таблиці 1 наведені ключові фінансові показники діяльності ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» та визначені темпи їх приросту по роках та в сукупності за 3 роки.

Таблиця 1

Показники динаміки валюти балансу та фінансових результатів підприємства ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» за період 2013 – 2015 рр.

Показники	2013 рік, тис. грн.	2014 рік, тис. грн.	2015 рік, тис. грн.	Темп приросту у 2014 р. порівняно з 2013 р., %	Темп приросту у 2015 р. порівняно з 2014 р., %	Темп приросту у 2015 р. порівняно з 2013 р., %
Валюта балансу на кінець року	110874	108487	135953	-2,15	+25,32	+22,62
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	78883	45318	83380	-42,55	+84,99	+5,70
Валовий прибуток (збиток)	15675	6359	28923	-59,43	+354,84	+84,52
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	(27828,_)	(23570,_)	(3639)	+15,30	+84,56	+86,92
Чистий фінансовий результат: прибуток, (збиток)	(27361,_)	(23289,_)	(11279)	+14,88	+51,57	+58,78

Результати розрахунків свідчать про часткове виконання «золотого правила» на підприємстві. Підвищення темпів зростання операційного та чистого прибутку над темпом зростання виручки від реалізації

свідчить про підвищення ефективності операційної та всієї діяльності підприємства (рентабельності продажу та загальної рентабельності діяльності) у 2015 році. Випередження приросту виручки від реалізації від приросту валюти балансу у 2015 році свідчить про підвищення віддачі на активи (оборотності активів та капіталу). В той же час випередження темпу зростання валового прибутку над темпом зростання виручки свідчить про суттєве зниження питомої собівартості продукції підприємства у 2015 році.

Отже, попередній аналіз діяльності підприємства та його фінансових результатів дозволив зробити такі висновки: загальна тенденція розвитку ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» за фінансовими показниками є нестійкою: в 2015 році спостерігалось не значне зростання вартості майна, обсягів діяльності та чистого прибутку (зниження збитковості); в 2014 році, навпаки, спостерігалось зниження всіх фінансових показників діяльності, усі показники рентабельності у 2013 - 2015 роках мають негативне значення. У підсумку, показники в кінці 2015 року, незважаючи на їх значне зростання, опинились нижче рівня 2011 року.

Дослідження показали, що на підприємстві відсутня дієва стратегія розвитку, фінансове планування, в основному, ведеться на поточному рівні. Таким чином, підприємству ПрАТ «Одеський завод шампанських вин» необхідно серйозно працювати над поліпшенням складу і структури джерел коштів: прагнути збільшити власний капітал, обмежити зростання кредиторської заборгованості, поліпшувати її якість, вчитися використовувати вигоду кредитів і позик. На підприємстві в більшості випадків не використовується система передоплати, грошові кошти надходять, у кращому випадку, після відвантаження товару, в гіршому випадку – виникає дебіторська заборгованість, у тому числі і прострочена.

Основними «слабкими» місцями в фінансовому становищі підприємства є: низька рентабельність продаж (або високий рівень витрат); незадовільний показник абсолютної ліквідності активів.

Таким чином, фінансові бізнес-процеси являються для підприємства основними, і тому потребують особливої уваги і чіткої регламентації в управлінні.

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ПРИРОДООХРАННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Никола Светлана, Одесский национальный университет имени
И.И. Мечникова, Одесса.

Предприятия не получают от государства финансовых средств, долгосрочных инвестиций для совершенствования технологических процессов, внедрения экологически чистого оборудования и производства экологически чистой продукции.

Сейчас в Украине действует система стимулирования снижения загрязнения и потребления природных ресурсов при производстве продукции, которая не мотивирует предприятия к эффективному природопользованию. В основном вся мотивация сводится к системе платежей за природопользование.

Рассмотрение систем мотивации и стимулирования субъектов хозяйственной деятельности к снижению выбросов, сбросов загрязняющих веществ в природные объекты и размещения отходов, потребления количества природных ресурсов на единицу производимой продукции показал приоритет следующей системы – вначале природопользователь оплачивает влияние на природную среду, но потом при сокращении антропогенного воздействия финансовые средства возвращаются на предприятие либо предприятие получает субсидию для снижения антропогенного воздействия на природные ресурсы.

С одной стороны, предприятия частной формы собственности не должны получать средства от государства для улучшения показателей своей деятельности. Однако, с другой стороны, при системе возврата выплаченных предприятием денег государству возможен более эффективный способ мотивации предприятия к использованию возвратных средств для продолжения совершенствования деятельности по использованию природных ресурсов, производству экологически чистой продукции на основе экологически чистых технологий. Экономический механизм регулирования природоохранной деятельности на предприятии должен дополняться аспектами экономической ответственности и заинтересованности в рациональном природопользовании, другими словами мерами экономико-экологического стимулирования. На сегодняшний день выделяются методы позитивной и негативной мотивации. Таким образом, по нашему мнению, экологическая мотивация это процесс движения к рациональному природопользованию через систему

стимулов к экономико-экологической безопасности и устойчивому развитию.

В Украине одним из стимулов снижения загрязнения окружающей природной среды и рационального использования природных ресурсов мог бы использоваться совершенно новый подход, в котором экологическая деятельность увязывается с экономической. Суть которого заключается в снижении налогового бремени на основные экономические результаты деятельности предприятия и повышение его на экологические результаты деятельности. Например, снижение налога на прибыль, НДС, акциза, должно происходить одновременно с увеличением рентных платежей за природные ресурсы. В данной ситуации у предприятия появляется стимул снижать загрязнение и рационально использовать природные ресурсы, для того чтобы общие их объемы и финансовые поступления стали меньше и сумма экологических платежей и налогов снизилась. Это позволит предприятию принимать управленческие решения по развитию производства не только учитывая экономические показатели, но и экономико-экологические. У государства и предприятия появится стимул к альтернативному варианту развития производственно-хозяйственной деятельности и сохранению природно-ресурсного потенциала региона и страны.

В Украине действует принцип - односторонний: платы за загрязнения и платы за ресурсы. Нами предлагается совершенно другой принцип – «возврата денег», то есть собранные деньги могут возвращаться в форме субсидий для приобретения оборудования по предотвращению загрязнений.

При рассмотрении вопросов использования природных ресурсов можно сделать аналогичные выводы: плата за природный ресурс настолько незначительна, что она не является мотивационно-стимулирующим фактором в производственно-хозяйственной деятельности. Удельный вес платы за использование природного ресурса составляет - 3% в тарифной плате за использование ресурса и, естественно, не является стимулом к его бережному использованию.

1. Никола С.О. Формирование системы экономического стимулирования природопользования в условиях экологизации предпринимательской деятельности / Е.В. Садченко, С.О. Никола // Устойчивое развитие: сб. науч.тр. – Болгария, София, 2014. – Вып. № 20. – С. 62-70.

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Писаренко Тетяна

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Економічна безпека підприємства визначається рівнем забезпечення стабільної діяльності господарюючого суб'єкта. Перед керівництвом такого господарюючого суб'єкта постає ряд завдань, основними з яких є забезпечення: кваліфікованим персоналом, конкурентоспроможності продукції, оптимальної організаційної структури, якісного правового захисту всіх структурних підрозділів, ефективності фінансової діяльності.

Процес організації економічної безпеки підприємства передбачає стратегічне планування його фінансово-господарської діяльності.

Власне стратегічне планування є однією з функцій стратегічного управлінського обліку [1-3].

В процесі стратегічного планування формується стратегічний план розвитку підприємства на тривалий період. За допомогою стратегічного плану не тільки визначаються стратегічні напрямки діяльності підприємства, але й напрямки стратегічного розвитку його господарських підрозділів, секторів бізнесу і окремих продуктів.

Існує кілька підходів до формування стратегічного плану розвитку підприємства [4-5].

Так, для діючого підприємства зазвичай використовують планування на основі вже досягнутих показників. Основною метою такого стратегічного планування є забезпечення на майбутнє вже досягнутих показників господарської діяльності. Дії керівництва при цій системі планування спрямовані виключно на консервування сформованої організаційної структури, рівня забезпечення кадрами, сегмента продукції на ринку. При цьому вбачається за доцільне мінімізація витрат для забезпечення стратегічного плану розвитку підприємства.

Протилежним підходом до формування стратегічного плану є оптимізаційний план. Основною метою оптимізаційного підходу в плануванні є: мінімізація витрат коштів на виробництво продукції, максимізація прибутку і рентабельності активів та власного капіталу. Але використання такого підходу в стратегічному плануванні зумовлює нехтування моральним кліматом у колективі (оптимізація витрат так чи інакше вплине на матеріальне забезпечення працівників, можливо, призведе до скорочення штату та інших негативних

моментів внутрішнього життя колективу підприємства), корпоративною етикою, якісними параметрами продукції, відношенням клієнтів і постачальників. Таке стратегічне планування швидше всього буде нагадувати проходження «на вістрі ножа» і в кінцевому рахунку призводитиме до постійної турботи про подальше виживання та спрямування всіх зусиль розробників прогнозів для утримання такого підприємства у «робочому» стані.

Більш доцільним вважається адаптаційний підхід у стратегічному плануванні. Цей підхід передбачає глибокий аналіз сильних і слабких сторін підприємства, вивчення ринку та ризиків на ринку основної продукції підприємства, аналіз конкурентного середовища, вплив економічних та політичних чинників. На основі виваженого аналізу реальної економічної ситуації на підприємстві та впливу на нього зовнішнього середовища розробляються плани розвитку підприємства на поточний рік та на перспективу. При цьому плани можуть бути скориговані з урахуванням змін у стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, стратегічний план розвитку повинен бути на кожному підприємстві. Саме наявністю такого плану буде реалізовуватися один з базових принципів ведення обліку на будь-якому підприємстві – принцип безперервності, згідно з яким всі активи і зобов'язання підприємства повинні бути оцінені виходячи з припущення, що діяльність його буде тривати й надалі [6]. Крім того, план завжди мобілізує спільну та синхронну діяльність кожного структурного підрозділу господарюючого суб'єкта, спрямовану на досягнення поставлених стратегічних завдань.

1. Атамас П.Й. Управлінський облік: Навч. посібник. – Д.–К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 440 с.

2. Голов С. Ф. Управлінський облік: підручник / Голов С. Ф. – К. : Лібра, 2003. – 703 с.

3. Райан Б. Стратегический учет для руководителя / Б. Райан. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1998. – 616 с.

4. Череп А. В. Стратегічне планування і управління [Текст] : Навч. пос. / А. В. Череп, А. В. Сучков. – К. : Кондор, 2011. – 334 с.

5. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник / З.Є. Шершньова. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 699 с.

6. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=996-14>.

**ПРЕВЕНТИВНА ДІАГНОСТИКА В СИСТЕМІ
АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ СТРАХОВИКОМ**
Плиса Володимир, Львівський національний університет імені
Івана Франка

Значна кількість загроз для сталого й ефективного функціонування страхових компаній в Україні вимагає удосконалення існуючих і розроблення нових механізмів завчасного розпізнавання небезпеки та прийняття адекватних рішень як важливої умови забезпечення необхідного рівня економічної безпеки.

Інтеграція економіки України в глобальну соціально-економічну систему зумовлює вплив загальносвітових кризових тенденцій на вітчизняних економічних суб'єктів. Сучасним інструментом управління розвитком організації в умовах наростаючих кризових змін у зовнішньому середовищі та пов'язаних з цим невизначеності є методологія антикризового управління. Все це актуалізує потребу вдосконалити теорію та методологію антикризового управління страховими організаціями. Мова йде перш за все про розвиток теорії та методології економічного аналізу й превентивної діагностики потенційного кризового становища страховиків, яка охоплює не тільки аналіз фінансово-господарської діяльності страхової компанії, орієнтований на внутрішні фактори, але й глибоке та комплексне дослідження стану її зовнішнього середовища з виділенням і прогнозуванням його ключових факторів впливу, визначаючих тренди й динаміку розвитку складної і багаторівневої соціально-економічної системи, одним з елементів якої є страхова компанія.

Управлінські рішення, котрі спрямовані на запобігання кризи, яка носить циклічний характер, тобто є зумовленою, мають бути прийняті й реалізовані на передкризових стадіях, коли рух до кризи ще не набув кумулятивного і непереможного характеру. З огляду на це важливою проблемою є формування нової парадигми аналітичного забезпечення антикризового управління, що враховує циклічність розвитку економіки, невизначеність поведінки факторів зовнішнього середовища страхової організації, що дозволить своєчасно виявити та нейтралізувати проблемні ситуації за допомогою сучасних методів аналітичного дослідження – аналізу й діагностики у комплексі.

Превентивна діагностика спрямована на виявлення симптомів кризи та пошук можливих шляхів їх усунення.

У багатьох наукових роботах превентивна діагностика вже розглядається як важлива складова частина антикризового управління. Разом з тим зміст превентивної діагностики, її принципи, методи,

співвідношення з аналізом господарської діяльності суб'єктів господарювання досліджені недостатньо, беручи до уваги й методологічне й методичне забезпечення превентивної діагностики як інструмента антикризового управління.

Превентивну діагностику розуміємо як засіб, метод й інструмент аналітичного дослідження для оцінки кількісних і якісних аспектів прояву кризи на мікрорівні з ціллю їх попередження.

Найважливішою складовою превентивної діагностики є набір показників, котрі характеризують стан зовнішнього середовища страховика. Формувати базу даних, на нашу думку, потрібно дотримуючись такої послідовності дій: 1) визначити рівні зовнішнього середовища страховика в залежності від рівня впливу факторів, включених у кожний рівень; 2) на кожному рівні виявити фактори, які страхова організація може контролювати, і фактори, які їй не підконтрольні але впливають на її сталість; 3) визначити коло даних, за допомогою яких страхова організація може розраховувати показники для цілей діагностики, а також методику їх розрахунку; 4) виявити, як саме страховик буде впливати на контрольовані фактори зовнішнього середовища; 5) визначити стратегію поведінки відносно невідконтрольованих факторів.

Превентивна діагностика повинна спиратися як на традиційні принципи економічного аналізу (науковість, комплексність, системний підхід), так і на специфічні для неї принципи (еластичності, доказовості, відповідності тощо).

Таким чином організація ефективної системи антикризового управління діяльністю страховика в умовах наростання ринкової турбулентності дасть змогу: сформулювати концептуальні положення превентивного антикризового управління страховими організаціями на основі дослідження генези криз й існуючих концепцій антикризового управління; визначити сутність превентивної діагностики, її відмінності від аналізу, виявити природу діагностики як інструмента, метода й засобу аналітичного дослідження, направлених на виявлення симптомів кризи з метою їх усунення; обґрунтувати необхідність використання в діагностиці поряд з формалізованими методами також і використання якісних (неформалізованих) методів аналізу, адаптованих до превентивного антикризового управління страховою компанією; сформулювати основні положення концепції превентивної антикризової діагностики страхової організації, орієнтовану на динаміку зовнішнього середовища; розробити систему показників для діагностики зовнішнього середовища страхової компанії.

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ЛОГІСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ВИРОБНИЧО-ЗБУТОВИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Плиса Зоряна

Львівський національний університет імені Івана Франка

Бухгалтерський облік підприємства на сьогодні можна розглядати як найефективніший інструмент інформаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства.

Важливою проблемою сьогодення є розроблення теоретичних і методичних засад та практичних рекомендацій щодо організації бухгалтерського обліку логістичних операцій у виробничо-збутових системах, спрямованого на забезпечення обліково-аналітичною інформацією механізму управління потоковими процесами.

Суть логістичного підходу до управління потоковими процесами на підприємстві полягає в інтеграції окремих учасників логістичного ланцюга в єдину систему.

Логістичне управління характеризується системною комплексністю, яка забезпечується логістичним підходом до управління товарно-матеріальними потоками в нерозривному зв'язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі, а також інтеграцією спеціалізованих управлінських структур і підрозділів підприємства. Логістичне управління потребує застосування оптимізаційних економіко-математичних моделей стратегічного і поточного планування з урахуванням інтересів усіх ланок логістичного ланцюга, формування системи облікового супроводу логістичних операцій у виробничо-збутових системах.

Організація облікового процесу у виробничо-збутових системах – це система методів, способів і заходів, які забезпечують оптимальне функціонування бухгалтерського обліку й подальший його розвиток. Така організація полягає в цілеспрямованому впорядкуванні та вдосконаленні механізму, структури та процесів бухгалтерського обліку. Впорядкування системи обліку означає організацію цієї системи, зокрема її функціонування в часі та просторі.

Організація облікового супроводу логістичних операцій у виробничо-збутових системах потребує системного підходу. При цьому обов'язковим є дотримання таких принципів: цілісності, всебічності, системоутворювальних відносин, динамічності, субординації та випереджувальних відносин, а також адаптивності,

паралелізму, ритмічності, безперервності, прямоплинності та пропорційності.

Бухгалтерський облік логістичних операцій – це сукупність прийомів, за допомогою яких ідентифікують об’єкт обліку. Їхня сутність: документування, оцінювання, рахунок, подвійне (балансове) узагальнення логістичних операцій, подвійне відображення логістичних операцій у системі рахунків, індивідуалізація та персоніфікація, прийом історизму, періодизація, повнота та ін.

Разом із тим відносно відокремлені прийоми тільки у своїй єдності та сукупності забезпечують повне вивчення предмета бухгалтерського обліку логістичних операцій, одержання необхідної для логістичного управління інформації. Поєднання різних прийомів бухгалтерського обліку логістичних операцій забезпечує суцільне й безперервне вивчення його об’єкта – товарно-матеріальних потоків в нерозривному зв’язку з фінансовими, інформаційними й іншими потоками як по вертикалі, так і по горизонталі. При цьому досягається основна мета – отримання правдивої інформації про стан поточного процесу, його ефективність та вплив на результати господарської діяльності.

Загальну побудову бухгалтерського обліку логістичних операцій виробничо-збутової системи зображено на рисунку 1.

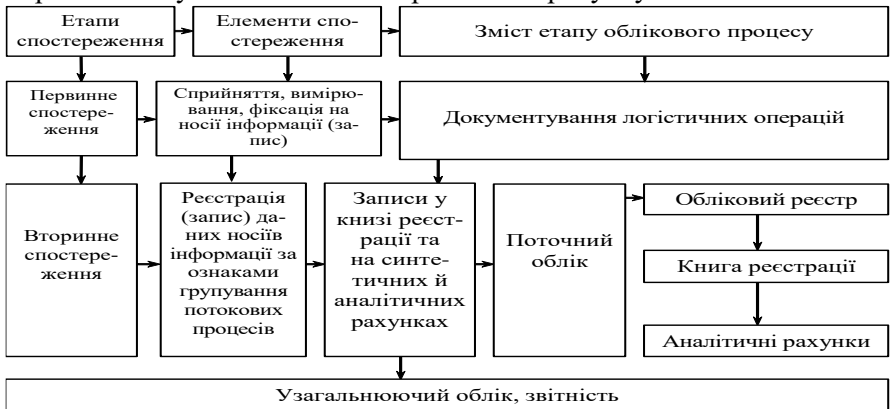

Рис. 1. Бухгалтерський облік в системі супроводу логістичних операцій виробничо-збутової системи

Організація ефективної системи облікового супроводу логістичних операцій дасть змогу інтегрувати отримані інформаційні потоки (результати облікових реєстрацій) в єдину систему інформаційного забезпечення управління виробничо-збутовою системою, що в свою чергу підвищить рівень її безпеки.

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Пушкарчук Ірина, Дорош Вікторія

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Забезпечення динамічного економічного розвитку, конкурентоспроможності та ефективної діяльності підприємства в сучасних кризових умовах розвитку економіки України потребують, насамперед, теоретичного пошуку проблематики забезпечення їх економічної безпеки на основі формування та реалізації відповідного механізму, що запобігатиме впливам негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства.

Економічна безпека підприємства (ЕБП) – це стан, за якого стабільний і ефективний діяльності підприємства не загрожує вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, знижується рівень невизначеності, а ресурси та потенціал підприємства використовуються таким чином, щоб досягнути найкращих кінцевих результатів при прийнятті обґрунтованих управлінських рішень.

Забезпечення ЕБП – це постійний циклічний процес прогнозування, моніторингу, недопущення, запобігання і мінімізація дії факторів-дестимуляторів на економічну безпеку суб'єктів господарювання, а також ліквідація їх наслідків з мінімальними втратами. Цей процес реалізується на основі певного механізму.

Категорія «механізм забезпечення ЕБП» синтезує в собі поняття «економічний механізм», «організаційний механізм» та «механізм забезпечення». У переважній більшості наукових праць поняття «механізм забезпечення ЕБП» ототожнюється з поняттями «механізм формування ЕБП» та «механізм управління ЕБП».

В економічній теорії сформувалося декілька підходів до визначення сутності та предметної площини економічного терміну «механізм забезпечення ЕБП». У той же час термін «механізм забезпечення ЕБП» у науковій літературі практично не визначений. Більшість науковців розглядають сутність механізму забезпечення ЕБП тільки через склад його компонентів, без виділення в окрему категорію вказаного терміну. Деякі автори розмежовують поняття «механізм забезпечення» та «механізм управління». На наш погляд, призначення «механізму управління ЕБП» на підприємстві й полягає в тому, щоб забезпечити економічну безпеку. Тобто, результат управління не можна розглядати окремо від системи впливу суб'єкту на об'єкт з метою створення умов гарантування

захисту від небезпеки.

З урахуванням теоретико-методичних напрацювань науковців, вважаємо, *механізм забезпечення ЕБП* – це сукупність загальних і спеціальних методів, засобів, важелів організаційної, управлінської, економічної діяльності підприємства на основі дотримання нормативно-правових актів та використання необхідної інформації з метою забезпечення ЕБП. Такий механізм охоплює сукупність економічних методів, важелів, інструментів, в поєднанні яких, через координацію дій можна забезпечити динамічний економічний розвиток підприємства (рис. 1).

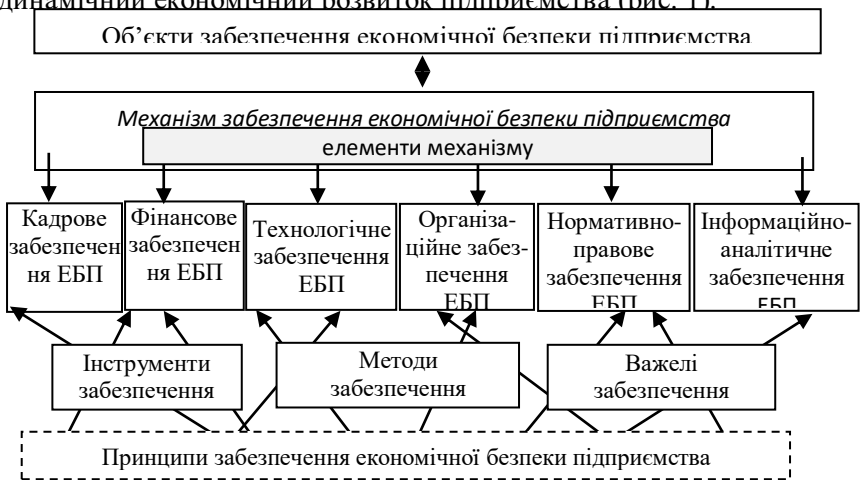

Рис. 1. Елементи механізму забезпечення ЕБП

Основне призначення механізму забезпечення ЕБП полягає у створенні та реалізації умов, що забезпечують економічну безпеку суб'єкта господарювання, дозволяють вчасно виявляти і реагувати на дестимулятори економічного розвитку підприємства.

Механізм забезпечення ЕБП повинен базуватись на таких принципах: 1) системності; 2) неперервності; 3) ефективності; 4) гнучкості; 5) адаптованості. До визначених принципів можна додати й інші, але при цьому слід враховувати, щоб між ними не було протиріч.

Механізм забезпечення ЕБП охоплює такі елементи: 1) організаційне забезпечення; 2) кадрове забезпечення; 3) технологічне забезпечення; 4) нормативно-правове забезпечення; 5) інформаційне забезпечення; 6) фінансове забезпечення. Комплексна реалізація цих елементів дозволяє досягнути максимальних результатів.

ПЛИННІСТЬ КАДРІВ: ІНДИКАТОР КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Самолюк Наталія, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Однією із складових економічної безпеки підприємства є кадрова безпека, в основі якої лежить управління персоналом. До результативних показників ефективності процесу управління персоналом можна віднести рівень плинності кадрів. Цей показник відображає динаміку руху персоналу підприємства і водночас виступає в ролі факторного, побічно впливаючи на продуктивність праці. Він є своєрідним індикатором кадрової безпеки підприємства. Адаже надмірна плинність кадрів являється надто дорогим задоволенням. Зокрема, це втрачені можливості, втрата клієнтів, цінних працівників (не рівноцінні заміни), витрати на заміну, підбір, адаптацію персоналу, навчання нових працівників, втрати фонду оплати праці пов'язані з рухом персоналу, втрати пов'язані зі зменшенням продуктивності та віддачі від персоналу [2]. Також, це і негативні соціальні наслідки, такі як зниження рівня привабливості організації як потенційного роботодавця та зниження довіри до неї, як зі сторони потенційних кандидатів, так і споживачів продукції.

В останні роки, в Україні, на підприємствах різних сфер діяльності, виникла проблема високої плинності кадрів (значно вищої за природний рівень), що негативно відобразилося на результатах функціонування підприємств. На основі аналіз руху кадрів за видами економічної діяльності складено рейтинг підприємств за плинністю кадрів (табл. 1). Як бачимо, у трійку лідерів ввійшли підприємства за такими видами економічної діяльності як: торгівля, ремонт автотранспортних засобів; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; тимчасове розміщування й організація харчування. При цьому, найменша плинність зафіксована у сфері охорони здоров'я, в освіті та державному управлінні.

Високий рівень плинності кадрів майже завжди свідчить про серйозні недоліки в управлінні персоналом й впливає на зниження кадрової безпеки підприємством. Хоча в деяких випадках рівень плинності високий через специфіку виробництва (сезонність робіт у сільському господарстві).

Таблиця 1

Рух кадрів з причин плинності за видами економічної діяльності [1]

Групи за рівнем плинності	Види економічної діяльності	
	2015 рік	2016 рік
1 група (менше 20,0%)	Охорона здоров'я; Освіта; Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок; Державне управління й оборона; Транспорт, складське господ-во, поштова діяльність	Охорона здоров'я; Освіта; Державне управління й оборона; Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок
2 група (20-30%)	Промисловість; Професійна, наукова та технічна діяльність	Транспорт, складське господ-во, поштова діяльність; Професійна, наукова та технічна діяльність; Промисловість; Інформація та телекомунікації
3 група (30,1-50%)	Інформація та телекомунікації; Операції з нерухомим майном; Фінансова та страхова діяльність, Будівництво; Сільське, лісове та рибне господарство	Операції з нерухомим майном, Фінансова та страхова діяльність; Будівництво; Сільське, лісове та рибне господарство
4 група (більше 50%)	Оптова та роздрібна торгівля; Діяльність у сфері адмін. та допоміжного обслуговування; Тимчасове розміщування й організація харчування	Оптова та роздрібна торгівля; Діяльність у сфері адмін. та допоміжного обслуговування; Тимчасове розміщування й організація харчування

За даними статистичних досліджень ефективна організація роботи щодо забезпечення кадрової безпеки може майже на 60% знизити прямі та передбачити непрямі збитки фірми, пов'язані з людським фактором. Тож цілком закономірною є активізація роботи з підвищення кадрової безпеки, в тому числі і за рахунок управління плинністю кадрів, що починається на етапі підбору працівників і триває безперервно на усіх стадіях управління персоналом.

1. Державний комітет статистики України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. Коцалап С.О. Аналіз проблем плинності кадрів на підприємствах різних сфер діяльності / С.О. Коцалап, В.Ю. Уласевич // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит. - 2013. - № 8. - С. 67-71. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecee_2013_8_11

МЕХАНІЗМ АДАПТАЦІЇ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДО МІНЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сафарова Анна, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту СНУ імені Лесі Українки, **Кужелюк Анна**, студентка магістратури першого року навчання факультету економіки та управління СНУ імені Лесі Українки

Система економічної безпеки підприємства повинна мати здатність змінюватися і адаптуватися слідом за зміною зовнішніх умов. Адаптація підприємства ґрунтується на інформації про стан зовнішнього середовища, яка повинна надходити на підприємство безупинно. Вступна інформація про стан зовнішнього середовища безупинно аналізується, у результаті чого підприємство в кожний момент часу може мати оцінку стану зовнішнього середовища. За результатами такої оцінки підприємство ухвалює рішення щодо внесення змін у стратегію своєї діяльності, тобто формується адаптивна реакція підприємства на впливи зовнішнього середовища. В організації адаптації підприємства до впливів зовнішнього середовища важливу роль відіграє підсистема інформаційного забезпечення.

Метою адаптації підприємств до факторів впливу зовнішнього середовища є забезпечення економічної безпеки підприємства за допомогою підвищення ефективності використання ресурсів, забезпечення балансу інтересів із суб'єктами зовнішнього середовища, зміцнення або збереження його ринкових позицій для забезпечення конкурентоспроможності продукції. Адаптація підприємства до впливу зовнішнього середовища являє собою багатокроковий процес (рис. 1).

У ринкових умовах господарювання адаптація підприємств має різні форми, різняться по масштабу і глибині змін, що відбуваються в стратегії і поточної діяльності підприємства і його внутрішніх систем. Залежно від факторів, що впливають, усю сукупність адаптивних заходів підприємства можна підрозділити на наступні групи: адаптація підприємства до нововведень; адаптація підприємства до змін кон'юнктури ринку; адаптація підприємства до соціально-культурних і політико-правових умов [1].

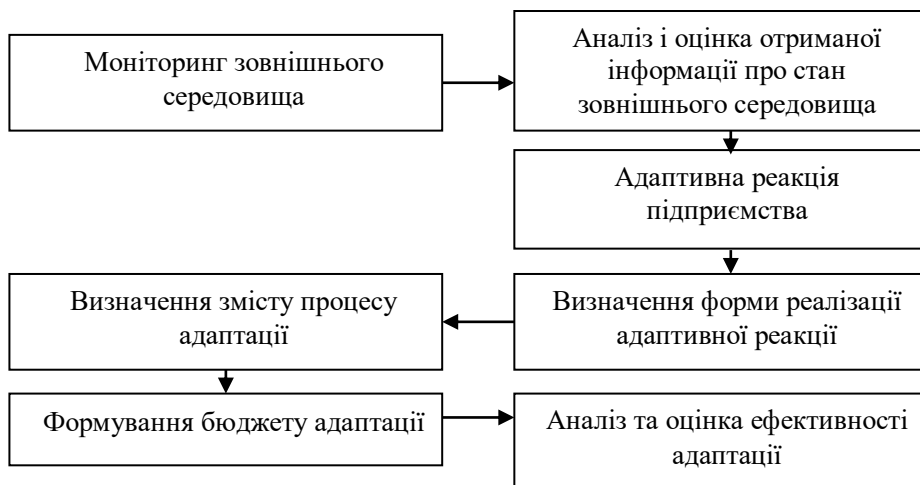

Рис.1. Механізм адаптації підприємства

Виділення видів адаптації підприємства певною мірою носить штучний характер, оскільки в „чистому” виді той або інший вид адаптації практично не зустрічається. Так, зміна кон’юнктури ринку може відбутися внаслідок появи нових видів товарів або послуг, а зміна цін на продукцію може бути наслідком освоєння нових, більш ефективних технологій.

Адаптація підприємства до соціально-культурних умов та політико-правових умов передбачає надання допомоги в розвитку вмінь, навичок, кваліфікації працівників, відповідних до умов конкурентоспроможності на ринку; використання різних форм страхування від ризиків змін у політико-правовому середовищі.

Адаптація підприємства неможлива без системи інформаційного забезпечення, системи документообігу, системи підготовки персоналу, системи стимулів і санкцій для управлінських структур і їх персоналу, що займаються питаннями адаптації.

Таким чином, ефективна адаптація підприємства до впливу умов зовнішнього середовища може бути забезпечена на основі прогнозно-аналітичної діяльності із залученням висококваліфікованих фахівців.

1. Юр’єва І. А. Організаційно-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємств / І. А. Юр’єва. – Харків : НТУ — „ХПІ”, 2014. – 184 с.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сафарова Анна, доцент кафедри обліку і аудиту СНУ імені Лесі Українки, **Граб Оксана** - студентка V курсу СНУ імені Лесі Українки

У ході господарської діяльності підприємства особлива увага приділяється економічній стабільності підприємства. Так як, господарський облік є однією з найважливіших складових підприємства, правильне облікове трактування економічної стабільності допоможе підприємству забезпечити її на практиці.

Вагомий внесок у дослідження економічної стабільності, як чинника стійкості підприємства зробили такі вітчизняні та зарубіжні автори, як: Л. В. Гнилицька, О. В. Іншакова, С. О. Агапцова, О. О. Вороніна та інші вчені. Проте, не зважаючи на значні напрацювання, щодо трактування економічної стабільності, питання підтримки економічної стабільності на підприємстві не було до кінця розкритим.

Для забезпечення правильного формування облікового процесу необхідно розглянути сутність поняття «економічна стабільність підприємства». Деякі автори-науковці категорію «стабільність» характеризують через категорії «надійності» та «стійкості» і навпаки. Вони вказують на те, що основними характеристиками стабільності є частота прояву певного явища, стійкості – рівновага, надійності – безпомилковість. У комплексі надійність, стійкість та стабільність, як вважають науковці, є взаємозалежними категоріями, що спроможні забезпечити ефективність функціонування певного об'єкта [3, с. 32-35].

Ознайомившись із трактуванням поняття «економічна стабільність» з точки зору бухгалтерського обліку, такими вченими як: Філімоненков О. С. [6, с. 304], Коробов М. Я. [7, с. 354], Цал-Цалко Ю. С. [8, с. 315], Друрі К. [1, с.113] та Родіонова В. М., Федотова В. А. [4, с.13], можна зробити висновок, що воно відмінне від економічного. Підсумовуючи погляди даних авторів, під обліковим тлумаченням поняття «економічна стабільність підприємства» розуміють стан підприємства, коли доходи перевищують витрати, що забезпечує платоспроможність підприємства для погашення їх зобов'язань.

Для забезпечення цілісності системи від впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на діяльність підприємства необхідно застосувати комплексну стратегію. Важливими критеріями даної стратегії повинно бути: розмежування обов'язків та наявність відповідальних осіб; системність у виконанні поставлених цілей; гнучке реагування на ендогенні та екзогенні зміни.

Для цього необхідно притримуватись певних принципів. Немає сталих принципів, щодо забезпечення економічної стабільності. Левковець Н. П. [2], до принципів економічної стабільності підприємства відносить принципи: комплексності, своєчасності, неперервності, законності, плановості, економічності, ефективності взаємодії між його елементами, оптимального співвідношення гласності та конфіденційності, компетентності керівництва.

Шпак Н. О. та Романишин М. І. [5] розглядали не лише принципи самої економічної стабільності підприємства, а й принципи формування стратегії її забезпечення, то для її формування вони пропонують дотримуватись наступних принципів: адаптивності та мобільності; стратегічності та цілеспрямованості; ієрархічності; системності; раціональності та економічного ефекту; економічного зростання та рівноваги; фінансової стійкості; конкуренто-стійкості; партисипативності та соціальної орієнтованості; каузальності; збалансованості; інноваційності та розвитку.

Оцінку рівня економічної стабільності можна визначити декількома методиками, які базуються на комплексному підході до визначення економічної стабільності, а саме розраховується рівень окремих її складових: фінансової стійкості, економічної безпеки, маркетингової стабільності, соціальної стабільності. Для економії часу ми пропонуємо використовувати методику Дмитрієва І. А., основою якої є бальна оцінка економічної стабільності.

Найважливішим у забезпеченні та підтримці економічної стабільності підприємства є правильно закріпленні обов'язки за кожним відділом та ведення обліку, а саме: упорядкування системи розрахунків підприємства із кредиторами, постачальниками матеріалів, устаткування, покупцями, персоналом; контроль порядку розрахунків з фіскальними органами та ін.

Отже, економічна стабільність підприємства є основною метою для поступового і надійного розвитку підприємства у довгостроковій перспективі. Для підтримки стабільності підприємства необхідно дотримуватись принципів та створити цілісну систему, яка буде забезпечувати сталий розвиток підприємства. Так, як бухгалтерський облік є основою підприємства, правильна його організація забезпечить економічну стабільність підприємства.

Список використаної літератури:

1. Друри К. Производственный и управленческий учет / К. Друри.-М.: ЮНИТИ.2005.-476с.

2.Левковець Н. Принципи забезпечення економічної безпеки підприємств / Н. Левковець // Управління проектами, системний аналіз і логістика. – 2008. – № 5. – С. 333 – 336.

3.Пантелєєв В. П. Фінансова стійкість комерційного банку: проблеми регулювання / В. П. Пантелєєв, С. П. Халява // Банківська справа. – 1996. – № 1. – С. 32-35.

4.Родионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В. М. Родионова, М.А. Федотова. – М.: Перспектива, 2009.-98с.

5.Сумин В. А. Устойчивость системы управления предприятием в условиях его экономической безопасности / В. А. Сумин // Материалы международной научно-практической конференции. — Донецк: Дон НТУ, 2001. — С. 159 — 162.

6.Філімінко О. С. / Фінанси підприємств:Навч.посібник / О. С. Філімінко.-К.: Ніка-Центр.2002.-359.

7.Філіпенко А. С. Цивілізаційні виміри економічного розвитку / Філіпенко А. С. — К. : Знання України, 2002. — 124 с., 190 с.

8.Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: Навч. посібник.-К. : ЦУЛ,2002. – 359 с.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Сафарова Анна, доцент кафедри обліку і аудиту СНУ імені Лесі Українки, **Мельник Катерина** - студентка V курсу факультету економіки та управління СНУ імені Лесі Українки

В сучасних умовах господарювання, які часто є невизначеними та нестабільними, підвищується роль економічної безпеки як важливого фактору виживання суб'єктів підприємництва у таких бізнес-умовах.

Питання економічної безпеки розглядали такі українські вчені як І. Бланк, О. Кириченко, К. Горячева, Л. Донець, О. Захарова та інші.

Головними на сьогодні залишаються проблеми інформаційного забезпечення економічної безпеки в цілому. Центральне місце інформаційного забезпечення займає обліково-аналітичне забезпечення.

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності – це цілісна інформаційна система, що об'єднує методи та технології усіх видів обліку, аналізу та безпеки з метою прийняття управлінських рішень [1].

Тому її головною метою є надання достовірної інформації для управління економічними процесами. Проведені дослідження на 100 державних та приватних установ, що входять до системи корпоративної безпеки Українського союзу промисловців і підприємців (45% від загальної

кількості членів УСПП), підтверджують, що на більшості українських установ простежується відсутність або безсистемність обліково-аналітичного забезпечення системи економічної безпеки. Так 83% опитаних суб'єктів господарювання вважає, що обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки на їх установах здійснюється не в повному обсязі, 12% – стверджує, що такого забезпечення не здійснюється зовсім і лише 5% опитаних заявили, що на їх установах існує система обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки [3, с. 412].

Такий стан вони пояснюють, у першу чергу, відсутністю теоретичних розробок щодо використання облікової інформації в системі забезпечення економічної безпеки.

Важливе місце у системі обліково-аналітичного забезпечення займає фінансова звітність, дані якої використовуються для оцінки стану підприємства з точки зору його стратегічного розвитку та прийняття управлінських рішень. Однак сучасна вітчизняна фінансова звітність не дозволяє отримати достовірні дані для проведення відповідного аналізу та прийняття стратегічних управлінських рішень в повному обсязі через низку недоліків: у звітності відображаються тільки ті події, які вже відбулися; у балансі не відображається ринкова вартість більшості активів; у фінансовій звітності знаходять відображення операції та події, наведені тільки у вартісному вираженні; величина окремих статей балансу має оціночний характер; у поточному обліку й звітності дозволено здійснювати вибір альтернативних методів відображення активів та господарських операцій [3].

Підвищенню достовірності, прозорості та інформативності фінансової звітності сприятиме вирішення таких проблем:

- формат фінансової звітності, жорстка регламентація якої не надає можливості достовірно і в усіх аспектах відображати активи, зобов'язання та власний капітал підприємства;
- недооцінена роль суттєвості обліково-аналітичної інформації, що призводить до загромождження фінансової звітності надмірною інформацією і відсутності деталізації окремих статей;
- відсутність єдиного стандарту щодо формування облікової політики підприємства, що унеможливило створення єдиної системи обліку;
- обмеженість застосування принципу превалювання сутності над формою, згідно якого бухгалтерський облік не є засобом формальної фіксації даних [2].

Вирішення зазначених проблем дозволить підвищити достовірність, прозорість та інформативність фінансової звітності, поліпшити розуміння й

використання фінансової звітності різними користувачами й наблизити вітчизняний облік і фінансову звітність до вимог міжнародних стандартів.

Отже, сучасна система обліково-аналітичного забезпечення потребує нового сутнісного наповнення як комплексу взаємодіючих та взаємопов'язаних методів, методик, процедур і моделей, призначених для обґрунтування прийняття управлінських рішень в сфері забезпечення економічної безпеки в установах господарської діяльності.

1. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання / Л. В. Гнилицька // Вісник Східно-українського національного університету ім. В. Даля. — 2011. — № 3 (157), Ч. 2. — С. 57-67.

2. Грінка Т. І. Сучасні проблеми обліково-аналітичного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства / Т. І. Грінка // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. — 2013. — Вип. 23. — С. 414–418. — Економічні науки.

ПРИБУТОК ЯК ІНДИКАТОР РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Стащук Олена, к.е.н., доцент, СНУ імені Лесі Українки, м.Луцьк
Пришко Катерина, студентка 6 курсу спеціальність «Фінанси і кредит», СНУ імені Лесі Українки, м.Луцьк

Поняття фінансової безпеки підприємства є комплексним та досліджується науковцями у структурі економічної безпеки. Разом з тим, фінансова безпека держави залежить та впливає на фінансову безпеку регіону, а також на рівень фінансової безпеки окремих суб'єктів господарювання. Проблеми оцінювання та визначення рівня фінансової безпеки підприємств, а також відбору релевантних індикаторів для здійснення такого аналізу у своїй працях дослідили такі провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, як: І.О. Бланк, К.С. Горячева, М.М. Єрмошенко, С.М.Ілляшенко, Є.П.Каргузов, Р.С.Папехін та інші.

І.О. Бланк вважає під фінансовою безпекою підприємства «кількісно і якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри яких визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його сталого розвитку в поточному й перспективному періоді» [1].

Індикатори або показники стану фінансової безпеки – це кількісні характеристики стану фінансової діяльності, відібрані для характеристики

стану фінансової безпеки підприємства [2]. Одним із показників оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства є показник чистого прибутку. Вважаємо, що на першому етапі аналізу рівня фінансової безпеки за показником прибутковості підприємства, необхідно визначити його стан та динаміку у попередніх періодах, а також відобразити основні загрози, що впливають на виявлені тенденції.

З цією метою, проведемо аналіз рівня фінансової безпеки за показниками формування чистого доходу на прикладі ТОВ «Вілія-Трейд» у 2013-2015 роках.

Таблиця 1

Аналіз динаміки та структури доходів ТзОВ «ВІЛІЯ-ТРЕЙД»
протягом 2013-2015 років

Показники	Роки, тис грн			Питома вага, %		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Чистий дохід від реалізації продукції	338838	602288	1163241	71,31	98,55	98,32
Інші операційні доходи	136153	8653	19682	28,65	1,42	1,66
Інші фінансові доходи	168	202	0	0,04	0,03	0
Інші доходи	0	2	252	0	0	0,02
Усього	475159	611145	1183175	100	100	100

Оцінивши дані таблиці варто зазначити, що загальна сума доходів ТзОВ «ВІЛІЯ-ТРЕЙД» у 2015 році становила 1183175 тис грн., що на 572030 тис грн., або на 93,6% більше за даний показник 2014 року. Основне зростання спричинене збільшенням чистого доходу від реалізації продукції на 560953 тис грн., або на 93,14%. В загальній структурі доходів підприємства чистий дохід від реалізації продукції протягом 2014-2015 рр складав понад 98,32%, тоді як у 2013 році він становив лише 71,31%. Також вагому складову доходів у 2013 році становили інші операційні, а саме 28,65%, тоді як в наступні роки - менше 1,66%.

Отже, ситуація на ТОВ «Вілія-Трейд» не є катастрофічною, але потребує постійного контролю. Забезпечення достатнього рівня ефективності, прибутковості, фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності є

запорукою ефективної діяльності підприємства, стабільного розвитку та прибутку фірми, а отже – досягнення необхідного рівня фінансової безпеки підприємства.

1.Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. / И.А.Бланк – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.

2.Картузов Є.П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є.П.Картузов // Актуальні проблеми економіки. – 2012. - № 8 (134). – С. 172 – 181.

НАПРЯМИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Стрішенець Олена, д.е.н., професор СНУ імені Лесі Українки,

Теслюк Михайло, студент 5 курсу СНУ імені Лесі Українки

На сьогодні енергетика стала тією ланкою економічного життя країни, що безпосередньо бере участь у всіх господарських процесах нашої держави. Питання енергетичної безпеки України постало гостро як ніколи раніше, адже напряду визначає безпеку розвитку нашого суспільства у цілому. У результаті бойових дій на Сході України, держава стикнулася з новими, раніше не баченими загрозами енергетичній безпеці нашої країни, тому потрібно переглянути ключові напрями забезпечення її стратегічної політики.

Під енергетичною безпекою розуміють стан, за якого енергетичними ресурсами повністю забезпечена економіка країни, а також досягнуто такого рівня умов, що дозволяє безперешкодно формувати та реалізувати захист національної безпеки у сфері енергетики. Однак у законодавстві використовується значно вужче тлумачення. Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Електроенергетику», енергетична безпека – стан електроенергетики, який гарантує технічно та економічно безпечне задоволення поточних і перспективних потреб споживачів в енергії та охорону навколишнього природного середовища [1].

Основними загрозами енергетичній безпеці нашої країни є значне скорочення виробництва власних паливно-енергетичних ресурсів, застарілість основних фондів, а також суттєве скорочення загального обсягу геологорозвідувальних робіт.

Варто зазначити що основною проблемою розвитку енергетичного сектору за роки незалежності нашої держави, був монополізм у постачанні енергоресурсів на українські ринки російськими виробниками енергетичної сировини, а саме газу та нафти. Зважаючи на це, перед керівництвом країни стоїть завдання диверсифікувати постачання сировини на енергетичний ринок України.

Загальний стан енергетичної безпеки України наразі визначається як передкризовий, що тяжіє до кризового стану. Так, за даними British Petroleum, у 2014 р. стратегічний рівень забезпеченості національних енергетичних потреб за рахунок розвіданого потенціалу традиційних паливно-енергетичних ресурсів складав: за природним газом – 54 роки, за нафтою та газовим конденсатом – 27 років, за вугіллям – 556 років. Водночас оперативний рівень забезпечення енергетичних потреб дорівнював: за природним газом – 5 місяців, за нафтою та газовим конденсатом – 11 місяців, за вугіллям – 11 місяців [2].

Важливими кроками, що сприяють енергетичній безпеці нашої країни у цьому напрямі, слід вважати посилення інтересу до скрапленого газу, а також будівництва LNG-терміналів, усебічне підтримання проєктів «спільного інтересу» Енергетичного Співтовариства та будівництва інтерконекторів, формування в Україні інституційно-правових умов розвитку альтернативної енергетики [3].

Ключовими напрямками забезпечення енергетичної безпеки на наш погляд повинні стати:

- формування стратегічних запасів резервів енергоресурсів, таких як сховища газу та нафти і нафтопродуктів, а також вугілля;
- диверсифікація у постачанні на український ринок газу та вугілля;
- підвищення енергоефективності виробництва та зниження енерговитрат у різних сферах економіки, особливо у житлово-комунальному господарстві;
- впровадження інноваційних технологій на всіх стадіях функціонування ПЕК (видобуток, транспортування, переробка та споживання енергетичних ресурсів);
- розвиток альтернативних форм енергетики;
- інформаційне забезпечення енергетичної безпеки та інформування населення через мас-медіа про необхідність розвитку цієї галузі на сучасних енергоощадних засадах.

Список джерел

1. Закон України «Про електроенергетику» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 1, ст. 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр>
2. Шерр Дж. Європа і газова криза: хто винний і що робити? / Дж. Шерр // Дзеркало тижня. – 2016. - № 3 (582)
3. Стрішенець О. М. Структурні зміни в економіці природокористування: теоретичні основи та прикладні аспекти / О. М. Стрішенець та інші. – Луцьк: Вежа Друк, 2016. – 180 с.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УПРАВЛІННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАЛУЧЕННЯ НІМЕЦЬКОГО ДОСВІДУ

Стрішенець Олена, проф. д. е. н. завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування, **Бурик Юрій**, **Козлов Владислав**, студенти, СНУ імені Лесі Українки

За підрахунками економічний потенціал біомаси в Україні становить понад 27,47 млн. т. у. п./рік (понад 15% споживання первинних енергоносіїв). Основними складовими є відходи с/г. виробництва (більше 11 млн. т. у. п./рік) та енергетичні культури (близько 10 млн. т. у. п./рік). Біоенергетика спроможна зменшити залежність споживання газу на 2,5 млрд. м³/рік [2, с.18].

У структурі виробництва відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) у 2015р. найбільшу питому вагу мало біопаливо – 81,3%. У структурі виробництва електроенергії, як і раніше, найвагомішу частку серед ВДЕ займає гідроенергія. Водночас у 2015р. збільшилися частки вітрової та сонячної енергії [1, с.1-3].

Наразі в Україні працює дуже обмежена кількість ТЕЦ та ТЕС на твердій біомасі (загалом шість об'єктів на грудень 2016 року), але існують плани по будівництву ряду нових установок, що зображено в таблиці №1 [3, с. 59].

Таблиця №1

Існуючі та заплановані установки виробництва енергії з твердої біомаси в Україні [3]

№	Енергогенеруюча/будівельна компанія, місце розташування установки/ проекту створених на сьогодні	Види установок, потужність
	Існуючі установки	Існуючі потужності установок
1	ТОВ «Біогазэнерго» смт Іванково, Київська обл	ТЕС 18 МВт _е
2	ТОВ «АПК «Євгройл», м. Миколаїв	ТЕЦ 5 МВт _е
3	ПАТ «Кіровоградолія», м. Кропивницький	ТЕЦ 1,7 МВт _е + 33,6 МВт _т
4	ТОВ «Комбінат Каргілл», м. Донецьк	ТЕЦ 2 МВт _е + 15 МВт _т
5	ТОВ «Смілаенергопромтранс» м. Сміла	ТЕЦ 8,5 МВт _е + 10 МВт _т
6	ТОВ «Клар Енерджи», м. Корюківка	ТЕС 3,5 МВт _е
	Проекти	
1	ТОВ «Універсальна Девелоперська Група», м. Умань, Черкаська обл. (25.10.2016 р. підписано 3-сторонній мемо рандум про співробітництво)	ТЕЦ 7 МВт _е +МВт _т
2	«EIG Engineering», м. Городня, Чернігівська обл (січень 2016 р.: оформлення документів по відведенню землі)	ТЕС
3	«Daewon GSI» (Південна Корея), Запорізька обл. (липень 2016 р.: підписано меморандум про взаєморозуміння; початок будівництва планується на 2017 р.)	ТЕС 10 МВт

4	ГОВ «Універсальна Девелоперська Група», ПАТ «Київенерго», сміттєспалювальний завод «Енергія», м. Київ	(встановлена турбіна запл. на 2017-2018 рр.) в результаті чого завод працюватиме в режимі ТЕЦ
5	«Маст-Пра», Харківська обл. встановлення турбіни до 4 МВт _е , (липень 2016 р.: підписано меморандум про взаєморозуміння)	2 ТЕЦ по 6 МВт _е кожна

З даних таблиці видно, що з шести ТЕЦ/ТЕС на твердій біомасі, працюючих в Україні, три використовують в якості палива деревину. З огляду на структуру потенціалу біомаси в Україні, на перспективу можна рекомендувати активніше використовувати агробіомасу (наприклад, соломку, стебла кукурудзи) та енергокультури як паливо для ТЕЦ. Видається, що подальший розвиток генерації електроенергії з біомаси має бути пов'язаний з будівництвом, головним чином, ТЕЦ, оскільки це ефективніше, ніж роздільне виробництво теплової та електричної енергії [1, с. 60].

Отже, виробництво і подача біогазу в газову мережу могли б стати великим внеском у зміцнення і стабілізацію українського сільського господарства та енергетики загалом у залученні німецького досвіду створення та використання біоенергетики з яких є наступні.

Біогаз в регіоні Мюнстера здійснюється сільськогосподарською спілкою Вестфалії-Ліппе (WLV) і RWE Innogy GmbH планують на правах рівних партнерів у товаристві Biogas Munsterland GmbH спорудження і експлуатацію біогазової установки.

Принципами співпраці в експлуатації біогазових установок є такі:

- не створює конкуренції виробництву продуктів харчування;
- позитивний вплив на проблематику вмісту поживних речовин, зокрема в регіонах, що спеціалізуються на тваринництві й покращенні порід тварин;
- пристосовані до місцевості концепції з технологічними інноваціями, зокрема спрямовані на повторне використання фосфату й оптимізацію використання залишків бродіння;
- участь сільськогосподарських підприємств і їх одночасне залучення до створення додаткової вартості.

E.ON Bioerdgas GmbH здійснює експлуатацію біогазової установки потужністю 2 МВел у місті Айнбек, Південна Нижня Саксонія. Безперервну експлуатацію установки забезпечують, окрім операторів установки, також численні регіональні сільськогосподарські підприємства. Ці сільськогосподарські підприємства задіяні в таких сферах:

- 3,5 роки повної зайнятості місцевих фермерських господарств в управлінні підприємством і експлуатації установки;

- близько 10.000 годин (близько 5 років повної зайнятості) роботи місцевих фермерських господарств у збиранні, транспортування та зберіганні силосу;

- інші послуги місцевого машинного циклу близько 2 млн. євро щорічної виручки з обігу для місцевого сільського господарства постачальників сільськогосподарських послуг;

- замовлення для місцевих постачальників сільськогосподарських послуг та робота для кваліфікованих працівників.

В цілому 70 фермерських господарств є постачальниками установки за контрактом і в довгостроковій перспективі забезпечують частину своїх доходів від впливу негативних цінових тенденцій за рахунок вирощування енергетичних культур.

Таким чином, необтяжені залишки бродіння можна вважати високоякісним органічним добривом, яке має відповідний економічний еквівалент. Економічна вигода від використання залишків бродіння відповідає в Німеччині, в залежності від норми їх внесення в ґрунт, економічному показнику від 250,- до 350,- €/га, оскільки ними можна замінити витратно місткі мінеральні добрива, ціна яких є залежною від цін на нафту і газ і значно під вищилася в процесі зростання ціни на нафту. Крім того, виробники біогазу можуть продавати залишки бродіння як високоякісне органічне добриво [3, с. 26-37].

Отже, недостатність залучення та використання біоенергетичного потенціалу України можна охарактеризувати за рахунок впровадження інструментів німецького досвіду:

- врегульованими нормативно-правовими актами у відповідності до існуючого біоенергетичного потенціалу в країні на основі імплементації німецьких прогресивних методів;

- розробка та впровадження спільно з німецькими експертами програм розвитку біоенергетичної галузі в Україні;

- спрощення реєстрації для існуючих та потенційних підприємств, які хочуть будувати біогазові установки;

- зменшення податкового навантаження на підприємства, що впроваджують будівництво на Україні біогазових установок;

- покращення інвестиційного клімату в енергетиці шляхом пільгового оподаткування для можливих та наявних суб'єктів біоенергетичної галузі резидентів та нерезидентів нашої країни.

Література

1. Монографія «Перспективи використання біоенергетики в Україні» – Структурні зміни в економіці природокористування: теоретичні основи С-87

та прикладні аспекти [Текст]: [кол. моногр.] / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. М. Стрішенець. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 180 с.

2.«Стан та перспективи запровадження біоенергетики у Волинській області» – Міжнародна відеоконференція молодих науковців, аспірантів, здобувачів і студентів «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки України» м. Луцьк 8-9 листопада 2015 року.

3.Виробництво і використання біогазу в Україні Рада з питань біогазу з. т. / Biogasrat e.V. В партнерстві з Адвокатським об'єднанням «Arzinger».

ПРИЧИНИ ТА НАПРЯМКИ ЗМЕНШЕННЯ НЕБЕЗПЕКИ ПРИ ТРАНСПОРТНОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ ТУРИСТІВ

Сугоняко Дмитро,

к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного управління та менеджменту організацій, Чернігівський національний технологічний університет

Привести якість транспортних послуг, що надаються туристам, у відповідність до вимог міжнародних стандартів можливо тільки за умови забезпечення відповідного рівня безпеки при здійсненні туристичних перевезень. Більшість авторів зазначають, що при плануванні перевезень турист враховує вартість перевезення, наявність пілг, тривалість транспортування, місткості транспортного засобу, програми туру, безпеку пересування, мобільність транспортного засобу і рівня комфорту, можливість перевезення багажу, сезонний характер роботи окремих видів транспорту, комфортабельність, безпеку подорожі тощо [1]. У результаті дій факторів небезпеки може виникнути аварія, яка викликана специфічними, несподіваними, незвичайними і ненавмисними зовнішніми діями, які відбуваються в певних часі і місці, без явних і навмисних причин, але з вираженими наслідками, часто трагічними. Цього можливо було б уникнути, якщо фактори, що призводять до аварій, були б визнані, і їх дії можна було б запобігти. Розглянемо основні фактори небезпеки при транспортному обслуговуванні туристів.

1. Вид транспортного засобу. Статистичні спостереження свідчать, що найнебезпечнішим є автомобільний транспорт, найбезпечнішим вважається залізничний [2].

2. Технічний стан транспортного засобу. Вихід з ладу окремих вузлів транспортних засобів в процесі руху може спричинити аварію.

3. Стан транспортно-дорожньої інфраструктури та дорожнього покриття.

4. Людський фактор. Кваліфікація персоналу перевізника, стан його здоров'я, втомленість, навіть моральні якості здатні суттєво впливати на безпеку подорожувань. Розслідування причин аварійності на транспорті при обслуговуванні туристів показали, що саме помилки персоналу стали причиною багатьох аварій на транспорті, починаючи від катастрофи лайнера «Тітанік» у 1912 р. і закінчуючи загибеллю туристичного корабля «Коста-Конкордія» у 2012 р. Так, в останньому випадку до трагічних наслідків призвела недбалість не тільки капітана, а й організаторів подорожі. Причиною аварії може стати навіть мовний акцент, як сталося при зіткненні двох літаків з туристами на Тенерифе у 1977 р., коли пілоти і диспетчери не зрозуміли один одного, що спричинило наймасштабнішу авіаційну катастрофу за всю історію цивільної авіації.

5. Погодні умови.

6. Маршрут перевезення.

7. Випадкові фактори.

Отже, саме людський фактор можна вважати самим основним при забезпеченні безпеки подорожувань. При створенні туристичного продукту туроператор приймає рішення щодо вибору перевізника і приймаючи до уваги значну частку транспортної складової у ціні турпродукту, часто прагне обрати найдешевший варіант. З іншого боку, перевізники можуть приховувати недоліки, пов'язані з наданням послуг перевезення, оскільки в повному обсязі останні туроператор не має змоги. Зменшити ризики небезпеки при перевезенні туристів можна при умові співпраці з такими перевізниками, які не приховують інформацію щодо якості надання послуг з перевезення та прагнуть зменшити ризики одночасної дії кількох факторів, що зменшує вірогідність аварії. Наприклад, використання при автобусних перевезеннях сучасних навігаційних приладів в умовах поганої видимості зменшує вплив втомленості водія, встановлення бортових комп'ютерів може своєчасно попередити про несправність транспортних засобів.

Таким чином, людський фактор впливає не тільки на процес здійснення туристичних перевезень, а й на їх підготовку і організацію через помилкові рішення. При цьому слід усвідомлювати, що в процесі здійснення перевезень рішення, що впливають на безпеку, приймаються переважно у кризових ситуаціях при обмеженнях часу, а при організації перевезення часових обмежень практично немає.

Основними заходами, що впливають на підвищення безпеки туристичних перевезень, є ретельна підготовка, тренінги персоналу стосовно настання кризових ситуацій та надання допомоги постраждалим

1. Сич Є. М. Інноваційно-інвестиційна взаємодія підприємств транспорту і туризму : [монографія] / Є. М. Сич, О. М. Парубець, Д. О. Сугоняко. – К. : Кондор-Видавництво, 2013. – 224 с.

2. Transport Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unece.org/trans/main/wp6/wp6.html?expandable=99>

ОСНОВЫ МЕНЕДЖМЕНТА БЕЗОПАСНОСТИ РЕПУТАЦИИ КОМПАНИИ

Уютов Антон, Одесса. Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Актуальность данной темы заключается в том, что репутация многих украинских компаний формируется стихийно, что негативно сказывается на их материальном благосостоянии. Репутационный менеджмент, будучи одним из новейших направлений в теории менеджмента, еще не нашел широкого распространения в практике украинских предприятий, однако опыт западных успешных компаний показал тесную взаимосвязь между коэффициентом репутации и фактической материальной прибылью.

Репутационный менеджмент представляет собой комплекс стратегических мер, направленных на формирование, поддержание и защиту репутации предприятия. Базовыми понятиями репутационного менеджмента являются «имидж» и «репутация». Репутация компании является одним из инструментов конкурентной борьбы, а имидж компании – это ее собственный продукт, который позволяет сформировать в глазах клиентов и партнеров позитивный образ бренда, выпускаемого продукта (товара или услуги) или всей компании в целом [1].

В репутационном менеджменте наиболее важными являются три направления [2], причем грамотно скоординированные:

1) Формирование репутации. Разработка положительного образа в глазах потенциальных клиентов осуществляется путем анализа целевой аудитории (на основе анкетирования, фокус-групп и опросов) и выявления ее ценностей.

2) Поддержание репутации. Создание таких условий функционирования компании, при которых минимизируются риски утраты положительного образа.

3) Защита репутации. Создание правовой инфраструктуры и оперативное устранение угроз репутации компании, которое может включать поиск и обработку отзывов о компании, выявление причин их возникновения, достижение договоренностей с недовольным клиентом и недопущение распространения негативных отзывов.

Нельзя не отметить, такой важный фактор влияния на безопасность репутации и имиджа компании в целом, как репутационную безопасность бренда, которая зависит от его информационного окружения. Иными словами, менеджмент безопасности репутации компании выступает одной из составляющих менеджмента информационной безопасности компании и требует защиты от внешних и внутренних угроз. Ко внешним можно отнести нарушение авторских прав (например, копирование фирменного стиля бренда), распространение негативной информации недобросовестных конкурентов и т. д. Внутренние факторы, в свою очередь, предусматривают:

- эмоциональную привлекательность компании для сотрудников компании;

- качество предоставляемых товаров или услуг;
- отношения с партнерами;
- репутацию руководства;
- социальную ответственность;
- финансовое положение компании.

Исходя из вышеперечисленного можно определить основные цели компании, которая работает над формированием, поддержанием или защитой репутации. В первую очередь, это устранение внешних угроз путем создания позитивного образа, оказания воздействия на конкретные целевые группы и установка связей со СМИ. Не менее важен и внутренний PR, направленный на формирование благоприятного эмоционального климата среди сотрудников, налаживание отношений с партнерами с положительной репутацией, стабильное улучшение финансовых показателей, совершенствование качества предоставляемых товаров и услуг и т.д.

Репутационный менеджмент позволяет создавать дополнительные конкурентные преимущества в глазах потребителей, экономить на продвижении бренда, предоставляемых товаров и услуг, а также

улучшать экономическую эффективность функционирования предприятия в целом. Знание менеджмента безопасности репутации компании позволит отечественным предпринимателям отказаться от ситуационного формирования репутации и осознанно управлять имиджем и репутацией бренда.

1.Барна Н. В. Имиджология: Учебное пособие для дистанционного обучения / Под научной редакцией В. М. Бебика – К.: Университет «Украина», 2008. – 217 с.

2.Новикова К. И. Репутационный менеджмент и управление репутацией // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2016. – С. 103–105.

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ ВІД МОНОПОЛІЗМУ

Химич Оксана, к.е.н, доцент

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

Проблема захисту прав та законних інтересів підприємців від монополізму є невід'ємним елементом процесу послідовної трансформації адміністративно-командної системи господарювання та управління в демократичне суспільство.

Сьогодні підприємець, незважаючи на численність нормативних актів, які повинні були б регулювати цей вид діяльності, знаходяться у складному становищі. Держава повинна підтримати підприємництво створювати для нього умови для ефективної зовнішньоекономічної діяльності, сприяти інформаційному забезпеченню суб'єктів бізнесу, підтримувати підприємців в забезпеченні і збуті продукції, готувати кадри для сфери підприємництва. Те законодавство, яке ми маємо на сьогоднішній день, на жаль не в змозі чітко регулювати всі відносини, які виникають при здійсненні підприємницької діяльності. Цей процес потребує створення економіки, яка послідовно інтегрується у систему світових господарських зв'язків. Для цього у першу чергу необхідно надати широкі можливості всім громадянам держави приймати участь у підприємницькій діяльності особливо в формі малого і середнього підприємництва, як основи багатуокладної економіки.

Одне з основних вимог ринкової економіки - це розвиток конкуренції, змагальності суб'єктів підприємницької діяльності, усунення бар'єрів на шляху виходу їх на ринок усіх товарів і послуг. В Україні цьому перешкоджає багато в чому дуже високий рівень монополізації ринку, при котрому практично немає можливостей для конкуренції як основного двигуна підприємництва і виробництва в ринкових умовах. Держава

законодавчо забезпечує свободу конкуренції між підприємцями, захищає споживачів від проявів несумлінної конкуренції і монополізму в будь-яких сферах підприємницької діяльності [1]. Антимонопольне законодавство в Україні формувалося поступово. Проте цього було явно недостатньо для проведення ефективного антимонопольної політики і захисти конкуренції, що зароджується. За останні декілька років був прийнятий ряд нормативних актів, серед яких - закон України «Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності» від 18.02.92 р., закон України «Про Антимонопольний комітет України». У зв'язку зі створенням нормативної бази антимонопольні вимоги були введені в десятки нормативних документів, внесені зміни і доповнення в чисельні законодавчі акти України.

Відповідно до закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» порушенням антимонопольного законодавства признаються три види правопорушень [1]:

- зловживання монопольним положенням на ринку;
- неправомірні угоди між підприємцями;
- дискримінація підприємців органами влади і керування.

Кожний із вищезгаданих видів правопорушень укладається з декількох різновидів.

Серед найбільш поширених правопорушень є дії монополістів, спрямовані на створення перешкод для доступу на ринок інших підприємців. Значну загрозу для споживачів подають зловживання монополістів у ціноутворенні. Небезпеку для споживачів несуть також зловживання такими господарюючими суб'єктами – як природні монополісти при порядку встановлення цін і тарифів, тому що вони суттєво впливають на ціноутворення на внутрішньому споживчому ринку.

У сучасних умовах, коли відбувається формування ринку капіталу, для запобігання росту монополізації ринків товарів і послуг і сприяння розвитку конкуренції, насамперед, необхідна відповідна нормативна база. Її важливість визначається як уже фактично сформованим у нашій економіці монополізмом, так і небезпекою розвитку монополістичних тенденцій, що неминуче виявляються і посилюються в умовах ринкового господарства. Без спеціального правового механізму неможливо заохочення конкуренції і припинення монопольної практики. Незважаючи на численність нормативних актів антимонопольного законодавства і прискорене створення в останні роки правової бази реалізації антимонопольної політики держави, воно не є зробленим, оскільки пройшло лише три роки з моменту початку його формування. Тому необхідно подальше удосконалення антимонопольного законодавства України.

Література:

1. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», з останніми змінами і доповненнями внесеними Законами України від 12.11.2015 № 782-VIII (782-19)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ЗАГРОЗИ

Цимбалюк Ірина, к.е.н., доцент,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

В умовах розвитку інформаційних технологій процес пошуку і обробки інформації істотно прискорюється, що робить доступними практично будь-які джерела інформації в умовах реального часу.

В нашій країні, як і у всьому світі, відбувається поступове становлення інформаційного суспільства, економічною основою якого є створення та вдосконалення технічних і технологічних способів і засобів виробництва, отримання та поширення інформації на основі створення та використання інформаційно-комунікаційних технологій, які можуть розглядатися в якості найважливішої ознаки сучасної інформаційної епохи. Проте, їх використання є причиною виникнення нових загроз економічній безпеці підприємства. А отже, інформаційна безпека полягає у ступені захищеності необхідної для підприємства інформації від стороннього впливу та можливості заволодіти цією інформацією, що може спричинити збитки для підприємства.

Цінність інформації як важливого ресурсу у діяльності підприємства є передумовою появи загроз незаконного заволодіння та її використання.

Зокрема, загрозу інформаційній безпеці підприємства створюють порушення порядку збору, обробки та передачі інформації; протизаконна діяльність у сфері формування, поширення і використання інформації; неправомірна діяльність персоналу інформаційних систем; помилки в проектуванні інформаційних систем; відмова технічних засобів, збої програмного забезпечення тощо [1; 2; 3].

У свою чергу метою забезпечення інформаційної безпеки підприємства в Україні є створення умов для безперешкодного здійснення підприємницької діяльності шляхом забезпечення ефективного функціонування ІС суб'єктів господарської діяльності.

Забезпечення інформаційної безпеки підприємства може здійснюватися за окремими напрямками (правовий, організаційний та програмно-технічний напрямки) із дотриманням певних принципів:

системності, комплексності, безперервності захисту, розумної достатності, гнучкості управління і застосування, відкритості алгоритмів і механізмів захисту, простоти застосування захисних заходів і засобів [1]. За способами здійснення всі заходи забезпечення безпеки комп'ютерних систем підрозділяють на: правові (законодавчі), морально-етичні, організаційно-адміністративні, фізичні, апаратно-програмні.

Дотримуючись принципів захисту інформації, на сьогодні практично кожна фірма використовує різноманітні антивірусні програми, системи ідентифікації користувачів та системи управління доступом до інформаційної системи. Разом з тим такі заходи не забезпечують повного захисту, що зумовлене необхідністю їх постійного поновлення у відповідь на появу нових джерел загроз. Крім того, володіючи складними апаратними засобами захисту інформації, більшість підприємств навіть наполовину не використовують їх потенціал.

Вирішення проблеми може стати формування ефективної політики інформаційної безпеки підприємства та впровадження комплексу превентивних заходів захисту конфіденційних даних. Така політика передбачає відповідні вимоги на адресу персоналу, менеджерів і технічних служб. Створення системи інформаційної безпеки є вимогою часу та необхідною умовою ведення бізнесу в умовах інформатизації суспільства.

Список джерел:

1. Печенюк А. Особливості організації інформаційної безпеки сучасного підприємства [Електронний ресурс] / А. Печенюк // Науковий клуб «Sophus». – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2014_04_17_18_kampodilsk/sekcija_4_2014_04_17_18/osoblivosti_organizaciji_informacijnoi_bezpeki_suchasnogo_pidpriemstva/54-1-0-931

2. Шматковська Т. О. До проблематики організації системи внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності підприємства / Т. О. Шматковська, В. В. Ярош // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 25. – С. 200 – 205. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2014_25_35

3. Shmatkovska T. O. Fundamentals of the Theory and Methodology of Operational Control (Основи теорії та методології оперативного контролю) / Shmatkovska T. O. Melnyk K. P. // British Journal of Economics, Management & Trade. – 2016. – Volume 14 [Issue 4]. – P. 1–12. [Electronic resource]. – Available at: <http://www.sciencedomain.org/issue/1764>

ПРОБЛЕМА УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ИТ_ПРОЕКТОВ

Чайковская Марина, Уханов Марк

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова,
г.Одесса

Эффективное использование информационных технологий является обязательным условием современного менеджмента предприятия и повышения его конкурентоспособности на рынке.

Автоматизация деятельности предприятия подразумевает создание новой системы управления и новых бизнес-процессов в компании, переход на другой качественный уровень работы с информацией и внедрение информационных систем (ИС), что представляет собой достаточно трудоемкий и болезненный процесс, сопровождающийся множеством рисков и непредвиденных ситуаций.

Процесс управления рисками является критичным при реализации ИТ-проектов, а само понятие риска является интегральным, многофакторным и требует анализа в нескольких различных аспектах: риск как возможность, риск как опасность или угроза, риск как неопределенность.

По статистике Standish Group с нехваткой технических знаний связано не более 10 % проблем в ИТ-проектах, остальные 90 % сводятся к организационным и методологическим [1], в частности:

- отсутствие стандартов управления;
- отсутствие общей системы понятий и терминов;
- неопределенность процессов проектной деятельности;
- отсутствие четких правил распределения ответственности в процессах проектной деятельности;
- опыт проектного управления не обобщается и не сохраняется.

К основным рискам ИТ-проектов можно отнести:

- нечеткое определение целей проекта,
- изменение требований и спецификаций,
- ошибки в планировании сроков и бюджета,
- неэффективное использование ресурсов,
- слабое взаимодействие команды проекта [2].

Многогранность понятия «риск» обусловлена разнообразием факторов, характеризующих как особенности конкретного вида деятельности, так и специфические черты неопределенности, в условиях которой эта деятельность осуществляется.

К интегральным рискообразующим факторам следует относить:

- недобросовестность или профессиональные ошибки партнеров (третьих сторон) и сотрудников компании,
- ошибки программного обеспечения и технологического процесса, сбой в работе ИТ-служб.

Выявление рисков - это фаза, которая позволяет членам проектной группы вынести на обсуждение всей команды факты наличия рисков.

Выявление рисков является начальной стадией процесса управления ими. Оно должно быть осуществлено как можно раньше, и к нему необходимо постоянно возвращаться в течение всего жизненного цикла проекта.

В результате анализа были выявлены 6 основных рисков при разработке и внедрении программного обеспечения:

- актуальность разработки;
- сложность календарного планирования, сроков;
- изменение требований;
- подбор менеджмента проекта и разработчиков, текучка кадров;
- нарушение спецификаций;
- низкая производительность.

Работа предприятий и их экономическая деятельность находятся в прямой зависимости от работоспособности средств автоматизации и общего уровня ИТ-инфраструктуры внутри предприятия.

Качество ИТ-проекта определяет оперативность управлением - скорость обмена актуальной информацией, верность расчетов экономических показателей, возможности быстро принимать стратегические и прочие решения под воздействием внешних факторов, влияющих на экономическую систему.

Требования к предоставляемому уровню безопасности внутри экономической системы могут быть обеспечены только за счет современных информационных технологий и средств защиты информации, шифрования данных. Используя ИС, организации могут пересматривать и модернизировать свои бизнес-процессы для повышения скорости и качества предоставляемых услуг, снижения издержек.

1. Chaikovska M. Problems of implementation of IKT-projects in marketing activity of the enterprise// Scientific letters of Academic society of Michal Baludansky, № 3. – Slovakia, Kosice: ASMB, 2015. – Pp. 33-36.

2. Chaikovska M. Conceptual approach to the creation of IT-project management simulation modeling/ Scientific letters Analele ASEM XII. Kishinev: ASEM,2016. – Pp.33-38. [in English].

СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЛІСОВИХ ГОСПОДАРСТВ

Черчик Артур, аспірант

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Стратегічне управління підприємствами визначає необхідність існування певного набору стратегій, що відображають специфіку суб'єкта господарювання та певного управлінського напрямку діяльності. Діяльність лісових господарств ґрунтується на використанні лісових ресурсів, які забезпечують не лише економічні вигоди, а й мають значну соціальну та екологічну цінність. Тому виникає необхідність пошуку моделей екологічно безпечної взаємодії матеріального виробництва, використання лісових ресурсів та збереження їх суспільно- та екосистемних функцій.

Це викликає необхідність розробки стратегічних наборів розвитку, які включали б стратегії еколого-економічної безпеки.

Стратегія еколого-економічної безпеки діяльності підприємств лісового господарства – це така модель поведінки та способів діяльності, що дозволяють компенсувати вилучені природі ресурси та відновити можливі порушення екологічних і соціальних функцій природного середовища території лісових господарств.

Діагностика еколого-економічної безпеки (ЕЕБ) дозволяє виявити причини та тенденції змін під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, ідентифікувати сферу загроз, оцінити силу їх впливу шляхом визначення відхилень від бажаного стану. У результаті діагностики можуть бути виявлені такі стани:

- 1) високий рівень стійкості, гарантія збереження цілісності та ідентичності підприємства;
- 2) ризик втрати поточних вигод, проте потенціал безпеки, рівень стійкості підприємства до загроз достатній;
- 3) тенденція до зростання загроз, ризик втрати ідентичності та цілісності підприємства, стратегічних вигод.

Перший результат свідчить про ефективність системи менеджменту підприємства загалом і управління ЕЕБ зокрема. Підприємство має високий конкурентний статус і суттєві конкурентні переваги. Проте можуть бути такі дві ситуації.

Цілі розвитку підприємства та стан його внутрішнього та зовнішнього середовища не змінюються. У цьому випадку необхідне постійне підтримання досягнутих результатів і доречні такі стратегії:

збереження отриманих позицій, екологічно невиснажливого лісокористування, нарощення лісоресурсного потенціалу.

Якщо цілі розвитку підприємства та стан його середовища змінюються, то доцільно здійснювати пошук нових можливостей за рахунок залучення власних та сторонніх ресурсів на основі стратегії: формування нових конкурентних переваг, нарощення конкурентних переваг, розширеного відтворення на основі новітніх екологічно орієнтованих технологій, комплексного використання потенціалу лісових екосистем, формування нових професійних компетенцій персоналу, впровадження інновацій, нових товарів і послуг, підвищення рівня якості та екологічності.

У другій ситуації, коли виявлено ризик втрати поточних вигод, проте потенціал безпеки, рівень стійкості підприємства до загроз достатній, необхідно обирати стратегії, націлені на забезпечення поточної стійкості підприємства до зовнішніх та внутрішніх загроз. Може бути два основні напрями:

- стабілізації завдяки забезпечення поточної стійкості, попередження загроз, комплексного використання природно-ресурсного потенціалу лісових господарств на засадах невиснажливого лісокористування, підтримання професійних компетенцій персоналу;

- адаптації шляхом забезпечення достатніх фінансових ресурсів для поточних потреб, оновлення техніко-технологічної бази, відтворення лісових ресурсів, підтримання оптимальної структури породного та вікового складу лісонасаджень.

Якщо виявлено третій результат – тенденцію до зростання загроз, ризику втрати ідентичності та цілісності підприємства, стратегічних вигод:

- вище критичного рівня, то необхідно розробляти антикризові стратегії для недопущення розвитку кризи;

- нижче критичного рівня і підприємство має ресурси, необхідно обирати стратегії, націленої на формування потенціалу безпеки, інноваційного прориву, формування нових стратегічних зон бізнесу, нарощення компетенцій персоналу, організаційна реструктуризація, активізації ЗЕД, виходу на міжнародні ринки / закріплення на міжнародних ринках, оптимізації структури лісових господарств, створення сприятливих умов для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій.

АНАЛІТИК З ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЯК СУБ'ЄКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Шматковська Тетяна, к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту СНУ імені Лесі Українки, **Кужелюк Анна**, студентка магістратури першого року навчання факультету економіки та управління СНУ імені Лесі Українки

Важливо, що обов'язки з підготовки обліково-аналітичної інформації для забезпечення потреб економічної безпеки суб'єкта господарювання покладено на аналітика з питань фінансово-економічної безпеки, діяльність якого спрямована на отримання, аналіз та узагальнення даних, завдяки яким здійснюється оцінка стану економічної безпеки власного підприємства або іншої господарюючої одиниці, що чинить вплив на результативність функціонування даного господарюючого суб'єкта.

Однак, дослідження сучасної практики господарювання більшості вітчизняних підприємств показує, що серйозною проблемою, що стоїть перед їх керівництвом при запровадженні обліково-аналітичної діяльності є: відсутність організаційно-правового забезпечення такої діяльності на законодавчому рівні, безсистемний характер наявних методичних розробок щодо використання технологій обліку та аналізу при забезпеченні інформаційних потреб фахівців з безпеки, а також відсутність професійних стандартів у яких визначається зміст діяльності фахівців з економічної безпеки не надає змоги у повному обсязі виокремити складові їх діяльності, що безумовно впливає на якість підготовки таких фахівців [1].

Аналітик з економічної безпеки при формуванні обліково-аналітичного забезпечення зобов'язаний вирішувати такі завдання:

- розробка, удосконалення та реалізація комплексних методів забезпечення необхідною інформацією у сфері фінансово-економічної безпеки;

- визначення та ідентифікація індикаторів економічної безпеки;

- забезпечення формування документів, необхідних для прийняття управлінських рішень щодо діяльності підприємств в умовах реальних і потенційних загроз і небезпек щодо функціонування системи економічної безпеки;

- забезпечення визначення зовнішніх і внутрішніх ризиків та загроз у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства;

-участь у розробці заходів щодо мінімізації їх впливу на діяльність підприємства, у розробленні стратегічної орієнтації підприємства з урахуванням вимог до забезпечення фінансово-економічної безпеки;

-підготовка рекомендацій щодо проведення заходів із забезпечення надійності персоналу підприємства, його морального та матеріального заохочення;

-розробка пропозицій щодо організації взаємодії керівників підрозділу економічної безпеки з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, правоохоронними органами, державними і недержавними підприємствами, установами та організаціями про проведення заходів із забезпечення безпеки функціонування суб'єкта господарювання;

-надання пропозиції щодо впровадження та реалізації заходів безпеки.

Узагальнимо, що обліково-аналітична діяльність, як складова механізму обліково-аналітичного забезпечення функціонування системи економічної безпеки в тому числі полягає у професійно організованій діяльності аналітиків з питань фінансово-економічної безпеки, спрямованій на отримання, аналіз та оцінювання інформації, яка надає змогу визначити критерії, рівень та стан економічної безпеки власного підприємства або іншого господарюючого суб'єкта, діяльність якого може вплинути на стан безпеки власного підприємства. Серед численних проблем, що постали перед керівниками українських підприємств одне з центральних місць займає нестача висококваліфікованих фахівців у сфері обліково-аналітичного забезпечення економічної безпеки, які б були спроможними добре розуміти процеси, що відбуваються в сучасній економічній системі в умовах суцільної глобальної конкуренції, небезпек, непередбачуваних загроз і ризиків.

1. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання як об'єкт наукових досліджень / Л. В. Гнилицька // Управління проектами та розвиток виробництва : Зб. наук. пр. – Луганськ : вид-во СНУ імені В.Даля, 2011. – № 1(37). – С. 142 – 150.

КАДРОВА БЕЗПЕКА – ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шматковська Тетяна Олександрівна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

В нинішній умовах ведення бізнесу ефективність діяльності підприємства, а також рівень його економічної безпеки безпосередньо залежить від якості системи управління його кадровою безпекою, яка визначає його здатність запобігати ризикам і загрозам організації праці, безпосередньо персоналу, трудовим відносинам в цілому. За реалій сучасності господарюючі суб'єкти відчують зростання загроз з боку власного персоналу, що супроводжується погіршенням економічної безпеки підприємства внаслідок збільшення ризиків в управлінні персоналом. Саме тому все більшої актуальності та значущості набувають питання щодо забезпечення безпосередньо кадрової безпеки власного підприємства.

Кадрова безпека — це процес запобігання негативних впливів на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами [2; 3].

Дослідження вчених показують, що найскладніше ланка в системі безпеки – це людина, і саме людський фактор може надати критичний вплив на успішність діяльності і саме існування компанії. Саме тому кадрова безпека займає в структурі економічної безпеки лідируючі позиції. Кадрову безпеку можна визначити як процес запобігання потенційних і реальних загроз (ризиків), пов'язаних з персоналом (використанням трудового потенціалу, управлінням людськими ресурсами, вдосконаленням трудових відносин і т.д.) [2].

Кадрову безпеку підприємства доцільно досліджувати як комбінацію наступних її складових (рис. 1).

Найбільшого поширення в науці набуло виділення небезпек і загроз кадровій безпеці в залежності від сфери їх виникнення [2]. Серед них можна визначити зовнішні: умови мотивації в конкурентів країні; установка конкурентів на «переманювання»; зовнішній тиск на співробітників; втягування їх у різні види залежності. Внутрішні загрози: недостатня кваліфікація працівників; відсутність системи оцінювання персоналу; слабка організація системи навчання; неефективна система мотивації тощо.

Рис. 1. Складові кадрової безпеки підприємства [2; 3]

Вченими доведено, що близько 80 % шкоди матеріальним активам підприємства наноситься їх власним персоналом. А лише 20 % спроб злому мереж і отримання несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформації спровоковані ззовні [1]. Результатами таких показників у першу чергу є робота служби управління персоналом (служба керування трудовими ресурсами, HR – менеджменту), яка є суб'єктом кадрової безпеки підприємства.

Підсумовуючи можна стверджувати, що якщо на господарюючій одиниці виникають кадрові ризики, то це в значній мірі відображає, що служба управління персоналом не справляється зі своїми функціями, оскільки саме вона є суб'єктом кадрової безпеки даного господарюючого суб'єкта та подальше її функціонування суттєво впливає на формування рівня економічної безпеки власного підприємства.

Література

1. Гончаренко Л. П. Экономическая безопасность : учебник для вузов / Л. П. Гончаренко. – Юрайт, 2014. – 452 с.
2. Мехеда Н. Г. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки / Н. Г. Мехеда, А. І. Маренич // Фінансовий простір [Текст] : міжнародний науково-практичний журнал — Черкаси. — №2 (6). — 2012. — С. 38 – 45.
3. Чумарин И. Г. Что такое кадровая безопасность компании / И. Г. Чумарин // Кадры предприятия — 2003. — № 2. — С. 25 – 32.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Шубала Ірина

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Значення системи управління персоналом полягає в тому, щоб комплексно оцінювати відносини у трудовому колективі, пов'язані з наймом і пропозицією робочої сили, її оплатою, плинністю кадрів, тенденціями розвитку, проблемами та перспективами. Право на працю справедливо вважається найактуальнішим правом людини і громадянина, що гарантується Конституцією будь-якої цивілізованої держави.

Проблеми, пов'язані з удосконаленням системи управління персоналом на підприємстві знаходяться в центрі уваги науковців протягом багатьох десятиріч. Увага вчених зосереджена на напрямках удосконалення умов праці, оплати праці, ефективності використання персоналу. Проблеми управління персоналом висвітлювали у своїх наукових працях вітчизняні вчені-економісти: Балабанова Л.В., Беляєва С. В., Винорадський М.Д., Гуткевич С.О., Крушельницька О.В., Мельничук Д.П., Михайлова Л.І., Мостенська Т.Л., Рудьєв В. А., Сардак О.В., Шканова О.М. [1-5] та ін. Проте організаційні аспекти вдосконалення системи управління персоналом в теперішніх складних умовах розвитку бізнесу потребують подальшого дослідження.

Основними елементами системи управління персоналом є кадрова стратегія і кадрова політика, які визначають план розвитку організації в майбутньому, формують напрями забезпечення організації конкурентоспроможним персоналом та встановлюють конкретні задачі задля задоволення потреби в працівниках потрібної кваліфікації. Під час аналізу наукових праць, було визначено ще такі елементи системи управління персоналом: персонал підприємства, рекрутинг персоналу, планування персоналу, призначення персоналу, розвиток персоналу, вивільнення персоналу, оцінка персоналу, кадрове адміністрування, керівництво персоналом та його контролінг. Проте, головним елементом даної системи є людина, оскільки процес управління персоналом сприяє підвищенню використання людського фактора на виробництві.

На систему управління персоналом покладається широкий спектр завдань, що свідчить про її визначальне значення в управлінні підприємством, оскільки людський капітал є найціннішим ресурсом,

ефективне використання якого дасть змогу значно покращити кінцеві результати діяльності підприємства.

Управління персоналом як цілісна система виконує три функції: організаційну, соціально-економічну та відтворювальну, які спрямовані на планування потреб в персоналі, забезпеченні факторів, спрямованих на раціональне використання персоналу та забезпеченні його розвитку. Нами було визначено, що головною метою системи управління персоналом є забезпечення кадрами, організація їх ефективного використання, професійного та соціального розвитку.

Організаційна будова служб управління персоналом здійснюється за такими моделями: традиційною, функціональною, дивізіональною та інтегрованою, використання яких у сфері управління персоналом дає змогу ефективно вирішувати інноваційні завдання. Часто проектні організації у сфері управління персоналом створюють для доповнення наявної структурної побудови. У такому разі із працівників, які займаються кадровими питаннями, формують проектну групу для розв'язання конкретної кадрової проблеми, в якій можуть співпрацювати і зовнішні фахівці, будучи за необхідності керівниками проектів.

Можна зробити висновок, що організаційний аспект системи управління персоналом спрямований на структурування завдань в межах загального процесу роботи з персоналом, у створенні відповідних структурних підрозділів, встановленні взаємозалежності між ними. Нами було визначено, що основним завданням служби персоналу є задоволення потреб організації в робочій силі, ефективному її використанні та відтворенні задля максимального задоволення інтересів працівників та організації в цілому.

1. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом: Навч. посіб. – К.: Професіонал, 2006. – 512 с.

2. Винорадський М. Д. Управління персоналом: Навч. посіб. / Винорадський М. Д., Беляєва С. В., Виноградська А.М., Шканова О.М. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 504 с.

3. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навчальний посібник / О.В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К.: Кондор, 2003. – 296 с.

4. Михайлова Л. І. Управління персоналом. Навч. посіб. / Михайлова Л. І. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 248 с.

5. Рульєв В.А. Управління персоналом: Навч. посіб./ Рульєв В.А., Гуткевич С. О., Мостенська Т. Л. – К.: Кондор, 2013. – 310 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Шубалий Олександр

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Важливим напрямом підвищення результативності діяльності працівників є підвищення рівня організації праці як в окремих підрозділах, так і на підприємстві в цілому. Практика показує, що недосконала організація праці призводить до зниження кінцевих результатів діяльності підприємства. Тому виникає необхідність пошуку напрямів удосконалення організації праці на вітчизняних підприємствах.

На даний час у науковій літературі є багато підходів до визначення поняття «організація праці» [1-3]. Схиляємося до думки тих дослідників, які розуміють під організацією праці систему заходів щодо раціонального використання робочої сили, в т.ч. відповідну розстановку людей у процесі виробництва, розподіл і кооперацію, методи нормування, форми і мотивацію праці, організацію робочих місць, їх обслуговування і необхідні умови праці.

Основними факторами впливу на організацію праці на підприємстві є: науково-технічний прогрес, система організації виробництва, психофізіологічні фактори, умови внутрішнього і зовнішнього середовища. Наукова організація праці передбачає систематичне впровадження досягнень науки і передового досвіду та дозволяє найкращим чином поєднувати техніку і людей в єдиному виробничому процесі, забезпечує найбільш ефективне використання матеріальних і трудових ресурсів, безперервне підвищення продуктивності праці [1].

У практиці сучасного зарубіжного менеджменту раціоналізація виробництва нерозривно зв'язана із застосуванням інформаційних технологій. Вони дозволяють спростити багато процесів в компаніях, скасувати деякі проміжні посади. Так само організація праці рухається у напрямку використання нестандартних форм організації праці, які дозволяють залучити у виробництво пенсіонерів, домогосподарок, багатодітних матерів, студентів і т.д.

За результатами аналізу підготовки та підвищення кваліфікації кадрів виявлено, що чисельність працівників, яких було навчено новим професіям має тенденцію до зменшення, спостерігається скорочення витрат на навчання, первинну підготовку, перепідготовку персоналу, що є негативним явищем. Навчання новим професіям

проводилось безпосередньо на виробництві, або у навчальних закладах за договорами, а саме у професійно-технічних. Але обсяги навчання та підвищення кваліфікації персоналу є недостатніми. У процесі аналізу ефективності функціонування системи організації праці доцільно проводити аналіз показників руху працівників та продуктивності праці.

Для вдосконалення організації праці на вітчизняних підприємствах слід дотримуватися таких умов: розробляти і впроваджувати раціональні форми розподілу і кооперації праці, організацію виробничих підрозділів, трудових колективів; удосконалювати організацію трудових процесів, робочих місць, методів і прийомів праці; удосконалювати нормування праці; застосувати найбільш ефективні системи матеріального стимулювання праці; здійснювати підготовку кадрів і систематичне підвищення їхньої кваліфікації; сприяти зміцненню трудової дисципліни та піднесенню творчої активності працівників; поліпшувати санітарно-гігієнічні, психофізіологічні і естетичні умови праці; забезпечувати раціональні режими праці і відпочинку.

В контексті вдосконалення системи організації праці пропонується використовувати новий алгоритм формування комплексної системи управління персоналом та напрями реінжинірингу бізнес-процесу управління персоналом в системі економічної безпеки організації. Цей алгоритм передбачає дотримання таких етапів: аналіз стану справ з управління персоналом на підприємстві, розробка плану, організація роботи за різними напрямками управління персоналом. Також доцільно на вітчизняних підприємствах доцільно впровадити у практику роботи нової версії інформаційної системи «ІС:Підприємство 8, зокрема встановлення спеціалізованого модулю «Зарплата і Управління Персоналом для України».

1. Данюк В.М. Організація праці менеджера / Данюк В.М.. – К. : КНЕУ, 2006. – 267 с.

2. Погожа Н. В. Проблеми організації праці на приватних промислових підприємствах / Н. В. Погожа, Е. Д. Пономарьова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – Вип. 41(2). – С. 94-99.

3. Решміділова С.Л. Організація праці на підприємстві: основні завдання та напрями удосконалення / С.Л. Решміділова, Н.А. Мул, М.І.Зелена // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009 - № 4, Т. 3 – С. 66-69.

СУТНІСТЬ І СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Яремко Ірина, к.е.н.,ст. викладач кафедри адміністративного та фінансового менеджменту, Національний університет "Львівська політехніка"

Підвищення економічної безпеки вітчизняних підприємств й економічної безпеки держави в цілому є одним із найважливіших завдань в сучасному глобалізованому та інформаційно розвиненому світовому середовищі. Економічну безпеку зазвичай розглядають через систему відносин в економічній, політичній та військовій сферах. Ураховуючи широкий спектр впливу різних факторів на економічну безпеку її позиціонують як багатогранне та багатofункціональне явище, у якому урахувати всі її складові елементи та зв'язки вкрай складно.

В науковій літературі відсутнє структуроване і змістовно визначене загальнотеоретичне поняття економічної безпеки з її конкретним факторним наповненням, обґрунтованістю комплексних формалізованих критеріїв, які дозволяють здійснювати виміри економічної безпеки, оцінювати її стан і надавати пропозиції для розроблення заходів щодо її забезпечення [1, с.108]. Кожен із дослідників у предметній сфері наукових знань та їх прикладних застосувань подає своє власне визначення, але більшість сходяться до думки, що економічна безпека є складовим невід'ємним елементом міжнародної безпеки, безпеки країни, безпеки корпорації (підприємства, фірми) і визначається як система складних відносин у найрізноманітніших сферах.

Основними завданнями забезпечення належного рівня економічної безпеки є її вплив на стабільність соціально-економічного зростання економічних систем різного рівня, приборкання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки та розвинутого ринку цінних паперів, забезпечення соціального захисту й підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо. Ці завдання визначають зміст і процеси вироблення стратегії економічної безпеки економічних систем різного рівня ієрархії через формування та обґрунтування стратегічних пріоритетів, національних і корпоративних інтересів, засобів і механізмів вирішення проблем.

У багатьох наукових дослідженнях поняття економічної безпеки тісно пов'язується з безпекою країни у цілому, формулюючи категорію економічної безпеки як сукупність умов, що захищають національне господарство країни від всякого роду загроз і забезпечують сталий безкризовий розвиток економіки загалом і окремих економічних суб'єктів. Науковці розробили методологію індикативної системи безпеки і

пов'язують економічну безпеку з таким станом економіки країни, що дозволяє захищати її життєво важливі інтереси [2]. З позицій системного підходу формування економічної безпеки будь-якої соціально-економічної системи неможливе без забезпечення безпеки її елементів, тобто економічна безпека макроекономічної системи неможлива без забезпечення економічної безпеки її мезо- і мікроелементів, особливо суб'єктів господарювання (підприємств та організацій), що є основою національної економічної системи [3, с.31] і у зворотньому – значимі підприємства корпоративного типу є вагомим складовим забезпеченням національної економічної безпеки.

Оскільки більшість науковців вважають економічну безпеку підприємства системою, то закономірним є виділення всередині цієї системи певних функціональних складових, які для конкретного підприємства можуть мати різні пріоритети в залежності від характеру існуючих загроз (рис. 1).

Рис. 1 Функціональні складові економічної безпеки підприємства

На основі наведеного формулюється наступне визначення: економічна безпека суб'єкта господарювання являє собою наявність конкурентних переваг, обумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури, відповідних його стратегічним цілям і завданням. Основним синтезованим фактором, що визначає стан економічної безпеки конкретного підприємства, є володіння цим суб'єктом стійкими конкурентними перевагами, які повинні відповідати його стратегічним цілям.

Виходячи з вище наведеного визначення виділяють сім основних функціональних блоків системи економічної безпеки, що забезпечують максимальну відповідність функціонально визначеної складової системи менеджменту організації:

1) силова безпека організації, яка відповідає за режим фізичної охорони об'єктів, протидію кримінальним та рейдерським, взаємодію з правоохоронними та іншими державними органами;

2) техніко - технологічна безпека, що передбачає створення і використання такої технічної бази й технологій у бізнес-процесах, які підсилюють конкурентоспроможність суб'єкта господарювання;

3) інтелектуально-кадрова безпека - це стан захищеності від негативних

впливів на економічну безпеку суб'єкту господарювання за рахунок зниження ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами в цілому;

4) фінансова безпека підприємства яка забезпечує стійкий фінансовий стан за рахунок збалансованості та якості використовуваних фінансових інструментів, технологій. На практиці вказаний інструментарій визначається його стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз, що загалом визначається здатністю фінансової системи підприємства забезпечити реалізацію його фінансових інтересів, цілей і завдань достатнім обсягом фінансових ресурсів;

5) інформаційна безпека заснована не тільки на захисті власної інформації, в тому числі конфіденційної, а включає й проведення ділової розвідки, інформаційно-аналітичної роботи із зовнішніми і внутрішніми суб'єктами тощо;

6) екологічна безпека призначена для того, щоб організація була захищена від фінансових втрат, що виникають через штрафні санкції за порушення екологічних норм;

7) правова безпека організації передбачає всебічне юридичне забезпечення діяльності організації, кваліфіковану правову роботу з контрагентами і владою, вирішення інших правових питань [3, с. 32].

Сучасна криза посилює актуальність вирішення проблеми забезпечення економічної безпеки ведення господарської діяльності підприємств. Проаналізувавши різний зміст поняття «економічна безпека», який наводиться науковцями та в офіційних документах, можна стверджувати, що в більшій частині вони акцентуються на спільних інтересах держави і окремих суб'єктів господарювання, проте достатня увага проблемам взаємопов'язаного і взаємозалежного стійкого функціонування і забезпечення економічної безпеки окремих суб'єктів економічних відносин у такому контексті приділяється недостатньо.

Література:

1. Рекун І.І. Економічна безпека як об'єктивне явище ринкової економіки / І.І. Рекун // Науковий вісник Херсонського державного університету. - Випуск 12. Частина 2. 2015. – С. 108-112

2. Сенчагов В. К. Экономическая безопасность России: учеб. / В. К. Сенчагов. — М.: «Дело», 2005. — 896 с.

3. Гомольська В. Сутність і складові економічної безпеки // В. Гомольська // Економічна безпека держави та суб'єктів підприємницької діяльності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення : Мат. Всеукраїн. наук.-практ. інтернет-конф. (15–16 травн. 2014 р., м. Львів) / упоряд. А. М. Штангрет; редкол. : О. І. Амоша, К. Б. Волощук, О. І. Лайко та ін. — Львів: Укр. акад. друкарства, 2014. — С.31-33

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Вахович Ірина, д.е.н, професор, завідувач кафедри фінансів
Луцького національного технічного університету, **Гаврук Д.**, студент
Луцького національного технічного університету

Кожна господарська операція супроводжується ризиками, адже ризик розглядається як ймовірність настання несприятливої події, пов'язаної з різними видами втрат. А ймовірність таких втрат притаманна кожній операції, як на стадії постачання, так і на стадії виробництва, і стадії збуту.

Ризики підприємства поділяються на різні види в залежності від того, яким є об'єкт ризику, його приналежність тій чи іншій господарській операції. У фінансовому аспекті ризик розглядається як категорія, що має відношення до певних очікувань настання певної події та досягнення результату.

Розвитку теорії та практики управління ризиками присвятили свої праці такі вітчизняні та зарубіжні економісти, як Асаулко В.С., Вахович І.М., Грабовий П.Г., Ковалев В.В., Ожегов С.И., Ордуэй Н.М., Поддєрьогін А.М., Подлобошнікова Е.М., Поліщук В.Г., Урецька Ю.І., Фридман Дж. а ін.

У ринкових умовах господарювання оцінка та попередження ризиків є одним із найбільш важливих аспектів менеджменту, в тому числі фінансового, адже приватний бізнес ризикує у процесі свого функціонування власними коштами. Відповідно, наукові напрацювання з питань визначення суті, аналізу ризиків діяльності підприємства є досить поширеними. Разом з тим, існують розбіжності у науковців з тих чи інших питань дослідження ризиків.

Щоб зрозуміти сутність визначення ризику, варто порівняти класичну і неокласичну теорії ризику і їх економічний додаток. У класичній теорії підприємницького ризику останній отожднюється з математичним очікуванням втрат, які можливі в результаті прийнятого рішення. Ризик у даному випадку виступає тільки як збиток, заподіяний у наслідок прийняття даного рішення. Таке тлумачення сутності ризику викликало різке заперечення в частини економістів, і призвело до виникнення іншої теорії пояснення суті ризику. В 30-і роки нашого сторіччя економісти А. Маршал і А. Пігу розробили основи неокласичної теорії підприємницького ризику. Сутність цієї теорії така: підприємець, який працює в умовах невизначеності і прибуток якого є випадкова перемінна, укладаючи угоду враховує два критерії: розмір очікуваного прибутку; величина його можливих коливань. Відповідно до неокласичної теорії, економісти розглядають сутність ризику

як можливість відхилитись від мети, заради досягнення якої було прийняте рішення [1, с.24].

У сучасній науковій літературі зустрічаються різні підходи до дослідження ризику. Так, Грабовий П.Г., Петрова С.Н. ризик розуміють як імовірність втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоодержання прибутків чи появи додаткових прибутків у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності [2].

Оригінальним є бачення ризику, запропоноване Ожеговим С.І., який під ризиком розуміє дію на удачу, сподіваючись на щасливий результат [3].

Ковальов В.В. розглядає ризик як імовірність виникнення збитків чи недоодержання прибутків у порівнянні з прогнозованим варіантом [4].

Фрідман Дж., Ордуей Н.М. розглядають ризик як імовірність того, що отриманий надалі прибуток та інші вигоди від реалізації проекту будуть відрізнятись від планованих [5]. Посохов І.М. розглядає ризик як невід'ємну умову для здійснення дії з імовірнісними несприятливими наслідками, що виражається в можливості отримання негативного або небажаного результату [6]. Вахович І.М. ризик розглядає як невпевненість в ймовірному результаті, невизначеність результату діяльності, небезпека втрати прибутків або непередбачене збільшення витрат [7].

Систематизація підходів до визначення ризику подано у табл. 1.

Таблиця 1

Систематизація підходів до визначення терміну «ризик»

Автор	Суть визначення	Визначальна ознака
Грабовий П.Г., Петрова С.Н. [2]	Ризик – імовірність (загроза) втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоодержання прибутків чи появи додаткових прибутків у результаті здійснення певної виробничої і фінансової діяльності	Імовірність втрати підприємством частини своїх ресурсів
Вахович І.М. [7]	Ризик - невпевненість в ймовірному результаті, невизначеність результату діяльності, небезпека втрати прибутків або непередбачене збільшення витрат	Невпевненість в ймовірному результаті
Ковальов В.В. [4]	Ризик – це імовірність виникнення збитків чи недоодержання прибутків у порівнянні з прогнозованим варіантом	Імовірність виникнення збитків
Лагуста М.Г., Паршукова Л.Г. [8]	Ризик – це небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів чи недоодержання прибутків у порівнянні з варіантом, що розрахований на раціональне використання ресурсів у даному виді підприємницької діяльності	Небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів

Ожегов С.И. [3]	Ризик – дія на удачу, сподіваючись на щасливий результат	Дія на удачу, сподіваючись на щасливий результат
Фридман Дж., Ордуей Н.М. [5]	Ризик – це імовірність того, що отриманий надалі прибуток та інші вигоди від реалізації проекту будуть відрізнятись від планованих	Імовірність відхилення планового і фактичного прибутку
Посохов І.М. [6]	Ризик – невід’ємна умова для здійснення дії (події) з імовірнісними несприятливими наслідками, що виражається в можливості отримання негативного або небажаного результату	Невід’ємна умова для здійснення дії

З врахування підходів вчених до визначення суті поняття «ризик», виокремлюються такі визначальні його характеристики:

- імовірність втрати підприємством частини своїх ресурсів;
- невпевненість в ймовірному результаті;
- імовірність виникнення збитків;
- небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів;
- дія на удачу, сподіваючись на щасливий результат;
- імовірність відхилення планового і фактичного;
- невід’ємна умова для здійснення дії.

Відповідно до виокремлення визначальних ознак, під ризиком будемо розуміти ймовірність настання несприятливої події або ймовірність отримання результату, який відхиляється від очікуваного.

1.Гречко Т.А. Ризик інвестиційного проекту як величина можливих втрат / Т.А. Гречко // Актуальні проблеми управління. - № 45, 2012. – с.23-31.

2.Риски в современном бизнесе / Грабовый П.Г., Петрова С.Н., Полтавцев С.Н. и др. – М.: Аланс, 1994. – 200 с.

3.Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Советская Энциклопедия, 1970. – 900 с.

4.Фридман Дж., Ордуэй Н.М. Анализ и оценка приносящей доход недвижимости: Пер. с англ. –М.: Дело Лтд, 1995.– 480 с.

5. Посохов І.М. Аналіз змісту поняття ризик і наукові підходи щодо визначення сутності ризику/ І.М.Посохов / [Актуальні проблеми розвитку економіки регіону](#). – 2012, - № 5. - с.101-108.

6. Вахович І.М., Поліщук В.Г. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів: магістерський курс: навчальний посібник в 2-х т. / І.М. Вахович, В.Г. Поліщук. – Луцьк: ЛНТУ, 2014. – 2-ге вид. – Т.1. Вахович І.М. Фінансовий менеджмент бізнес-процесів. – Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф»™, 2014. – 640 с.

4. МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

КЛАСТЕРЫ КАК МЕХАНИЗМ ОБЕЗПЕЧЕНИЯ СОЦИО- ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНА

Андерсон Владимир, кандидат географических наук,
Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова

Формирование кластеров, в основном, происходит под влиянием сочетания определенных составляющих, таких как, базовая технология, система образование и создание ноу-хау, система подготовки кадров, каналы маркетингового продвижения товаров и т.д. Основными эффектами, возникающими при формировании кластеров, являются:

- возможность обеспечения конкурентных преимуществ за счет: инновационного потенциала данной территории, качества и цены продажи товаров, достаточности производственных и сбытовых мощностей, факторов оптимизации внешних и внутренних кластерных связей;

- снижение транзакционных издержек за счет: эффективной реализации долговременных контрактов между промышленными предприятиями, учреждениями финансово-кредитной сферы, организациями торговли, научными и инновационными организациями; централизации выполнения ряда общих функций, и сокращения численности управленческого персонала компаний-участников кластера; внедрения общей информационной системы, ускоряющей информационный обмен между участниками, как по вертикали, так и по горизонтали.

- потенциал взаимовыгодных деловых долгосрочных отношений: развития системы взаимных поставок внутри компаний кластера, основанной на доверительных принципах и экономии транзакционных издержек; общей сбытовой сети на основе вертикальных и горизонтальных связей; интенсивного обмена информационными, финансовыми, кадровыми, инновационными ресурсами; готовности к снижению рисков предприятий, входящих в кластер; следования приоритетам внутрикластерного планирования и поставленным целям и задачам; развития системы перекрестного владения акциями внутри кластерных предприятий.

- выигрыш, базирующийся на теории производственного и финансового менеджмента: синергического эффекта, состоящего в

том, что общий результат превосходит сумму сложенных отдельных эффектов; операционной экономии на основе централизации и сокращения затрат на поставки и сбыт продукции; экономии эффекта масштаба; более рационального использования всех ресурсов, в том числе, природных; диверсификации, обеспечивающей снижение рисков; формирования долговременных конкурентных преимуществ.

Большинство исследователей отмечает, что в мире существует шесть моделей формирования промышленных кластеров. Так, итальянская - большое количество малых фирм, объединенных в различные ассоциации для повышения конкурентоспособности. Модель применима для продукции невысокого технологического уровня с большой степенью дифференциации и колебаниями спроса. Финская - характеризуется высоким уровнем инноваций, поддерживается мощным сектором научных исследований и разработок, развитой системой образования. Свойственна интернационализация бизнеса. В наибольшей степени применима для небольших компактных стран, относительно дефицитных по природным ресурсам и ориентированных на экспорт. Японская - формируется вокруг фирмы-лидера с масштабным производством, интегрирующей массу поставщиков на различных стадиях цепочки. Применима для производства технологически сложной продукции. Разработка продукта требует высоких постоянных издержек, которые могут окупиться только при большом объеме продаж. Индийско-китайская - ключевую роль играет государство. Основной акцент делается на зарубежные инвестиции, они приносят современные технологии и дают выход на мировые рынки. Североамериканская - отличается выраженной конкуренцией между предприятиями, применима, если производственный процесс не предполагает налаживания тесных взаимосвязей. За счет конкуренции между поставщиками в кластере, а также за счет массового производства у головной фирмы достигается низкая себестоимость конечного продукта. Советская - рыночные отношения и конкуренция сведены к минимуму, производство сконцентрировано на крупных фирмах.

Основными факторами успеха могут быть: формирование в отраслях «новой» экономики: логистики, приборостроения, программного обеспечения, промышленного дизайна; тесное взаимодействие промышленных компаний как между собой, так и с образовательными и исследовательскими организациями; наличие компаний-лидеров с четко выраженной конкурентоспособной стратегией; активное содействие малому бизнесу; формирование институтов развития (специализированных маркетинговых, финансовых и прочих агентств).

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ДОСЯГНЕННЯ СОЦІО- ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Голікова Ольга, Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

Для досягнення ефективного рівня соціо-еколого-економічної безпеки в ринкових умовах необхідно своєчасно реагувати на зміни зовнішнього середовища. Виснажливе природокористування призвело до забруднення переважної більшості складових навколишнього природного середовища або до їх деградації. Важливого значення набуває мінімізація соціо-економіко-екологічних збитків природним ресурсам, чого можна досягти за рахунок їх диверсифікації. Диверсифікація дає змогу підприємствам „триматися на плаву” при складній економічній кон’юктурі за рахунок розширення напрямів використання природних ресурсів, виробництва товарів та послуг на їх основі.

В основу процесу диверсифікації покладено підхід до природних ресурсів як єдиної екологічної системи, усі компоненти якої знаходяться у тісному взаємозв’язку. Тобто, використання одного з компонентів може призвести до погіршення стану інших природних ресурсів та зниженню їх екологічної безпеки.

Диверсифікація використання природних ресурсів і стимулювання матеріальної та моральної зацікавленості представляють собою систему економічних і організаційних відношень, що сприяють здійсненню раціонального природокористування та економіко-екологічній безпеці регіону.

В той же час природні ресурси представляють собою поліфункціональну систему, де один і той же ресурс може використовуватись за різними призначеннями виробничої діяльності. Тому необхідно, підходячи з позицій диверсифікації використання природних ресурсів, враховувати небезпечний вплив на інші природні ресурси, що складають єдину екосистему.

Напрями використання рекреаційних природних ресурсів як поліфункціональної системи також потребують диверсифікації та розробки основних принципів її здійснення, комплексного підходу. Під комплексним підходом розуміють дію, при якій максимально використовується матеріальний та енергетичний потенціал природних ресурсів. Тобто, максимальне використання природної речовини, що створюється при вилученні природного ресурсу з поліфункціональної

системи, та подальшої переробки природних відходів на основі диверсифікації. До основних принципів здійснення диверсифікації рекреаційних природних ресурсів належать такі:

- розширення асортименту продукції та послуг на базі використання природних ресурсів;
- освоєння нових видів виробництв з метою більш повного використання природних ресурсів або відходів, що отримуються під час виробництва продукції, або відходів природних ресурсів;
- впровадження нових видів технологій (технологічна диверсифікація) для одночасного очищення, утилізації та переробки відходів від використання природних ресурсів;
- диверсифікація інвестиційної діяльності, що направлена на використання, охорону, відновлення та відтворення природних ресурсів, впровадження екологічно чистих технологій.

Стрімкий розвиток забруднення довкілля, збільшення психологічного навантаження на людину через прискорення темпу життя все частіше змушує людей шукати відпочинку та оздоровлення в екологічно благополучних регіонах.

Диверсифікація в рекреаційному природокористуванні передбачає одночасний розвиток різних видів діяльності, що направлені на охорону, використання, відтворення та відновлення лікувальних, оздоровчих, туристичних та ін. природних ресурсів, а також виробництво більшого асортименту товарів та послуг, необхідних для відпочинку, лікування та оздоровлення людей в природному середовищі.

Диверсифікація використання природних ресурсів полягає в зміні орієнтації національної економіки від видобування природних ресурсів, з їх наступним вичерпанням та зникненням до розвитку рекреаційних природних ресурсів, їх охорони та відновлення, зниження ризиків забруднення та забезпечення їх екологічної безпеки. Від правильності вирішення поставлених завдань залежить зниження соціальної напруги і підвищення якості життя населення регіонів України, що, у свою чергу, здатне істотно підвищити соціо-еколого-економічну безпеку регіонів

КАДРОВА БЕЗПЕКА – ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Карпюк Іван, СНУ імені Лесі Українки

Ефективність діяльності підприємства, а також рівень його економічної безпеки безпосередньо залежить від якості системи управління його кадровою безпекою, яка визначає здатність підприємства запобігати ризикам і загрозам організації праці, безпосередньо персоналу, трудовим відносинам в цілому. В останні роки підприємства відчують зростання загроз з боку власного персоналу, що супроводжується погіршенням економічної безпеки підприємства внаслідок збільшення ризиків в управлінні персоналом. Саме тому все більшої актуальності набувають питання щодо забезпечення кадрової безпеки підприємства, що й потребує поглибленого вивчення та вдосконалення.

Кадрова безпека — це процес запобігання негативних впливів на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими відносинами[4].

Значний вклад у дослідження проблем теорії та практики кадрової безпеки зробили такі вчені-економісти: А. Кібанов, Н. Мехеда, Н. Маренич, Г. Назарова, Н. Подлужна, М. Петров, та інші.

Дослідження вчених показують, що найскладніше ланка в системі безпеки - це людина, і саме людський фактор може надати критичний вплив на успішність діяльності і саме існування компанії. Саме тому кадрова безпека займає в структурі економічної безпеки провідне місце. Кадрову безпеку можна визначити як процес запобігання потенційних і реальних загроз (ризиків), пов'язаних з персоналом (використанням трудового потенціалу, розвитком людського капіталу, управлінням людськими ресурсами, вдосконаленням трудових відносин і т.д.)[3].

Кадрову безпеку підприємства можна досліджувати як комбінацію наступних її складових (рис. 1.).

Найбільше поширення в науці одержало виділення небезпек і загроз залежності від сфери їх виникнення. Зовнішні: умови мотивації в конкурентів кращі; установка конкуренті на «переманювання»; зовнішній тиск на співробітників; втягування їх у різні види залежності. Внутрішні: недостатня кваліфікація працівників; відсутність системи оцінювання персоналу; слабка організація системи навчання; неефективна система мотивації, та інші[3].

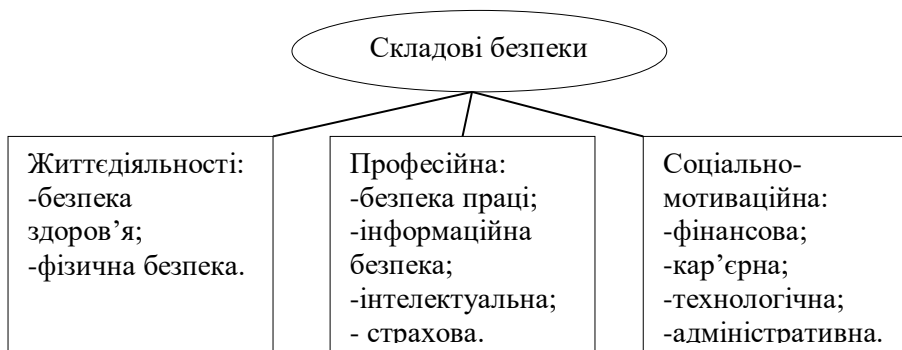

Рис. 1. Складові кадрової безпеки підприємства[2]

Вченими доведено, що близько 80% шкоди матеріальним активам підприємства наноситься їх власним персоналом. А лише 20% спроб злому мереж і отримання несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформації спровоковані ззовні. Решта 80% подібних діянь відбуваються за участю персоналу компаній. Результатами таких показників у першу чергу є робота служби управління персоналом (служба керування трудовими ресурсами, HR-менеджери), яка є суб'єктом кадрової безпеки. Її основна мета - виявлення, аналіз, запобігання і передбачення потенційних загроз з боку працівників організації, спроможних порушити стійкість, розвиток і привести до зупинки її діяльності[1].

Можна стверджувати, якщо на підприємстві виникають кадрові ризики, то це багато в чому показує, що служба управління персоналом не справляється зі своєю роботою, оскільки саме вона є суб'єктом кадрової безпеки, а будь-яка дія співробітників служби управління персоналом веде або до посилення, або до послаблення безпеки організації.

1. Гончаренко Л.П. Экономическая безопасность. Учебник для вузов / Л.П. Гончаренко. – Юрайт, 2014. – 452 с.

2. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации / А.Я. Кибанов.— М.: ИНФРА-М, 2002. — 638 с.

3. Мехеда Н.Г. Соціально-мотиваційні складові кадрової безпеки / Н.Г. Мехеда, А.І. Маренич // Фінансовий простір [Текст]: міжнародний науково-практичний журнал / — м. Черкаси. — №2 (6) 2012. — С. 38—45.

4. Чумарин И.Г. Что такое кадровая безопасность компании / И.Г. Чумарин // Кадры предприятия — 2003. — № 2. — С. 25—32.

УДОСКОНАЛЕННЯ ДОЗВІЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЯК НАПРЯМ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Мартієнко Антоніна, Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

Дослідження стану організації дозвільної діяльності в природокористуванні показав її принципову невідповідність в економіко-екологічному та організаційно-технічному плані потребам екологобезпечного розвитку. При цьому ресурси, що залучаються для надання адміністративних послуг через центри, обмежені, а організаційні та економічні методи надання дозволів на викиди, скиди забруднюючих речовин не в повній мірі ураховують особливості виробництва та споживання природних ресурсів; інноваційні технології в галузях промисловості; потреби суб'єктів звернення та безпечного екологічного розвитку держави, регіонів; тенденції розвитку інституту адміністративного управління; якість дозволів з урахуванням екстернальних ефектів як кінцевого результату адміністративних послуг в природокористуванні.

На нашу думку, якість послуги дозвільного характеру в сфері використання природного ресурсу – це урахування всієї сукупності характеристик суб'єкту надання, та стану природно-ресурсного потенціалу території, що дають можливість видати дозвіл на використання водних, земельних, атмосферних ресурсів, ресурсів рослинного та тваринного світу, що перебувають у дикій природі. Такий дозвіл має задовольняти потреби суб'єкта звернення відносно змісту (результату) послуги, не сприяти від'ємним екстерналіям в сфері природокористування у інших користувачів (третіх осіб) та зберігати природні об'єкти для наступних поколінь.

Тому оцінку якості послуг в дозвільній сфері ми пропонуємо визначати по двом таким складовим:

- Якість обслуговування – сукупність характеристик процесу та умов надання послуг, що забезпечують задоволення потреби суб'єкту звернення відносно процесу надання послуг.

- Якість послуги у видачі дозволу на обсяги використання природних ресурсів з урахуванням екстернальних ефектів дії на стейхолдерів та довкілля.

Якісна дозвільна послуга - це документ, який підтверджує право суб'єкта на використання природних ресурсів і в той же час він ураховує права інших суб'єктів господарювання, третіх осіб щодо

впливу на довкілля суб'єкта, який одержав дозвіл, а також вплив природокористування даного суб'єкту на стан довкілля.

Інклюзивне природокористування передбачає широкий доступ громадськості через спеціальні інститути до контролю природокористування, зокрема, видачі дозволів на споживання і забруднення природних ресурсів та їх виконання суб'єктами підприємницької діяльності. Пропонується якість послуги урахувати не тільки по швидкості її надання та зручності подачі заяви, але й приймати до уваги вплив одержаного права на викиди, скиди забруднюючих речовин на третіх осіб та доступу громадськості до оцінки виконання дозволів природокористувачами на основі ведення моніторингового документу «Історія природокористування суб'єкта». Цей документ повинен бути відкритим для кожного члена громади для ознайомлення з показниками використання природних ресурсів та кожна людина може вносити в історію природокористування факти екологічних порушень суб'єктів господарювання. Такий моніторинговий документ повинен включати:

- ідентифікаційні дані природокористувача, його юридичну адресу та місце здійснення природокористування;
- отримані квоти / ліцензії / дозволи (вносить спеціально уповноважений орган у видачі дозволів чи у внесенні змін до картки – центр надання процедурних адміністративних послуг);
- об'єми фактичного використання природного ресурсу (вносить природо користувач);
- дані інспекцій, що здійснюють контроль за станом використання природних ресурсів (Результати планових та позапланових перевірок, аварійні ситуації, Економічний та екологічний збиток по результатам перевірок та аварійних ситуацій);
- громадські інспекції, жителі міста, регіонів, що фіксують факти порушень, викладають фотоматеріали
- судові справи за перевищення нормативів викидів та скидів (позови до суду та судові рішення)

Даний документ, що забезпечує доступ громадськості до контролю природокористування, дозволяє зробити дозвільну систему прозорою, швидко реагувати на порушення природоохоронного законодавства і буде сприяти впровадженню принципів екологічнобезпечного розвитку регіонів.

ОЦІНКА РИЗИКІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Світлана Мошчич, Національний університет водного
господарства та природокористування, Рівне, Україна

Олександра Мельник, Національна академія Сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного, Львів, Україна

В умовах створення нових підприємств, освоєння нових технологій суб'єкти господарювання потребували кількісної оцінки ймовірності виникнення процесів та явищ, які погіршують якість довкілля, а також кількісної оцінки можливих збитків та їх проявів.

Як базова для оцінки таких наслідків прийнята **методологія оцінки екологічних ризиків**, яка має характерні відмінності від систем оцінювання інших типів ризиків, а саме:

- екологічні ризики багатофакторні як з причин, що їх викликають, так і за виникаючими наслідками;

- прояви екологічних ризиків викликають негативні процеси змін якості довкілля не тільки в послідовному ланцюгу взаємодіючих компонентів, але й на різних ієрархічних рівнях організації довкілля;

- негативні наслідки екологічних ризиків для довкілля не завжди пропорційні їх потужності та масштабності, проте можуть мати нелінійний характер із суттєвим синергетичним компонентом.

Для уніфікованого розуміння методології екологічних ризиків був запропонований та міжнародно прийнятий відповідний понятійний апарат, який включав *базові терміни* :

- *екологічна небезпека* – будь-яка зміна параметрів функціонування природних, технічних чи природно-технічних систем, що призводить до погіршення якості компонентів довкілля з їх виходом за межі встановлених нормативів;

- *фактор екологічної небезпеки* – будь-які процес чи явище, що спричиняють негативні зміни параметрів якості компонентів довкілля з їх виходом за межі встановлених нормативів.

- *антропогенний тип факторів екологічної небезпеки* – це процеси і явища, обумовлені діяльністю людини, внаслідок яких негативно змінюються параметри якості довкілля за межі встановлених нормативів;

- *природний тип факторів екологічної небезпеки* – це процеси і явища, обумовлені еволюцією космосу і планети Земля внаслідок яких негативно змінюються параметри якості довкілля за межі встановлених нормативів.

Загалом екологічний ризик визначається як ймовірність прояву конкретного процесу чи явища із негативними наслідками для довкілля протягом певного часу в певному місці і при певних обставинах.

Аналіз екологічних ризиків має на меті вироблення управлінських рішень, по-перше, мінімізуючих ймовірність прояву факторів екологічної небезпеки, по-друге, мінімізуючих шкоду та збитки у випадку реалізації вищезгаданих факторів. Екологічні ризики мають принципові відмінності від технологічних або інших видів ризиків :

- будь-яка територія чи промисловий об'єкт, де потенційно можуть проявитись екологічні ризики, характеризуються унікальним співвідношенням природних та антропогенних компонентів довкілля;
- наслідки реалізації екологічних ризиків існують в просторово-часових координатах.

При послідовному аналізі екологічних ризиків прийнято виділяти *чотири етапи дій*, на кожному з яких вирішуються конкретні завдання :

1. *Ідентифікація екологічних ризиків* - для виявлення екологічних ризиків, що потенційно проявляються на певному об'єкті (території).

2. *Оцінка ризику* – для визначення якісних показників екологічних ризиків, що потенційно проявляються на певному об'єкті (території).

3. *Моніторинг екологічних ризиків* – для вибору методів та обґрунтування режиму моніторингу ідентифікованих екоризиків та визначення регламентів задоволення інформаційних запитів органів влади, населення, засобів масової інформації.

4. *Управління екологічним ризиком* – для визначення заходів, дозволяючи знизити рівень ризику до «прийнятної величини», та оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень.

Проблема екологічних ризиків, їх оцінка та аналіз є невід'ємною частиною забезпечення системи екологічної безпеки.

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГО – ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Нездоймінов Сергій,

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

Проблема еколого-економічної безпеки України впродовж багатьох років залишається надзвичайно важливою, передусім, з точки зору забезпечення сталого та збалансованого розвитку країни в довгостроковій перспективі. Дослідники підкреслюють, що інтеграція України в міжнародне співтовариство, впровадження ринкових методів управління як економікою в цілому, так і окремими підприємствами і установами рекреації та туризму, вимагає знання і дотримання сучасних єдиних норм і правил у галузі екологічної та природоохоронної діяльності [1;2].

Одеська область – регіон, який виділяється у господарському комплексі України своїми транспортно-розподільчими функціями, розвиненою промисловістю, інтенсивним сільськогосподарським виробництвом, рекреаційним навантаженням. Загальна кількість підприємств, що у процесі діяльності впливають на стан атмосферного повітря складає понад 2768 суб'єктів господарювання, з них 489 підприємств, справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря. Протягом 2015 року у повітряний басейн області від стаціонарних джерел надійшло 26,074 тис. т шкідливих речовин, що на 2,854 тис. т або на 12% більше, ніж у 2014 році. Основними забруднювачами поверхневих вод є підприємства житлово-комунального господарства. Скид стічних вод від яких – 112,3 млн. м³. На території Одеської області налічується 212 комплекси каналізаційних очисних споруд загальною проектною потужністю 1557,8 тис. м³ /добу, з них 80 – розташовані на базах відпочинку, в санаторіях та пансіонатах у рекреаційній зоні Білгород – Дністровського, Комінтернівського та Овідіопольського районів. Із загальної кількості очисних споруд близько 28,6% знаходяться у незадовільному санітарно-технічному стані, а саме: каналізаційні очисні споруди Арцизького, Березівського, Саратського, Ананьївського, Красноокнянського, Татарбунарського районів. Потребують реконструкції каналізаційні очисні споруди Овідіопольського району, Котовського, Роздільнянського району тощо. У населених пунктах Саврань, Фрунзівка, Ширяєво, Великомихайлівка, Миколаївка очисні споруди відсутні [3].

Одними з головних причин такого становища є те, що очисні споруди та каналізаційні мережі були побудовані у 70-80 роках минулого століття, на сьогодні вони морально та фізично застарілі і не відповідають сучасним вимогам, аварійні ситуації на лініях каналізаційних мереж своєчасно не ліквідуються, не ведуться поточні та капітальні ремонти очисних споруд, відсутній постійний контроль за їх роботою, що призводить до забруднення земель і підземних водоносних горизонтів, передаються на баланс сільських рад, які не мають коштів на ремонт та належну їх експлуатацію. Однак, очисні споруди, які знаходяться у задовільному стані при порушенні технології очистки стічних вод не досягають проектних показників. У останні роки існує тенденція збільшення концентрації забруднюючих речовин (особливо азотної групи, фосфатів, СПАР) на вході очисних споруд вище проектних показників, що призводить до перевищення концентрацій нормативних показників на виході з очисних споруд.

На наш погляд, для своєчасного вирішення проблем які можуть привести до деградації приморських рекреаційних зон, мають бути задіяно інструменти механізму забезпечення еколого-економічної безпеки регіону, серед яких:

1) стимулювання підприємств регіону, підприємців ререаційно-туристичної сфери природокористування до зменшення шкідливого впливу на довкілля, раціонального та ощадливого використання природних ресурсів та зменшення енерго- і ресурсомісткості одиниці продукції за рахунок впровадження «зелених» технологій;

2) створення за рахунок коштів, отриманих від екологічних зборів та платежів, незалежного від державного та місцевих бюджетів джерела фінансування природоохоронних заходів та робіт.

1. Черчик Л. Механізм забезпечення конкурентоспроможності рекреаційної системи регіону : монографія / Л. Черчик, О. Мостенець. – Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2016. – 214 с.

2. Нездоймінов С. Г. Природно – рекреаційна сфера як складова системи еколого – економічної безпеки регіону / С. Г. Нездоймінов // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки: колективна монографія у 2 т. - Дніпропетровськ: ФОП Дробязко С. І., 2014. – Т. 1. - С. 388-397.

3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Одеській області у 2015 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ecology.odessa.gov.ua/files/ecology_portal/

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Пономарьова Ірина, к.е.н, старший науковий співробітник,
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля, м.
Сєвєродонецьк, Україна

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, спрямовані на зміцнення національної економіки та підвищення конкурентоспроможності країни. В умовах дефіциту бюджетних коштів актуальності набувають напрями стимулювання саморозвитку та самозабезпечення регіонів на основі самодостатності. Зближення рівнів соціально-економічного розвитку регіонів можливе лише за умови поглиблення ефективної спеціалізації, за раціонального використання місцевих умов і ресурсів. Тому питання розвитку регіонів на основі самодостатності потребують подальшого теоретико-методологічного обґрунтування, особливо у межах визначення факторів, що стимулюють чи стримують даний процес.

Кожна область може робити вагомий внесок в економіку країни за рахунок сукупного продукту й національного доходу, що виробляється на її території, та забезпечувати необхідний рівень життя населення в цьому регіоні. Области України відрізняються за рівнем виробництва й національного доходу на душу населення. Між регіонами завжди були й будуть певні відмінності за рівнями соціально-економічного розвитку внаслідок дії об'єктивних чинників (відмінності у природних умовах і ресурсах, чисельності населення, трудових ресурсах, розселенні, історичному розвитку економіки регіонів).

Процес формування потенціалу саморозвитку та самозабезпечення регіонів відбувається під впливом низки факторів:

-за місцем формування (структура економіки регіону; наявність власних вузів, рівень розвитку підприємств матеріальної сфери, наслідок рішень і дій суб'єктів економічної політики на рівні відповідного регіону й т.д.; рішення, прийняті в інтегрованих бізнес-групах, чия діяльність здійснюється одночасно в багатьох регіонах; зміни кон'юнктури на світових товарних ринках; іноземні ресурси) [1, с. 230; 2, с. 95].

-за природою виникнення (інституціональні ((рівень відкритості роботи владних структур; демократія; бюрократія; громадянські волі); економічні (фактори, які характеризують рівень розвитку народного

господарства; обсяги інвестицій у різні галузі; фінансові можливості окремого жителя, його платоспроможність; ступінь освоєння природно-ресурсного, податкового, бюджетного, кадрового потенціалу; основні виробничі фонди; розміщення продуктивних сил у сукупності з об'єктами інфраструктури; рівень безробіття тощо));

-за способом впливу на розвиток регіону [2, с. 95-96];

-за характером впливу [2, с. 95]:

екстенсивні (залучення у процес виробництва засобів праці, предметів праці, робочої сили, нового будівництва, тих або інших об'єктів виробничої сфери);

інтенсивні (науково-технічний прогрес господарський механізм і рівень організації управління; соціальні умови і рівень використання живої праці; природні умови).

В даний час в багатьох українських регіонах розробляються концепції та стратегії, визначаються фактори соціально-економічного розвитку, реалізуються свої особливі механізми забезпечення сталого і поступового територіального розвитку. Разом з тим, методологічна база практичної реалізації цього складного і багатоаспектного завдання повною мірою ще не розроблена, в регіонах існують різні умови та труднощі як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До числа насущних проблем, що вимагають якнайшвидшого вирішення, відносяться, перш за все, такі, як забезпечення системного підходу до управління соціально-економічними процесами в регіоні і муніципальних утвореннях, визначення факторів, упорядкування методів і засобів державного регулювання і управління соціально-економічним розвитком територій, обґрунтування напрямів і пріоритетів розвитку територій. Тому розвиток регіонів повинен базуватися на поєднанні ідей сталості, збалансованості та соціальної орієнтації.

1. Горетов И. Н. Принципы и факторы, определяющие формирование регионального финансового механизма / И. Н. Горетов // Финансы, денежное обращение и кредит. – 2010. – № 10(71). – С. 230-235.

2. Іванова О. Ю. Фактори саморозвитку регіонів в умовах трансформаційних перетворень. / О. Ю. Іванова // Науковий вісник Херсонського державного університету". - 2015. - Вип. 15. - С. 95-98.

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Попова Марія Олександрівна

Одеський державний екологічний університет, Одеса

Концепція сталого розвитку має на увазі об'єднання в єдине ціле двох напрямків: з одного боку безпечне існування навколишнього середовища, а з іншого боку прогресивний економічний розвиток. Економічне зростання з урахуванням екологічного спрямування передбачає використання новітніх технологій, сучасного обладнання, енергозберігаючих установок, які дозволять гарантувати екологічну безпеку і виробництво екологічно чистої продукції.

Одеський регіон має значні області з високим рівнем антропогенного навантаження, що представляють собою екологічну небезпеку на всіх рівнях свого розвитку. Вищезазначені області становлять значну небезпеку для всіх елементів багатозв'язкової економіко-екологічної системи і викликають не тільки екологічний, економічний, а й соціальний збиток [1].

Рациональна організація процесу природокористування передбачає збір статистичної інформації для комплексного аналізу доходів і витрат в усіх напрямках регіональної діяльності. Зарубіжні країни з розвинутою економікою використовують поняття «екоефективності», що передбачає комбінацію екологічної безпеки з економічними вигодами [2].

Спостереження за динамікою показників природоохоронної діяльності в багатозв'язковій економіко-екологічній системі треба здійснювати на усіх стадіях життєвого циклу. Нами запропоновано здійснювати процес моніторингу у відповідності до контурів, які складають багатозв'язкову економіко-екологічну систему: моніторинг контуру атмосфери, моніторинг контуру гідросфери, моніторинг контуру літосфери і моніторинг контуру техносфери з урахуванням чотирьох рівнів стійкості: фінансової, економічної, екологічної та соціальної. В цьому випадку процес моніторингу буде виглядати так: відповідний контур піддається процедурі вимірювання основних параметрів, далі отримані дані акумулюються і упорядковуються відповідно до ступеня релевантності, актуальності, достовірності, повноти. Оброблена інформація передається для подальшої обробки, оцінки і побудови прогнозів. Інформація, отримана в процесі моніторингу, служить основою для вироблення управлінських рішень з метою впровадження превентивних заходів щодо недопущення

несприятливих екологічних ситуацій або для усунення наслідків порушення екологічної безпеки [3]. Дана послідовність дій ведеться по всіх контурах одночасно, що дає можливість синхронізувати всі служби моніторингу і виробити єдиний керуючий вплив з урахуванням однаковості показників. Процес прийняття рішення буде враховувати результати комплексної системи моніторингу по всіх контурах багатозв'язкової економіко-екологічної системи.

Таким чином, резюмуючи вищевикладене, можна стверджувати, що основним завданням системи моніторингу на регіональному рівні є своєчасне виявлення і генерація прогностичних значень критичних показників багатозв'язкової економіко-екологічної системи, що здійснюють негативний вплив на розвиток регіону. Загальною метою при цьому буде вироблення комплексу заходів щодо запобігання та усунення кризових ситуацій за рахунок впровадження превентивних заходів в усіх напрямках: екологічному, економічному, соціальному та інших.

Запропонована система регіонального моніторингу входить до системи безпеки як складова частина її і виконує свої функції в рамках розробленого стратегічного напрямку на загальносистемному рівні.

1. Popova M.A. Regional perspectives of formation complex multiply-connected management system in environmental protection activities / E.V. Sadchenko, M.A. Popova //Economics, management, law: challenges and prospects: Collection of scientific articles. – Discovery Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, India, 2016. – P. 97–100.

2. Попова М.А. Обзор опыта зарубежных стран при анализе устойчивости результатов природоохранной деятельности /М.А. Попова // «Економіко-екологічні проблеми сучасності у дослідженнях молодих науковців»: Міжнародна наукова конференція молодих вчених, 16-18 червня 2015 р.: тези допов. – Одеса, 2015. – С. 117–120.

3. Попова М.А. Проблемы применения эколого-экономических информационных систем в регионе / М.А.Попова //Економічні інновації. Українське Причорномор'я в національних і міжнародних координатах розвитку: природокористування, рекреація та туризм, соціальна сфера: зб. наук. пр. – Одеса, 2011. – Вип. 44. – С. 206–212.

4. Попова М.О. Інформаційне забезпечення екологічного менеджменту в економіко-екологічних системах /М.О. Попова // «Теорія та практика менеджменту»: Міжнар. наук.-практ. конф., 19 травня 2016 р.: тези допов. – Луцьк, 2016. – С. 337–338.

СУТНІСНЕ ТА ЗМІСТОВНЕ ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «НЕОУРБООЕКОСИСТЕМА»

Попик Олег, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

Еволюційні зміни характеру та типу міської забудови постають об'єктивним відображенням сформованих ціннісних потреб та уподобань містян в організаційній структурі урбанізованого простору. Міста майбутнього, що вже настало, постають яскравим прикладом дисбалансу між радикальним технократичним міським ландшафтом із природною естетикою біотичних форм у архітектурі. Прикладом альтернативної реальності, постає сформована наприкінці минулого століття концепції екополіса, як певне узагальнення уявлень про модель просторової організації міських комплексів із гармонійним вбудовуванням в існуючу біотичну регіональну структуру.

Теперішній стан існування міських територіальних утворень доцільно представляти у якості певного проміжного етапу формування нової дійсності, що характеризується явищем істотної дисгармонії, у зв'язку із значним відставанням ментальної, психо-емоційної та економічної реальності, від значно випереджаючого рівня розвитку науково-технологічної складової, соціальної комунікації та антропогенного впливу на довкілля. У якості об'єкта реалізації екологоорієнтованого управлінського впливу, пропонується розглядати *неоурбоєкосистеми* (від лат. *novus* – новий + лат. *urbanus* – міський + грец. *οἶκος* – місце існування + грец. *σβστημα* – ціле, складене з елементів) – сучасні просторово організовані територіальні комплекси, із високим ступенем динамізму соціально-економічних відносин, інформаційного обміну та значним ослабленням природних механізмів самовідновлення. Семантичною основою пропонованої дефініції є діалектичне осмислення стану міських структур у сьогоденні, ретроспективному зрізі та футуристичній перспективі, а також загальнопоширені підходи щодо принципів екологізації складних систем матеріальної і нематеріальної природи, та концептуальні засади моделі сталого розвитку міст.

У складі категорії «*неоурбоєкосистема*», частка «*неос*» [1] проголошує новітній характер сутнісних та змістовних абстракцій, стану матеріально-енергетичних та інформаційних конвертацій, новизну як фактор пізнавальної активності та базису інноваційної діяльності; частка «*урбо*» підкреслює просторово-територіальну прив'язку, та слугує необхідним атрибутом конкретизації міських

комплексів у якості площини реалізації головних метрополійних подій; частка «еко» уособлює глибинні сутнісні ознаки та параметри організаційної композиції в системі «еколого-економічних» відносин і перетворень, тип та характер відповідних зв'язків аналізованої системи у визначених межах урбанізованого простору, із врахуванням біосоціальної основи людського існування у якості необхідного базису обґрунтування економічного біхевіоризму; «системна» складова конкретизує структурний поліморфізм аналізованої категорії із відповідним набором головних принципів системної теорії та системного підходу в контексті розгляду урбанізованих утворень. Необхідність такої морфологічної деталізації дефініції «неоурбоекосистеми» визначається нагальною потребою у формуванні більш утилітарних, наближених до існуючих реалій наукових категорій, що здатні в повній мірі відобразити сутнісні ознаки глибинних трансформаційних явищ в організаційній та компонентній структурі сучасних міст, окреслити основні горизонти майбутніх перетворень, із врахуванням логіки історичного еволюціонізму, задля формування ефективних алгоритмів управлінської активності у зрізі завдань збалансованого природокористування.

Вводячи в обіг нову наукову категорію необхідно зазначити відсутність амбіційних переконань у певній абсолютизації та змістовній досконалості пропонованої дефініції, та необхідності подальшої підміни понять вже сформованого урбаністичного тезаурусу, що дозволяє розглядати представлене визначення у якості гідної альтернативи та інструменту розширення понятійної основи аналізованого питання. В контексті реалізації моделі екологоорієнтованого управління урбанізованими територіями «неоурбоекосистеми» доцільно розглядати у якості історично сформованих просторових муніципальних структур чи територіальних формувань, що знаходяться на стадії проектування чи будівництва (житлові квартали, міські райони, бізнес чи промислові комплекси тощо), із усталеними принципами та традиціями міського стилю життя та відповідною орієнтацією господарської активності, сфери муніципального управління та громадськими ініціативами на екологічний імператив розвитку.

1. Завгородняя Е.А. Актуальные концепты экономической теории инноваций // Научный журнал "Экономическая теория". – 2016. – №2. – С. 5–17.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФАКТОРІВ, ЩО Є ЗАГРОЗАМИ ДЛЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ

**Самодай Валентина, Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка м. Суми**

Для оптимального функціонування механізму забезпечення соціальної безпеки регіональних структур, суттєвим є визначення факторів, що враховують ризики, пов'язані із загрозами розвитку соціальної складової. Без ідентифікації зазначених загроз, стабілізація ситуації в соціумі не буде досить повною та час від часу стикатиметься із проблематикою ризикових ситуацій, які матимуть негативний вплив на результати діяльності регіонів.

До ситуацій, які визначають загрози в соціальному аспекті, слід віднести по-перше, терористичні акти, що здійснюються для залякування місцевих жителів, або впливають на прийняття рішень владою. Терористична активність є однією із глобальних проблем, що несе найбільшу небезпеку в соціум, загрожуючи перш за все на життю та здоров'ю окремих жителів та народу в цілому. В наслідок терористичних актів руйнуються складові інфраструктури, забруднюється навколишнє та інформаційне середовище. Руйнація громадської безпеки дестабілізує сталий розвиток та безпеку співтовариства світу.

По-друге, небезпечним для регіонального розвитку є поширення «соціальних» хвороб, що являють собою складні відкриті системи з усіма необхідними атрибутами, які притаманні їх структурній композиції [1]. Регулювання та вплив на соціально небезпечні хвороби через використання недосконалих механізмів адміністративно-командного стилю управління, не відповідає сучасним вимогам протидії цим процесам та потребує, згідно стандартів євроінтеграції, постійного вдосконалення.

По-третє, в Україні просліджується дезорганізація, не оптимальність дій та неузгодженість на всіх рівнях державного управління. Ці тенденції спостерігаються у прийнятті рішень Кабінетом Міністрів, міністерствами, державними комітетами, місцевими та територіальними органами виконавчої влади.

По-четверте, обсяги тіньової економіки досягли рекордної межі в 2015 році (52 % від загального показника економічного розвитку), в 2013 та 2014 роках ця цифра сягала 50 %. У 2016 році, цей показник знизився до 47 % [3]. Надходження до бюджету країни знизилися, так як половина грошового обігу здійснювалася в тіньовому секторі. Це є

наслідком невдалої податкової реформи 2011–2012 років, яка негативно позначилася на малому та середньому підприємстві як на регіональних рівні та і на державному.

По-п'яте, втрата суверенності, незалежності, самостійності як у внутрішніх взаємовідносинах так і в зовнішніх стосунках із державами. Ці аспекти є проблематичними в будь-яких ракурсах діяльності регіонів та держави, але найбільше завдання яке потребує нагального вирішення – це забезпечення громадського миру в Україні.

По-шосте, просліджується дестабілізація в діяльності органів правової охорони внаслідок порушення правопорядку та законності, небажанням захищати права та інтереси окремих громадян, соціальних груп та народу загалом. Так звана дисфункціональність правоохоронних структур проявляється в зловживанні влади, унеможливує попередження та усунення правопорушень, які здійснюються впливовими особами. Загалом можна зробити висновок, що соціальна діяльність включає дисфункції, що перешкоджають іншій його діяльності чи іншому інституту [2].

І останнє – це ризики та безпека життя, які можна розглядати як фактори, що мають вплив на соціально-економічний розвиток в цілому, в розрізі зовнішніх та внутрішніх загроз. Загрози, що формуються в суспільстві, та через несприятливі умови проявляються у різних сферах життєдіяльності особистості, несуть відбиток не тільки на окремих людей але й на соціум в цілому.

Нівелювання глобальних загроз регіонального розвитку, або їх усунення, можливе через вироблення дієвого механізму соціальної безпеки регіону з врахуванням факторів, що є загрозами для соціальної безпеки регіонів.

1. Бочі А. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання [Електронний ресурс] / А. Бочі, В. Поворозник // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). – 2014. – Режим доступу : http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom 2. Мертон Р. Соціальна теорія і соціальна структура / Роберт Мертон. – Москва : АСТ, Хранитель, 2006. – 880 с. 3. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) / наук. керівник проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Київ : НТУУ «КПІ», 2016. – 136 с.

РОЗВИТОК РИНКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Скороход Ірина, к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами, СНУ імені Лесі Українки

Перехід до сталого розвитку вимагає покращення якості довкілля та якості життя населення. Одним із напрямів забезпечення екологічної безпеки є формування та розвиток екологічного підприємництва. Екологічно орієнтоване виробництво і реалізація екологічних товарів і послуг є перспективним і рентабельним видом діяльності.

Однією з нових можливостей для бізнесу є формування й освоєння ринку екологічних товарів і послуг, які швидко розвиваються. Поки що немає остаточної класифікації цього ринку, чіткої статистики його розвитку.

Екологічний ринок – визначається як складова загального ринкового середовища, яка характеризується конкурентним обміном усім тим, що спрямоване на збереження, відновлення і раціональне використання навколишнього природного середовища, поліпшення якості життя людей та забезпечення їхньої екологічної безпеки [1].

Основними елементами ринку екологічних послуг є: виготовлення, встановлення та експлуатація природоохоронних споруд за замовленням; розробка екологізованих технологій та обладнання; переробка, транспортування та захоронення відходів, ліквідація токсичних відходів; виробництво екологічно чистих продуктів; екологічний аудит та екологічна експертиза; екологічне страхування та кредитування; екологічний моніторинг; екологічна сертифікація; екологічна звітність; екологічне маркування та реклама; екологічна освіта та пропаганда.

Специфічним є зв'язок ринку екологічних товарів та послуг з ринком технологій. Розвиток енерго- і ресурсозберігаючих, мало- і безвідходних технологій фактично означає одночасний розвиток ринку екологобезпечних товарів та послуг. Впровадження ж будь-якої новітньої технологічної лінії вимагає в сучасних умовах комплектації її відповідним природоохоронним обладнанням, що, у свою чергу, формує попит на продукцію екоіндустрії.

Згідно Стратегії екологічної політики України до 2020 року вітчизняний ринок екологічних товарів і послуг нині становить зростаючу сферу вкладання капіталу з високою нормою

нагромадження та швидкістю обороту, утворюючи стабільне та високорентабельне джерело нарощення ВВП, зміцнення конкурентоспроможності національної економіки та активізації міжнародних економічних відносин.

Основними слабкими сторонами розвитку вітчизняного ринку екологічних товарів і послуг є: недосконалість законодавчої бази в частині стимулювання розвитку екологічного підприємництва; відсутність державної статистичної бази обліку; відсутність адекватної гнучкої стимулюючої цінової політики; недостатній рівень державної підтримки спеціалізованих компаній; низький рівень поінформованості споживачів про переваги та можливості ринку екологічних товарів і послуг і як наслідок низький попит і пропозиція; нестача кваліфікованого кадрового персоналу на всіх рівнях управління.

В Україні ринок екологічних товарів та послуг знаходиться на початковому етапі, підтримується, переважно, завдяки громадській ініціативі, а прояви його розвитку прослідковуються на рівні окремих підприємств та компаній. Так, щорічно в Україні відбувається Всеукраїнський конкурс «Екологічна якість та безпека» [2], який започатковано як громадську ініціативу ще в 2001 році з метою відзначення та популяризації кращих досягнень вітчизняних установ, підприємств та організацій з упровадження більш чистих технологій виробництва та систем екологічного управління.

Таким чином, розвиток екологічних товарів та послуг в Україні дозволить національним підприємствам використовувати новітні механізми та інструменти, які сприяють якісній оцінці стану підприємств та розробленню більш ефективні стратегії екологічного менеджменту.

1. Мельничук Н.Ю. Екологічний ринок та його особливості у міжнародному співробітництві / Н.Ю. Мельничук, В.М. Черторицький // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

2. Положення про Всеукраїнський конкурс «Екологічна якість та безпека» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.greenmind.com.ua/upload/pologeniya-konkurs.pdf>.

МЕНЕДЖМЕНТ БЕЗПЕКИ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ

Сохнич Анатолій

Львівський національний аграрний університет

Менеджмент має багато аспектів, в тому числі землевпорядний, економічний, політичний, соціальний, ідеологічний, філософський, психологічний, технічний, організаційний [1-9]. Кожен з них відносно самостійний, але вони зв'язані між собою метою та напрямками розвитку підприємництва.

В Україні менеджмент безпеки у землеустрої тільки починає розвиватися [9]. Не використання його в попередній практиці означало ігнорування багатьох шляхів раціонального управління земельними ресурсами, ефективного господарювання, можливостей зростання продуктивності праці, раціоналізації структури управління.

Менеджмент – це форма управління соціально-економічними процесами за допомогою і в рамках підприємницької діяльності підприємств і комерційних організацій.

Менеджмент безпеки у землевпорядкуванні – це система управлінських дій з організації виконання основних завдань підприємств, організацій або установ із землеустрою шляхом розробки землевпорядної документації та здійснення землеустрою в процесі землевпорядної діяльності.

Слід зазначити, що адміністративно-командна система управління використання земельних ресурсів підприємств і комерційних організацій сама по собі надто консервативна і відрізняючись від теорії і практики менеджменту безпеки в землеустрої інших країн не стимулює нагромадження капіталу і відтворення родючості землі. Тому ця система в кінцевому результаті вступає в протиріччя з розвитком сільськогосподарського виробництва і не забезпечує високий рівень продуктивності праці.

Менеджмент безпеки у землеустрої дає в економіку землеволодіння і землекористування нову систему цінностей, змінює пріоритети та тенденції розвитку.

Вирішальне значення для виявлення суті менеджменту безпеки у землеустрої має проблема власності. Реформування аграрних відносин на базі загальнолюдських цінностей, прав та інтересів особистості, свободі у виборі форм і видів діяльності – це перш за все зміна відносин власності в сільському господарстві та суміжним з ним галузях і сферах економіки. Якщо не має власника, то не буде зацікавленості, відповідальності та соціальної справедливості, не буде

впевненості в завтрашньому дні. Тому суспільству, його державним інститутам, аграрній економічній науці перш за все необхідно принципово визначитись у теоретичних підходах, шляхах, пріоритетних напрямках трансформації відносин власності. Саме в цьому загальна передумова ефективного розвитку всіх форм господарства, визначення часових границь змін соціально-економічної структури аграрного устрою на дійсно демократичних засадах, з врахуванням регіональних особливостей, всього комплексу конкретних умов господарювання, соціальних, національних, економічних та психологічних.

Сучасний менеджмент безпеки у землеустрої – це в першу чергу форма самоорганізації землевпорядного виробництва, в якій управління стає все більш вагомим компонентом в структурі соціально-еколого-економічних процесів.

1. Закон України „Про землеустрій”. Землевпорядкування і кадастр. №3, 2003, С.58-76.
2. Земельний кодекс України: - К. : Велес, 2010. – 64 с.
3. Le cycle de vie des entreprises: muthe ou realite? / Lemaitre Nadine // Reflets et herspect. vie econ/- 1989.- 28, №5-6.- С.363-375.
4. Longue vie aux entreprises en pertes: la theorie de L'echec permanent / Dumez Нерму // Anal. SEDEI.- 1989.- №71. – С.204-208.
5. Маскон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента.- М.: Дело, 1992.
6. Менеджмент у землевпорядкуванні. Навч.посібник / А.М.Третяк, А.Я.Сохнич, В.М.Другак, Л.І.Смоленська, Р.А.Третяк. За заг.ред. А.М.Третяка.- К.: ТОВ „ЦЗРУ”, 2004.- 344 с.
7. Нагаев Р.Т. Недвижимость (Землеустройство. Градостроительство и экономика). Терминологический словарь.- Казань: ГУП „ПИК” Ндел – Пресс”, 2000. 616 с.
8. Organizacija osnovnih poslovnih funkcija preduzeca. Dio 2. / Kospic Sretko // plan. I anal. Posl. – 1989.- 32, №9 – С.68-83.
9. Сохнич А.Я., Горлачук В.В. Земельний менеджмент: прийняття управлінських рішень. Лекція – Львів: НВФ „Українські технології”, 2000.- 40 с.

ГРУНТОВА ЯКІСТЬ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ РЕГІОНУ

Тютюнник Ганна, Інститут проблем ринку та економіко-
екологічних досліджень НАН України

Потужне антропогенне навантаження на сільськогосподарські землі веде до зміни їх стану, що обумовлює негативний баланс гумусу, органічної речовини, важливих елементів живлення, забруднення важкими металами, активізацію ерозійних процесів. Особливо небезпечно це для найбільш цінних і широко поширених українських чорноземів, сприйнятливих до техногенного та антропогенного навантаження, площа яких складає майже третину усіх чорноземів земної кулі.

Більшість продуктів харчування людство отримує в результаті господарського обробітку землі та понад 70% усіх забруднювачів надходять в організм людини з продуктами харчування актуалізується роль екологічно чистих земель:

- як незамінного природного ресурсу та базису для виробництва безпечної продукції, що не створює шкідливого впливу на здоров'я людини;

- як основи формування екологічно збалансованих агроєкосистем, що потребують моделювання відповідно до спеціалізації ведення господарської діяльності.

Це відповідає стратегічним задачам державної політики в сфері забезпечення соціоекологоекономічної безпеки регіону, зокрема вдосконалення структури сільськогосподарських угідь, відтворення їх родючості та забезпечення раціонального використання й охорони земель на основі екологізації [1].

Якість ґрунту являє собою сукупність його фізичних, хімічних і біологічних властивостей, які дістали суттєвих змін завдяки неефективній системі господарського використання земель, відтворення ґрунтів та прогресуючій деградації агроландшафтів. Українські землі деградують внаслідок всіх можливих негативних процесів, якими з часом супроводжується використання сільськогосподарських земель, а саме - втрата гумусу і поживних речовин, висушування і перезволоження (заболочування), засолення та закислення, забруднення скидами, викидами, відходами, хімічними засобами захисту рослин, ерозійні пошкодження.

Раціональне екологічно безпечне землекористування вимагає проведення заходів, проведення яких служитиме сприянню проведенню землевпорядкування сільських територій, формуванню цілісних земельних масивів й екологічно безпечного землевпорядкування та скороченню ерозійних процесів на схилових землях. Проблема виділення територій з особливими екологічно безпечними характеристика залишається недостатньо розкритою.

Виявлення територій з порушеним балансом основних елементів живлення рослин, дасть право визначити ступінь інтенсифікації сільськогосподарського виробництва, планувати і прогнозувати застосування добрив, регулювати родючість ґрунту, запобігати забрудненню довкілля тими чи іншими елементами [2].

Обов'язковим заходом для раціоналізації землекористування та забезпечення соціоекологоекономічної безпеки регіону повинен бути систематичний моніторинг земель, повна процедура якого була проведена більш ніж 20 років тому. Інформаційні дані моніторингу стануть базою для визначення придатності земельних масивів для сільськогосподарського використання та формування екологічно чистих земель, за допомогою диференціації ґрунтів відповідно їх якісним властивостям [3].

Ведення екологічного сільського господарства, яке базується на принципах захисту, раціонального використання й розширення природних територій, підтримуючих баланс агроєкосистем сприятиме створенню землекористувань з особливими характеристиками.

1. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 р.р.: наукова доповідь / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Гадзало Я.М., Лупенко Ю.О., Пугачов М.І. та ін.]: за ред. Ю.О. Лупенка. – К.: ННЦ «ІАЕ». 2016. – 546с.

2. Барвінський А.В. Оцінка і прогноз якості земель: підручник / А.В. Барвінський, Р.В. Тихенко. – К.: Медінформ, 2015. – 642 с.

3. Про затвердження Положення про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення : Положення від 26.02.2004 № 51 / Офіційний вісник України від 16.04.2004. – 2004 р. – № 13. – стор. 317. – стаття 922. – код акту 28333/2004

РОЗВИТОК РИНКОВИХ ВІДНОСИН У ПОВОДЖЕННІ З ВИКИДАМИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ

Хумаров Олексій

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

Зниження викидів вуглецю та прирівняних до нього інших газів улюбій точці земної кулі направлено на покращення стану атмосфери в глобальному вимірі. Виходячи з цього необхідно використовувати адміністративні та ринкові механізми, направлені на зниження викидів парникових газів, формувати та впроваджувати економічні інструменти зменшення негативного впливу на світову кліматичну систему на основі впровадження світових, регіональних та внутрішніх вуглецевих ринків.

В контексті створення Національної системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, як нового інструменту реалізації державної політики в сфері зміни клімату важливо впровадження національного ринку торгівлі квотами на викиди парникових газів, а також врахування економічного розвитку України [1].

На наш погляд, національна система торгівлі квотами повинна спиратися на внутрішній ринок обігу вуглецевих одиниць скорочень парникових газів. Ефективному функціонуванню внутрішнього вуглецевого ринку в Україні сприятимуть такі обставини:

- визначення ефективного співвідношення між ціною впровадження чистих технологій, проектів спільного впровадження, екологічного вуглецевого податку та ринковою вартістю одиниць скорочення викидів парникових газів.

- створення гнучкої податкової системи щодо викидів вуглецевих одиниць та інших парникових газів, що враховує ринкову ціну та направлена на стимулювання придбання вільних квот суб'єктами, які не можуть в даний час впроваджувати екологічно-чисті технології. Податок буде стимулювати підприємства, що можуть на основі впровадження сучасних технологій, удосконалення обладнання досягти скорочень викидів в атмосферу та одержати дохід від зниження платежів вуглецевого податку або продажу одиниць скорочень.

- зміна системи видачі дозволів на нормативні обсяги викидів парникових газів та встановлення плати (екологічний вуглецевий податок) за понаднормативні викиди, яка буде вищою за ринкову ціну.

Впровадження зазначених дій забезпечить перерозподіл підприємницьких, трудових, природних, фінансових, капітальних

ресурсів у напрямку розвитку низьковуглецевих технологій, сприятиме інноваційному економічному та адміністративному розвитку економіки на основі прийняття ефективних управлінських рішень щодо квотування викидів в атмосферу, видачі дозволів на лімітні та понадлімітні обсяги парникових газів, реєстрації та верифікації одиниць скорочень, формування екологічних вуглецевих податків.

Вуглецеві одиниці скорочень в перспективі можуть стати своєрідною валютою, засобом накопичення коштів на карбонових рахунках суб'єктів підприємницької діяльності при умові, що світова спільнота буде боротися з глобальними змінами клімату та більш жорстко квотувати та контролювати викиди в атмосферу та наявність одиниць скорочень.

Для ефективного функціонування внутрішнього вуглецевого ринку необхідно створення відповідних нормативно-правових, адміністративних, економічних передумов на рівні держави серед яких найбільш важливими є:

- формування Національного плану визначення загального обсягу викидів парникових газів, що регулюються через схему внутрішньої торгівлі; розподілу квот на рівні регіонів та підприємств з визначенням загального обсягу викидів парникових газів, що регулюється через схему внутрішньої торгівлі, це ті об'єми які можуть продаватися та купуватися всередині країни; розробка та прийняття «Правил розподілу квот на викиди парникових газів», що визначають процедуру розробки і затвердження національних планів розподілу квот на викиди парникових газів; ведення регіональних реєстрів обміну одиницями скорочень парникових газів між суб'єктами підприємницької діяльності; екологічні вуглецеві податки, що встановлюються на рівні держави і є обов'язковими до сплати суб'єктами, які мають викиди парникових газів згідно затвердженому переліку; ціни купівлі-продажу вуглецевих одиниць скорочення, що складаються на децентралізованих ринках, біржах, аукціонах; вартість виробництва та впровадження вуглецевих чистих технологій, переходу на альтернативні джерела енергії, впровадження енергозберігаючих технологій, тощо.

1. Семерак О. В Україні буде запроваджено європейську систему торгівлі квотами на викиди парникових газів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://menr.gov.ua/press-center/news/123-news1>

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ НА ОСНОВІ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ

Хумарова Ніна, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

Держава, як головний розпорядник власністю народу на природні ресурси, має формувати ефективну систему управління ними. власністю. Сутність інклюзивного підходу до розвитку системи управління рекреаційно-туристичною діяльністю, на думку автора, полягає в тому, що необхідно створити такі інституційні, економічні та адміністративні інструменти, що у комплексі забезпечать вільний доступ кожного члену суспільства до повноцінного виробничого та невиробничого (рекреаційного, оздоровчого, лікувального, естетичного) використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів.

Природні ресурси, які перебувають у господарському обороті, використовуються в рекреаційно-туристичній сфері не завжди ефективно, адже відсутній інклюзивний підхід до їх споживання. Особливо важливим є підвищення ефективності рекреаційно-туристичної діяльності за рахунок раціонального використання природних ресурсів в інтересах усього народу, збільшення їх соціо-еколого-економічного ефекту, а також розвитку інституціонального забезпечення функціонування цієї сфери економіки та вдосконалювати відносини власності на природні ресурси.

Інклюзивний підхід до споживання природних рекреаційно-туристичних ресурсів має унеможливити опортуністичну поведінку та поведінку обмеженої раціональності, створювати адекватну нормативно-правову базу та соціо-еколого-економічні інструменти і механізми реалізації прав власності з урахуванням інтересів кожного члену суспільства. Розбудова відносин власності на рекреаційно-туристичні природні ресурси за таким підходом потребує вдосконалення інституціонального середовища, зокрема:

– формування єдиної державної політики, яка проводиться в інтересах кожної людини та за її участі, визначає прийнятні форми і права власності на кожний рекреаційно-туристичний природний ресурс з урахуванням його соціальної значущості, унікальності. Відповідно до цього природні рекреаційні ресурси можуть бути або тільки в державній власності та використовуватися державними підприємствами, або можуть перебувати в інших формах і правах

власності та використовуватися недержавними підприємствами;

– удосконалення інституційної бази для реалізації інклюзивного розвитку рекреаційно-туристичної діяльності та використання природних ресурсів, зокрема у відносинах власності на рекреаційно-туристичні природні ресурси, що виникають між державою, власником, користувачами і третіми особами; формування договірних відносин між суб'єктами власності; вдосконалення системи плати за використання рекреаційно-туристичних природних ресурсів; мотивації природокористувачів до залучення рекреаційно-туристичних природних ресурсів до господарського обороту;

– формування механізму реалізації та контролю за виконанням системи соціо-еколого-економічних обмежень щодо форм і прав власності, що забезпечують інтереси кожного члену суспільства у процесі використання, обміну та споживання природних рекреаційно-туристичних ресурсів;

– формування та впровадження системи нормативів щодо скидів і викидів забруднюючих речовин та лімітів споживання рекреаційно-туристичних природних ресурсів рекреаційно-туристичною сферою та іншими секторами економіки. Забезпечення доступу громадськості до контролю за виконанням визначених норм та правил використання природних ресурсів;

– формування організаційних механізмів громадського впливу на оцінювання напрямів використання рекреаційно-туристичних природних ресурсів, шляхів їх здійснення, контролю над проведенням торгів, аукціонів, які стосуються природних ресурсів, зміни форм, прав та суб'єктів власності;

– формування і впровадження економічного та економіко-екологічного моніторингу, контролю та експертизи стану основних фондів суб'єктів рекреаційно-туристичної сфери і їх впливу на природні рекреаційні ресурси, дотримання ними обмежень та обтяжень при використанні природних ресурсів.

Одержані дані використовуються для своєчасного реагування на порушення обмежень щодо форм і прав власності на природний об'єкт та інтересів третіх осіб, і в такий спосіб формується інклюзивний підхід до використання природних рекреаційно-туристичних ресурсів на певних формах та правах власності на них.

**СУЧАСНІ ІМПЕРАТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КЛАСТЕРУ ДЛЯ
ПІДВИЩЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ**
**Щеглюк Світлана, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.
Долішнього НАН України», м. Львів**

Важливість надання належного рівня безпеки туристам при здійсненні подорожі, дотримання туристичними підприємствами політики добросчесної конкуренції при наданні якісних послуг, забезпечення ефективності зайнятості населення туристичних регіонів, збереження якості довкілля для майбутніх поколінь й примноження привабливості туристично-рекреаційних ресурсів є ключовими елементами реалізації завдань сталого розвитку туризму в 2017 р., який проголошено Генеральною Асамблеєю ООН Міжнародним роком сталого розвитку туризму [1]. Адже завдяки багатоплановому характеру туризм є потужним тригером у впровадженні й просуванні сталого розвитку в економічному, соціальному та екологічному напрямках. Причому для впровадження в життя стратегічних завдань сталого розвитку туризму суттєвої модернізації потребують механізми забезпечення соціоекологоекономічної безпеки як держави, так і регіонів. Такі механізми повинні базуватися на імперативах сталого (збалансованого) розвитку та принципах функціонування «зеленої економіки». Туризм належить до провідної економічної сфери, яка тісно інтегрує безліч видів економічної діяльності (від транспорту – до ІТ-сектору та освіти), а відтак сприяє економічному зростанню місцевих громад, продуктивній зайнятості населення та формує стійку громадянську позицію щодо ощадливого використання туристично-рекреаційних ресурсів. А тому економічний спосіб інтеграції підприємницької діяльності в туризмі з метою отримання переваг від ефекту масштабу, посилення позитивних екстерналій (зовнішніх ефектів) шляхом активної дифузії інновацій та збереження довкілля є можливий завдяки впровадженню кластерних утворень – формуванню та розвитку туристично-рекреаційного кластеру. Адже, метою діяльності кластеру, на думку вчених, є забезпечення синергії діяльності як окремого бізнесу, так і регіону в цілому [2].

Базові імперативи розвитку туристично-рекреаційного кластера як ключового механізму підвищення рівня конкурентоспроможності регіону, інноваційності, соціальної згуртованості, а також дотримання соціоекологоекономічної безпеки, на нашу думку, полягають у

людноцентричності, інноваційності, економічності у використанні ресурсів, реалізації стратегії коопетиції (кооперації заради успішної конкуренції), толерантності й відкритості. Зазначимо, що ці імперативи узгоджуються між собою за змістом та діють злагоджено, доповнюючи один одного.

Інституційне забезпечення зазначених імперативів міститься у низці стратегічних та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері туризму, сталого розвитку держави та її регіонів, а також закріплено у низці неформальних інститутів (гостинність в українського народу є ознакою національної культури). Поряд із зазначеними імперативами, що сприяють соціоекологоекономічній безпеці регіону наголосимо на необхідності зосередження на просторовому аспекті господарської діяльності (формою просторової організації якої і є кластер). Підтримуємо думку вчених щодо важливості якнайширше залучення до реалізації завдань сталого розвитку елементів низового територіального рівня господарського простору країни, а саме територіальних громад. Адже, саме рівень територіальної громади, в якому активно і безпосередньо діє творча енергія людини у сфері нагальних інтересів її життєдіяльності, має стати провідною ланкою в реалізації ідеології сталого розвитку наступного десятиліття [3, с.44].

Отже, дотримання сучасних імперативів функціонування туристично-рекреаційного кластеру спроможне підвищити соціоекологоекономічну безпеку регіону шляхом зміцнення місцевої економіки та розширення можливостей розвитку територіальної громади.

1.ООН оголосила 2017 рік Міжнародним роком сталого розвитку туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Print?lang=uk-UA&id=ffc9a9b9-4ce5-439b-aa44-c4f26e86abbb>.

2.Спасів Н.Я. Кластер як імператив інвестиційної активності / Н.Я. Спасів, В.М. Хопчан, М.І. Хопчан // Ефективна економіка – 2010 – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=406>

3.Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.

5. ПРОБЛЕМЫ ТА НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧЕСЬКОЮ БЕЗОПАСНОСТІ УКРАЇНИ

Андерсон Ніна, кандидат економічних наук,
Інститут проблем ринку і економіко-екологічних
исследований НАН України (Одесса)

Государственная политика Украины в отношении природных ресурсов и охраны окружающей среды на сегодняшний день претерпевает существенные изменения в структуре органов управления природными ресурсами. Даже высокая эффективность природоохранной деятельности на национальном уровне не означает полного решения проблемы обеспечения охраны окружающей среды и рационального использования природных ресурсов.

Охрана окружающей природной среды – одна из актуальнейших проблем современности. Именно этот фактор предопределил участие в решении экологических проблем подавляющего большинства международных организаций. Их количество постоянно возрастает главным образом за счет организаций, специально ориентированных на природоохранную проблематику. Некоторые из них специально созданы для охраны окружающей природной среды, другие – выполняют, наряду с иными функциями, отдельные функции по ее охране.

Все государства мира должны приложить усилия для создания качественной системы управления природоохранной деятельности. Ведущая роль в международном экологическом сотрудничестве принадлежит Организации Объединенных Наций, ее специализированным учреждениям. Генеральная Ассамблея ООН определяет основные направления экологической политики международного сообщества, разрабатывает принципы взаимоотношений государств по охране окружающей среды, принимает решения о проведении международных конференций ООН по важнейшим проблемам окружающей среды, разрабатывает проекты международных конвенций, рекомендации по охране окружающей среды, создает новые природоохранительные органы, способствует развитию многостороннего и двустороннего сотрудничества государств с целью защиты окружающей среды.

Таким образом, от организации качественного управления охранной окружающей природной среды зависит ее состояние. И

главную роль в этом управлении должно играть государство, создавая хорошую нормативно-правовую базу, заинтересовывая субъекты в качественном использовании природной среды, с учетом особенностей каждого региона в отдельности. Особенно это касается Украины, обладающей бесценным природным богатством, и неэффективное отношение к нему может привести к губительным последствиям.

В связи со сложившейся критической ситуацией из-за истощения природных ресурсов во всех странах мира признана необходимость теоретических разработок и практических шагов в формировании экологической политики, предусматривающей заботу о сохранении природы, «качества» окружающей человека природной среды, о рациональном использовании существующих и потенциальных энергетических ресурсов, поддержания экологического равновесия в природе. Политика сохранения природной среды воплощается в форме крупных национальных программ, в которых предусматривается взаимодействие органов государственного управления, частного сектора, науки, финансовых учреждений. Во всех странах приняты целые своды законов об охране природы и ее отдельных компонентов. В них закрепляется новая функция государства по регулированию природоохранной деятельности, а также определены права и обязанности природопользователей.

Большинство международных финансовых институтов и организаций считают одним из своих приоритетов своей деятельности поощрение такого развития, которое было бы устойчиво как с экономической, так и с экологической точки зрения.

Во многих странах в ходе разработки стратегии экологической политики была проведена работа по определению уровня расходов, необходимых для восстановления качества окружающей среды и ее эффективного воспроизводства. Однако на этом пути возникли многочисленные практические и методологические трудности. В конечном счете, в развитых и развивающихся странах в основу проведения политики окружающей природной среды и ее финансирования был положен не критерий стоимости восстановления экологического баланса, а принцип нормативного качественного состояния окружающей среды, достижение которого обеспечивается либо системой норм и стандартов на предельно допустимые уровни и состав загрязнений, выброса отходов, шумов и т.д., либо системой налогообложения предприятий, допускающих нарушения установленных правил природопользования, либо, наконец, сочетанием этих двух методов.

ПРИЧИНЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО МИГРАЦИОННОГО КРИЗИСА

Антонюк Сергей,

Одесский национальный университет имени И.И. Мечникова, Одесса.

Миграционный кризис в Европе начался в 2015 г., когда в страны Европейского Союза в поисках убежища направился масштабный поток беженцев и мигрантов. Основными регионами-поставщиками мигрантов являются Западная и Южная Азия, Африка и Западные Балканы. Данный миграционный кризис является крупнейшим со времен Второй мировой войны. Он представляет огромную опасность для существования Европейского союза, ввиду неэффективной программы решения, которую предлагает Европейский союз.

Можно выделить ряд главных и второстепенных факторов, способствовавших активизации притока мигрантов в Европу.

Среди главных причин усиления миграционных потоков принято называть интенсификацию военных конфликтов на Ближнем Востоке и в ряде стран Африки. Так, бегущие в Европу граждане Сирии одновременно спасаются от террористической группировки и уклоняются от призыва в сирийскую армию.

Беженцы из стран Африки чаще выбирают в качестве места назначения Европейский Союз по причине большой диспропорции экономического развития между европейским и африканским континентами.

Среди второстепенных причин можно выделить ряд моментов, связанных со способами и путями проникновения беженцев в Европейский Союз. Стоит отметить публичные обещания канцлера Германии Ангелы Меркель предоставить мигрантам разрешение на временное проживание, относящиеся ко времени дипломатического противостояния с руководством Венгрии в начале сентября 2015 года, когда десятки тысяч беженцев пытались пересечь венгерскую границу без официального оформления собственного статуса [1]. Еще одним второстепенным фактором способствующим возникновению миграционного кризиса, является то, что политика принятия в состав Европейского Союза новых стран и присоединение их к Шенгенскому соглашению способствовали одновременно ликвидации пограничного контроля между новыми членами ЕС, а также ослаблению его на внешних границах Евросоюза.

Любой кризис порождает целый ряд негативных последствий. Среди проблем, затрагивающих страны Старого Света, выделяют в

основном следующие. Прежде всего, кризис с беженцами раскалывает Европу. 43 % всех заявлений о предоставлении убежища, поданных в первой половине 2015 г. в ЕС, пришлось на Германию. Именно она и еще три других европейских государства принимают практически всех беженцев. Во многих странах, особенно в Восточной Европе, правительства, да и сами жители, выступают против приема беженцев и мигрантов. Большинство стран ЕС опасаются, что нынешние «чрезвычайные» квоты в будущем может быть закреплены в новом механизме постоянного распределения.

Еще одним последствием является то, что обостряется обстановка внутри ряда европейских стран. Так, большинство немецких граждан (81 %) считает, что власти их страны не справляются с миграционным кризисом [1].

Третьей проблемой является «шантаж» со стороны Турции, которая требует всё больше средств на сдерживание непрекращающегося потока беженцев. Еврокомиссия одобрила создание в Турции специального фонда для беженцев размером 3 млрд евро, из которых сама ЕК выделит 500 млн евро, а оставшиеся 2,5 млрд предстоит собрать странам ЕС [2].

Четвертой, пожалуй, самой сложной проблемой является то, что миграционный кризис ставит под угрозу Шенгенскую зону.

В качестве самых серьезных причин можно выделить интенсификацию военных конфликтов на Ближнем Востоке и в ряде стран Африки, а также неэффективный пограничный контроль в Европейском союзе. Среди самых опасных последствий: угроза существованию шенгенской зоны и обострение внутренних конфликтов внутри ряда стран. Данный кризис можно преодолеть, но это достаточно сложная и многофакторная задача. Для ее осуществления понадобится мобилизация всех имеющихся в ЕС средств и единство стран, которые входят в Европейский союз.

1.«Европейский миграционный кризис: проблемы и перспективы» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://svom.info/entry/635-evropejskij-migracionnyj-krizis-problemy-i-perspek/>

2.«Миграционный кризис в Европе: причины, последствия, перспективы разрешения» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.scienceforum.ru/2016/1834/23426>

МІСЦЕ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Білик Олена

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

Розвиток суспільства вимагає акцентування уваги на вирішення соціальних проблем, покращення національної безпеки шляхом залучення малого бізнесу. В рамках стратегії Європа-2020, Європейська платформа по боротьбі з бідністю і соціальним відчуженням, допоможе країнам ЄС у досягненні мети стратегії - вивести 20 мільйонів людей з бідності і соціальної ізоляції у співпраці з бізнес структурами шляхом сприяння соціального підприємництва.

Актуальність розвитку соціального підприємництва є об'єктом наукових та політичних дискусій у розвинених країнах світу, адже саме у рамках соціального підприємництва динамічно розвиваються інновації, що мають на меті вирішити соціальні проблеми. Такі нововведення є високим потенціалом для майбутнього соціальної політики у розрізі активації допомоги знедоленим і покращення екологічного стану; сприяти згуртованості нації і соціальної безпеки регіонів і держави в цілому.

В умовах політичної і економічної кризи, коли механізми забезпечення соціальної безпеки на макрорівні є недосконалими, малі бізнес-структури можуть подолати соціальні негаразди. Соціальні підприємці та підприємці реагують швидко і точно на поточні соціальні проблеми. Наука обговорення соціального стану останніх 15, 20 років ввело термін соціального підприємництва в вузькому сенсі. Відповідно до загального визначення американського економіста Дж Грегорі Діса[1] соціальні підприємці є ініціаторами інноваційних рішень соціальних завдань і ініціаторами нових потоків ресурсів і соціальних ринків. Архетип соціального підприємця або соціальних підприємців - засновник нової організації, основною метою яких є не отримання прибутку, а рішення конкретної соціальної проблеми, яка, таким чином, стає двигуном соціальних змін. Дискусії щодо використання соціального підприємництва для покращення соціального стану та екосистеми залишили свою нішу і все більше обговорюються в розвинених країнах світу. Покращення стану навколишнього середовища, соціального стану із використанням соціального венчурного капіталу вимагає створення відповідних стандартів вимірювання соціальної безпеки.

Важливим є те, що соціальне підприємництво забезпечує не лише покращення соціальної безпеки країни, але й отримання прибутку, що забезпечує розвиток економічної бази держави. Аналізуючи діяльність

соціального підприємництва, можна сформувати такі три основні функції соціального підприємництва:

-орієнтація на загальне благо. Зменшення соціальної нерівності як проблеми, яка може поставити під загрозу добробут членів суспільства. Соціальне підприємство намагається розробляти і пропонувати послуги, створювати умови для людей з певними проблемами - такі як матеріальна бідність, алкоголізм і наркоманія, злочинність, довготривале безробіття.

-Соціальні інновації. Інноваційний підхід включає в себе нові види продукції і послуг, зміни в виробничому процесі або в комерціалізації. Він також служить у забезпеченні конгруентності соціальних і комерційних цілей.

-Гібридні структури фінансування. Соціальні підприємства можуть бути вбудовані в різних бізнес структурах, а також в залежності від фази розвитку є можливість поєднання різних форм отримання доходів за підтримки з боку державних і приватних донорів.

Нова концепція соціального підприємства визначається його соціальною або екологічною метою, і часто прибуток інвестується в розширенні бізнесу відповідно до внутрішніх схем корпоративної стратегії.

Раніше підхід до соціального підприємництва як в традиційній економіці, так і в економічних колах критикувався і фахівці ставилися до нього дуже скептично. На думку критиків, виокремлений соціальний аспект залишається другорядною справою в економіці, орієнтованої на результатах. З точки зору економіки, продуктивності праці, або, їх збереженні на рівні є важко досягнутими в умовах соціалізації бізнесу. Проте, на основі тенденцій в області зайнятості і відкритті великих корпорацій, соціальне підприємництво розвивається з інтенсивним характером. Ідеї соціальних підприємств змінити цілі ринки. Вони ініціюють процеси зміни в суспільстві і забезпечують створення умов соціальної безпеки.. Але найважливіший ресурс компанії звичайно – це персонал. Соціальні підприємства є маргінальним явищем на ринку праці, що може забезпечити роботою і малозабезпечені верстви населення, і інтенсифікує інтелектуальний потенціал країни.

Таким чином, до сфер застосування соціального підприємництва є зайнятість і ринок праці; стандарти і права, пов'язані з якістю роботи; соціальна інтеграція і захист окремих груп; рівне ставлення, рівні можливості та відсутність дискримінації; громадське здоров'я і безпека; системи доступу до соціального захисту, охорони здоров'я та освіти і вплив на ці системи. Найбільш очевидним видом діяльності соціальних

підприємств в Європі є область інтеграції роботи для неблагополучних груп.

Щодо послуг соціальних підприємств, вони здійснюють надання по всьому спектру соціальних послуг (догляд за людьми похилого віку, пропозиція соціальної роботи у сфері інтеграції, міграції тощо).

Але, важливим є те, що соціальне підприємництво має відповідати ряду вимог:

- організація повинна займатися економічною діяльністю;
- організація повинна проводити чітку і основну соціальну мету;
- слід чітко ввести обмеження на розподіл доходів і / або активів;
- незалежність від держави та інших традиційних некомерційних організацій;
- впровадити інтегровані структури управління.

Серед перешкод, з якими зустрічаються соціальні підприємства можна виокремити: погане розуміння і сприйняття сектора; обмеження у правовому полі; обмежені фінансові ресурси; утруднений доступ до ринків; неадекватні структури для підтримки і розвитку підприємництва; навчання і розвиток трудових ресурсів.

На сьогодні соціальне підприємництво вже не тільки обмежується невеликими внутрішніми колами, але зростає в усьому світі. Ще у 2007 група великих компаній, включаючи Adidas і нафтової компанії задекларували: «У 2020 році у лідерах будуть ті компанії, які пропонують товари і послуги, і залучають нових клієнтів, приймаючи найбільші проблеми в світі і борючись з бідністю, зміною клімату, виснаження природних ресурсів, глобалізацією». Керівництво енергетичної компанії Shell вже давно підтримує розширення свого бізнесу в країнах, що розвиваються. Таким чином, соціалізація бізнесу охоплює не лише малі підприємницькі структури, але й великі компанії. Тому створення сприятливих правових і економічних умов в Україні для розвитку соціального підприємництва дозволить покращити стан соціальної безпеки, а також бізнес-середовища та розвитку інноваційного потенціалу країни.

Література:

1.Vgl. J. Gregory Dees, *The Meaning of "Social Entrepreneurship"*, Center for the Advancement of Social Entrepreneurship, Fuqua School of Business, Durham 1998; siehe auch[Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://entrepreneurship.duke.edu/news-item/the-meaning-of-social-entrepreneurship/>

2.Арапетян А. Соціально-відповідальний бізнес: переваги та обмеження / А. Арапетян, О. Архипчик, Л. Пан // *Практика Управління*. – 2008. – № 7. – С. 12 – 18.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ НАЦІОНАЛЬНИХ СТРАХОВИКІВ

Борисюк Олена, к.е.н., доцент,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі
Українки, м. Луцьк

Ефективність безпеки фінансових ринків досягається в тому випадку, коли вона охоплює всі його сектори і забезпечує їх тісні взаємозв'язки. Це стосується й страхового сектора як одного з найважливіших сегментів фінансового ринку, що робить істотний вплив на економічний і соціальний розвиток країни.

Звідси можна говорити, що під фінансовою безпекою страхової компанії можна розглядати здатність компанії виважено і оптимально підходити до використання і управління своїми фінансовими ресурсами, здійснювати їх чіткий контроль та оперативно реагувати на внутрішні чи зовнішні, загрози з метою їх мінімізації або уникнення [2, с. 40].

В сучасних умовах можна виділити групи чотири основні групи проблем, які впливають на фінансову безпеку національних страховиків, зокрема, проблеми взаємодії зі споживачами страхових послуг, системні проблеми страхових компаній, проблеми страхової інфраструктури та структурні проблеми страхового ринку.

Так, до проблем взаємодії зі споживачами страхових послуг належать, які впливають на фінансову безпеку страховика належать: низька якість врегулювання збитків; відсутність страхових продуктів необхідної якості; відсутність податкових стимулів підтримки і низька страхова грамотність. Основними системними проблемами страхових компаній є необґрунтовано високі комісійні винагороди (входять до складу витрат на ведення справи), відсутність системи актуарного аудиту та низька якість активів. До структурних проблем страхового ринку можна відносити відсутність емісійних цінних паперів; нерозвиненість страхування життя; відсутність обґрунтованих співвідношень добровільних та обов'язкових видів страхування; відсутність формалізації в розрахунку тарифних ставок і методологій оцінки та врегулювання збитків. Проблеми страхової інфраструктури пов'язані з відсутністю доступної інформаційної бази роботи страхового ринку; нерозвиненістю мережі страхових продажів; низька ефективність професійних страхових об'єднань.

Наявність зазначених проблем негативно впливає на динаміку страхових компаній протягом останніх років (рис.1).

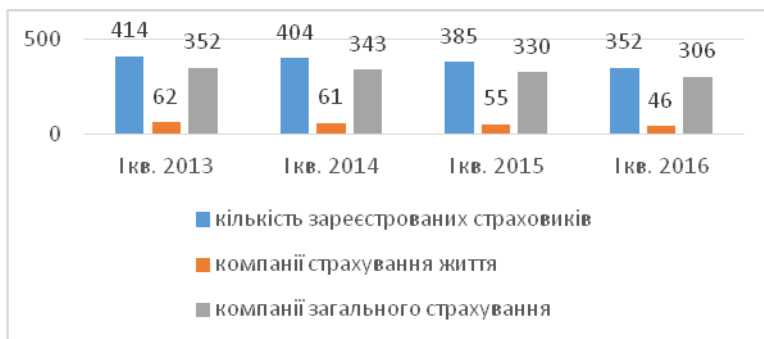

Рис.1. Динаміка кількості національних страховиків за I кв.2013 - I кв.2016 рр*.

* Складено на основі офіційних даних Нацкомфінпослуг

Тому зміцнення фінансової безпеки страхових компаній має бути спрямована на раціональну інституційну структуру страхового ринку; ефективну діяльність відповідних інститутів, безпосередніх виконавців конкретних завдань; оцінки зовнішніх і внутрішніх факторів, що впливають на конкретну ситуацію і тісну взаємодію всіх учасників страхового процесу.

1. Василик О. Фінансова безпека // Економічна енциклопедія: у 3 т. – Т.3 / О.Василик, С.Мочерний. – К.: Вид. центр «Академія», 2002. – 952 с.

2. Стащук О.В. Теоретичні аспекти фінансової безпеки акціонерних товариств / О.В. Стащук // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. - № 3. – С. 40 – 43.

3. Карлін М. І. Управління державними фінансами: [навч. посібн.] / М. І. Карлін, О. В. Борисюк. – Луцьк : ПП Іванюк , 2013. – 273 с.

4. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Буняк Надія, СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

Основним завданням сучасного етапу розвитку України, який характеризується зростанням внутрішніх та зовнішніх загроз національній безпеці, є докорінна зміна існуючої економічної системи. Вітчизняна економіка наразі демонструє посилення структурних диспропорцій, погіршення інвестиційного клімату, сповільнення інноваційної активності підприємств, що негативно впливає не тільки на темпи економічного розвитку, але й призводить до посилення загроз економічній безпеці країни.

Досвід розвинутих країн світу переконливо свідчить що, визначальною передумовою усунення та нейтралізації дестабілізуючих факторів в умовах глобалізації є активізація інноваційної діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема забезпечення економічної безпеки країни на основі інноваційних перетворень.

В умовах вичерпання факторів екстенсивного економічного розвитку основним джерелом забезпечення економічного зростання є НТП, на його частку в розвинутих країнах світу припадає до 90% приросту ВВП.

Незважаючи на це, слід констатувати, що сьогодні для України характерним є значне технологічне відставання від світових лідерів. І попри всі декларовані державою заходи щодо створення сприятливого інституційного середовища, наявність значних науково-технологічних можливостей та потужного інтелектуального капіталу інновації не стали визначальним фактором її економічного розвитку.

Трансформаційні процеси, що відбуваються сьогодні в Україні, несуть в собі потенційну загрозу для її економічної безпеки. У вартісній структурі виробництва переважають матеріало- та енергомісткі галузі. Постійно скорочується питома вага підприємств, які відносяться до 4-го та 5-го технологічних укладів. Усе це призводить до домінування виробництв з низькою часткою доданої вартості, а відтак негативно впливає на економічну безпеку країни.

Однією з причин такого стану є постійне скорочення загального обсягу та частки витрат на наукову та науково-технічну діяльність у структурі ВВП. Так, цей показник у 2015 р. був найнижчим за всі роки незалежності України і становив лише 0,62% ВВП [2, с.16]. І це при тому, що для забезпечення економічної безпеки країни значення

показника витрат на науково-технічну діяльність має бути не менш ніж 2% від ВВП [1, с.60].

Про низький рівень інноваційного розвитку України свідчить також незначна кількість інноваційно-активних підприємств, зростання частки імпорту наукомісткої продукції.

Основними факторами, які сьогодні перешкоджають перетворенню інновацій на важливе джерело забезпечення економічної безпеки на макrorівні, є: недостатній рівень фінансування науково-технічної сфери; зношеність основних виробничих фондів більшості вітчизняних підприємств; відсутність ефективної взаємодії у системі «наука-держава-бізнес»; низький попит бізнесу на наукові розробки; застарілість матеріально-технологічної бази науково-дослідних установ; відсутність розвиненої інноваційної інфраструктури, яка б забезпечувала ефективне використання наявного науково-технічного потенціалу.

На нашу думку, основними напрями посилення інноваційної складової економічної безпеки України є: формування сприятливого інституційного середовища, розвиток державно-приватного партнерства в інноваційній сфері, формування регіональних інноваційних кластерів на основі потужних навчальних закладів.

Отже, важливою складовою реформування національної економічної системи в контексті зміцнення економічної безпеки країни має бути активізація інноваційних процесів.

Для України наразі важливо реалізувати свій наявний інноваційний потенціал, долаючи проблеми, пов'язані з браком фінансування з боку держави, низьким попитом бізнес-структур на інновації, фрагментарним характером побудови національної інноваційної системи.

1. Савчено В. Ф. Дослідження окремих складових національної та економічної безпеки в Україні / В. Ф. Савченко // Теоретичні і практичні питання соціально-економічного розвитку України: макро- та регіональний рівні : монографія. - Чернігів : Десна Поліграф, 2015. - С.51-71.

2. Стан розвитку науки і техніки, результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій за 2015 рік : аналітична довідка. – К. Український інститут науково-технічної і економічної інформації, 2016. - 199с.

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ГАРАНТІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Вознюк Андрій

Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни

Багато підприємців у світі шукають варіанти вигідного вкладення свого капіталу, проте досвідчені інвестори розуміють, що популярні і добре відомі країни переповнені проектами, тому оцінюють нові можливості. Перспективних місць, що були в тіні, небагато, але вони є. Одне з них — Україна. Безумовно, постійна агресія північного сусіда стримує прихід інвестицій, однак попри воєнні ризики зараз найкращий час інвестувати в Україну. Одним з найкращих аргументів є дохідність інвестицій. До прикладу, рентабельність за EBITDA в агропроектах у 2016 році становила до 45%. У перспективі, за більш динамічного економічного зростання та ефективною реалізацією інвестиційного проекту, це гарантує ріст капіталізації проекту та його високу дохідність. Відповідно, проект може використовуватися для росту капіталізації та отримання дивідендів, якщо це стратегічний інвестор, або для успішного продажу за значно вищою ціною, якщо це портфельний інвестор [1].

Так, деякі галузі в Україні занадто монополізовані, деякі досить конкурентні, але більшість з них в перспективі мають можливості зростання: як в об'ємі, так і в капіталізації. Саме майбутні інвестиції є запорукою їх розвитку та зростання.

Можна виділити наступні переваги інвестування в Україну.

1. Вигідне географічне розташування і велика територія.
2. Понад 40 млн потенційних споживачів.
3. Значні запаси багатьох сировинних ресурсів.
4. Україна володіє 60% чорноземів світу.
5. Високий рівень освіти і кваліфікації робочої сили при порівняно низькому рівні оплати праці.
6. Розвинута інфраструктура і транзитний потенціал.
7. Ліберальне законодавство у сфері захисту навколишнього середовища.
8. Помірний клімат.
9. Україна є членом СОТ, має зону вільної торгівлі з ЄС та іншими країнами.

Виділимо найбільш інвестиційно привабливої галузі: сільське господарство — управління, вирощування рослин; торгівля зерном, її інфраструктура; олійно-жирова промисловість; фармацевтична галузь

— виробництво і дистрибуція; інформаційні технології, зв'язок, телекомунікації; виробництво "альтернативної" електроенергії; видобуток, переробка нафти і газу; переробна промисловість; молочна промисловість; продовольчий рітейл.

Звичайно є й ризики, але ними можна управляти і зводити до мінімуму. Проблеми недосконалості правового поля і відсутності верховенства закону вирішуються шляхом найму кваліфікованого юриста чи юридичної компанії, в тому числі з міжнародним статусом, офіси яких представлені в Україні. Важливим аргументом є можливість використання англійського права і юрисдикції міжнародних судів при укладенні основних договорів. Наявність в Україні офісів "четвірки" міжнародних аудиторів також є свідченням певного рівня розвитку інфраструктури і гарантує можливість скористатися їхніми послугами.

Для ефективної реалізації інвестиційного проекту в Україні важливо правильно вибрати галузь, партнера, персонал і топ-менеджмент. Можливим є залучення іноземних фахівців. Далі на результат проекту впливає наявність технологічних та фінансових ресурсів з урахуванням обсягу та рівня проекту[2].

Якщо іноземна компанія хоче увійти на ринок України для реалізації власної продукції, вона має такі варіанти:

1. Створення в Україні дочірнього підприємства, яке буде імпортувати та продавати продукцію.
2. Підбір дилерів та дистрибуторів, які будуть імпортувати продукцію і самостійно просувати її на ринок. У цьому випадку доцільно створити представництво, яке буде реалізовувати маркетингову стратегію і координувати роботу дилерів.
3. Створення спільного підприємства з місцевим гравцем-трейдером.
4. Придбання готового торгового бізнесу.

Вибір варіантів залежить від стратегії компанії на нових ринках, а їх успіх залежить від ефективності маркетингових стратегій.

1. Барановський О.І. Інвестиційна безпека / О.І. Барановський // Фінанси України. – 1998 – № 9. – С. 60–70.

2. Кириленко В.І. Інвестиційна складова економічної безпеки: монографія / В.І. Кириленко. – К.: КНЕУ, 2005. – 232 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЇ ЯК ОБ'ЄКТ УПРАВЛІННЯ

Грищенко Вадим, Грищенко Ірина
Сумський державний університет, м. Суми

Проблемам урахування фактора безпеки при оцінці економічного потенціалу території присвячені численні праці таких авторів, як О. Балацький [1], Л. Жарова [3], М. Петрушенко [1, 2], О. Прокопенко [2], Є. Хлобистов [3], Г. Шевченко [1, 2], та ін.

З нашої точки зору, забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території, як об'єкт управління, є складною адаптивною економічною системою. У широкому сенсі слова вона може включати в себе як процеси надання послуг контрагентам так і процеси виробництва, обміну, розподілу та споживання матеріальних і нематеріальних благ.

Результати проведеного нами дослідження свідчать, що в структурному відношенні відновлення економічного потенціалу на територіальному рівні може складатися з різного роду елементів (робочих місць, дільниць, цехів, підприємств) та господарських підсистем (компаній, галузей, економічних районів і т.п.). Основним елементом відновлення економічного потенціалу на територіальному рівні є підприємства та фізичні особи підприємці, як первинні ланки поділу праці всередині регіону. Саме тут конкретно проявляється поєднання інтересів економічного зростання та забезпечення економічної безпеки, нарощуються продуктивні сили і визначається успіх досягнення головної мети – збалансованого економічного розвитку території.

На нашу думку, характеристика механізму забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території як системи була б неповною без розгляду його як єдності двох аспектів – виробничих відносин та продуктивних сил. Первинними елементами механізму забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території є люди, різноманітні предмети, технології і засоби праці, в тому числі обладнання та машини. Відновлення економічного потенціалу території являє собою сукупність взаємозв'язків всіх цих елементів. Така сукупність характеризується своїми специфічними закономірностями існування і розвитку. Це дозволяє розглядати механізм забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території як особливу систему і виділяти управління забезпеченням

безпеки відновлення економічного потенціалу території в самостійний вид управління, що вимагає спеціального вивчення.

Ми вважаємо, що механізм забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території припускає два види управління: управління людьми та управління засобами праці. Усередині керованої підсистеми забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території управління засобами праці може являти собою керовану підсистему більш низького рівня.

З цієї точки зору в рамках керованої підсистеми механізму забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території в якості керуючої підсистеми більш низького рівня можна розглядати лише управління людьми. Таким чином, в рамках механізму забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території працівники, що безпосередньо впливають на засоби праці при виробництві та споживанні товарів і послуг, виконують дві основні ролі: виступають як об'єкти управління при розгляді взаємовідносин між керуючою і керованою підсистемами і як суб'єкти управління в рамках керованої підсистеми. Таким чином, забезпечення безпеки відновлення економічного потенціалу території – це управління людьми, які управляють засобами праці при виробництві та споживанні товарів і послуг. Це не тільки управління людьми як такими, але і вплив на економічні відносини між ними при виробництві та споживанні товарів і послуг з метою забезпечення економічної безпеки на територіальному рівні.

1. Балацький О.Ф. Конфліктна складова системи соціоприродних зв'язків у економічній сфері взаємовідносин [Текст] / О.Ф. Балацький, М.М. Петрушенко, Г.М. Шевченко // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 2. – С. 140-153.

2. Prokopenko O.V. Categories of risk and damage in context of innovative ecological-economic activity's theoretical analysis / O.V. Prokopenko, M.M. Petrushenko, H.M. Shevchenko // Economic Processes Management: International Scientific E-Journal. – 2015. – № 2. – Available at: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/41213/1/Prokopenko_Petrushenko_Shevchenko.pdf

3. Хлобистов Є.В. Суспільні конфлікти у сфері екологічної (природно-техногенної) безпеки / Є.В. Хлобистов, Л.В. Жарова [Текст] // Механізм регулювання економіки. – 2011. – №1. – С. 16-23.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Волинець Ірина, Даркевич Артем

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Дослідження проблеми безробіття в Україні є досить актуальним в сучасних умовах. Воно створює проблеми як в економічному, так і в соціальному плані, такі як: скорочення купівельної спроможності населення, втрата платників податків та персоналу для підприємств.

Безробіття являє собою явище, коли частина економічно активного населення не може знайти застосування своїй робочій силі. На сьогоднішній день, за даними Організації Об'єднаних Націй, кожна третя працездатна людина у світі (близько 800 млн. осіб) взагалі не має роботи або має сезонний чи випадковий заробіток [1].

Негативна тенденція до зростання чисельності безробітних свідчить про необхідність прийняття заходів, спрямованих на створення робочих місць та вирішення проблеми зайнятості.

Дані Державної служби статистики України свідчать про те, що ситуація на ринку праці залишається напруженою і супроводжується скороченням попиту на робочу силу. Обсяги та рівень зайнятості населення є дуже низькими. Чисельність зайнятого населення у 2016 році склала 16276,9 тис. осіб. Рівень зайнятості становив 62,2%, в тому числі у міських поселеннях – 62,8%, у сільській місцевості – 60,9%. Рівень зайнятості серед чоловіків був вище, ніж серед жінок, 69,1% і 55,9% відповідно [3].

Середньооблікова чисельність штатних працівників зменшується майже у всіх регіонах та по всіх видах економічної діяльності. У 2016 році вона склала 7868 тис. осіб й у порівнянні з минулим 2015 роком скоротилася на 197 тис. осіб. Якщо порівнювати з 2014 роком, то за цих 2 роки середньооблікова чисельність штатних працівників зменшилась аж на 1091 тис. осіб [3].

Також досить значними є рівень та обсяги безробіття. Чисельність безробітних у 2016 році становила 1678,2 тис. осіб. За методологією МОП, рівень безробіття становив 9,3%, а серед осіб працездатного віку – 9,7% від економічно активного населення. Серед молодих осіб віком до 25 років рівень безробіття є більш як вдвічі вищим, ніж в середньому по Україні – 23% економічно активного населення. Серед міських жителів рівень безробіття становив 9,2%, серед жителів сільських місцевостей – 9,7%. Серед чоловіків даний показник становив 10,8%, а серед жінок – 7,7% [4].

На сьогодні існує багато проблем пов'язаних саме із статистикою безробіття в Україні. Дані проблеми не дозволяють об'єктивно оцінювати реальний рівень безробіття в країні, а саме:

- статистика не враховує часткову зайнятість, особи, які примусово перебувають у відпустках вважаються зайнятими;
- неможливо врахувати тих людей, які втратили надію отримати робоче місце та не стоять на обліку в службі зайнятості;
- безробітні надають неправдиву інформацію. Досить велика кількість працівників працюють без офіційного оформлення, а тому дуже складно перевірити тих, хто отримує виплати по безробіттю та задіяні в тішовій економіці [2].

На нашу думку проблема безробіття потребує негайного вирішення, основними напрямками вирішення даної проблеми в Україні можуть бути:

- сприяння розвитку малого та середнього бізнесу;
- надання кредитів із невисоким відсотком особам, що започатковують власний бізнес;
- надання пільг для підприємств із високою часткою зайнятих;
- збільшення фінансування програм професійного навчання;
- надання податкових кредитів підприємствам за кожне новостворене робоче місце;
- збільшення фінансування заходів щодо надання ефективної підтримки пошуку робочих місць безробітним.

Отже, впровадження таких заходів значно покращить ситуацію зайнятості на вітчизняному ринку праці. Це сприятиме покращенню як економічного, так і соціального рівня розвитку суспільства.

Список джерел:

1. Погоріла І. І. Сучасний стан та проблеми безробіття в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/16-2016/27.pdf>.
2. Белоусова О. С. Актуальні проблеми безробіття в Україні в умовах фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / О. С. Белоусова. – Режим доступу : <http://wp.viem.edu.ua/10/11/24/39/visnukviem2.pdf#page=31>.
3. Основні показники ринку праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Рівень безробіття населення за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

РОЗВИТОК ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ ЯК ОСНОВНИЙ НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Дишкантюк Оксана

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

Сучасний розвиток національної економіки характеризується негативними тенденціями, які охоплюють всі сфери життєдіяльності суспільства, зниженням обсягів пропозиції у сфері виробництва промислових товарів. Одним з перспективних напрямів підвищення конкурентоспроможності держави є розвиток індустрії гостинності, як сфери виробництва товарів і послуг, що направлені на задоволення потреб людини у враженнях, які вона отримує в процесі споживання.

Гостинність – це якість спілкування та враження, які одержують люди від спілкування між собою з різноманітних приводів: робота, відпочинок, дозвілля, вирішення житлово-комунальних питань, проїзд в транспорті тощо. Це безпосередній контакт людей в різних сферах життя між собою, отже гостинність повинна проявлятися в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

На перший погляд здається, що гостинність це тільки привітність, доброзичливість, тобто категорія, яка базується на морально-етичних нормах та культурних традиціях народу. З позицій економічної категорії вона не розглядається тому, що складається враження - в межах гостинності нічого не виробляється. Для того щоб гостинність була реалізована на практиці недостатньо тільки доброго відношення до людей. Необхідно забезпечення гостинності ресурсами, які допоможуть підвищити якість та позитивні враження від одержання її послуг. Тому ми вважаємо за необхідне доповнити тлумачення поняття гостинність не тільки як привітність, доброзичливість, а ще й як діяльність, що забезпечена необхідними матеріальними, фінансовими, трудовими, інформаційно-комунікаційними, природними ресурсами та підприємницькими здібностями тих, хто організує та здійснює послуги гостинності. Гостинність, як досить широке поняття, потребує доповнення ще й як такі сектори економіки, діяльність яких направлена на одержання послуг гостинності різноманітними суб'єктами економіки. Гостинність це система економічних, соціально-економічних та економіко-екологічних відносин, що складаються у суспільстві з приводу виробництва продукту гостинності, його розподілу, обміну та споживання.

Індустрія гостинності - це сукупність підприємств та організацій, зайнятих виробництвом товарів (основних та оборотних фондів – споруд, обладнання, матеріалів тощо) для секторів гостинності та сукупність секторів та їх підприємств, які безпосередньо надають послуги гостинності. Це сукупність всіх видів діяльності, що створюють матеріальні блага у вигляді продуктів, енергії, підготовки трудових ресурсів для забезпечення сфери гостинності необхідними товарами та кадрами та безпосереднє надання послуг гостинності на основі використання цих товарів. Індустрія гостинності дуже багатогранна та різноманітна сфера діяльності, що динамічно розвивається в часі. Індустрію гостинності пропонується по секторам поділяти на:

I. Матеріальний сектор:

- будівництво: житлово-комунальних будівель та споруд, розважальних центрів, засобів розміщення та харчування, культурних закладів;
- підтримання та збереження історичної та культурної спадщини, природно-ландшафтних пам'яток тощо;
- виробництво та оснащення обладнанням підприємств секторів гостинності;
- виготовлення сировини та матеріалів для надання послуг підприємствами секторів гостинності;
- виготовлення товарів, які використовуються в процесі здійснення послуг гостинності.

II. Нематеріальний сектор: послуги розміщення; послуги харчування; послуги розваг; транспортні послуги; послуги рекреації; послуги туризму та ін.

Надана класифікація дозволяє підходити до індустрії гостинності комплексно, бачити явища, які лежать не тільки на поверхні, але й розуміти глибинні процеси, що гальмують або прискорюють розвиток цієї сфери суспільного виробництва. Гостинність не може, крім окремих випадків, існувати без матеріального, ресурсного та фінансового забезпечення. Для надання якісних послуг гостинності необхідно використовувати весь потенціал індустрії гостинності. До індустрії гостинності слід відносити ті галузі економіки та види діяльності, що забезпечують гостинність на рівні країни, області, міста. Розвиток гостинності, як привітності та якості обслуговування, надає поштовх розвитку секторів матеріального та нематеріального виробництва, створює робочі місця, покращує економічний стан виробників та споживачів продукції індустрії гостинності.

ТРУДОВАЯ ЭМИГРАЦИЯ В УКРАИНЕ

Дужан Вероника, Одесский национальный университет им. И.И. Мечникова, Одесса.

Значительные геополитические трансформации влияют на все без исключения стороны жизни общества, в том числе и на эмиграционные процессы. Эмиграция - процессы происходящие относительно страны из которой эмигрируют, переселение из одной страны в другую по определенным причинам. Причинами эмиграции могут быть: природные и экологические катастрофы, экономические, невозможность получить образование, профессию, работу, трудности в реализации творческих, профессиональных планов, бедность, политические [репрессии](#), [этнические](#) конфликты, [религиозные](#) противоречия, [дискриминация](#) (национальная, религиозная, социальная), личные обстоятельства, войны, голод и т.д.

Эмиграция стала одной из основных причин стремительного сокращения численности населения Украины, уменьшившегося с 52,2 миллионов (1993) до 42,6 миллионов (2016) человек, суммарное количество эмигрантов согласно статистике – 21409 [1].

Глубокие структурные трансформации экономики, рост уровня безработицы, старение нации – все это совпало с приобретением украинцами права на свободное передвижение. Углубление экономического кризиса в 2014-2015 гг. Привело к значительному ухудшению ситуации на рынке труда, а падение курса национальной валюты сказалось критическим уменьшением размеров заработной платы.

Согласно данным исследования, проведенного в рамках проекта МОМ в 2014-2015 гг., за границей находятся для осуществления трудовой деятельности около 700 тыс. граждан Украины. Так же, среди трудовых мигрантов преобладают мужчины, больше всего среди них лиц 30-44 лет (более 40%), большинство мигрантов происходит из областей запада страны. 41% трудовых мигрантов имеют среднее или среднее специальное образование, 36% - высшее образование [2].

Основные страны назначения работников-мигрантов - Польша, Российская Федерация, Чешская Республика и Италия. На них приходится около 80% общих потоков краткосрочных и долгосрочных трудовых мигрантов из Украины [3].

Процесс массовой эмиграции, при которой из страны или региона уезжают специалисты, учёные и квалифицированные рабочие по

политическим, экономическим, религиозным или иным причинам, называют «утечкой мозгов». При этом странам, из которых происходит утечка специалистов, наносится весьма значительный экономический, культурный, а иногда и политический ущерб, и напротив, страны, принимающие и обеспечивающие специалистов-эмигрантов, приобретают огромный и дешевый интеллектуальный капитал.

Сферы занятости украинских работников за границей - это, прежде всего строительство (мужчины) и труд в домашних хозяйствах (женщины), а также сфера услуг и сельское хозяйство. Отток трудоспособного населения из Украины вызывают: маленькая заработная плата; нестабильность экономической ситуации; необеспеченность населения рабочими местами (особенно в городах и селах); социальные преимущества и культурные ценности при миграции за границу; политическая нестабильность и война в стране; неверие в возможность устроить собственное будущее и будущее детей в своей стране; отсутствие возможности реализовать свои права, свой потенциал. Такая ситуация приводит к росту проблем с трудоспособным населением в Украине. Все объясняется тем, что происходит отток образованных и инициативных украинцев, что приводит к отсутствию высококвалифицированных кадров в наших регионах. Уже во многих из них наблюдается нехватка рабочей силы.

Количество эмигрантов превышает количество иммигрантов в нашей стране. Трудовые миграции увеличивают напряжение на рынке труда. При отсутствии трудоустройства за рубежом численность безработных более чем вдвое превысила бы их фактическое количество.

1. Украина может остаться без украинцев [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://from-ua.com/articles/380907-ukraina-mozhet-ostatsya-bez-ukraincev.html>

2. Міграція як чинник розвитку України [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya

3. Міграція в Україні: факти і цифри. 2016 [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Ковтун Галина, Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, м. Суми

Економічна безпека держави – це здатність національної економіки за допомогою системи засобів та механізмів державного регулювання та саморегулювання суспільного життя як чинників розвитку інтелектуального потенціалу зменшити вплив негативних факторів та створити умови для її саморозвитку, прискорити перехід національної економіки на інноваційний тип господарювання, а отже, досягти більш високого рівня науково-технологічного розвитку [2, с. 85].

Чільне місце в системі економічної безпеки належить інтелектуальній, котра виконує функцію збереження й збагачення інтелектуального потенціалу держави та сприяє запобіганню інтелектуальної кризи, наслідки якої можуть бути надзвичайно ризиковими для країни. Інтелектуальний потенціал, як сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових – освіти, науки, культури та духовності, становить основу інтелектуальної безпеки та визначає конкурентоспроможність національної безпеки.

Забезпечення інтелектуальної безпеки України є важливим стратегічним напрямом щодо подолання науково-технологічного відставання країни від економічно розвинених країн. У Національній стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року окреслено основні засади й механізми забезпечення інтелектуальної безпеки в країні; стратегічним напрямом розвитку інтелектуальної сфери в Україні визнано забезпечення високого рівня інтелектуальної безпеки для збереження, подальшого розвитку та примноження національного інтелектуального потенціалу [1].

Інтелектуальна безпека передбачає створення відповідних умов для формування, використання та відтворення інтелектуального потенціалу, що відображає освітнє, наукове та культурно-духовне надбання держави, гарантує безпеку інтелектуального розвитку людини, захищає знання як інтелектуальний ресурс та безпосередньо людину, яка створює інтелектуальні продукти. Інтелектуальна безпека повинна забезпечити підвищення загального рівня освіченості населення, зростання якості надання освітніх послуг, активізацію наукових досліджень, посилення зв'язку між освітою, наукою та виробництвом, перехід національної економіки на більш високий

технологічний рівень та створення інноваційної моделі розвитку економіки XXI століття – економіки знань.

Аналіз сутності інтелектуальної безпеки як складової системи економічної безпеки держави, що проявляється у правовому, інформаційно-аналітичному, організаційному, інституціональному, фінансовому та соціальному аспектах, та її стану в Україні потребує визначення державою проблем й загроз та застосування ефективних і дієвих механізмів державного регулювання.

Основними напрямками впливу держави щодо забезпечення більш високого рівня інтелектуальної безпеки є: створення сприятливих умов для перетворення сфери вищої освіти на високопродуктивну галузь національної економіки; підвищення кваліфікації та інформатизація суспільства, що дозволить розширити доступ до знань і створити кадрову основу інтелектуальної економіки; забезпечення широкого доступу суб'єктів підприємництва до накопиченого інтелектуального потенціалу; зміцнення взаємозв'язку між рівнем кваліфікації та розміром заробітної плати працівників інтелектуальної сфери, збільшення частки державних інвестицій у соціальну сферу тощо.

Трансформаційні процеси в економіці, їх ефективність, адаптація національної економіки до вимог сучасної інноваційної економіки залежать від характеру процесів нагромадження та розвитку інтелектуального потенціалу держави, котрі сприятимуть економічній активності підприємницьких структур, стимулюватимуть процеси залучення та використання інтелектуального потенціалу у сфері виробництва, створюватимуть умови для гармонізації інтелектуальних інтересів особи, суспільства та держави. Отже, за умови прискореного формування інтелектуального потенціалу та ефективного його використання країна може забезпечити позитивні результати соціально-економічного розвитку, що гарантуватимуть високий рівень національної економічної безпеки.

1. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період до 2020 року : проект [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sips.gov.ua/ua/project-ip-strategy28082014>.

2. Ревак І. О. Інтелектуальна безпека України: сутність та загрози / І. О. Ревак // Концептуальні засади економічного і правового забезпечення безпеки держави в умовах євроінтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса–Черкаси, 29–30 квітня 2015 р.). – Одеса : ОДУВС, 2015. – С. 84–89.

ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПРОГРАММА ИММИГРАЦИЯ В КАНАДЕ

Кушниренко Анастасия, Одесский национальный университет
имени И. И. Мечникова, Одесса

Канаду справедливо считают страной одной из мировых лидеров в сфере образования, она создаёт огромные возможности своим студентам для их профессионального роста и развития.

Одно из главных направлений в иммиграционной политике Канады - привлечение иностранных студентов на учебу с предоставлением им возможности в будущем получить статус постоянного жителя страны. Правильно подобранная специальность позволяет иностранцам получить в дальнейшем высокооплачиваемую работу и быть наравне с коренными жителями. Список лучших профессий в Канаде можно посмотреть в журнале «Canadian Business», который ежегодно публикует топ-100 в данной области. Согласно Департаменту статистики Канады, средний показатель годовой зарплаты в стране составляет не менее 60 000 долларов на человека. С каждым годом растёт спрос на специалистов различных отраслей, а также увеличивается количество вакансий и предложений.

Существует ряд преимуществ обучения именно в Канаде. Первое – практическая направленность обучения, то есть сочетание в программе обучения теоретических и рабочих семестров. Второе – разрешение студентам подрабатывать вне учёбы до 20 часов в неделю. И третье преимущество – возможность студенту официально поменять свою студенческую визу на открытую рабочую визу «Post-Graduation Work Permit», а также право выпускникам Канады после года обучения работать 1 год, а после 2-х лет учебы – работать 3 года.

В Канаде практически нет проблем с трудоустройством студентов. Обычно поиск работы после получения диплома занимает около трёх месяцев. Статистика свидетельствует о том, что 83% выпускников колледжей Канады в течение шести месяцев после окончания обучения нашли работу. В Канаде существуют специальные центры, которые помогают студентам, в том числе иностранным, трудоустроиться. Расходы на образование в Канаде окупаются уже в течение первых двух лет работы, а в некоторых самых востребованных отраслях, таких как IT, менее чем за год.

Те, кто закончил высшее учебное заведение в своей стране или же имеют опыт работы по специальности, могут рассматривать иммиграционную программу для квалифицированных специалистов

«Skilled Worker Class», которая позволяет получить канадское образование в два раза быстрее. То есть вместо 3-4 лет обучения, достаточно проучиться 1-2 года, чтобы получить разрешение на работу в Канаде [1].

Практически все провинции Канады имеют отдельные иммиграционные программы, ориентированные на выпускников местных колледжей и университетов.

Иногда можно не имея опыт работы, а имея только приглашение на работу, получить разрешение на иммиграцию. Иммиграция посредством обучения в Канаде имеет много положительных сторон, основные из которых следующие: отсутствие квот, возможность выбора наиболее подходящей из нескольких иммиграционных программ, полная независимость от любой третьей стороны, возможность в короткий срок переехать в Канаду, предсказуемость иммиграционного процесса.

К тому же Канада принимает 5% от общего количества всех студентов, которые обучаются вне их домашних стран.

187 968 иностранных студентов в 2015 году подали заявки на обучение в Канаде, из них 125 783 получили разрешение на учёбу. В основном в Канаду едут обучаться студенты из Китая, Индии и Франции. Их общее количество занимает больше 50% общего числа всех международных студентов [2].

С каждым годом наблюдается значительное увеличение студентов из таких стран как Саудовская Аравия и Нигерия.

Согласно планам правительства на 2022 год количество иностранных студентов к этому времени будет раза в два больше в Канаде.

Правительство Канады ставит цель привлечь ещё больше студентов из Бразилии, Китая, Мексики, Ближнего востока, Африки и Вьетнама. Иммиграция через обучение является самым простым и одним из самых быстрых способов иммигрировать в Канаду, что с каждым годом увеличивает приток иностранных студентов и специалистов в страну.

1.Иммиграция в Канаду» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://canada-ua.com>

2.Canada: Immigration by Source Country (2015)» [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://canadaimmigrants.com/canada-immigration-by-source-country-2015>

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН У ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Ліщук Михайло, Луцький національний технічний університет,
Ліщук Віра СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

У сучасному суспільстві трудові ресурси становлять основу багатства та безпеки кожної країни. В Україні законодавчо визнано, що громадяни та їх об'єднання разом з багатьма іншими державними інституціями є суб'єктом забезпечення національної безпеки. Конституційні права і свободи людини вважаються основним об'єктом національної безпеки [1].

Громадський контроль є важливою конституційною нормою реалізації демократії і способом залучення населення до управління державою та виробництвом. Організація і здійснення громадського контролю спрямовані на забезпечення виконання вимог законодавства й нормативно-правових актів у визначеній сфері діяльності. Такий контроль здійснюється від імені та в інтересах громадськості чи трудових колективів, а не в інтересах роботодавця чи державних або комунальних інституцій.

Законодавчі основи громадського контролю за додержанням законодавства про охорону праці, зокрема щодо реалізації конституційного права на належні, безпечні та здорові умови праці, визначені Законом України «Про охорону праці». Передбачається, що такий контроль здійснюють професійні спілки та їх об'єднання в особі своїх виборних органів і представників. У разі відсутності професійної спілки на підприємстві громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці здійснює уповноважена найманими працівниками особа [2].

Громадський контроль за охороною праці професійними спілками має давню історію і сформовані законодавчу та нормативну бази, тому він здійснюється регламентовано за напрацьованою практикою.

Відомо, що в останні десятиріччя у багатьох суб'єктів господарювання з різних причин професійні спілки не створюються, або до створеної профспілки залучаються не всі наймані працівники. За таких обставин зростає потреба забезпечення громадського контролю за додержанням законодавства про охорону праці через уповноважену найманими працівниками особу. Необхідність посилення громадського контролю, зокрема у сфері створення безпечних і здорових умов на виробництві та в охороні праці, обумовлюється також заходами децентралізації державного управління територіями.

Нормативно-правовим актом, який відповідно до Закону України «Про охорону праці» визначає вимоги до діяльності уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці, є «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці», яке затверджене наказом Державного комітету України з промислової безпеки, охорони праці та гірничого нагляду від 21 березня 2007 р. № 56, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 6 квітня 2007 р. за № 316/13583 [3]. Практика застосування нормативного акту вказала на необхідність його вдосконалення.

Чинні Закон України «Про охорону праці» та Типове положення передбачають обрання уповноважених на підприємствах, де немає професійної спілки [2; 3]. За такої норми громадський контроль додержання законодавства про охорону праці не забезпечуватиметься в повній мірі для працівників, що не є членами профспілки, навіть за умов створення профспілкової організації на підприємстві. Необхідно передбачити обрання уповноважених осіб з питань охорони праці як за відсутності профспілки так і за наявності працівників, що не є її членами. Також потребує регламентування кількісного складу уповноважених з питань охорони праці. Необхідно однозначно визначитися з обранням уповноважених в структурних підрозділах та їх повноваженнями. Вимагає уточнення порядок взаємодії уповноваженого з роботодавцем, реалізації його рішень з питань охорони праці тощо.

Отже, вдосконалення громадського контролю за охороною праці сприятиме посиленню ролі об'єднань громадян, якими є трудові колективи, у захисті та гарантуванні безпеки як особи так і суспільства.

1. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

3. Про затвердження Типового положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці : Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 56. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0316>.

СТИМУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В ЖИТЛОВОМУ СЕКТОРІ ЯК ЗАПОРУКА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Матвійчук Наталія, СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

Проблема енергозбереження в Україні є однією з пріоритетних для забезпечення енергетичної безпеки держави. Житловий сектор України має найбільший потенціал енергоефективності, оскільки споживає значну частку природного газу в Україні, при цьому втрати енергії становлять близько 60 %. За такими індикаторами енергетичної безпеки як енергоспоживання на душу населення, співвідношенням вартості паливно-енергетичних ресурсів до середньодушового доходу населення, енергоємністю ВВП держава займає останні місця в Європі.

На даний час в Україні з метою стимулювання енергозбереження населенням використовують цінові, кредитні інструменти та співфінансування державою енергозберігаючих заходів [1, с. 33]. Місцеві органи влади розробляють власні програми з відшкодування громадянам частини кредиту або відсотків за кредитом, отриманим на реалізацію енергоефективних заходів.

В 2015-2016 рр. участь ОСББ в програмах енергоефективності у порівнянні з приватними домогосподарствами була набагато меншою – з державного бюджету ОСББ було компенсовано 10,7 млн. грн., а приватним власникам – майже 1 млрд. грн.

Неефективна система субсидій не стимулює населення економити спожиті ресурси та здійснювати енергозберігаючі заходи, оскільки ці витрати покриваються державою. В 2015 р. з державного бюджету на субсидії було витрачено 19 млрд. грн., в 2016 р. – 40,3 млрд. грн., в той час як на енергоефективність лише близько 1 млрд. грн. За прогнозами Міністерства соціальної політики в 2017 р. чисельність субсидіантів зросте до 9 млн. чол. (60% від всіх домогосподарств). Крім того, кінцеві споживачі не отримують допомогу напряму, натомість держава фінансує природні монополії, що не стимулює їх інвестувати в модернізацію, оскільки їх непродуктивні витрати покріє держава та населення.

На наш погляд, необхідно переорієнтувати державну підтримку із фінансування частини населення до фінансування енергоефективності усього житлового сектору. Перш за все, потрібно допомогти громадянам менше споживати енергоресурсів, контролювати та облікувати цей процес, а вже тоді підтримувати лише найбільш необхідних. Пропонуємо при розрахунку субсидії підвищити частку доходу сім'ї, що витрачається на комунальні послуги, до 20 %. Вивільнені кошти потрібно спрямувати на

інвестування в термомодернізацію житла. На 1 млрд. грн., витрачених з бюджету на реалізацію програм енергоефективності для приватних домогосподарств припало 2,8 млрд. грн. інвестицій залучених в економіку у вигляді придбання енергозберігаючих товарів і 512,7 млн. грн. економії енергоресурсів. Після встановлення ІТП та утеплення багатоквартирних будинків витрати на опалення зменшуються більше, ніж в 2 рази, а при здійсненні додаткових заходів витрати можна скоротити в 3-4 рази. Тобто суттєво зменшується, а то й зовсім зникає потреба в допомозі від держави на оплату житлового-комунальних послуг. На 1 гривню видатків з бюджету на фінансування програм енергоефективності в ОСББ припадає 3,2 грн. інвестицій в економіку та 3 грн. економії паливно-енергетичних ресурсів [2].

Отже, спрямування 10 млрд. грн., передбачених на виплату субсидій, на інвестування в енергоефективність житлового сектору дозволить залучити близько 30 млрд. грн. інвестицій в економіку та зекономити більше 5 млрд. грн. на споживання енергоресурсів.

Варто також розглянути варіант надання допомоги лише тим домогосподарствам, які провели хоча б мінімальні роботи по підвищенню енергоефективності їх житла, або тим, які частину допомоги витрачають на підвищення енергоефективності.

Економічно доцільним буде прийняття законодавчих актів, які регулюватимуть відповідальність окремих співвласників ОСББ за небажання брати участь у фінансуванні термомодернізації житла та спростять механізм накладення санкцій за невиконання рішень більшості мешканців. Така практика існує в Польщі.

Враховуючи складність досягнення згоди між співвласниками багатоквартирних будинків щодо спільного управління житлом, в тому числі й щодо проведення енергозберігаючих заходів, варто створити інституційні механізми функціонування ESCO в Україні, адже спеціалізовані компанії більш оперативно та ефективно реалізовуватимуть енергозберігаючі проекти у порівнянні із ОСББ. Доцільно надавати їм певні преференції, наприклад пільгові кредити, податкові канікули упродовж певного періоду тощо.

1. Matviichuk, N. M. Financial incentives to energy saving in the housing sector of Ukraine / N. M. Matviichuk, Y. V. Shulyk, T. O. Shmatkovska // Науковий вісник Полісся. – 2017. - № 1 (9). ч. 2. – С. 32-39.

2. Сайт Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sae.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Милько Інна, Миронюк Наталія,

Волинський інститут економіки та менеджменту

Формування державної політики забезпечення національної безпеки та впровадження механізмів її реалізації, враховуючи геополітичну ситуацію навколо України та внутрішні загрози неможливе без теоретичного обґрунтування цієї проблеми.

Для вирішення поставленого завдання необхідна розробка та впровадження спеціального дослідницького прийому, який базується на об'єднанні сильних сторін різних підходів; збереження переваг управління в обчислювальних експериментах, врахування обмежень, притаманних державному управлінню забезпеченням національної безпеки; введення прогнозу розвитку сценаріїв, можливостей, передумов на підставі методів експертного оцінювання; впровадження постійного стратегічного моніторингу та аналізу результатів формування та реалізації стратегічного планування в цій сфері, а також введення адаптивного управління процесами формування та реалізації стратегічного планування для будь-яких умов невизначеності та непередбачуваності [1].

Основу системи забезпечення національної безпеки України складають органи, сили та засоби забезпечення національної безпеки, які вживають систему теоретико-методологічних, нормативно-правових, інформаційно-аналітичних, організаційно-управлінських, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, кадрових, науково-технічних, ресурсних та інших заходів.

У процесі реалізації державою своїх цілей вона має справу з іншими країнами, які можуть або сприяти, або перешкоджати їх досягненню. Тому концепція національної безпеки будується з урахуванням всіх геополітичних факторів.

Відносини між державами характеризуються взаємною конкуренцією, яка може перерости у війну або агресію між зацікавленими сторонами, що вимагає застосування способів вирішення конфліктів державних інтересів [2].

Національну міць держави можна визначити тільки в контексті його відносин з іншими державами. Національна безпека проявляється у економічній могутності, конкурентоспроможності економіки, якісній системі освіти, стану здоров'я суспільства, здатності боротися проти сепаратизму, тероризму, міжнародної злочинності. У результаті

для вирішення конфліктів часто використовуються економічні санкції і блокади.

Через відсутність системності в розбудові механізму забезпечення економічної безпеки, система національної економічної безпеки в Україні вимагає вдосконалення.

Для формування теоретичних засад стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки необхідно врахувати особливості стратегічного планування:

- 1) неможливість здійснення експерименту;
- 2) унікальність та складність системи стратегічного планування забезпеченням національної безпеки держави, що не дозволяє застосовувати будь-які формалізовані, типові або стандартні процедури;
- 3) висока ціна помилки стратегічного планування для особи, суспільства та держави;
- 4) обмежені можливості безпосереднього використання досвіду з інших сфер життєдіяльності суспільства;
- 5) низька якість ретроспективних даних щодо їхньої достовірності, точності та повноти, через значну динаміку, невизначеність і непередбачуваність процесу, що досліджується;
- 6) обмеження щодо можливостей застосування стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки, передусім нормативно-правового характеру;
- 7) нелінійний характер взаємозв'язків та взаємовпливу складових системи забезпечення національної безпеки держави [1, 2].

Загалом рішення про необхідність розробки нових стратегій та інших стратегічних документів, виділення додаткових ресурсів потрібно формувати на підставі результатів стратегічного моніторингу та аналізу у сфері забезпечення національної безпеки України.

Література:

1. Горбулін В. П., Качинський А. Б. Методологічні засади розробки стратегії національної безпеки // Страт. панорама. – 2004. – № 3. – С. 15-24.

2. Концептуальні засади розвитку системи забезпечення національної безпеки України : аналіт. доп. / О. О. Резнікова, В. Ю. Цюкало, В. О. Паливода, С. В. Дрьомов, С. В. Сьомін. – К.: НІСД, 2015. – 58 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Павлов Костянтин

к.е.н., доцент, докторант Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

Як показує світовий досвід, високий рівень фінансово-економічної безпеки є гарантією незалежності держави, визначальною передумовою її стабільного розвитку економіки і суспільства. Між тим, однією з основних проблем сьогодення в Україні є підвищення рівня загроз фінансово-економічній безпеці розвитку національного господарства.

До основних принципів фінансово-економічної безпеки відносяться:

- ефективність фінансової системи, здатність забезпечувати досягнення стратегічних та тактичних цілей розвитку держави;
- незалежність фінансової системи, здатність держави самостійно визначати цілі, механізми та шляхи її функціонування;
- конкурентоспроможність фінансової системи, здатність повноцінно виконувати свої завдання та функції в умовах існування та впливу фінансових систем інших країн та світових фінансових агентів [3].

На сучасному етапі розвитку України мають місце загально визнані зовнішні та внутрішні загрози фінансово-економічній безпеці держави. До яких належать: нерозвиненість сучасної фінансової інфраструктури; зростання зовнішньої заборгованості; нераціональне використання іноземних кредитів; нерегульований приплив в Україну іноземного капіталу та надання йому переваги порівняно з вітчизняним; надмірна відкритість економіки України, не виважена лібералізація зовнішньоекономічної діяльності; – відсутність експортно-імпоротної збалансованості.

До внутрішніх загроз відносяться: недосконала фінансово-бюджетна система, неефективність системи контролю за витратами бюджетних коштів, невчасне прийняття Державного бюджету; недосконала грошово-кредитна політика держави; неефективність податкової системи, масове ухилення від сплати податків; надмірний дефіцит Державного бюджету; зростання рівня «гіньової» економіки та посилення її криміналізації; істотна виснаженість ключових джерел фінансових ресурсів і прибутку суб'єктів господарювання, доходів бюджетів усіх рівнів, амортизаційних відрахувань, ресурсів цільових фондів тощо; нелегальний вивіз з України капіталу, переховування валютних цінностей за кордоном та в офшорах; недостатній державний контроль за здійсненням експорту та імпорту; нерозвиненість сучасної інфраструктури підтримки конкурентоспроможності українського експорту.

Для забезпечення фінансово-економічної безпеки, особливо в умовах розвитку процесів європейської інтеграції, потрібно розробити певну

програму заходів направлених на реалізацію національних інтересів. Адже, сучасні тенденції глобалізаційних фінансово-економічних і соціальних процесів узагальнюють вимоги та параметри ефективного економічного розвитку окремих суб'єктів світової економіки.

До головних завдань, які стоять перед керівництвом держави у сфері забезпечення фінансово-економічної безпеки слід віднести: активізація боротьби з тінізацією економіки; збалансування розвитку бюджетної сфери; забезпечення захищеності національної валюти; забезпечення інформаційної безпеки; здійснення виваженої політики внутрішніх і зовнішніх запозичень.

Таким чином в сучасних умовах економічного розвитку України в першу чергу слід рухатися в напрямку вдосконалення: зовнішньо економічної політики - профіцит платіжного бюджету по торговельним операціям; зменшення відкритості економіки країни шляхом зростання внутрішнього ринку; скорочення загального зовнішнього боргу; валютної політики - стабілізація валютного курсу до гривні; зменшення «доларизації» економіки країни; грошово-кредитної та банківської політики - підвищення монетизації економіки; застосування цільового підходу до емісії грошової маси; відновлення ліквідності банківського сектору економіки та запобігання банкрутства системних банків; податкову політику - зменшення податкового тиску на вітчизняних виробників товарів та послуг; стимулювання попиту шляхом зменшення податкового навантаження на споживання; раціоналізація структури податкової системи; обмежений податковий протекціонізм; податкове стимулювання ефективної зайнятості населення; державної боргової політики - зменшення загального державного боргу; скорочення зовнішнього боргу; скорочення внутрішнього боргу.

1. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України за редакцією академіка НАН України С.І. Пирожкова – К., НППМБ, 2003 – 42.

2. Павлов К.В. Стан та перспективи інвестицій нового розвитку міст Луцьк / К.В. Павлов, М.О. Величко // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки серія «Економічні науки». - 2011. № 22 (№ 219) . - С. 25-30.

3. [Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки \(концептуальні та організаційно-правові засади\): Підручник – К.:НАДУ, 2011. – 730с.](#)

4. Стрішенець О.М. Економічна теорія : [навч посібник для студ. вищ. навч. закл.] О.М. Стрішенець, Л.В. Єліссєєва, В.У. Ліщук. - Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2014.-200с.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПОРТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Парубець Олена,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Чернігівський національний технологічний університет,
м. Чернігів

Підписання угоди про асоціацію між Україною і країнами Європейського Союзу потребує проведення дієвих реформ у транспортному секторі, спрямованих в першу чергу на забезпечення транспортної безпеки в розрізі окремих видів транспорту так і держави в цілому. Питання забезпечення безпеки на транспорті регулюються відповідними законодавчо-нормативними актами, а саме Повітряним кодексом України, Кодексом торговельного мореплавства України, Законами України «Про транспорт», «Про автомобільний транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про особливості утворення публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», «Про морські порти України». Основні напрямки забезпечення безпеки в розрізі різних видів транспорту зазначені у Транспортній Стратегії України до 2020 р., Стратегії розвитку морських портів України на період до 2038 року, Державних цільових програмах реформування залізничного транспорту на 2010–2019 роки, розвитку аеропортів на період до 2023 року, розвитку автомобільних доріг загального користування на 2013–2018 роки, а також галузевих програмах безпеки руху на автомобільному транспорті на 2016–2018 роки, забезпечення безпеки судноплавства на 2014–2018 роки, безпеки руху на залізничних переїздах на 2016–2020 роки.

Розвиток зовнішньоекономічних торговельних, туристичних зв'язків між Україною і країнами ЄС потребує удосконалення системи державного регулювання та нагляду за підвищенням транспортної безпеки [1]. Місце і значення останньої в забезпеченні національної безпеки України наведено на рис. 1.

За оцінками Світового банку економічні збитки України від дорожньо-транспортного травматизму сягають близько 5 млрд дол. США, що становить до 4 % валового внутрішнього продукту на рік [2Error! Reference source not found.].

В умовах дефіциту бюджетних коштів, збитковості діяльності багатьох підприємств-перевізників, низького рівня впровадження сучасних транспортних технологій, розвитку транспортної

інфраструктури та застосування інформаційно-комунікаційних технологій у транспортному процесі досягти транспортної безпеки досить складно.

Рис. 1. Складові забезпечення транспортної безпеки України

Головну роль у забезпеченні транспортної безпеки відіграє держава. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки комплексного державного механізму забезпечення транспортної безпеки в напрямках приведення стандартів діяльності транспорту й інфраструктурних об'єктів у відповідність до міжнародних вимог і стандартів, повної інформатизації транспортного сектору, посилення дієвості державного контролю в сфері безпеки на транспорті, створення системи стимулів для підприємств транспорту, що впроваджують безпечні та екологічно чисті технології перевезень.

1. Парубець О. М. Критерії оцінки економічної безпеки підприємств транспорту в умовах формування мережових структур / О. М. Парубець // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна монографія : у 2 т.]. – Дніпропетровськ : «ФОП Дробязко С. І.», 2014. – Т.2. –С. 183–188.

2. Міністерство інфраструктури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mtu.gov.ua/>

АНАЛІЗ ОСНОВ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ СКЛАДОВОЮ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Прокопенко Ольга, Сумський державний університет, м. Суми,
Академія техніко-гуманітарна, м. Бельско-Бяла, Польща,
Омельяненко Віталій, Сумський державний університет, м. Суми

Актуальність даних питань забезпечення національної безпеки значно збільшується в умовах глобалізації, коли наростають як традиційні, так і нетрадиційні загрози, що вимагають для їх ліквідації потужного інноваційного сектора та відповідних інститутів. Таким чином, перед теорією і практикою управління стоїть завдання знайти шляхи вирішення ключових проблем розвитку економіки України на інноваційній основі не тільки у внутрішній, але й у зовнішній сфері економічної безпеки з метою підвищення конкурентоздатності держави на світовому ринку.

Категорія інноваційної безпеки має повинна розглядатися як система, однак в той же час цілком допустимо аналізувати кожен компонент окремо як складовий елемент. Інноваційну безпеку варто розглядати як стан економіки, що забезпечує її конкурентоспроможність, сталий розвиток та дозволяє протидіяти негативним чинникам міжнародного середовища. Необхідність забезпечення інноваційної безпеки обумовлена такими аспектами:

- необхідність відтворення національного науково-технічного, технологічного та виробничого потенціалів;
- розвиток пріоритетних напрямів наукових досліджень, технічних і технологічних розробок, що забезпечують конкурентоспроможність національної економіки, та моніторинг технологій та наукових розробок, що мають стратегічне значення як у країні, так і за її межами;
- утримання високих позицій на світових ринках високотехнологічної продукції;
- захист прав інтелектуальної власності, зокрема у сферах зовнішньоекономічної діяльності та науково-технічної співпраці;

Незважаючи на те, що в останні роки зростає кількість публікацій з проблем інноваційного аспекту національної безпеки, залишається ще цілий ряд питань, які вимагають свого подальшого рішення. Особливо це стосується процесів забезпечення взаємозв'язку економічної безпеки та інноваційної діяльності, формування концепції інноваційної складової економічної безпеки, її реалізації на практиці, у тому числі розгортання в конкретних регіонах та секторах. У цьому

зв'язку стає все більш назрілою є систематизація накопичених знань, узагальнення та критичний аналіз інноваційного розвитку України та її регіонів з позицій внеску в підвищення рівня національної та економічної безпеки країни.

У числі основних завдань з забезпечення інноваційної безпеки України варто назвати:

1) своєчасне прогнозування й виявлення зовнішніх і внутрішніх погроз інноваційної безпеки України. Вирішення цього завдання припускає розробку системи показників і критеріїв (порогів) інноваційної безпеки, а також методику моніторингу її стану;

2) розробку і законодавче закріплення на державному та регіональному рівнях стратегії інноваційної безпеки й довгострокових заходів щодо попередження та нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз;

3) формування й підтримка необхідного науково-технічного заділу як основи модернізації економіки, забезпечення технологічної незалежності та обороноздатності країни. Виконання цих умов вимагає істотного збільшення ефективності та обсягів фінансування НДДКР з державного бюджету;

4) захист престижу держави та її іміджу як самодостатньої в науковому і технологічному відношенні держави. Необхідною передумовою цього є відродження й розвиток науково-технічного й інноваційного потенціалу за пріоритетним для соціально-економічної системи України та її регіонів напрямком, а також використання інструментарію економічної дипломатії;

5) зміцнення позицій на світових ринках нових технологій і високотехнологічної продукції. Інструментом вирішення цієї проблеми є розробка та впровадження в українську практику з урахуванням потреб і можливостей регіонів й країни в цілому системи стимулів для суб'єктів інноваційної діяльності (такого роду досвід накопичений та успішно апробований багатьма країнами ЄС і США);

6) забезпечення рівноправного й взаємовигідного співробітництва України із провідними державами світу в області забезпечення інноваційної безпеки. Важливими умовами для реалізації цього завдання є ріст обсягів виробництва й підвищення якості інноваційної продукції, освоєння технологій просування високотехнологічної продукції на зовнішні ринки, розширення практики розробки й здійснення міжнародних інноваційних проектів.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ ТІНІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Рейкін Віталій, к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

За дослідженнями вчених до 60% обсягів офіційного ВВП України знаходиться у тіньовому секторі, що призводить до спотворення макроекономічних показників, неточного відображення статистичних даних та хибного оцінювання економічного стану країни. До 2000-х років оцінювання масштабів тіньової економіки в Україні носило переважно експертний характер. За суб'єктивними даними Н.М. Шелудько максимальний розмір тінізації в Україні становив 65% у 1997 році [3, с. 80]. В табл. 1 наведено комплексні дані оцінки обсягів та динаміки тінізації, які були здійснені Мінекономрозвитку і торгівлі України та Ф. Шнайдером [1; 4].

Таблиця 1

Обсяги тіньової економіки України за диференційованими методами (2007 – 2015 рр.), % ВВП

№ з/п	Метод / Період	2007	2010	2013	2014	2015	Відхил. 2015-2007
1	Монетарний	26	30	23	33	30	4
2	Електричний	27	37	30	38	36	9
3	Витрати населення – роздрібний товарообіг	38	44	51	58	56	18
4	Метод збитковості	32	30	27	35	26	- 6
5	Інтегральний	28	38	35	43	40	12
6	ДУМІМІС (ЕММ)	41,1	41,1	39,5	46,5	47,1	6

Найбільш комплексно рівень тіньової економіки України характеризує інтегральний показник, спосіб розрахунку якого базується на 4-х попередніх методах. Однак, зважаючи на те, що однією із базових властивостей тіньової економіки є її інерційність, основним недоліком інтегральної методики вважаємо надмірну волатильність результатів оцінки у докризові періоди. Співставність даних, отриманих таким способом, також є дискусійною внаслідок

того, що Міністерством економічного розвитку і торгівлі України періодично здійснюється зміна власної методики розрахунку інтегрального показника та її експериментальна апробація [1]. Окрім методики МЕРТ в табл. 1 представлені дані, розраховані методом моделювання «DYMIMIC». Порівняно із інтегральною методикою МЕРТ результати моделювання мають меншу волатильність, що відповідає характеристиці інерційності тіньової економіки.

В контексті економічної безпеки вагому роль відіграють не загальні обсяги тіньової економіки, а їх співставлення із пороговими значеннями. Згідно методики розрахунку показників економічної безпеки, критичним для держави вважається рівень більше 30% тінізації від ВВП країни [2]. Із табл. 1 видно, що фактично протягом всього періоду дослідження за різними методиками, рівень тінізації в Україні перевищував відповідний критичний пороговий індикатор макроекономічного стану, що створює загрози національній безпеці держави. Одночасно масштаби тіньової економіки розміром 40-48% станом на кінець 2015 року в 3-4 рази вищі за офіційно прийнятий оптимальний рівень тінізації – 13% (при цьому задовільний рівень відповідає величині 18%, незадовільний – 22%, а небезпечний – 25%).

Наведені оцінки необхідно сприймати як допустимий результат в межах прийнятих припущень та передумов. Проте проведений аналіз загалом показав, що рівень тінізації економіки України за різнотипними методиками є надмірно високим та перевищує критично допустимий пороговий показник. Такий стан створює суттєві загрози національним інтересам та безпеці країни. Тому детінізація національної економіки має бути одним із важливих пріоритетів основних засад державної регуляторної політики України.

1. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні (І півріччя 2016 року) / К.: Мінекономрозвитку і торгівлі України, 2016. – 20 с.

2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України // Наказ Мінекономрозвитку і торгівлі України №1277 від 29.10.2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/ME131588.html.

3. Шелудько Н.М. Проблема тіньової економіки в Україні / Н.М. Шелудько // Фінанси України. – 2002. – №9. – С. 80-86.

4. Schneider F. The Size and Development of the Shadow Economies of Ukraine and Six other Eastern Countries Over the Period of 1999 – 2015 / F. Schneider // Наук. журнал ХНЕУ "Економіка розвитку". – 2016. – №2 (78). – С. 12-20.

СИСТЕМНІ БЕЗПЕКОВІ ПИТАННЯ ЕКСПОРТУ ОРГАНІЧНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Скрипчук Петро, д.е.н., професор, Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, **Совік Л.Е.**, д.е.н., професор, Поліський державний університет, м. Пінськ

Сучасні продовольчі ринки у світі диверсифікуються у напрямі високотоварного сільськогосподарського виробництва, енергетичної сировини із зернових культур та нішевої органічної продукції. Для України всі три напрями є цілком прийнятними для поширення. Національна, продовольча, екологічна безпека агропромислового сектору, використання земельних ресурсів, зміни клімату та запити споживачів, розвиток ринкових відносин це напрями які мають бути враховані у розвитку об'єднаних територіальних громад.

Попит на органічну продукцію у країнах Європейського Союзу вдвічі перевищує пропозицію, тому значні її обсяги з великим успіхом експортуються у ці країни для подальшої переробки та споживання, а українські органічні експортери продовжують бути важливими постачальниками на міжнародній арені. З врахуванням імплементації європейських директив щодо якості рослинницької та тваринницької продукції: Директива Європейської Комісії 2002/63/ЄС, Постанова Ради (ЄС) 834/2007, Постанова Ради (ЄС) № 889/2008 від 5 вересня 2008 року в Україні активно впроваджуються положення стандартів ISO 22000 та HACCP з метою належної простежуваності товарів «від лану до столу». Детальні правила організації процедури імпорту органічних продуктів з третіх країн окреслені в Постанові Ради (ЄС) №1235/2008 від 8 грудня 2008 року [1].

Із 2016 року до основних заходів контролю імпорту віднесено наступні: відстеження та ідентифікація всіх імпортованих поставок органічних харчових продуктів та кормів, інформування органу контролю або компетентних контролюючих органів про кожне постачання, яке планує здійснюватись до Європейського Союзу, повна перевірка документації в точці ввезення, відбір репрезентативних зразків та їх аналіз з урахуванням атестованих методик тощо. Важливим безпековим питанням при цьому є робота Інформаційної Системи Органічного Сільського Господарства Європейської Комісії (Organic Farming Information System - OFIS). Така система є запобіжним інструментом потрапляння та розповсюдження не якісної або фальсифікованої продукції.

Для успішного експорту органічної продукції необхідно впроваджувати такі роботи: провести аналіз ринку та нормативної бази, що регулює експорт органічної продукції; провести внутрішній аудит відповідності продукції до вимог країни імпортера; забезпечити прозору інформацію про всі виробничі аспекти підприємства та простежуваність та цілісність органічної продукції; організувати логістику збереження у належній упаковці та ін.

Директиви і стандарти - це та основа, що визначає «правила гри» або «рамкові умови», на якій будується система сертифікації та ринок продукції. Головні типи екологічних стандартів можна узагальнити так: міжнародні приватні або міжурядові рамкові стандарти, такі як міжнародні базисні стандарти ІФОАМ або Кодекс Аліментаріус; основні діючі стандарти або директиви, такі як Директиви ЄС (ЄЕС) № 2092/91 або американської національної органічної програма (USDA); приватні стандарти екологічного виробництва, такі як Деметр (Demeter), Натурланд (Naturland), Біоланд (Bioland), Гео (GAE), ЕкоВін (EkoWin) і т.д. При цьому необхідно враховувати, що продукція, яка, наприклад, експортується в Європейський Союз, повинна бути сертифікована відповідно до вимог Постанови ЄС для органічного виробництва, продукція, яка експортується в США - відповідно до Національної органічної програмою (USDA).

Сучасні інноваційно-інвестиційні процеси важливі для України адже в агропромисловому секторі офіційно зайняті понад 4,2 млн осіб (близько 20 % зайнятого населення). Тому щоб повністю використати потенціал зростання галузі та створити більше робочих місць, рівень української системи безпечності харчової продукції та офіційного контролю необхідно підвищити. За останні роки агропромисловий сектор є найбільшим постачальником валютних надходжень при незначній (а до підтримки якості земель - нульових) інвестиціях. Наприклад, у 2014 році сільське господарство стало головним експортером країни. Так, у 2014 році продукції металургії було експортовано на \$12,9 млрд, тоді як сукупний експорт продукції сільського господарства і харчової промисловості склав \$13,6 млрд. Тому значний потенціал агропромислового сектору економіки держави складає саме розвиток органічного виробництва.

1. Commission directive 2002/63/EC. Електронний ресурс. Доступно за адресою. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0063&from=en>

ПОПИТ ТА ПРОПОЗИЦІЯ НА РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКАХ НЕРУХОМОСТІ

Стрішенець Олена, д. е. н., проф., завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування СНУ імені Лесі Українки, **Павлов Костянтин**, к. е. н., доц., докторант СНУ імені Лесі Українки

Формуючи ринкові індикатори впливу на економічне зростання держава всіляко старається забезпечити прозоре конкурентне середовище. Конкуренція являє собою змагання покупців та продавців на ринку за найбільш сприятливі для них умови та обмежує можливості зловживання через об'єктивне та саморегулююче ціноутворення. З огляду на невід'ємність конкуренції в ринковій системі господарювання варто визначити особливу складність її забезпечення на такому специфічному ринку, як нерухомість. Пояснення цьому полягає в тому, що регіональні ринки нерухомості характеризуються територіальними дефініціями, нерівномірністю та строкатістю сегментів нерухомості, відсутністю державних інвестицій, втручанням монопольних структур, низьким рівнем обміну та інформатизованості проведених операцій.

Проблеми суті та значення відносин в забезпеченні безперервного функціонування ринку нерухомості приділяли увагу немало дослідників. Найяскравіше ці умови відображено в працях І. Клекотень, І. Кривов'язюка, А. Асаула, В. Павлова.

Але, комплексний характер зміни попиту та пропозицій на регіональних ринках нерухомості під дією різних чинників та прозоре конкуруюче середовище – все це залишається актуальним та болючим місцем в дослідженнях даного напрямку.

Регіональні ринки нерухомості формують особливу регіональну систему відносин через операції купівлі-продажу, оренди, іпотеки, які характеризуються зміною права власності на об'єкти нерухомості та репрезентують ряд послуг з метою задоволення потреб населення в межах регіону. Через зазначені функції регіональні ринки нерухомості пронизують інші ринки та розвиваються в межах соціальних, економічних та територіальних відмінностей.

Враховуючи особливості регіональних ринків нерухомості, варто зазначити, що механізм його функціонування опирається на ті самі економічні важелі що і загальнодержавний ринок нерухомості. Серед них варто вказати на попит на об'єкти нерухомості, пропозицію об'єктів нерухомості, оренду чи орендну плату і звісно ж ціну [1].

Тому, конкуренція на регіональних ринках нерухомості з одного боку є незаперечною умовою їх розвитку через відносини та примус концентрування сил і змагань учасників ринку через ефективні,

енергоощадні методи виробництва та будівництва та адаптивну диференціацію цін на об'єкти нерухомості, з іншого боку конкуренція на вказаних ринках обумовлена багатьма передумовами : станом ринку, умовами його місцезнаходження, прогресивністю розвитку конкурентного регіону.

Враховуючи те, що суб'єктами регіонального ринку нерухомості є покупці (орендарі) та продавці (орендодавці) між ними виникають особливі взаємовідносини з приводу купівлі-продажу (оренди) об'єктів нерухомості. Розглядаючи регіональні ринки нерухомості , як особливу ринкову структуру, варто під попитом розуміти сукупну спроможність економічних суб'єктів регіону купити або орендувати об'єкти нерухомості. Під пропозицією водночас розуміємо ресурсний потенціал регіону для створення, будівництва та продажу або оренди об'єктів нерухомості, які представлені продавцем. Кожен з суб'єктів піддається впливу наступних факторів, які в свою чергу впливають на процес ціноутворення: доходи фізичних та юридичних осіб (виражають купівельну спроможність населення з попиту); доступність юридичних ресурсів для учасників ринку (фінансово-кредитна спроможність попиту та пропозиції); величина залученого інвестиційного капіталу (характеризується похваленням попиту та пропозиції); пропозиція об'єктів нерухомості на первинному та вторинному ринках (наявність асортименту об'єктів нерухомості та супровідних послуг в регіоні); потреба та рівень забезпеченості будівельних компаній в оборотних коштах (автономність та потенціал пропозиції); реалізація регіональних програм забезпечення житлом (наявність стимулюючих обставин для збільшення пропозиції через зростаючий соціальний попит).

Проведене дослідження, дає змогу стверджувати що забезпечення конкурентного середовища на регіональних ринках нерухомості долає досі існуючий стереотип їх монополізації та сприятиме в подальшому прозорому та об'єктивному ціноутворенню. Характеризуючи чинники впливу на попит та пропозицію варто відзначити необхідність активного впливу на ринок нерухомості державних та регіональних органів влади, зокрема, особлива увага має бути зосереджена передусім на розробці інструментів спрямованих на активізацію як пропозиції так і попиту.

Окрім зазначеного, на нашу думку, максимального ефекту можна досягти від впровадження маркетингової стратегії, яка відповідатиме потребам споживачів та створюватиме умови для потенційно необхідного виробництва, будівництва об'єктів нерухомості (пропозиції) до фінансових, соціальних психологічних потреб споживачів конкретного (специфічного) регіону, де чільне місце займає інвестиційна складова. Водночас слабкими

місцями які потребують свого реформування до потреб ринку є: інформаційна система забезпечення функціонування доступності об'єктів нерухомості для учасників ринку; система моніторингу стану ринку нерухомості в регіонах та в країні загалом; нормативно-правова база, що регламентує прозорість та конкурентоспроможність відносин у цій сфері; система кадрового забезпечення підприємницькими структурами та структурами управління.

1. Виноградов В. В. Економіка нерухомості : Навчальний посібник. – Владимир держ. ун-т. : Володимир, 2007. – 136 с.
2. Павлов К.В. Регулювання інвестиційно-житлових відносин в Україні. – Монографія. – Рівне: НУВГП, 2013. – 250 с.
3. Павлов К. В. Стан та перспективи інвестиційного розвитку міста Луцька / К. В. Павлов, М. О. Величко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Л. Українки. Серія «економічні науки». – 2011, № 22(№219). – С. 25-30
4. Стрішенець О. М. Економічна теорія : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. М. Стрішенець, Л. В. Єлісеєва, В. І. Ліщук. – Луцьк : СЛУ ім. Лесі Українки, 2014. – 240 с.
5. Стрішенець О.М. Особливості конкурентних відносин на регіональних ринках нерухомості / О.М. Стрішенець, К.В. Павлов // Науковий вісник ужгородського університету. Серія «Економіка». Збірник наукових праць. Випуск 1 (47). Том 2. / Ужгород, 2016. – С. 35-38.

БАЗОВІ МОДЕЛІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Холявко Наталія, Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів

Знання та інформація на поточному етапі світового економічного розвитку по праву розглядаються в якості потужного чинника зростання, перетворюючись на один із визначальних факторів виробництва. Соціально-економічний розвиток в сучасних глобальних умовах визначається ступенем спроможності національних економік та їх суб'єктів оперативно адаптуватись до динамічного зовнішнього середовища при сприйнятливості засад інноваційного розвитку і здатності до генерації інновацій. Вищезазначене закономірно призвело до активного становлення інформаційної економіки в провідних країнах світу.

Наразі науковці виокремлюють дві сформовані моделі інформаційної економіки: західну (включаючи американо-англійську і європейську моделі) й азійську (включаючи японську, індійську та младазійську моделі) [1-3] – рис. 1.

Наразі в Україні спостерігаються зміни економічних факторів, що закладають передумови трансформації національної економіки на інформаційних засадах. У даному контексті актуалізується необхідність наукового пошуку найбільш ефективних і успішних на практиці механізмів переходу до інформаційної економіки з подальшою їх гармонізацією з вітчизняними реаліями з перспективою імплементації оптимізованої моделі в Україні. Стратегічний пріоритет формування національної економіки може бути успішно реалізованим виключно за умови скоординованої, узгодженої і взаємовигідної співпраці уряду, бізнесу, сектору вищої освіти та громадськості.

1. Шкарлет С.М. Інформаційна економіка як основа соціально-економічної регенерації України / С.М.Шкарлет // Економіка України. – 2014. - № 11 (636). – с. 51-60.

2. Шкарлет С.М. Технологія управління процесами формування та впровадження системно-універсальних детермінант розбудови економіки інформаційного типу / С.М. Шкарлет // Науковий журнал “Економіка України”. – 2015. – 7 (644). – С. 29-40.

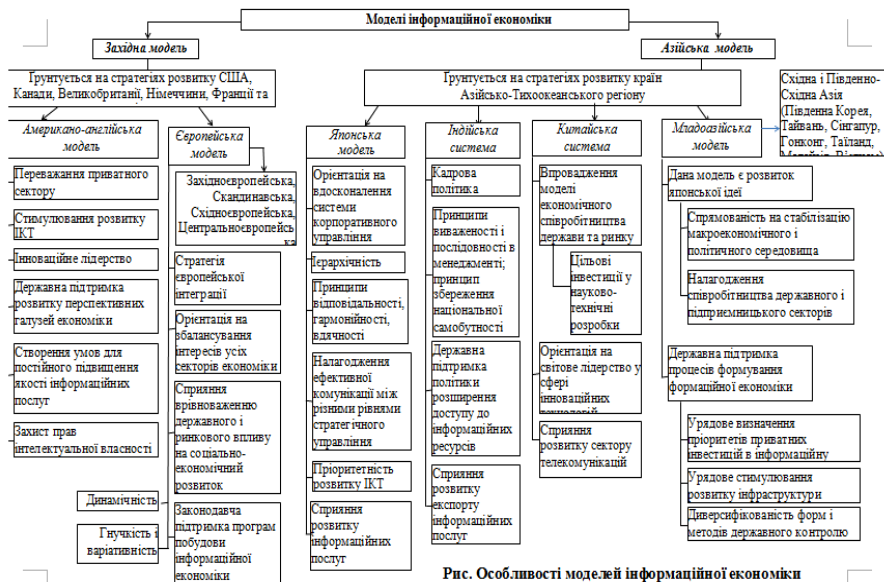

Рис. Особливості моделей інформаційної економіки
Джерело: побудовано автором на основі [1]

ПРІОРИТЕТИ ПОЛІТКИ ЗАЙНЯТОСТІ У КОНТЕКСТІ ПОДОЛАННЯ ДЕФЦИТУ ГІДНОЇ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

Юрчик Г.М.

Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

Економічно розвинуті країни відносять проблеми зайнятості до тих, вирішення яких визначає особистий та суспільний прогрес. Попри наявність теоретичних та прикладних організаційно-правових передумов для подальшого розвитку та впровадження концепції гідної праці на національному ринку праці, все ж, на жаль, можна констатувати, що більшість проблем у сфері праці, які зумовлюють дефіцит гідної праці, залишаються невирішеними.

Найбільш гострою проблемою, яка суттєво гальмує впровадження стандартів гідної праці на національному ринку праці, є тінізація зайнятості, рівень якої за різними оцінками варіює в межах від 20 до 50%. Попри те, що тіньова зайнятість є свого роду «соціальним амортизатором», все ж її негативні соціально-економічні наслідки переважають. Адже, тіньова зайнятість не відповідає критерієм гідної праці, оскільки позбавляє зайнятих ряду соціальних гарантій і прав. З огляду на це, стратегічним пріоритетом державної політики зайнятості в Україні є її детінізація.

Окрім тінізації зайнятості, серйозним викликом в межах національного ринку праці, який стримує впровадження стандартів гідної праці, є низький рівень заробітної плати (ЗП). У контексті вирішення даної проблеми, здавалося б, що ініційоване урядом двократне зростання мінімальної ЗП у 2017 р. (3200 грн./місяць), є, як ніколи, вчасним та таким, що відповідає реальному впровадженню програми гідної праці в Україні. Дійсно, на перший погляд, суттєве зростання мінімальної ЗП незмінно призведе до зростання рівня оплати праці. Проте, всебічний аналіз відповідної проблематики, зумовлює серйозні сумніви відносно перспектив зростання рівня оплати праці в Україні на основі підвищення її мінімального розміру. Аналіз співвідношення між мінімальною та середньою ЗП в Україні свідчить, що протягом 2010-2016 рр. мінімальна ЗП складала 32-35% її середнього рівня. В той же час, за рекомендаціями МОП мінімальна ЗП має становити не менш як 40% від середньої зарплати. Якщо ж говорити про ЄС, то там мінімальну ЗП рекомендовано встановлювати на рівні 60% від середньої ЗП. До того ж, якщо в Європі мінімальна ЗП залежить від розміру середньої ЗП, то в Україні навпаки: середня

ЗП залежить від мінімальної. Тобто, в умовах «штучного» збільшення мінімальної ЗП, на наше переконання, в Україні виникають наступні загрози: 1) масове звільнення або тінізація зайнятості працівників некваліфікованої праці, яким необхідно виплачувати встановлену мінімальну ЗП, що є явно завищеною для більшості регіонів та малого бізнесу; 2) «зрівнялівки» в оплаті праці. Як свідчить досвід ЄС, основним фактором зростання ЗП є підвищення продуктивності праці. Тому, на жаль, можна констатувати, що ініційоване підвищення мінімальної ЗП в Україні, хоча і видається на перший погляд соціально зорієнтованим, проте переслідує переважно фіскальні цілі – збільшення доходів ПФ та державного бюджету.

Важливим індикатором гідної праці є можливість зайнятості [1]. На жаль, в Україні спостерігається негативна тенденція щодо зменшення чисельності зайнятих. Відтак, пріоритетним напрямом політики зайнятості в Україні є розширення можливостей зайнятості та стимулювання створення робочих місць. Значним резервом створення нових робочих в Україні є малий бізнес. Попри прийняття різних програм стимулювання малого бізнесу, все ж більшість проблем, які стримують його розвиток в Україні, залишаються не вирішеними. Зокрема, проблемами, які гальмують розвиток малого бізнесу, є надмірна монополізація та олігархізація національної економіки (обмежують конкуренцію як рушійну силу підприємництва); відсутність дієвого механізму реалізації державної політики щодо підтримки малого підприємництва; корумпованість державних органів, які регулюють діяльність бізнесу; високий рівень законотворчості, а відтак непередбачуваності умов ведення бізнесу; обмежена фінансово-кредитна підтримка малого бізнесу та ін.

Таким чином, до пріоритетних напрямів політики зайнятості у контексті подолання дефіциту гідної праці в Україні варто віднести детінізацію зайнятості, забезпечення гідної оплати праці, розширення можливостей зайнятості. Очевидно, що досягнення визначених пріоритетів потребує узгоджених зусиль держави в різноманітних сферах державної політики. В умовах відсутності політичної волі влади реально змінювати «стару» соціально-економічну систему, на жаль, реалізувати концепцію гідної праці в Україні не вдасться.

1. Колот А., Герасименко О. Соціально-економічний вимір гідної праці в координатах нової економіки // Україна: аспекти праці. – 2016. - №3-4. – С. 10-25.

6. МОДЕЛІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ, РЕГІОНУ, КРАЇНИ

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА І СТАБІЛЬНІСТЬ ІНТЕГРАЦІЙНОГО УГРУПОВАННЯ ДЕРЖАВ

Бояр Андрій, Східноєвропейський національний університет імені
Лесі Українки, м. Луцьк

Вагомим фактором національної безпеки держав у сучасному світі є їх членство у міжнародних інтеграційних угрупованнях. Тому формування міждержавних багатонаціональних союзів набуває все більшого поширення. Однак практика показує, що такі союзи нечасто і з труднощами досягають високих ступенів інтеграції через конфліктність інтересів держав-учасниць, що несе загрозу їх безпечному і стабільному функціонуванню. Пропонуємо можливу схему (модель) вирішення цього питання в інтеграційних угрупованнях, які передбачають формування спільних наднаціональних грошових фондів (бюджетів).

Базовим параметром запропонованої моделі є обсяги платежів держав-членів союзу до спільного союзного бюджету. Вони розглядаються як засіб та остання «інстанція» міждержавного балансування інтересів (держави, які отримують більші вигоди від участі в інтеграційному угрупованні повинні сплачувати до спільного бюджету більше).

Ефективно реалізовуватись така модель може лише за умов, що: 1) диференціація витрат, які держави несуть у зв'язку з членством в інтеграційному об'єднанні, відображається переважно в обсягах їх внесків до спільного бюджету; 2) держави-члени адекватно сприймають здобутки (вигоди) від свого членства у союзі; 3) держави-члени поводяться раціонально; 4) встановлення (розподіл) обсягів бюджетних платежів держав-членів до спільного бюджету здійснюється за принципом *ex-post*.

За таких умов оптимальним потрібно вважати розподіл «внескових квот», за якого «задоволеність» держав-членів станом справ у союзі вирівнюється. Мірилом «задоволеності» є ті вигоди, які державам-членам забезпечує членство у союзі, а наслідком «задоволеності» – їх «готовність сплачувати» до спільного бюджету певні обсяги коштів.

З такої постановки питання стає очевидним, що *безпечне і стабільне функціонування союзу можливе лише у тому випадку, коли обсяги бюджетних внесків держав-членів розраховуються пропорційно до*

максимальних сум, які ці держави «готові сплачувати» до спільного бюджету. Цим самим забезпечується висока політична та фінансова стійкість союзу.

Графічна і математична інтерпретація моделі для союзу двох держав наводиться у наших попередніх працях [1].

Якщо є достатні підстави вважати, що ключовим детермінантом «готовності сплачувати» є вигоди, які держави-члени отримують від участі в інтеграційному угрупованні, бюджетні платежі можна розраховувати пропорційно до показників, що найбільш повно відображають такі вигоди. Визначення таких показників чи методик їх розрахунку може бути предметом окремих політичних рішень керівних органів союзу. Такими показниками можуть бути як синтетичний індекс універсальної інтеграційної корисності, так і деякі окремі статистичні чи, навіть, соціологічні індикатори [2].

Насамкінець слід зауважити, що запропонована нами модель, як і більшість моделей макроекономічного рівня, не дає можливості встановлення єдиних і абсолютно вірних параметрів системи, а слугує радше інструментом оцінки наднаціональних управлінських рішень на предмет їх зорієнтованості на досягнення поставлених завдань (забезпечення фінансової та політичної стабільності союзу). Найбільшою трудностю її застосування на практиці буде, безумовно, встановлення правдивих значень «готовності сплачувати». Ця проблема, однак, не є невіршуваною і стане предметом окремої наукової статті.

Boiar A. O. Optimal Structure of International Union Budgetary Revenues // Romanian Journal of Economics. – 2015. – № 40(1). – P. 72–88.

Boyar A. Index of Utility Received by States from Their Participation in an International Union / Boyar A. // Actual Problems of Economies of Post-Communist Countries at Current Stage: Proceedings of Materials of International Scientific-Practical Conference Dedicated to the 90th Birth Anniversary of Professor George Papava (Tbilisi, 28–29 June 2013). – Tbilisi: Tbilisi State University, 2013. – P. 274–276.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Головченко Олена, завідувач кафедри економіки міжнародних економічних відносин, д.е.н., професор, Міжнародний гуманітарний університет м. Одеса, Україна

З метою моделювання системи оцінки загроз економічної безпеки за результатами опитування кваліфікованих експертів запропоновано принципіальну факторну модель економічних ризиків регіону в її найпростішому (прикладному) варіанті:

$$M = f (Ч, I, P, E, K) \quad (1)$$

де: М – стан економічної безпеки регіону; Ч – соціально-демографічний стан; І – інноваційна активність; Р – стан фінансового та іпотечного ринку регіону; Е – ефективність економіки регіону; К – корумпованість економічних взаємовідносин.

На основі аналізу та обробки даних експертного опитування керівних кадрів регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, а також використовуючи результати наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених, принципіальна факторна модель економічної безпеки регіону має врахувати вагу основних факторів (Ч, І, Р, Е, К) та має такий вигляд:

$$M = 0,2 Ч + 0,3 I + 0,1 P + 0,3E + 0,1K \quad (2)$$

В зазначеній вище принципіальній факторній моделі важливе значення має визначення взаємного впливу факторів на інтегральний результат розв'язання моделі. Коефіцієнти, які введені в модель, враховують цей взаємний вплив. Слід, однак, зазначити, що показники, які формують модель подолання загроз економічній безпеці регіону, мають різні одиниці виміру, що ставить завдання вирішення проблеми різної розмірності цих показників. Проблема вирішена за рахунок використання положень теорії нечітких множин, проведення експертного опитування, застосування бальної системи оцінки, рядів інтервальних даних та положень теорії ймовірності. Відповідно до бальної системи оцінки за прийнятою шкалою виміру значень показників вони можуть приймати значення від 0 до 33,3 балів. Це дає змогу вирішити проблему розмірності різних показників та врахувати вагу кожного критерію в загальній оцінці того, чи іншого фактору. Крім того, це дає можливість встановити загальний критерій оцінки загроз економічній безпеці регіону, який може знаходитись в межах, наприклад, від 70 – до 100 балів (відмінно), від 50 до 69 балів (задовільно), від 0 до 49 балів – незадовільно.

Для аналізу і відбору показників, за допомогою яких можна було б оцінити загрози економічній безпеці регіону, проведено опитування методом експертного інтерв'ю [1, с.253-255].

Враховуючи особливості побудови моделі та необхідність врахування думок експертів щодо різного рівня значущості показників, які характеризують рівень факторів, що формують економічну безпеку регіону, доцільно використати єдиний методологічний підхід, за яким: першому показнику (за ранжиrom, визначеним на основі думок експертів) може бути присвоєна оцінка від 0 до 50 балів в залежності від значення цього показника; другому показнику – відповідно від 0 до 30 балів; третьому показнику – відповідно від 0 до 20 балів[2, с.57].

На основі вищевикладеного загальна (інтегральна) оцінка економічної безпеки регіону в балах буде коливатися в межах від 0 до 100 балів і переводитися в лексичну (логічну) оцінку відповідно до градації оцінок, які наведені у таблиці.

Таблиця. Шкала лексичної оцінки загроз економічній безпеці регіону

Кількість балів	Лексична оцінка
0 - 19	Небезпечний стан
20 - 39	Незадовільний стан
40 - 59	Задовільний стан
60-79	Добрий стан
80-100	Відмінний стан

Таким чином, запропоновані підходи до організації оцінки стану економічної безпеки регіону, побудовані на принципах, функціях, методах і механізмах, адекватних сформованій економічній ситуації, реально можуть сприяти гарантуванню економічної безпеки регіону.

Література:

1. Головченко О.М. Формування механізмів стабільного розвитку регіону: монографія / О.М.Головченко. Одеса: Фенікс, 2009.- 421 с.
2. Захарченко В. И. и др. Экономическая безопасность и конкурентная разведка : [учебное пособие] / Под.ред. В.И.Захарченко.- Одесса: Атлант, 2017.- 519 с.

КЛІМАТИЧНІ ФІНАНСИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІОЕКОЛОГОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНИ

Микола Карлін, Східноєвропейський національний університет імені
Лесі Українки, м. Луцьк.

Однією з умов забезпечення соціоекологоекономічної безпеки України повинно стати використання кліматичних фінансів, на що поки в нашій країні звертається недостатня увага. Причиною цього є відсутність однозначного розуміння їх суті та структури, хоча в ряді міжнародних документів кліматичні фінанси розглядаються як складова «зелених» фінансів. В свою чергу останні виступають важливим елементом «зеленої» економіки, щодо якої не існує однозначного трактування.

Складовими «зеленої економіки», на думку ряду вчених, є роздрібні фінанси, інвестиційні фінанси, управління активами, страхування, які в свою чергу поділяються на окремі складові. «Зелені» фінанси включають в себе різні галузі фінансів та фінансові продукти. Всіх їх можна об'єднати в три напрями: 1) фінансування інфраструктури; 2) фінансова допомога галузям та компаніям; 3) фінансові ринки [1, с. 14-15].

В структурі «зелених» фінансів виділяють таку складову, як кліматичні фінанси. Під ними розуміють насамперед витрати на розвиток низько вуглецевих технологій та зниження викидів парникових газів і/або адаптації до змін клімату та його наслідків [2, с. 6]. Разом з тим, визначення кліматичних фінансів, як економічної категорії, їх суб'єктів та об'єктів поки відсутнє, що вимагає відповідного дослідження.

Аналіз міжнародних документів та зарубіжної наукової літератури з «зелених фінансів» дозволяє запропонувати наступне визначення кліматичних фінансів як економічної категорії. Це – сукупність фінансових відносин між окремими країнами світу, а також в середині цих країн з приводу використання фінансових важелів, інструментів, норм і нормативів, які сприяють збереженню й покращенню кліматичних умов з метою належного відтворення факторів виробництва та забезпечення сталого розвитку як в масштабах всього світу та груп країн, так і на рівні окремої країни, її регіону, окремої територіальної громади.

Суб'єктами цих відносин насамперед є міжнародні організації (ООН, ЄС тощо), окремі держави в особі їх урядів та парламентів, регіони країни, територіальні громади, домогосподарства. Об'єктами кліматичних фінансів, як свідчить наш аналіз міжнародних кліматичних документів та відповідних нормативних актів окремих країн, є сукупність фінансових важелів, інструментів, норм і нормативів, які сприяють збереженню й покращенню кліматичних умов з метою належного

відтворення факторів виробництва та забезпечення сталого розвитку в світі та в окремій країні. Об'єктами кліматичних фінансів в останні роки виступають кліматичні інвестиції, які можуть стати важливим чинником забезпечення соціоекологоекономічної безпеки України, хоча вони розуміються неоднозначно., До кліматичних інвестицій, на наш погляд, відносяться кошти міжнародних кліматичних фондів (передусім Зеленого кліматичного фонду, Глобального екологічного фонду, кошти фондів ЄС, інших міжнародних організацій), бюджетні кошти окремих держав та їх регіонів і окремих громад, а також кошти окремих підприємств та громадян, які використовуються на збереження і поліпшення клімату на планеті. Джерелом кліматичних інвестицій, крім традиційних, сьогодні стають й так звані «зелені облігації», що випускаються міжнародними організаціями та окремими країнами, для отримання коштів на міжнародному фінансовому ринку з метою запровадження проектів з покращення клімату.

«Зелені облігації» - це боргові інструменти, що використовуються на залучення коштів на проекти, пов'язані з відновлювальною енергією, підвищенням енергоефективності, екологічно чистим транспортом або низько вуглецевою економікою. Випуск цих цінних паперів зріс в 2016 р. на 120 %, склавши 1,4 % світового фінансового ринку і склав 93,4 млрд дол. США. Це сталося насамперед завдячуючи виходу на це ринку китайських позичальників, на яких припадає третина «зелених облігацій», які допомогли залучити 32,9 млрд дол. США на екологічні проекти [3]. Тому українській владі важливо врахувати цю тенденцію при розробці заходів з соціоекологоекономічної безпеки країни.

1.Рубцов Б. Б. «Зеленые финансы» в мире и в России: монография / Б. Б. Рубцов, И. А. Гусева, А. И. Ильинский, И. В. Лукашенко, С. А. Панова, А. Ф. Садрегдинова, С. М. Алыкова; под ред. Б. Б. Рубцова. – М.: РУСАЙНС, 2016. – 170 с.

2.Порфирьев Б. Н. «Зеленые» тенденции в мировой финансовой системе / Б. Н. Порфирьев // Мировая экономика и международные отношения. – 2016. - № 9. – С. 5-16.

3.Брус Л. Переходные финансы // Kommersant.ru /doc /3211702.

ПРИНЦИПИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОСЛУГ

Волинець Ірина, старший викладач кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства, СНУ ім. Лесі Українки,
Круглій А.В. – студентка 1 курсу факультету економіки та управління СНУ імені Лесі Українки

Принципово порядок оцінки конкурентоспроможності послуг не відрізняється від оцінки конкурентоспроможності товарів. Особливість оцінки конкурентоспроможності послуг визначається специфічністю показників якості послуг і відображається у критерії конкурентоспроможності та відповідно в методах оцінки підприємства.

При оцінці конкурентоспроможності товарів головною метою є порівняння оцінюваного товару з товаром-конкурентом, а при оцінці послуг порівнюють організації, які викликають інтерес і визначають рейтинг організацій на конкретному ринку [1].

При оцінці послуг за основу беруть принципи оцінки конкурентоспроможності товарів:

1) принцип «орієнтація на певний тип ринку» не є універсальним. Він актуальний лише для послуг підприємств, які працюють як на внутрішній, так і на зовнішній ринок. Переважна частина підприємств, які надають побутові послуги, працює на внутрішньому.

2) оцінка діяльності організації із позиції споживача. Реалізується в рамках споживчої оцінки послуг. Стандарти як основне джерело інформації про систему критеріїв якості та конкурентоспроможності орієнтовано на оцінку діяльності організації лише з позицій самої організації, наглядового органу, сертифікуючого органу.

Організації сфери послуг оперують при самооцінці конкурентоспроможності не лише споживчими, але й виробничими характеристиками, які також встановлено стандартами, але по своїй спрямованості для споживачів вони значення не мають.

3) орієнтація на певний сегмент ринку. Сегменти ринку послуг можуть виділятися за різними ознаками. Однак найбільш універсальними з них є рівень доходу. Його покладено в основу градації ряду організацій послуг із категорій якості обслуговування. Наприклад, класифікацію готелів за категоріями засновано на вимогах до матеріально-технічного забезпечення, номенклатури та якості наданих послуг, рівня обслуговування. Категорія позначається символом «*». Кількість зірок збільшується пропорційно підвищенню рівня якості обслуговування.

4) відповідності вимогам технічного законодавства, нормативних і юридичних документів. Це актуально для послуг так само, як і для товарів. Відповідність обов'язковим вимогам технічних регламентів, національних стандартів, Санітарних правил і норм, Будівельних норм і правил є необхідною умовою оцінки конкурентоспроможності послуг. Вимоги до якості робіт і послуг, що надаються населенню, також регулюються Законом «Про захист прав споживачів», правилами виконання окремих видів робіт і послуг.

Специфічною для послуг є така обов'язкова норма, як договір між громадянином-споживачем і виконавцем послуги, який оформляється у вигляді договору підряду та договору про надання послуг. Умови договору, до яких відносять номенклатуру виконуваних робіт, терміни, вимоги до якості робіт, фіксують у різних документах: договорах, кошторисах, кресленнях і т. д.

В якості обмежувальної умови при допуску до рейтингової оцінки конкурентоспроможності підприємств використовують критерій здатності функціонувати в безкризовому режимі. Туристичні підприємства з високою і дуже високою ймовірністю банкрутства не допускають до рейтингової оцінки.

Перевищення вимог стандартів може досягатися різними шляхами. Один з них – застосування послуг, не передбачених стандартом для даної категорії організації. Припустимо, автостоянка обов'язкова для готелів категорії «три зірки» і вище. Якщо вона буде передбачена в готелі категорії «дві зірки», то ця характеристика складе йому конкурентну перевагу перед іншими готелями даної категорії.

5) випередження «подвійного рахунку». При розробці методики оцінки будь-якої групи послуг їх тимчасові характеристики, що впливають як на користь, так і на вартість послуг, необхідно розділити. Наприклад, при оцінці конкурентоспроможності послуги роздрібної торгівлі слід розрізняти такі групи витрат часу покупця: втрати часу із-за недотримання режиму роботи підприємства; витрати часу на обслуговування, у тому числі в години пік; витрати часу, пов'язані з отриманням довідки за телефоном, проїздом до магазину [2].

Отже, у першому випадку втрати часу визначають точність і своєчасність послуги, а тому вони повинні враховуватися у складі функціональних вимог, які носять основоположний характер та систематичне недотримання яких ставить під питання доцільність сертифікації та оцінки конкурентоспроможності послуги. У другому випадку витрати часу враховуються у соціальних вимогах до якості і повинні знайти відображення в чисельнику формули інтегрального показника. У третьому випадку витрати часу слід врахувати в показнику доступності послуги, значення якого має увійти в знаменник формули інтегрального показника якості.

1.

ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ВИДИ

Волинець Ірина, старший викладач кафедри економіки, безпеки та інноваційної діяльності підприємства, СНУ ім. Лесі Українки,
Круглій А.В. – студентка 1 курсу факультету економіки та управління СНУ імені Лесі Українки

Для будь-якого підприємства, організації основним завданням є отримання прибутку. Прибутку відводять ключове місце у загальній системі вартісних інструментів ринкової економіки. Він є одним із головних чинників, що впливає на розширення виробництва, впровадження нових технологій, оновлення матеріальної бази, зростання власного капіталу, економічну стабільність і фінансову незалежність.

Прибуток – особлива кінцева категорія фінансових результатів роботи підприємства. Щоб його побачити необхідно порівняти доходи та витрати за звітний період. За Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»:

доходи – це збільшення економічних вигод у вигляді надходжень активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників);

витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [3].

Доходи поділяють на:

1) загальний дохід – грошову суму, отриману від продажу певної кількості товару (виручку). Загальний дохід розраховують за формулою:

$$Q = TR \cdot P(1)$$

де: TR – загальний дохід; Q – кількість товару; P – ціна товару.

2) середній дохід – загальний дохід, поділений на кількість одиниць продукції. Середній дохід розраховують за формулою:

$$AR = TR / Q(2)$$

де: AR – середній дохід;

3) граничний дохід – приріст загального доходу за рахунок нескінченного малого збільшення кількості виробленої і проданої продукції (збільшення загального доходу за умови збільшення продажів на одиницю продукції). Граничний дохід розраховують за формулою:

$$MR = \Delta TR / \Delta q(3)$$

де: MR – граничний дохід; ΔTR – зміна загального доходу; Δq – зміна кількості проданої продукції.

Граничний дохід уможливило оцінити окупність додаткових одиниць продукції, яку випускає підприємство. У поєднанні з показником граничних витрат він слугує вартісним орієнтиром можливостей розширення підприємства.

Прибуток як основне джерело фінансових ресурсів підприємства пов'язаний із отриманням валового доходу. Валовий дохід – це виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за вирахуванням матеріальних витрат. Прибуток – це виражений у грошовій формі чистий дохід, який є різницею між сукупним (загальним) доходом і сукупними витратами. Підприємство отримує прибуток, якщо виручка від продажів перевищує собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) [4]. У загальному вигляді показник прибутку можна розрахувати за формулою:

$$\Pi = Д - I(4)$$

де: Π – прибуток; $Д$ – доходи; I – витрати виробництва.

Балансовий прибуток є кінцевим фінансовим результатом господарської діяльності підприємства; сума прибутків підприємства, як від реалізації продукції, так і доходів, не пов'язаних із її виробництвом і реалізацією. Під реалізацією продукції розуміють не лише продаж вироблених товарів, а й виконання робіт, надання послуг.

Балансовий прибуток визначають із урахуванням бухгалтерського обліку всіх операцій підприємства й оцінки статей балансу. Кінцевий фінансовий результат роботи підприємства відображається у його балансі та складається за підсумками кварталу, року [2].

Балансовий прибуток містить три елементи:

- прибуток (збиток) від реалізації продукції, виконання робіт, надання послуг;
- прибуток (збиток) від реалізації основних засобів, їх іншого вибуття, реалізації іншого майна підприємства;
- фінансові результати від позареалізаційних операцій.

Прибуток від реалізації продукції (робіт, послуг) характеризує чистий дохід, створений на підприємстві. Інші елементи балансового прибутку відображають в основному перерозподіл раніше створених доходів [2].

Прибуток (збиток) від реалізації продукції (робіт, послуг) – це фінансовий результат, отриманий від основної діяльності підприємства, яка може здійснюватися в будь-яких видах, зафіксованих у його статуті й не заборонених законом. Розраховують його як різницю між виручкою від реалізації продукції (робіт, послуг) в діючих цінах і витратами на її виробництво й реалізацію [3].

Прибуток (збиток) від реалізації основних засобів, їх іншого вибуття, реалізації іншого майна підприємства – це фінансовий результат, не пов'язаний

з основними видами діяльності підприємства. Він відображає прибуток (збитки) від продажу різних видів майна, що значаться на балансі підприємства.

Фінансові результати від позареалізаційних операцій – це прибуток (збиток) за операціями різного характеру, що не належать до основної діяльності підприємства і не пов'язані з реалізацією продукції, основними засобами, іншим майном підприємства, виконанням робіт, наданням послуг [1].

Наразі не існує універсальної схеми формування фінансових результатів для підприємств різних форм власності. Фінансовий результат – це економічна категорія, що формується поступово від різних видів діяльності та виражається чистим доходом (прибутком).

ІМПЕРАТИВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ МІСТ

**Кушнірецька Оксана, ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України», м. Львів**

Сучасні реалії світогосподарського розвитку супроводжуються процесами невинного зростанням масштабів урбанізації. Зростання кількості та величини міст загострюють питання ефективної організації простору та забезпечення екологічної безпеки його освоєння.

З метою забезпечення екологічної безпеки та попередження виникнення та ескалації екологічних конфліктів у розвитку великих міст у політиці містобудування слід застосовувати екологічні ініціативи, що спрямовані на скорочення викидів парникових газів, ширше використання альтернативних джерел енергії, ефективізацію міської системи утилізації відходів та раціоналізацію використання міського простору.

В умовах метрополізації доцільним є використання сучасних технологій Smart City (розумного міста), Urban data, Big Data (баз даних) та методів просторового аналізу та прогнозування для аналізу складових міського простору, що впливають на якість та екологічність життя містян.

Однозначного підходу до ефективності, якості та повноти використання згаданих технологій немає через велику варіативність міських систем і аспектів якості життя у них, однак інформаційні технології можуть з великим ступенем достовірності сигналізувати про наявні та перспективні можливості щодо створення вищої якості життя у містах, особливо в містах-метрополіях.

Аналізування стану та динамічних змін у часі і просторі міста показників функціонування системотворчих сфер функціонування міських систем дозволяє отримати висновки щодо можливостей підвищення якості та екологічності життя у містах, що виявляється у наступному:

- зниження рівня емоційного стресу шляхом налагодження якісної

роботи міських сервісів (транспорту, комунального обслуговування, медичного обслуговування, охорони правопорядку і т.п.) та запровадження комплексу заходів подолання шумового, вібраційного та електромагнітного забруднення міст;

- виявлення та стимулювання нових точок економічного зростання у містах на основі аналізування даних щодо потоків виробництва та споживання з метою якісного та екологічно безпечного життя забезпечення містян: постачання повноцінних продуктів харчування та питної води, логістики утилізації виробничих та побутових відходів, тощо;

- аналізування баз даних транспортних переміщень населення міста за кінцевими точками GPS навігаторів в смартфонах з метою оптимізації транспортної системи міста та адаптування її до моделей переміщення населення у просторі міста у реальному часі, а також врахування існуючої просторової локалізації зелених зон міста та прогнозування схем нового зеленого інноваційного житлового будівництва.

Серед найбільш ефективних інструментів екологізації розвитку великих міст слід відзначити наступні: використання газу біорозкладних відходів міських сміттєвих полігонів для виробництва біогазу для потреб міського транспорту; використання незалежних енергетичних модулів енергозабезпечення інфраструктурних та житлових об'єктів міського простору; заборона використання пінопласту та похідних від нього продуктів в якості упаковки товарів; ширше використання у системі міського транспорту електромобілів; ефективізація систем водопостачання та водовідведення на основі найсучасніших методів контролю витоків та інтелектуальної діагностики стану водопроводу; використання технологій очищення дощової води та використання та використання її для потреб каналізаційного господарства міста; використання сучасних систем пасивного охолодження та опалення; використання вертикальних садів та дахів будівель у якості додаткових площ озеленення міського простору; використання кінетичної енергії пішохідних доріжок метрополітенів; облаштування підземних велосипедних та автомобільних надземних вертикальних паркувальних зон для оптимізації території міської забудови тощо.

Вибір конкретних механізмів та інструментів забезпечення екологічної безпеки розвитку великих міст детермінується існуючими рамками містобудівної та просторової політики кожного конкретного мегаполіса, однак вимагає напрацювання системи дієвої взаємодії адміністрації міст, громадських організацій, мешканців та представників бізнес-середовища для вироблення спільного бачення розвитку міст на засадах збалансованості, фінансової самодостатності та якісного розвитку ключових містоутворюючих систем міст.

MANAGEMENT OF THE STATE ENVIRONMENTAL SAFETY

Iryna Lysenko, PhD in Economic, Associate Professor

Nataliia Lysenko, Postgraduate student
Chernihiv National University of Technology

The problem of environmental safety comes first in many countries because it is designed to provide a natural resource that promotes their natural regeneration or replacement. In Ukraine, the issue of environmental safety, especially in recent times, there was an extremely dire and needs immediate resolution.

These circumstances lead to the urgent need for a comprehensive study and solution of problems related to environmental safety.

The study of international experience and management of ecological safety state the subject of many works. The vast majority of researchers treats safety as a guarantee to all citizens of the state of appropriate conditions for their self-protection of life, liberty and property from infringement, by any person, organization, society or the state. Internationally, the concept of «safety» began actively taken after the publication of the UN Development Programme (UNDP, UNDP) in 1993 «Human Development Report».

Environmental challenges pose a risk of human existence on all levels – from local to global. For Ukraine, these problems are quite acute, since there is a significant concentration of hazardous industries, a substantial transformation of the landscape, inefficient use of natural resources (including nevatve their destruction), the inadequate provision of industrial and regulatory agencies specialists in the field of environmental safety.

The General condition of ecological safety in Ukraine is quite complex. There is a wide variety of factors (both natural and anthropogenic) that cause further complications and her condition in the space-time dimension. This greatly affects the environment and leads to a deterioration of the living environment. These circumstances make it imperative for complex study and solving problems related to environmental safety [1-4].

The establishment of a system of ecological safety means meeting the environmental requirements of constituent entities of the ecosystem that should have priority among the other traditional aspects of national safety.

The strategic goal of the state to ensure environmental safety is the elimination of a significant backlog of developed countries in the results of activities aimed at protecting the environment and ensuring a high quality of life. Finally, environmental safety policy Ukraine should integrate into the system of collective ecological safety.

Excessive concentration of environmentally hazardous industries, obsolete and inefficient environmental equipment is in the final stages of production chains, the unreliability of technological systems, lack of qualified employees high environmental risk, and anthropological load may cause economic, social and political tension in the country.

The concept of environmental safety is widely spread in the scientific literature, the researchers generally considered environmental safety as an important element of national safety. For Ukraine, the issues of environmental safety become a priority, because the environment and will determine the norms and style of society. All of the above defines environmental safety as a relevant research direction that requires further research.

1. Shkarlet S.M. Evolution category "Safety" in the scientific and economic environment / S.M. Shkarlet // Formation of Market Relations. - 2007. - № 6. - P. 7-12.

2. Lysenko I.V. The role of energy-saving technologies in ensuring economic safety of Ukraine / I.V. Lysenko, N.V. Lysenko // Problems and Perspectives of Economics and Management: Journal / Chernihiv National Technological University. - Chernihiv, Chernihiv National Technological University, 2015. - № 3 (3). - P. 59-66.

3. Lysenko N.V., Lysenko I.V. The impact of energy efficiency on clusters ecological safety of Ukraine / N.V. Lysenko I.V. Lysenko // "Innovative development of the information society: economic, managerial, legal and socio-cultural aspects", Proceedings of the V International scientific and practical Internet conference of students and young scientists (Chernigov, December 23, 2016) / Chernihiv National Technological University. - Chernihiv, Chernihiv National Technological University, 2016. - 566 p. - P. 133-136.

4. Theoretical and applied aspects of sustainable development: functional, sectoral and regional vectors: monograph / S. M. Shkarlet. Section 3. Ecological-economic concept of sustainable development of Ukraine / Z.V. Deriy, N.V. Lysenko. Economic and environmental problems of regional transport. - K.: Condor-Publishing, 2015. - 316 p. - P. 243-250.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ЗБАЛАНСОВАНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ

Нижеголенко Катерина, кандидат економічних наук, Херсонський державний аграрний університет, м. Херсон

Формування моделі розвитку сільського регіону передбачає врахування всього багатоманіття внутрішнього потенціалу та акцентування на особливостях досліджуваної території. При моделюванні розвитку сільського регіону як цілісної системи, яка складається з об'єктів (аграрного підприємства, сільського господарства, аграрного сектора економіки та територій населених пунктів і їх інфраструктури), кожний з яких становить собою складну функціональну підсистему, а модель дозволить найбільш повно і точно імітувати структуру об'єктів та їх властивості, а також особливості імпульсних процесів між ними, що використовуються при дослідженні складних динамічних соціо-еколого-економічних систем.

Модель економічного розвитку повинна бути такою, при якій підвищується добробут населення, забезпечується його екологічна безпека і одночасно зберігається біорізноманітність і екологічна збалансованість. Для досягнення балансу інтересів у стратегічному плануванні еколого-збалансованого забезпечення моделі розвитку сільських територій важливим є планування еколого-безпечного ведення сільського господарства через методи раціонального використання водних ресурсів, планування інноваційних способів зрошення і удобрення сільськогосподарських культур, внесення добрив, способів і прийомів обробітку ґрунту, наприклад запровадження (No-Till), розв'язання проблем з питним водопостачанням для більшості районів Херсонської області як сільського регіону.

Для того, щоб забезпечити збалансоване ведення зрошеного землеробства та ефективно використовувати зрошені землі, необхідно впроваджувати науково обґрунтовані сівозміни, раціональну структуру використання зрошуваних сільськогосподарських земель, енерго- і ресурсозберігаючі технології вирощування сільськогосподарських культур та інноваційні способи їх зрошення. Вирішення сталого соціально-економічного розвитку передбачає оптимізацію економічних, екологічних та соціальних складових ланцюга агропромислового виробництва [1]. Від ефективного використання, збереження та відтворення зрошуваних земель значною мірою залежать екологічна та

продовольча безпека, економічна й соціальна ситуація в регіоні та в країні в цілому.

Процес екологічного збалансування економічного розвитку сільських територій враховує аспекти і принципи екологічної складової. Оскільки саме екологічна складова буде і в подальшому, залежно від акцентів обраної стратегії формування моделі збалансування, позитивно або негативно впливати як на економічну, так і на соціальну складову моделі еколого-збалансованого економічного розвитку сільських територій регіону.

Таким чином, нами вважається за доцільне розглядати проблему екологічного збалансування моделі економічного розвитку сільського регіону як проблему, що характерна для адміністративно-територіальної одиниці, представленої складною соціо-еколого-економічною системою, досліджуючи при цьому екологічні, економічні та соціальні аспекти їх взаємодії.

Розроблено та науково обґрунтовано модель еколого-збалансованого економічного розвитку сільського регіону, яка відповідає концептуальним вимогам, що регламентуються економічними, екологічними програмами розвитку аграрного сектора і сільських територій, проектами запровадження екологічно-безпечних технологій вирощування сільськогосподарських культур, організаційним інструментарієм і постійним екологічним, екологізацію аграрних підприємств та розвиток сільських територій.

Для реалізації моделі еколого-збалансованого розвитку сільського регіону сформований організаційно-економічний механізм та визначаємо відповідні інструменти, які забезпечують організаційну та економічну складову з екологічним спрямуванням. Групи інструментів, які мають пряму дію на об'єкт природокористування – організаційні інструменти, що поділяються на адміністративно-правові і законодавчі та економічні інструменти екологічної спрямованості, які мають побічну дію і поділяються на групи: стимулюючі, інструменти відповідальності та інструменти підтримки.

1. Грановська Л.М. Рациональное природокористування в зоні еколого-економічного ризику: монографія / Л.М. Грановська. — Херсон: Вид-во ХДУ, 2007. — 372 с.

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКАХ НЕРУХОМОСТІ УКРАЇНИ

Павлов Костянтин - докторант СНУ імені Лесі Українки, **Коротя**

Мирослав - аспірант кафедри аналітичної економіки та
природокористування СНУ імені Лесі Українки

Питання енергоефективності в країні, де більше 80 тис. багатоповерхівок, 6,5 млн. приватних будинків та близько 100 тисяч бюджетних установ потребують термомодернізації, на сьогодні є досить актуальним. З одного боку, енергоефективність - відповідь на енергетичні виклики, інструмент зменшення рахунків за комунальні послуги та шлях покращення умов проживання в оселях громадян. З іншого - ріст економіки країни, від чого виграють усі її учасники. На сьогодні в нашій державі нерухомість має найнижчий показник енергоефективності, а отже має найбільший потенціал для її підвищення [5].

Використання тих, чи інших технологій енергозбереження залежить від особливостей будівництва, фінансових можливостей забудовника, інвестиційного клімату в країні та рівня розвитку технологій тощо. Для змістовного дослідження питань енергоефективного будівництва, на самперед слід здійснити термінологічне впорядкування, що дасть можливість більш чітко визначити напрямки забезпечення енергоефективності та енергозбереження в процесі будівництва.

В Україні об'єктами житлової нерухомості споживається близько 30% первинної енергії, також суттєві енергетичні втрати несуть компанії, що здійснюють централізоване теплопостачання та обслуговують застарілі, погано ізольовані і часто великі розподільні мережі. Крім того, значна частина малих і середніх нагрівальних котлів мають низький ККД і в середньому експлуатуються вже більше 20 років. Ще однією причиною низької енергоефективності в житловому секторі є незадовільний рівень оснащення житлових будинків індивідуальними лічильниками тепла та регульовальними пристроями. Змінити дане становище можна шляхом поліпшення технічного обладнання, як котли, труби, насоси та клапани. Також досягнути енергетичної економії можливо шляхом застосування новітніх технологій та ефективного обліку споживання теплової енергії в житловому секторі [1,2].

У зв'язку з потребою в економії енергії і теплоізоляції у країнах ЄС розроблено спеціальні директиви, за для стандартизації будівельних норм та правил підвищення енергоефективності будівель. У таблиці 1 наведено енергетичну класифікацію будинків згідно з європейськими нормами директиви 2010/31/EU.

Енергоефективність оцінюється величиною втрат тепла на 1 м^2 площі будинку за опалювальний період або рік ($\text{кВт год.} / \text{м}^2 \text{ рік}$), або витратами тепла на нагрівання 1 м^3 об'єму будинку за опалювальний період ($\text{кВт год.} / \text{м}^3 \text{ рік}$).

Згідно з методичною основою, що застосовується в ЄС, будинки з точки зору енергозбереження поділяють за такими ознаками: "стара будівля" побудована до 1970-х років та передбачає споживання біля $300 \text{ кВт-год} / \text{м}^2 \text{ рік}$ енергії для опалення будинку; «нова будівля», будівництво здійснювалось у період 1970-2000-х років, та споживання нею енергії складає не більше $150 \text{ кВт-год} / \text{м}^2 \text{ рік}$; "будівля низького споживання енергії" - з 2002 року в Європі не дозволено будівництво будівель більш низького стандарту, споживання становить не більше $60 \text{ кВт-год} / \text{м}^2 \text{ рік}$; "пасивний будинок" споживання становить не більше $15 \text{ кВт-год} / \text{м}^2 \text{ рік}$; "будівля нульової енергії"-архітектурно має той же стандарт, що і пасивний будинок, однак інженерно обладнана для споживання енергії, яку сама і виробила - енергоспоживання складає $0 \text{ кВт-год} / \text{м}^2 \text{ рік}$; «будівля плюс енергії» - будівлі такого типу, за допомогою енергозберігаючого обладнання виробляє більше енергії, ніж сама споживає. Існуючий житловий фонд нашої країни, відповідно із вище зазначеною класифікацією належить до найбільш енергозатратного класу-F, і це в той час коли енергоощадність переважної більшості будівель в Європейських країнах на сьогодні становить клас А та А+ [4].

1. Абелешов В. І. Дослідження деяких аспектів підвищення ефективності енергозберігаючих заходів у житлових будинках / В. І. Абелешов // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит: [общегосударственный научно-производственный и информационный журнал]. – 2011. – № 3. – С. 23 – 29.

2. Лівінський О.М. Технічне обстеження та енергоаудит будинків і споруд / О. М. Лівінський, В.А. Євтушенко // Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві : [науково-технічний збірник ВНТУ]. - 2010. - № 2. - С. 159-170.

3. Павлов К.В. Стан та перспективи інвестицій нового розвитку міст Луцьк / К.В. Павлов, М.О. Величко // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки серія «Економічні науки». - 2011. № 22 (№ 219). - С. 25-30.

4. Пасивний будинок - інноваційна технологія в енергоефективному будівництві [Елек тронний ресурс]. - Режим доступу: http://uk.octopus.ua/passive_house.

5. Стрішенець О.М. Економічна теорія : [навч посібник для студ. вищ. навч. закл.] О.М. Стрішенець, Л.В. Єліссєєва, В.У. Ліщук. - Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2014.-200с.

РОЗВИТОК РИНКУ ТВЕРДОГО БІОПАЛИВА ЯК ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Попадинець Назарій, ДУ «Інститут регіональних досліджень ім.
М. І. Долишнього НАН України», м. Львів, **Максимів Юлія**, ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

Події останніх років, спричинили динамічні зміни в державі, що особливо вплинуло на її безпеку. Безпека країни включає у себе різні сфери діяльності: військову, економічну, продовольчу, енергетичну, соціальну, екологічну тощо, що мають найважливіший вплив на життєдіяльність і розвиток держави і суспільства. Особливо важливого значення сьогодні набуває проблема енергетичної та економічної безпеки України, що є визначальними в контексті забезпечення національних інтересів, існування і розвитку України як суверенної держави.

Не прості переговори, які велися між РФ та Україною щодо імпорту в нашу країну газу на справедливих засадах (з точки зору цін, умов договору тощо), були остаточно зіпсовані вторгненням російських військ на східну й південну територію України. Захоплення частини української території, на якій розміщені найпотужніші підприємства з видобутку вугілля, ще важче вдарило по національній безпеці України, у т.ч. й енергетичній. Економічно необґрунтовані ціни на газ і втрата власного видобутку вугілля призвело до широкої співпраці України з ЄС як імпортером енергоносіїв у державу. Збільшення обсягів споживання енергетичних ресурсів і залежності від їх постачання з іноземних країн не викликає сумніву в необхідності розвитку альтернативних джерел енергії, серед яких і ті, що отримують з деревної біомаси та сільськогосподарської сировини (як відходів, так і спеціально вирощеної сировини).

Так, в енергетичній стратегії України на період до 2030 р. [1] зазначається, що замість завдань енергозабезпечення кількісного розвитку, яким економіка України слідувала впродовж десятиріч, енергетика має перейти на енергозабезпечення сталого розвитку економіки, на що орієнтовані сьогодні розвинуті країни світу, тобто на використання альтернативних джерел енергії.

Виробництво й споживання різних видів твердого біопалива (деревні брикети та гранули) зростає в більшості країн світу. Але в Україні такий сегмент ринку є недостатньо розвиненим, особливо з точки зору споживання, тому він більше зорієнтований на іноземні ринки. Тобто постійне зростання цін на газ та усвідомлення кінцевим споживачем

необхідності диверсифікації невідновлюваних джерел енергії, буде змінюватися в найближчій перспективі в бік споживання внутрішнім ринком.

Варто зауважити, що одним з перспективних напрямів розвитку в галузі використання альтернативних джерел енергії (паливних брикетів і гранул з деревини) є використання відходів, що утворюються на деревообробних підприємствах України, як сировини для виготовлення твердого біопалива. Україна володіє значним потенціалом біомаси, доступної для виробництва енергії, при цьому основну частину такого потенціалу становлять відходи деревообробних підприємств і технологічно пов'язаних з ним галузей [2, с. 94].

Розвиток внутрішнього ринку твердого біопалива є запорукою зміцнення енергетичної незалежності та безпеки держави. Суб'єкти такого ринку зустрічаються з низкою проблем, для вирішення яких необхідне об'єднання зусиль суб'єктів господарювання й державних інституцій задля впровадження стимуляційних заходів державної політики. При цьому вони мають бути як «позитивними» (пільгове кредитування як виробників твердого біопалива, так і його споживачів, часткове відшкодування витрат на впровадження ресурсозберігаючих технологій, методик і систем управління, популяризації твердого біопалива перед кінцевим споживачем тощо), так і «негативними» (штрафні санкції, за неефективну утилізацію біомаси тощо), тобто не тільки допомагати реалізувати потенціал деревообробних і сільськогосподарських підприємств у сфері альтернативних джерел енергії, а карати ті суб'єкти господарювання, які такий потенціал не використовують. На нашу думку, сукупність таких чинників здатна позитивно вплинути на енергетичну й економічну безпеку нашої країни.

1. Постанова «Енергетична стратегія України до 2030 року» від 15.03.2006 р. №145-р [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>

2. Попадинець Н. М. Розвиток внутрішнього ринку твердого біопалива України в сучасних умовах / Н. М. Попадинець, Ю. В. Максимів // Економічний часопис-XXI. – 2016. – № 159(5-6). – С. 93-96.

СУТНІСТЬ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Проць Наталія, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, СНУ імені Лесі Українки

Кліматичні зміни є багатопричинним явищем і пов'язані з геологічними та геофізичними факторами, змінами у сонячній активності, викидами парникових газів тощо. Кліматичні чинники залежать від надходження сонячної радіації до поверхні Землі, переміщення повітряних мас, коливання атмосферного тиску, розподілу тепла та вологи, які викликають різкі похолодання та настання спеки, проливні дощі, бурі, урагани, шторми та ін. Зміна сонячної активності супроводжується підвищенням температури на 2-5 градусів Цельсія, таненням льоду та підвищення рівня моря на 0,18-0,59 м, раптовим вивільнення метану та діоксиду вуглецю з вічної мерзлоти, руйнуванням озонового шару. Протягом останніх років значний вплив на клімат має діяльність людини, яка сприяє збільшенню об'ємів викидів вуглекислого газу в атмосферу та парниковому ефекту. [1].

Зміна температурного режиму в Україні підвищує загрозу повеней у Карпатах, перетворення степової зони на пустелі, затоплення прибережних територій Чорного та Азовського морів. Основними кліматичними ризиками за галузевою ознакою є: для сільського господарства – втрати врожаю, посилення зрошення влітку, зміни періодів дозрівання сільськогосподарських культур та підвищення їх вразливості до ураження шкідниками; для водних ресурсів – порушення гідродинамічного режиму та водного балансу річок; в енергетичній сфері – збільшення попиту на електроенергію під час літньої спеки, ускладнення функціонування об'єктів гідроенергетики через зміни в характері опадів та річкового стоку, негативні наслідки від екстремальних погодних явищ; у сфері охорони здоров'я – збільшення кількості потерпілих від теплових ударів, підвищення серцево-судинних захворювань, збільшення кількості хвороб, що передаються через воду та сприяння поширенню нових видів адаптованих інфекцій.

Чітке розуміння очікуваних наслідків, вразливості та ризиків для основних соціально-економічних галузей пов'язаних зі зміною клімату у майбутньому є необхідним для вироблення системи заходів з адаптації до глобальних змін клімату та визначення шляхів протидії. Тому, нагальною потребою є формування кліматичної політики держави та визначення відповідних джерел фінансового забезпечення.

Кліматична політика держави це система заходів та дій державних органів влади, недержавних громадських організацій, бізнес груп, населення в сфері зміни клімату спрямованих на досягнення поставлених цілей. Відповідно Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2016 р. № 932-р. Україна, має дозволений обсяг викидів парникових газів у 2020 році на рівні 76% від 1990 року. Амбітна ціль щодо наведеного у розділі 2 рівня викидів парникових газів у 2030 році відносно базового року у розмірі 60% є значно нижчою як за такий дозволений рівень викидів ПГ у 2020 році, так і за базовий 1990 рік.

Чинна нормативно-правова база України з питань, пов'язаних зі зміною клімату, базується на міжнародних нормативно-правових актів і національного законодавства основними з них є:

Закони України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату»; «Про ратифікацію Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату»; «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про ратифікацію Угоди [про асоціацію між Україною](#), з однієї сторони, Європейським Союзом, Європейським агентством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони»; «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року».

Отже, нормативно-правова база, щодо реалізації державної політики протидії змінам клімату та адаптації до таких змін є недосконалою, оскільки не визначає механізмів фінансування заходів, спрямованих виключно на скорочення викидів ПГ, модернізацію виробництва з метою підвищення енергоефективності та супутнього скорочення викидів ПГ. Україна підтримуватиме національні процеси адаптації у контексті міжнародних зобов'язань у цій сфері. У середньостроковій перспективі діяльність з адаптації буде розглядатися з тим же ступенем пріоритетності, як і запобігання зміни клімату.

Список використаних джерел

1. Відповіді вчених Міжурядової групи експертів зі зміни клімату на найбільш поширені питання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nadoest.com/vidpovidi-vchenih-mijuryadovoyi-grupi-ekspertiv-zi-zmini-klima>

АГЕНТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Шевченко Ганна, Сумський державний університет, м. Суми

Будь-який вид соціально-економічної діяльності пов'язаний із проблемою національної безпеки та необхідністю здійснення відповідного управлінського впливу на суб'єктів, дії яких її спричиняють. Питання економічної безпеки та її забезпечення на рівнях індивіда, організації, національного господарства та держави загалом є на сьогоднішній день одними з найбільш затребуваних у наукових сферах економіки та управління і знаходять своє вирішення в працях В. І. Мунтіяна [1], А. І. Сухорукова [2] та багатьох інших.

Водночас питання забезпечення економічної безпеки в сьогоднішніх трансформаційних і кризових умовах господарювання потребують додаткового обґрунтування врахування мотиваційних чинників поведінки суб'єктів економічної діяльності, економічних агентів, а також змін, викликаних впливами зовнішнього середовища на їх поведінку.

Мета дослідження полягає в теоретико-економічному обґрунтуванні чинників забезпечення економічної безпеки держави на основі застосування агентно-орієнтованого підходу.

Питання забезпечення економічної безпеки на рівні економіки в цілому чи окремих економічних сфер і галузей часто має суб'єктивний характер. Інакше кажучи, суб'єктами, що порушують чи, навпроти, забезпечують економічну безпеку є мікроекономічні агенти. Взаємодія між ними може бути пояснена та оптимізована з погляду так званого агентно-орієнтованого підходу, застосування якого до питань забезпечення економічної безпеки, враховуючи рекомендації в роботах [3-5], на наш погляд, є доцільним з огляду на наступні положення:

– *людський чинник*: аналіз суб'єктивної складової економічної діяльності свідчить про раціональність чи ірраціональність дій економічних агентів, яка, отже, може спричинити порушення станів безпеки. Підвищення ролі соціально-психологічної сторони функціонування та розвитку економічних систем вимагає пошуку нових інструментів аналізу чинників ризику та безпеки, що враховували б у найбільш повній мірі відповідні мотиваційні та поведінкові чинники;

– *взаємозв'язок із перманентно трансформованим зовнішнім середовищем*: дії економічних агентів спричинені не тільки зміною в поведінці конкуруючих агентів і змінами в макросередовищі, а й можливістю впливу на нього в залежності від його трансформаційних характеристик та інтенсивності змін, що відбуваються. Тобто економічні

агенти є елементами розвитку динамічних середовищ, до яких вони належать, і водночас можуть спричиняти ескалацію конфліктних ситуацій, пов'язаних зі порушенням економічної безпеки від рівня індивідуального та організаційного – до рівня держави;

– *можливість програмування економічної діяльності*: агентно-орієнтований підхід є водночас інструментом як економічного програмування, так і програмування систем штучного інтелекту. В обох випадках на сьогоднішній день існують реальні можливості, особливо при їх інтеграційному використанні, проведення ґрунтового аналізу багатоагентних систем і порушення станів безпеки в них. При цьому в якості економічних агентів розглядаються підприємства, домогосподарства та державні інституції, в завдання яких входить регулювання економічної діяльності, зокрема, в контексті забезпечення економічної безпеки.

Отже, в роботі обґрунтовано необхідність аналізу питань забезпечення економічної безпеки з погляду агентно-орієнтованого підходу, сутність якого полягає в тому, що дії суб'єктів економічної діяльності, економічних агентів, розглядаються не тільки з позиції взаємодії в єдиній системі, а й із урахуванням їх поведінкових, мотиваційних, орієнтованих на двостороннє сприйняття макросередовища чинників.

1. Мунтіян В. І. Економічна безпека України / В. І. Мунтіян. – Київ: КВІЦ, 1999. – 464 с.
2. Система економічної безпеки держави / [О. С. Власюк та ін. ; за ред. А. І. Сухорукова]. – Київ: Стило, 2010. – 685 с.
3. Batten D. F. Discovering artificial economics: how agents learn and economies evolve / D. F. Batten. – Boulder: WestviewPress, 2000. – 304 p.
4. Dawid H. Agent-based models for economic policy design / H. Dawid, M. Neugart // Eastern Economic Journal. – 2011. – No. 37. – pp. 44-50.
5. Shevchenko H. M. Ensuring state economic security in the area of taxation: agent-based and subject-based legal approaches / H. M. Shevchenko, O. M. Reznik // Actual problems of economics. – 2015. – № 6 (168). – С. 167-172.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ющишина Лариса, к.е.н., доцент кафедри економіки безпеки та інноваційної діяльності підприємства СНУ імені Лесі Українки, м. Луцьк

Ефективність управління витратами – складова частина ефективності виробництва і, водночас, дієвий інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства. На короткій часовій дистанції найдоступніший напрямок управління витратами – їх зниження. «Зниження витрат особливо ефективне в кризові моменти, – пише Кондраков Н.П., – а в «мирний час» все залежить від вибору критерію оцінки раціональності витрат. Якщо такими є мінімізація витрат при заданому рівні продажів», то мова піде про зниження витрат. А можна обрати такий критерій, як «максимізація віддачі при фіксованому рівні витрат». Це зовсім не означає, що витрати залишаться на колишньому рівні: вони можуть рости, якщо такий ріст підвищує їх ефективність. Просто менеджери компаній повинні заздалегідь визначити темпи зростання тих чи інших статей» [1].

У середньостроковій перспективі для управління витратами використовується механізми мотивації: прив'язавши оплату праці менеджерів до результатів роботи підрозділу, можна підвищити ефективність цієї роботи. Якщо керівництво фірми більш далекоглядне, то на перший план виходить підвищення продуктивності. Тут необхідні інвестиції, а, значить, максимальні витрати. Ефективне управління витратами виробництва, на думку Т. В. Філатової дозволяє забезпечити: «виробництво конкурентоспроможної продукції за рахунок більш низьких витрат і, отже, цін; наявність якісної і реальної інформації про собівартість окремих видів продукції і їхніх позицій на ринку в порівнянні з продуктами інших виробників; можливість використання гнучкого ціноутворення; надання об'єктивних даних для складання бюджету підприємства; можливість оцінки діяльності кожного підрозділу підприємства з фінансової точки зору; прийняття обґрунтованих і об'єктивних рішень» [3].

До цього на наш погляд, слід додати, що управління витратами прискорює НТП, використання досягнень якого стає однією з головних завдань у будь-якій галузі, змінює зміст та організацію управління витратами з заміною традиційних методів управління більш сучасними, що відповідають поставленим цілям підприємства.

Аналіз та оцінка ефективності управління витратами виробництва є досить складною проблемою. Н. А. Пиличев [2] пропонує різні підходи до її вирішення, у тому числі з урахуванням соціальних факторів. У будь-якому випадку оцінка базується на порівнянні її динаміки за ряд років, аналізі змін у виробництві, обумовлених додатковими витратами на управління. На нашу думку, при визначенні ефективності управління витратами виробництва слід виходити з таких принципів.

1. Ефективність управління витратами – один з аспектів ефективності самого виробництва. Тому її розрахунок повинен проводитися на основі загальноприйнятих методик оцінки ефективності нової техніки, капітальних вкладень тощо.

2. Специфіка управлінської праці полягає в тому, що, будучи працею продуктивною, вона характеризується результатами праці всього колективу (а не тільки даного працівника управління). Відповідно й оцінюватися вона має за впливом на результати роботи всього колективу підприємства чи його підрозділу.

3. Тимчасовий розрив між вкладеннями і віддачею від них, завжди враховується при оцінці інвестицій, важливий і для заходів щодо вдосконалення управління витратами; іноді він досягає декількох років.

Ефективність управління, у кінцевому рахунку, виражається у зростанні ефективності виробництва, тому характеристики останньої одночасно є показниками ефективності управління. Головні з них – темпи зростання валової і товарної продукції, валового і чистого доходу, рентабельності, підвищення ефективності використання праці, основних засобів, оборотних коштів і капітальних вкладень, матеріальних витрат тощо.

Таким чином, в умовах становлення ринкових відносин комплекс організаційно-економічних заходів щодо зниження витрат виробництва стає одним з основних інструментів забезпечення, економічної безпеки підприємства. оскільки результати його роботи, насамперед, визначаються рівнем виробничих витрат.

1. Кондраков Н. П. Бухгалтерский (финансовый управленческий) учет: учебник; 3-е изд. – М.: «Изд-во «Проспект»», 2013. – 681с.

2. Пиличев Н.А. Управление агропромышленным производством / Н. А. Пиличев. – М. : Колос, 2000. – 295 с.

3. Филатова Т.В. Управление издержками производства (в сфере материального производства) // Финансы и кредит. – 1999. – №5. – С. 12-19.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Жемба А.Й., Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, **Шергіна Л.А.**, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана», м. Київ

Пріоритетними напрямками державної політики, пов'язаної з забезпеченням соціоекологіоекономічної безпеки повинні стати екологізація виробництва та збалансований еколого-економічний розвиток.

Дослідженню проблеми ефективності системи управління навколишнім середовищем присвячені роботи Галушкіної Т.П., Данилишина Б.М., Кожушка Л.Ф., Лук'янихіна В. О., Мельника Л. Г., Черчик Л.М., Шевчука В.Я. та інших науковців. Однак, в переглянутій літературі не приділено достатньої уваги особливостям формування системи індикаторів, що дають змогу визначити сукупність особливостей і обмежень окремих територіальних одиниць України.

Метою дослідження є обґрунтування передумов та необхідності формування системи управління навколишнім середовищем на територіальному рівні з врахуванням обмежень (екологічних, економічних, соціальних), які прямо чи опосередковано впливають на забезпечення соціоекологіоекономічної безпеки.

В країнах Європи програми співпраці в екологічній сфері мають або пропонують Німеччина, Данія, Фінляндія, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Швейцарія і Великобританія. Необхідно перейняти відповідні тенденції і регіонам України, оскільки на сьогодні роль регіональних органів управління та самоврядування у вирішенні екологічних проблем є все ж таки визначальною. Відповідно до цього, виникає потреба у створенні методологічної бази для розробки територіальних планів сталого розвитку. Такий підхід робить першочерговим дослідження особливостей формування регіональної екологічної політики на нинішньому етапі розвитку, залучення дієвих інструментів і механізмів її реалізації в ринкових умовах. Таким чином, одним із дієвих ринково-орієнтованих механізмів є формування територіальної системи управління навколишнім середовищем в рамках загальнодержавних принципів екологічної безпеки.

Очевидно, що для того, щоб оцінити, в якому стані територіальна одиниця і в якому напрямку необхідно здійснювати подальший рух, потрібно сформувати ряд критеріїв. Як зазначається в главі 40

«Agenda 21»: «З метою створення надійної основи для процесу прийняття рішень на всіх рівнях і сприяння полегшенню саморегульованої стійкості комплексних екологічних систем і систем розвитку необхідно розробити показники сталого розвитку» [1, с. 89].

Основна роль таких показників виявити ризики в діяльності територій, ціль, яку необхідно досягти та, чинники, які впливають на прийняття екологоорієнтованих рішень. Ключовим елементом системи інформаційного забезпечення регіональної екологічної політики з урахуванням екологічної безпеки є низка інтегрованих індикаторів стану навколишнього природного середовища в регіоні. Лише належним чином розроблені та сформульовані індикатори спроможні забезпечити об'єктивний аналіз ситуації, розробку цільових орієнтирів та обґрунтованих заходів щодо оздоровлення довкілля і стабілізації економічного росту.

Відповідно до цього, кожне окреме територіальне утворення повинно або конкретизувати одну із вже існуючих систем індикаторів або створити нову найбільш характерну для нього систему, яка давала б змогу комплексно оцінити стан території.

Індикатори сталого розвитку території важливі не самі по собі, а як інструмент досягнення цілей стійкого розвитку, корекції цього процесу та створення інформаційної бази для забезпечення соціоекологоекономічної безпеки. Вони служитимуть базою для планування, регулювання і програмування діяльності у напрямі збалансованого розвитку території. Вищенаведена система показників може змінюватись, доповнюватись залежно від призначення та сфери використання. Однак, основне призначення індикаторів привернути увагу до проблемних сфер діяльності території, факторів, які необхідно враховувати та обмеження, що можуть вплинути на ефективність прийнятого рішення. Відповідно, актуальним стає питання впровадження інтегрованих показників стійкого розвитку, що створило б можливість комплексно переглянути проблеми стану природного середовища людини і соціоекологоекономічної безпеки держави.

1. Лук`янихін В.О. Екологічний менеджмент у системі управління збалансованим розвитком. – Суми: Університетська книга, 2002. – 312с.

Наукове видання

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

(18 травня 2017 року)

Друкується в авторській редакції

Відповідальність за інформацію, викладену в публікаціях,
несуть автори

Коректор О.В. Рудь
Технічний редактор О.В. Рудь

